מדינת ישראל

משרדי הממשלה

תאריך

מקור מס' 43/11

התישבות, בניה, חקלאות
שטחים
כללי

תכנון אזורי כללי - מעלה בנימין (סהר) - רקע,
מאוד, טבלאות, מפות, תצריטים.

11.83

מחלקה

מקום מיון מס'

שם תיק: יועץ ראש-הממשלה לעניני התישבות מ. דקל-
התישבות, בניה, חקלאות, מחוץ לקו הירוק - ת
מזהה פיזי: ג-7466/1
מזהה פריט: 000wuiv
כתובת: 2-107-11-5-1
תאריך הדפסה 11/12/2017

תכנון אזורי כולל
מטה - בנימין

ההסתדרות הציונית העולמית
חטיבת ההתיישבות
חבל ירושלים/חבל התיכון

טבת שדמ"ת
נובמבר 1983

מועצה אזורית
מטה בנימין
יהודה ושומרון

7

תכנון אזורי כולל
מטה · בנימין

מועצה אזורית
מטה־בנימין
יהודה ושומרון

טבת שדמ"ת
נובמבר 1983

ההסתדרות הציונית העולמית
חטיבת ההתיישבות
חבל ירושלים/חבל התיכון

ערכו וכתבו

ר. בן־בשט א. סילברסטון

סדר צלום וגרפיקה: גפן בע"מ, בית־אל טל: 420־954 (02)
עיצוב ועטיפה: טוני בבוט

© 1983 /תשד"מ כל הזכויות שמורות
אסור לצלם או להעתיק בדרך
כל שהיא מספר זה ללא רשות
העורכים

רשימת העניינים
רשימת טבלאות
רשימת מפות

א. מבואות 1

ב. עיקרי התכנית 9
ב.1. כללי 11
ב.2. מטרות יעדים ואמצעים 11
ב.3. אוכלוסיה ומערך ישובים 12
ב.4. תכנית פיתוח השרותים 13
ב.5. תכנית פיתוח התשתית 14
ב.6. תכנית פיתוח התעסוקה 14
ב.7. שלבי התכנית 15
ב.8. השקעות 16
מפת יעודי קרקע

ג. תיאור האזור ורקע לתכנון 17
ג.1. תיאור האזור 19
ג.1.1. גבולות אזור התכנון 19
ג.2.1. מיקום האזור במערך הארצי 19
ג.3.1. הסטוריה 20

ג.2. המבנה הפיזי של האזור 22
ג.1.2. מורפולוגיה וטופוגרפיה 22
ג.2.2. גיאולוגיה 22
ג.3.2. קרקעות 24
ג.4.2. אקלים 25
ג.5.2. הידרולוגיה 27

ג.3. טבע ונוף 27
ג.1.3. שמורות יער 27
ג.2.3. אתרי טבע ונוף 28
ג.3.3. אתרי עתיקות 29
ג.4.3. הצומח 31
ג.5.3. החי 31

ג.4. מצב חוקי ושמושי קרקע 32
ג.1.4. בעלויות קרקע 32
ג.2.4. מערך שימושי הקרקע 33
ג.3.4. תכניות קיימות 34

ג.5. מבנה האוכלוסיה היהודית 36
ג.1.5. התפלגות גילים ומצב משפחתי 36
ג.2.5. גודל המשפחה 39
ג.3.5. דת 39
ג.4.5. השכלה 39
ג.5.5. ארץ לידה 39

ג.6. האוכלוסיה הערבית 43
ג.1.6. המבנה הדמוגרפי 43
ג.2.6. דת 43
ג.3.6. מבנה התעסוקה והייצור 43
ג.4.6. שלטון מקומי ערבי 45
ג.5.6. מערך הישובים הערביים 45
מפת פריסת ישובים וכבישים — מצב קיים

ד. מערך ישובים 51

ד.1. מערך הישובים — מצב קיים 1982 53

ד.1.1. כללי 53
ד.2.1. הישוב היהודי 53
ד.3.1. המבנה הארגוני 57

ד.2. תחומי השפעה 59

ד.1.2. כללי 59
ד.2.2. אזור התכנון וגוש דן 59
ד.3.2. אזור התכנון ומרחב ירושלים 60

ד.3. יעד האוכלוסיה ומקורותיה 61

ד.4. אזורים בעלי חשיבות התיישבותית 62

ד.5. אזורי ביקוש 63

ד.6. מדרג ישובים 64

ד.1.6. כללי 64
ד.2.6. הישוב הכפרי 64
ד.3.6. הישוב הקהילתי 64
ד.4.6. תושבה 65
ד.5.6. קריה 65

ד.7. בעיות ומגבלות 65

ד.8. מערך פריסת הישובים 66

ד.1.8. אלטרנטיבות לפריסת הישובים 66
ד.2.8. האלטרנטיבה המועדפת — שלב פיתוח נוסף 67
ד.3.8. מערך הישובים שלב א' 76
ד.4.8. סיכומים והמלצות 78
מפת פריסת הישובים היהודיים

ה. תכנית לפיתוח התשתיות 81

ה.1. מערכת הכבישים 83

ה.1.1. מטרות ויעדים 83
ה.2.1. מצב קיים 83
ה.3.1. פיתוח מערכת הכבישים — שלב פיתוח נוסף 84
ה.4.1. השקעה נדרשת לפיתוח מערכת הכבישים 87
ה.5.1. פיתוח מערכת הכבישים — שלב א' 87
מפת מערכת כבישים

ה.2. מערכת המים 88

ה.1.2. מטרות, יעדים ואמצעים 88
ה.2.2. מצב קיים 88
ה.3.2. פיתוח מערכת המים — שלב פיתוח נוסף 90
ה.4.2. השקעות 90

ה.3. מערכת סילוק שפכים 93

ה.1.3. מטרות ויעדים 93
ה.2.3. מצב קיים 93
ה.3.3. פיתוח מערכת סילוק שפכים — שלב פיתוח נוסף 93
ה.4.3. פיתוח מערכת סילוק שפכים — שלב פיתוח א' 94
ה.5.3. השקעות 94

ה.4. מערכת סילוק פסולת ממוצקה 96
ה.1.4. מטרות 96
ה.2.4. מצב קיים 96
ה.3.4. סילוק פסולת מוצקה — שלב פיתוח נוסף 97
ה.4.4. סילוק פסולת מוצקה — שלב פיתוח א' 97
ה.5.4. השקעות 97

ה.5. מערכת החשמל 98
ה.1.5. מטרות ויעדים 98
ה.2.5. מצב קיים 98
ה.3.5. פיתוח מערכת החשמל — שלב פיתוח נוסף 99
ה.4.5. השקעות 99

ה.6. מערכת התקשורת 101
ה.1.6. מטרות ויעדים 101
ה.2.6. מצב קיים 101
ה.3.6. פיתוח מערכת התקשורת שלב פיתוח נוסף 102
ה.4.6. פיתוח מערכת התקשורת שלב פיתוח א' 102
ה.5.6. השקעות 103
ה.6.6. דאר 104
מפת מערכת התשתית

ו. תכנית לפיתוח כלכלי 107
ו.1. כללי 109
ו.1.1. מטרת התכנון ויעדיה 109
ו.2.1. עקרונות התכנון ויעדיה 109
ו.3.1. סיכום 109

ו.2. מבנה התעסוקה — מצב קיים 1982 110
ו.1.2. כח אדם 110
ו.2.2. מועסקים בישוב 110
ו.3.2. מועסקים באזור 110
ו.4.2. מועסקים מחוץ לאזור 110
ו.5.2. תעשיה ומלאכה 115
ו.6.2. חקלאות 115
ו.7.2. שרותים 115

ו.3. תכנית לפיתוח המלאכה והתעשיה 116
ו.1.3. מטרת התכנון ועקרונותיה 116
ו.2.3. כללי 116
ו.3.3. מלאכה ותעשיה — מצב קיים 1983 117
ו.4.3. תכנון המלאכה והתעשיה 118
ו.5.3. פריסת מרכזי התעשיה 119
ו.6.3. התכנון הענפי 121
ו.7.3. עידוד פיתוח התעשיה 125
ו.8.3. המערכת הארגונית 126
ו.9.3. מועסקים והשקעות 126
ו.10.3. שטחים נדרשים 129
ו.11.3. מים וחשמל 129
ו.12.3. שילוב המגזר הערבי במרכזי התעשיה 129

ו.4. פיתוח התיירות והנופש 131
ו.4.1. מטרות, יעדים ואמצעים 131
ו.4.2. כללי 131
ו.4.3. פרוייקטים לפיתוח התיירות 132
ו.4.4. כבישי ומסלולי טיול 134
ו.4.5. יער ויעור 135
ו.4.6. שמורות טבע 135
ו.4.7. שמורות נוף 136
ו.4.8. פארקים וחניונים 136
ו.4.9. מועסקים והשקעות 136
ו.4.10. סיכום 137

ו.5. פיתוח החקלאות 139
ו.5.1. מטרות ויעדים 139
ו.5.2. כללי 139
ו.5.3. החקלאות — מצב קיים 1982 139
ו.5.4. פיתוח החקלאות — שלב פיתוח נוסף 141
ו.5.5. פיתוח החקלאות — שלב פיתוח א' 143
ו.5.6. מקורות המים 143
ו.5.7. מועסקים והשקעות 143
מפת תיירות ונופש

ז. תכנית פיתוח השרותים 145

ז.1. כללי 147

ז.2. שרותים מנהליים ואזוריים 147

ז.3. פיתוח השרותים האישיים והעסקיים 149
ז.3.1. מטרות ויעדים 149
ז.3.2. כללי 149
ז.3.3. עסקים 150
ז.3.4. מועסקים 150

ז.4. פיתוח מערכת החינוך 152
ז.4.1. מטרות ויעדים 152
ז.4.2. עקרונות התכנון 152
ז.4.3. מערכת החינוך — מצב קיים תשמ"ג 154
ז.4.4. מערכת החינוך — שלב פיתוח נוסף 156
ז.4.5. מערכת החינוך — שלב פיתוח א' 160
ז.4.6. הקצאת שטחים למערכת החינוך 165
ז.4.7. מועסקים והשקעות 167

ז.5. פיתוח מערכת התרבות 168
ז.5.1. כללי 168
ז.5.2. עקרונות התכנון 168
ז.5.3. פיתוח מערכת התרבות 168
ז.5.4. מועסקים והשקעות 171

ז.6. פיתוח מערכת הבריאות 171
ז.6.1. כללי 171
ז.6.2. מטרות ואמצעים 171
ז.6.3. מצב קיים 172
ז.6.4. פיתוח מערכת הבריאות — שלב פיתוח נוסף 173
ז.6.5. פיתוח מערכת הבריאות — שלב פיתוח א' 174
ז.6.6. מועסקים והשקעות 174
מפת מערכת השרותים

מקורות 177
עיקרי התכנית באנגלית

רשימת הטבלאות

1 — השקעות ציבוריות נדרשות ומועסקים לשלב פיתוח נוסף. 16
2 — הישובים לפי סוג, שנת הקמה, התנועה המיישבת והגוף המטפל. 21
3 — אתרי עתיקות עיקריים באזור מוא"ז מטה־בנימין. 30
4 — מערך שימושי קרקע עיקריים קיים לפי תכניות לישובים — 1982. 35
5 — התפלגות גילים ומצב משפחתי לפי ישובים — 1982. 37
6 — התפלגות גילים — 1982 (באחוזים). 38
7 — גודל משפחה ודת — 1982. 40
8 — השכלה לפי שנות לימוד — 1982. 41
9 — ארץ לידה לפי ראשי משפחה — 1982. 42
10 — מבנה האוכלוסיה הערבית 1981 ואוכלוסית 1967 לפי ישובים ואחוז גידול. 47
11 — האוכלוסיה לפי צורת התיישבות — 1982. 53
12 — איכלוס ישובים לפי אזורי ביקוש — 1982. 54
13 — מדרג ישובים קיימים לפי מספר משפחות ונפשות (מוחלטים ואחוזים) — 1982. 55
14 — מקום מגורים קודם — 1982. 56
15 — הישובים הקיימים והמוצעים לגוש בית־אריה — נילי. 67
16 — הישובים הקיימים והמוצעים בגוש מתתיהו. 69
17 — הישובים הקיימים והמוצעים בגוש נוה־צוף. 70
18 — הישובים המוצעים לגוש דולב. 71
19 — הישובים הקיימים והמוצעים בגוש גבעון. 72
20 — הישובים הקיימים והמוצעים בגוש שילה. 73
21 — הישובים הקיימים והמוצעים בגוש בית־אל — עפרה. 74
22 — הישובים הקיימים והמוצעים בגוש אדומים. 75
23 — ישובים קיימים ומוצעים וגודל אוכלוסיה חזויה 1986/7. 76
24 — מערכת הכבישים לשלב פיתוח נוסף. 87
25 — מערכת הכבישים לפיתוח — שלב א' 1986/7. 88
26 — צריכת המים בכל ישוב לשלב פיתוח נוסף ולשלב א'. 91
27 — מערכת סילוק שפכים — צורת הפתרון, כמויות לשלב פיתוח נוסף. 95
28 — מערכת אספקת חשמל קיימת — 1982. 98
29 — צריכת חשמל לפי ישוב וגוש לשלב פיתוח נוסף. 99
30 — מספר קוים נדרש בכל ישוב לשלב פיתוח נוסף ולשלב א' ומצב מתוכנן 83/4. 104
31 — ריכוז מספר מועסקים לפי ענפים — שלב פיתוח נוסף 109
32 — כח־אדם בישובים לפי מקום תעסוקה של ראשי משפחה ובודדים — 1982. 111
33 — מועסקים בישוב לפי ענפי תעסוקה עיקריים — 1982. 112
34 — מועסקים באזור לפי ענפי תעסוקה עיקריים — 1982. 113
35 — מועסקי חוץ לפי ענפי תעסוקה עיקרים — 1982. 114
36 — מפעלי מלאכה ותעשיה קיימים ומועסקים 1983. 117
37 — ענפי משנה בתעשיה המתאימים למרחב הכפרי. 122
38 — ענפי משנה בתעשיה לפי שטח מגרש. 124
39 — ענפי משנה בתעשיה לפי צריכת מים. 124
40 — ענפי משנה בתעשיה לפי צריכת חשמל. 125
41 — התפלגות המפעלים המתוכננים באזור (אחוזים ומוחלטים). 127
42 — התפלגות מקורות כח העבודה. 128
43 — מפעלי תיירות, מועסקים והשקעות — שלב פיתוח נוסף ושלב א' 1986/7. 138
44 — התפלגות הגידולים לפי שטח — החקלאות הערבית 1982. 139

45 — התפלגות ענפי החקלאות לפי ישובים 1982 140
46 — מערכת השירותים העסקיים — מספר העסקים והמועסקים — שלב פיתוח נוסף 150
47 — התפלגות התלמידים לשנת הלימודים תשמ"ג לפי ישובים 150
48 — בתי ספר לפי זרם, מספר כיתות והאוכלוסיה המשורתת לפי ישוב — שלב פיתוח נוסף 164
49 — הקצאת שטחים למערכת החינוך בכל ישוב — שלב פיתוח נוסף ושלב א' 166
50 — מערכת הבריאות מצב קיים — 1982 173
51 — שירותי בריאות לפי סוג מרפאה שטח נדרש ומועסקים בכל ישוב שלב פיתוח נוסף 174

רשימת מפות

יעודי קרקע
ישובים וכבישים — מצב קיים
פריסת הישובים היהודים
מערכת הכבישים
מערכת התשתיות
תיירות ונופש
מערכת השירותים

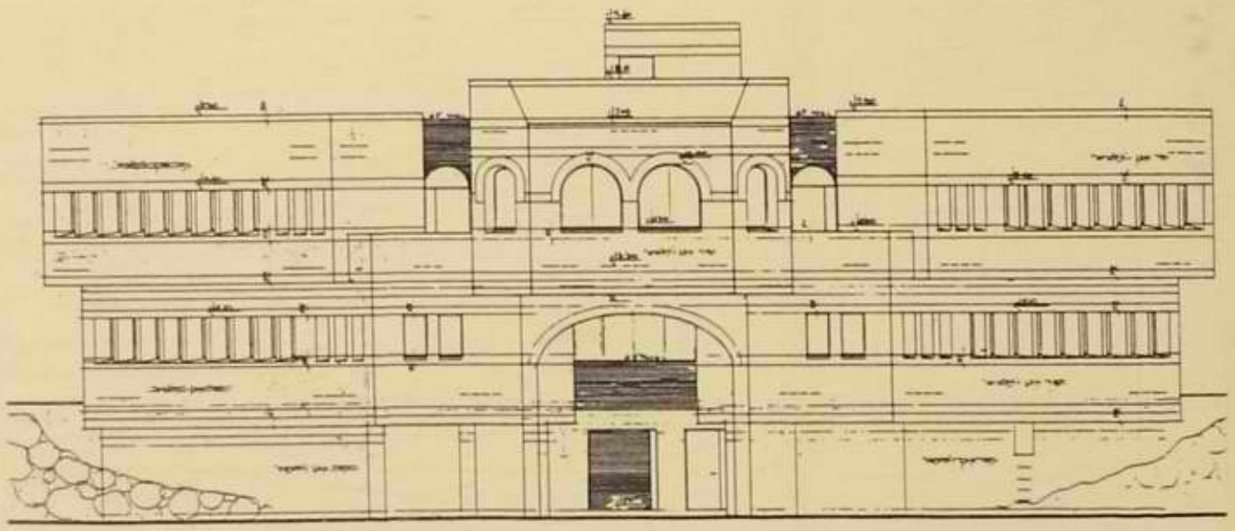

מבנה המועצה

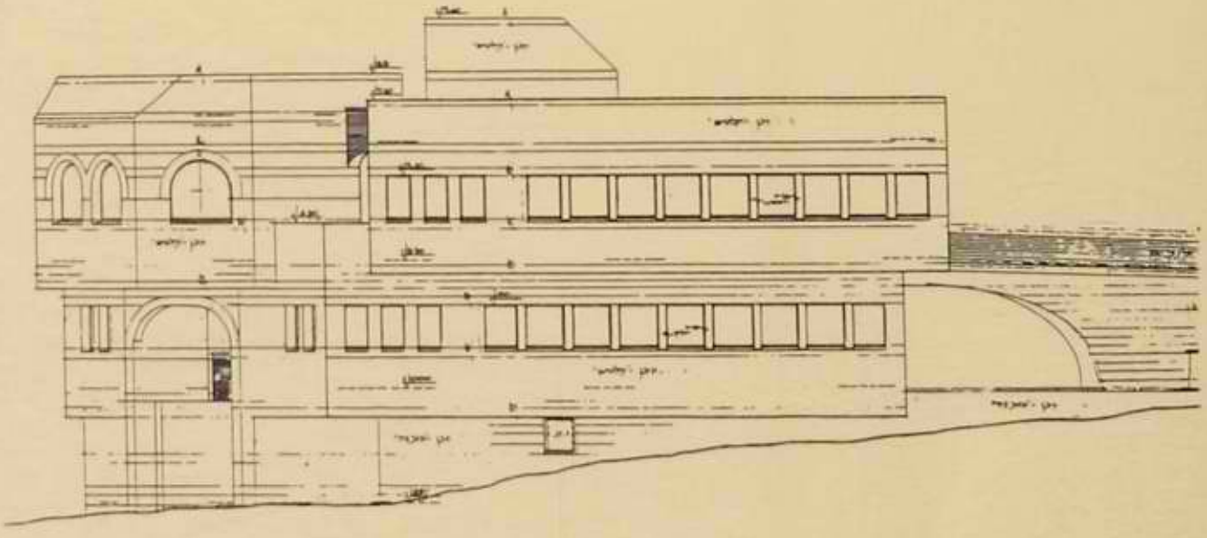

פרק א' מבואות

פתח דבר

העבודה המוגשת כאן — תכנית אזורית כוללת למועצה אזורית מטה־בנימין, עוסקת באחד מחבלי הארץ המרכזיים השזורים קשר עמוק בהסטוריה של עמנו. כאן כונן שאול בן קיש משבט בנימין את ממלכת ישראל הראשונה. בנחלת שבט בנימין ויהודה קבע דוד המלך את מקום בירת ישראל — ירושלים, וכאן בנה שלמה המלך את בית המקדש.

בשל אופיו ההררי של האזור וסיבות פוליטיות, גם עם חידוש ההתישבות היהודית בחלקי הארץ השונים, נפקד אזור זה כמעט כליל ממפת ההתישבות היהודית.

רק בשנת 1977, עם ההתעוררות ליישוב יהודה ושומרון, הוקמו 20 ישובים אשר קבעו מאוחר יותר את גבולות המועצה האזורית מטה־בנימין.

פריסת ישובים אלה על פני מרחבים גדולים, ממתתיהו ובית־אריה במערב, מצפה־יריחו ומעלה־לבונה במזרח, הציבה אתגר קשה ומסובך בפני המתכננים אשר בקשו למצא פתרונות מניחים את הדעת לשיתוף אזורי שבלעדיו אין לתאר תיפקוד נאות של הישובים.

בהתאם ליעדים שנקבעו, על פיהם יגדל מספר הישובים באזור זה עד 50 לקראת שנת ה־2010 ובמטרה להגדיל משקל האוכלוסיה היהודית, תוכנן מערך ישובים חדשים תוך תשומת לב מרובה לביסוסם הכלכלי והחברתי.

אם כי תכנית זו מתיחסת למגזר היהודי, הרי נבחנו השלכותיה גם על המגזר הערבי מתוך מגמה ליצור מערכת חיים משותפת לתועלת כולם.

נסיון רב נרכש ע״י המחלקה להתישבות בתכנון אזורי ואין חולקים היום על חשיבותו ולא מעט תכניות הוכנו על ידה בשטח זה, אך טרם נעשתה עבודה בהיקף ובעומק כפי שמונחת בפנינו. צוות התכנון שהיה רב־מקצועי ומשולב להסתדרות הציונית והמועצה האזורית מטה־בנימין לא חסך שום מאמץ לכסות את מירב התחומים ולהגישם בצורה מאורגנת ומסודרת.

בשלבי העבודה השונים הובאו הנושאים לדיון ושיפוט בפני פורומים מקצועיים ומוסדיים שכללו את כל הגורמים הנוגעים בדבר, תוך דאגה לתיאום מירבי.

התכנית קבלה מעמד סטטוטורי והופקדה במועצת התכנון העליונה, כך שהיא כבר היום יכולה לשמש בסיס עליו יושתת תכנון האזור.

תודה נתונה לצוות התכנון אשר השכיל להביא התכנית לכלל מימוש. שכרו יהיה בביצוע נכון.

ד״ר חיים צבן

יו״ר ועדת ההיגוי

דבר יו"ר המועצה

ספר זה המוגש לך, מסכם תכנית מפוארת להתישבות בתחום מ.א. מטה־בנימין. מפעל התישבות זה ראוי להוות את אחד הפרקים המרכזיים בתהליך שיבת העם היהודי לארצו.

אין הוא נופל בחשיבותו ממפעלי ההתישבות הקודמים בנגב, בגליל, בשפלה ובעמק. התישבות ממלכתית גדולה חייבת להיות מתוכננת לטווח ארוך, ביסודיות ובקפדנות תוך קביעת יעדים ומטרות לתכנית.

אחד היעדים החשובים לתכנית זו הוא הגדלת האוכלוסיה היהודית עד שנת התש"ע (2010) לכ־190,000 יהודים בתחום מטה־בנימין.

את מעשה ההתישבות עד־כה יש לראות כצעד אשר נועד להשתלב בתכנית כוללת המוגשת בזה.

חשיבות מיוחדת ראינו בתכנית זו, כי אנו מאמינים שרק תנופת התישבות גדולה בתחומי יהודה ושומרון יממשו את ריבונות העם היהודי בארצו ושומה עלינו לבצע זאת בצורה יסודית וקפדנית.

במסגרת ההתישבות אנו מעמידים אתגר לאומי בצורה שונה מהידוע עד־כה והיא הישוב והכפר הקהלתי.

אנו מקווים כי צורת חיים זו תהווה מוקד משיכה נוסף, מהעיר אל הכפר ותעזור ביעד הלאומי של פיזור האוכלוסיה.

ההתישבות בחבל ארץ זה עשויה להוות אתגר לאומי ליהודי התפוצות המבקשים לתת במסגרת ההתישבות ביטוי לזיקתם לארץ ועשוי להיות מנוף נוסף לעליית העם היהודי לארצו.

התכנית המוגשת בזה מוכיחה כי תוך התחשבות במגבלות הקרקע, תנאים טופוגרפים ונוכחות ערבית ניתן להתוות תכנית להתישבות יהודית מסודרת באזור. במסגרת התכנית נקבעו יעודי קרקע שנראה לצוות התכנון שיש לרכז מאמץ רב על מנת לרכוש אותם מאחר והם בעלי חשיבות התישבותית גבוהה.

מעשה זה יאפשר את המשך פיתוח האזור גם מעבר לתכנית המפורטת וכהמשכה. ובאותו שלב נהיה מסוגלים להגיש את שלב הפיתוח המלא של איזור.

ברצוני להודות לכל הגורמים אשר סייעו לנו להכין ולהגיש חומר זה ובעיקר לרפי בן בש"ט אשר עמד בראש צוות התכנון ולאורי סילברסטון מהסוכנות היהודית.

טבת תשמ"ד

פנחס ולרשטיין

דבר הצוות

התכנית המוגשת בזה הינה ראשונה לתכנון אזורי כולל למועצה אזורית יהודית שבתחומי יהודה ושומרון.
התכנית איננה מתעלמת מהמגזר הערבי ומהמציאות הקיימת בשטח והיא מנסה, עד כמה שהדבר ניתן, ליצור עימה שילוב.
התכנית מביאה בחשבון ומתייחסת לתכניות השונות שנעשו לאזור יהודה ושומרון, לפני שנת 1967 ולאחריה.
התכנון האזורי הכולל הינו פרי עבודה משותפת של מועצה אזורית מטה־בנימין ושל ההסתדרות הציונית — החטיבה להתיישבות תוך תיאום עם משרדי הממשלה השונים והגופים המוסדיים הנוגעים בדבר ולהם תודה.
בשל הפעילות המוגברת והמואצת באזור יש לראות תכנית זו כמתווה קווים מנחים למדיניות הפיתוח ועל פי ההיזיון החוזר מהשטח יש לעדכנה בפרקי זמן קצרים מהמקובל.
התכנון נעשה בתנאים של אי ודאות ועל כן הונחו בבסיסה הנחות מסויימות. והיה, והנחות אלו תשתנה לא יהיה צורך בתכנון מחדש של כלל המערכות והאזור אלא ניתן יהיה לשנות התכנית ולבצע בה התאמות מקומיות על פי התנאים.
התכנון האזורי הכולל למועצה אזורית מטה־בנימין תורגם לתכנית מתאר אזורית המופקדת בימים אלו ועם הכנסה לתוקף תהווה את המסמך המשפטי שעל פיו יבוצעו התכניות בשטח. אזור יהודה ושומרון בכלל ואזור המועצה האזורית מטה־בנימין בפרט הינם אזורים בלתי מוכרים יחסית הן למתיישב בכח והן למתכנן. עקב הבעיות הרבות המיוחדות לאזור, מיקום האזור במרחב, צורות ההתיישבות היחודיות מגוון האוכלוסיה ועוד מובאים המגזרים השונים של התכנון בפירט מעבר למקובל, ולא צומצמו לעיקרי הדברים בלבד. בכל נושא הוגדרו המטרות והיעדים, ניתן תיאור המצב הקיים, התכנון לשלב פיתוח מלא, התכנון לשלב פיתוח א' — 1986/7, המועסקים וההשקעות הנדרשות.

אנו תקוה כי דפים אלו יהוו חומר רקע הן לאלו המבקשים לדעת וללמוד והן לאלה המבקשים להתיישב ולהתגורר במקום, למקבלי ההחלטות ולאלה הנדרשים לתכנן ולבצע בתחוניי השרותים, התשתית, התעסוקה, הכלכלה והדיור לרווחת האזור כולו.

צוות התכנון

הבעת תודה

צוות התכנון מבקש להביע תודה לכל אלה שטרחו, עזרו וסייעו — בהדרכה, במעשה ובעצה — בהכנת תכנית זו ובהבאתה לדפוס. שמחים אנו להודות לועדת ההגוי, לרפרנטים המקצועיים, לנציגי משרדי הממשלה, לנציגי המנהל האזרחי באיו"ש, לגופים המוסדיים השונים, לגופים המיישבים, לתושבי האזור — ותודה מיוחדת לאילן וליאורה.
אם נשתכח מאתנו מישהו — עמו הסליחה.

ועדת היגוי מצומצמת

דר׳ חיים צבן — סמנכ״ל החטיבה להתיישבות — יו״ר.

מר י. עופר — ההסתדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות, חבל ירושלים.

מר ח. וייס — ההתסדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות, חבל ירושלים.

מר פ. ולרשטיין — יו״ר מועצה אזורית מטה־בנימין.

אדריכל ד. וולקוב — משרד השיכון, אגף פרוגרמות.

מר א. שמחה — משרד החקלאות, האגף לתכנון אזורי כולל.

מר א. לפידות — משרד החקלאות, האגף לתכנון אזורי כולל.

צוות התכנון

ר. בן בשט — מוא״ז מטה־בנימין.	מתכנן אזורי.
א. סילברסטון — ההסתדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות, חבל ירושלים.	מתכנן אזורי.
ד. הס — ההתסדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות, חבל ירושלים.	כלכלנית.
א. שלו — ההתסדרות הציונית, האגף לתכנון התיישבותי.	אדריכל.
ר. ממט — ההסתדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות, חבל התיכון.	מתכנן אזורי.

רפרנטים מקצועיים

תשתיות

א. אהרונוב — משרד התקשורת.

סא״ל ד. אפרתי — רע״ן כלכלה, מנהל אזרחי יו״ש.

סא״ל ע. אפרתי — רע״ן תשתית ופיתוח, מנהל אזרחי יו״ש.

ב. בורגלה — מהנדס חשמל, הסוכנות היהודית, חבל ירושלים.

פ. וייסבך — משרד התקשורת.

ע. וסרטייל — לשכת תכנון מרכזית יו״ש.

ש. כהן — קמ״ט טלקומוניקציה.

ש. מושקוביץ — מנהל לשכת תכנון מרכזית יו״ש.

נ. מינצקר — מהנדס ביוב, ת.ה.ל.

י. נהרי — הממונה על הרכוש הממשלתי והנטוש, מ.מ.י. יו״ש.

ס. נחום — מהנדס כבישים, קמ״ט מע״ץ.

י. נעים — ההסתדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות.

אל״מ ד. סתיו — משרד הבטחון.

ש. פרהנג — משרד השיכון, מע״ץ.

ע. קאופשטיין — מהנדס כבישים, קק״ל.

י. רסיסטל — עוזר קמ״ט חשמל.

י. שבח — מהנדס מים, ת.ה.ל.

מערך ישובים

דר׳ נ. נבו — הסוכנות היהודית.

ד. סולומוניקה — הסוכנות היהודית.

י. סלומון — ההסתדרות הציונית, חטיבת ההתיישבות.

י. נעים — ההסתדרות הציונית,חטיבת ההתיישבות.

תעשיה

נ. גוטנטג — ההסתדרות הציונית, החטיבה להתיישבות.

דר׳ א. טרטנר — משרד החקלאות, אגף לתכנון אזורי כולל.

ש. פוקס — ההסתדרות הציונית, החטיבה להתיישבות, חבל ירושלים.

תיירות ונופש

י. מגן — קמ״ט ארכיאולוגיה.

א. שדות — קמ״ט שמורות טבע.

חקלאות

א. וילוז׳ני — ההסתדרות הציונית, החטיבה להתיישבות, חבל ירושלים.

י. רון — ההסתדרות הציונית, החטיבה להתיישבות,חבל ירושלים.

א. רקובר — ההסתדרות הציונית, החטיבה להתיישבות, חבל התיכון.

שירותים

פ. חביב — תכנון ופיתוח, החברה למתנ״סים.

ר. ירון — מחלקת המיפוי, משרד החינוך והתרבות.

ר. ענבר — המחלקה לישובים חדשים, משרד החינוך והתרבות.

מ. קוריאט — אדריכל יועץ למשרד החינוך והתרבות.

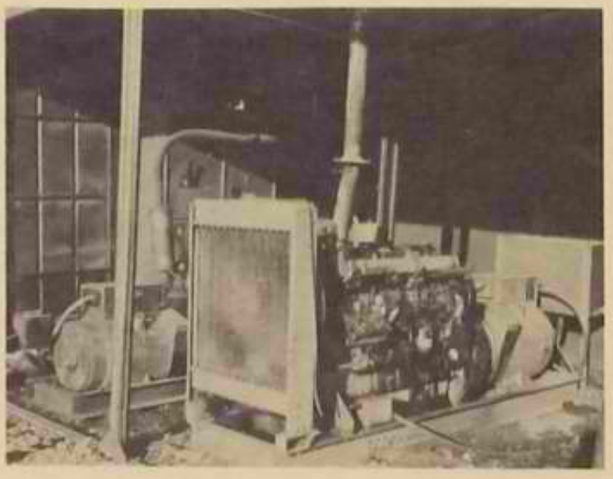

פרק ב' עיקרי התוכנית

פרק עיקרי התכנית מביא את תמצית הנושאים הנדונים בהרחבה בהמשך, את המטרות היעדים והעקרונות שהושמו בפני התכנית, את שלבי התוכנית וההשקעות הציבוריות הנדרשות.
הנושאים העיקריים הנדונים:

האוכלוסיה והרעיון התכנוני שבפריסת מערך הישובים.
תכנית פיתוח השרותים הנדרשים לאוכלוסיה החזויה.
תכנית פיתוח התשתיות השונות הנחוצות לפיתוח האזור.
תכנית פיתוח כלכלי לקביעת מקורות תעסוקה למתיישבים באזור.

בסוף הספר תרגום עיקרי התכנית לאנגלית.

ב.1. כללי

התכנון האזורי הכולל, אשר יפורט בהמשך לנושאיו השונים בהרחבה, מתייחס למגזר היהודי שבתחומי אזור התכנון, תחום השיפוט של מועצה אזורית מטה־בנימין.

התכנית מביאה בחשבון את המגזר הערבי ומתייחסת להשלכותיו על התכנון בעיקר, בתחומי התשתית ההנדסית והכבישים.

כן מתייחסת התכנית לאזורים הסמוכים, הגובלים במועצה האזורית מטה־בנימין, ובעיקר תחום ההשפעה של ערי גוש־דן והעיר ירושלים.

גודלה של האוכלוסיה החזויה באזור התכנון לשלב הפיתוח הנוסף נגזר מסך כל האוכלוסיה החזויה ליהודה ושומרון, סדר גודל של 600 אלף נפש לשנת 2010.

ב.2. מטרות, יעדים ואמצעים

ב.1.2. מטרות

1. פריסת התיישבות יהודית מתוכננת באזור במערך הארצי, זאת בהתאם לצרכים לאומיים, כלכליים ובטחוניים.
2. הגדלת האוכלוסיה היהודית באזור באמצעות מדיניות פיזור האוכלוסיה.
3. ניצול המשאבים הטבעיים לביסוס הישובים ולרווחה כלכלית.
4. הכנת תכנית מתאר בהתאם לחוק.

ב.2.2. יעדים

1. הגדלת מספר הישובים לכ־50 במערך ישובי מדורג ומאורגן.
2. הגדלת האוכלוסיה היהודית ל־190,000 נפש באזור.
3. ביסוס הישובים מבחינה כלכלית וחברתית במגמה להגיע למירב מועסקים באזור.
4. הקמת מסגרות התישבותיות בעלות איכות חיים ורמת חיים.
5. התוויית מדיניות והנחיות פיתוח והגדרתם בשלבים.

ב.3.2. אמצעים

1. הקמת ישובים קהילתיים, חקלאיים ועירוניים במערך אזורי מתוכנן.
2. פיתוח מערכות תשתית — כבישים, מים, חשמל ותקשורת.
3. פיתוח המערך היצרני ואמצעי יצור בתחומי התעשיה, החקלאות, התיירות וכו'.
5. הכוונת משאבים כספיים וסיוע מוסדי לאזור על פי סדר עדיפויות של קדימות פתוח הגושים.
6. מדיניות מקרקעין — מימוש בעלות על אדמות מדינה, רכישת קרקעות והכשרתן, הפקעה לצרכי ציבור ולצרכי פיתוח.

ב.5. תכנית פיתוח התשתית

תנופת הפיתוח באזור הביאה בעקבותיה לפיתוח מערכות התשתית ההנדסית. המשך הפיתוח מחייב שיפור המערכות והרחבתן, לרווחת המגזר היהודי והמגזר הערבי כאחד.

מערכת הכבישים — קיים צורך דחוף בשיפור מערכת הכבישים הקיימים על ידי הרחבתם, שיפור השיפועים האופקיים והרוחביים ועקיפת ישובים. כמו כן יש לפרוץ מספר כבישים נוספים להרחבת גושי ההתישבות ולשיפור הנגישות בתוך האזור ומחוצה לו. כגון, שיפור כביש ירושלים — שכם ועקיפת הערים אל־בירה וראמאללה, שיפור כביש חוצה־בנימין, כביש מהיר נוסף לירושלים ועוד.

מערכת אספקת המים — מקורות המים המקומיים אינם מספיקים לאוכלוסיה הקיימת ובודאי שלא לאוכלוסיה היהודית והערבית החזויה, כ־360,000 נפש בשלב הפיתוח הנוסף. כמות המים הנדרשת לשלב פיתוח זה מוערכת בכ־35 מליון מ״ק, מהם 20 מליון למגזר היהודי. יש לבצע מספר מפעלי מים, לבצע קידוחים נוספים ולחבר את מערכות המים בינן לבין עצמן ולמפעל המוביל הארצי.

מערכת החשמל — כיום מסופק החשמל ברובו המכריע של האזור על ידי חברת החשמל המזרח־ירושלמית. יש להעביר קוי חשמל לכל הישובים הקיימים והמתוכננים הן ע״י החברה המזרח־ירושלמית והן ע״י חברת החשמל הישראלית להבטחת אספקת חשמל תקינה גם בשיא העומס.

מערכת התקשורת — כיום מערכת התקשורת לישובים היהודיים הינה באמצעות רדיו־טלפון כשהמרכזות מחוץ לאזור התכנון. מוצע להרחיב את מערכת התקשורת ע״י הנחת כבלי טלפון תת־קרקעיים לישובים הגדולים ומהם קוי טלפון לישובים הקטנים סביבותיהם. המערכת תכלול אפשרות התחברות למחשבים, מסופים ועוד.

לשלב הפיתוח הנוסף של התכנית יש צורך בכ־30,000 קוים ולשלב פיתוח א׳ כ־6,000 קוים.

סילוק שפכים — כיום אין מערכת לסילוק שפכים. מוצע כי לישובים הקטנים ואלו המרוחקים זה מזה יוקמו אגני חימצון מקומיים והמים המטוהרים ישמשו להשקית חלקות יער. במקומות של ריכוזי אוכלוסיה ירוכזו מי השפכים ואלו ישמשו להשקיה חקלאית ולחלקות יער.

סילוק פסולת מוצקה — נמצא כי מבחינה כלכלית עדיף להשתמש באתר סילוק הפסולת המוצקה שבבעלות עירית ירושלים. אתר חילופי נבחר ליד דיר־דיבואן לשימוש המגזר היהודי והערבי כאחד.

סך ההשקעות הנדרשות לפיתוח התשתית ההנדסית באזור התכנון מוערכת בכ־25 מליארד שקל (במחירי 11/83).

ב.6. תכנית פיתוח כלכלי

התכנון האזורי הכולל, רואה את פיתוח מקורות התעסוקה בתוך האזור במספר תחומים עקריים — תעשיה ושרותים ומעט בתיירות וחקלאות מזדמנת.

מאחר ואין האזור מסוגל לספק תעסוקה לכלל כח־האדם החזוי, כ־36,000 מועסקים, יועסקו בממוצע 55—60 אחוז מכח האדם בעבודות מחוץ לאזור, בעיקר במרכזי התעסוקה שבערים הגדולות.

סך כל ההשקעות הנדרשות לפיתוח מקורות תעסוקה בתעשיה, בתיירות, בשרותים ובחקלאות מוערכת בכ־60 מילארד שקל (במחירי 11/83).

תעשיה — התכנית מציעה הקמת מדרג של מרכזי תעשיה. מרכז תעשיה צמוד לישוב ובו בתי מלאכה ומפעלים קטנים לסדר גודל 8—6 מועסקים ובבעלות המתיישבים.

מרכז תעשיה גושי למספר ישובים ובהם מפעלים מסדר גדול יותר והמפעלים ביוזמה פרטית. מרכז תעשיה אזורי ובו מפעלים גדולים הגולשים מעבר למרחב המטרופוליטני ולהקמת מפעלים חדשים. מוערך כי כ־5,000 מועסקים, שהם כ־15% מכלל כח־האדם, יעסקו בתעשיה.

שרותים — מערכת השרותים — בריאות, חינוך, תרבות, שרותים מסחריים, אישיים ועסקיים, ועוד — תספק תעסוקה לכ־9,000 מועסקים, כ25% מכלל כח־האדם באזור התכנון.

תיירות ונופש — מוצע לנצל את הפוטנציאל הנופי והטבעי של האזור, הנמצא בשולי ריכוזי האוכלוסיה הגדולים של מטרופולין תל־אביב וירושלים, למשיכת תיירים ומטיילים. יש לפתח פוטנציאל זה ולהרחיבו ע״י פתיחת צירי טיול, יעור, פרסום ועוד.

התכנית מציעה הקמת שרותי דרך, בתי הארחה, חניונים ופארקים, חוות סוסים, מסעדות ומזנונים, פיתוח אתרי עתיקות ועוד.

מוערך כי מפעלי התיירות יוכלו לספק תעסוקה לכ־300 מועסקים שהם כאחוז אחד מכלל כח האדם. התכנון האזורי הכולל מבטיח שמירה על ערכי הטבע והנוף. קביעת מקומות של שמורות־יער ויעור ושמורות־נוף.

חקלאות — עקב מגבלות קרקע, מים ומכסות יצור אין כמעט מקום לפיתוח חקלאות. מוצע לפתח את החקלאות כמזדמנת על פי האפשרויות. הענפים המוצעים הינם כאלה שאינם צרכני שטח, למעט מרעה, כגון בתי־צמיחה ולולים.
מספר המועסקים בחקלאות 500—300, שהם כ־1.5 אחוז מסך כח־האדם באזור.

ב.7. שלבי התוכנית

התכנית נערכה לשני שלבי פיתוח:

1. שלב א׳ לשנים 1986/7 — שלב שבו מתוכננים להקמה 14 ישובים נוספים וגודל האוכלוסיה מוערך בכ־22,000 נפש.
2. שלב פיתוח נוסף — שלב שבו יבוצעו כל המטרות והיעדים שהושמו בפני תוכנית זו, הן בפריסת הישובים וגודל האוכלוסיה והן בפיתוח מקורות תעסוקה ותשתיות.

בשלב הפיתוח הנוסף צפויה אוכלוסיה של כ־125,000 נפש באזור התכנון, ב־47 ישובים (לא כולל ערי לוין).

ב.8. השקעות

סך ההשקעות הציבוריות הנדרשות לביצוע התכנית לשלב פיתוח נוסף מוערך בכ־80 מליארד שקל (מחירי 11/83) לפי הפרוט להלן:

טבלה מס' 1: **השקעות ציבוריות נדרשות ומועסקים לשלב פיתוח נוסף**

הנושא	השקעות נדרשות (במיליארד שקל)	מועסקים
תשתית		
דיור	2.50	
כבישים	4.00	
מים	0.60	
חשמל	0.25	
שפכים ופסולת	3.00	
תקשורת	15.00	
שרותים		
מנהל	0.50	500
חינוך	15.00	4000
בריאות	0.50	300
תרבות	0.50	300
מסחר וכו'	9.00	4000
תעסוקה		
תעשיה	25.00	5100
חיירות	1.20	300
חקלאות	3.00	500
סה"כ	**80.05**	**15,000**

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

יעודי קרקע

גבול התכנון

	קיים	מוצע
ישוב	●	○
שטחי עיבוד		
שטחי מרעה		
שמורת טבע		
שמורת נוף		
יער ויעור		
אזור מוסדות	★	
אזור כריה וחציבה		
אזור תעשיה		
כביש ראשי		
כביש אזורי		
כביש מקומי		
מחלף		

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

1000 מ' 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 קמ"

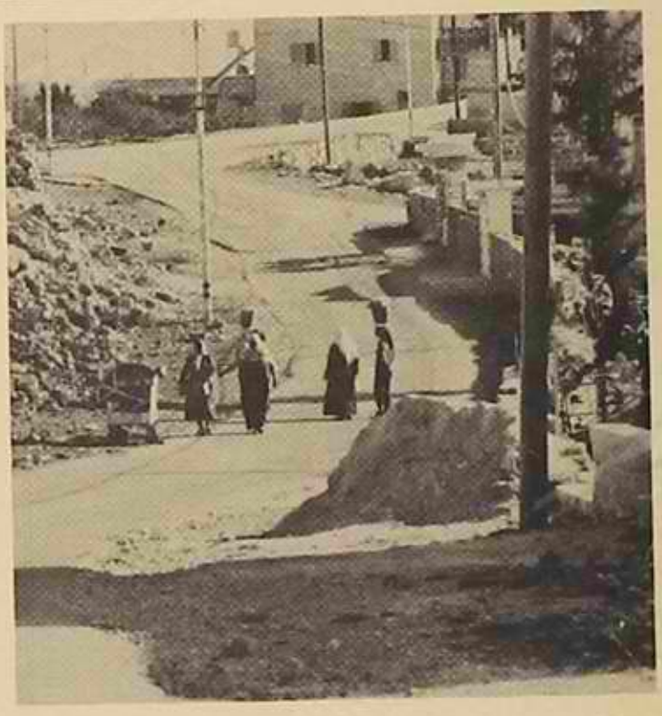

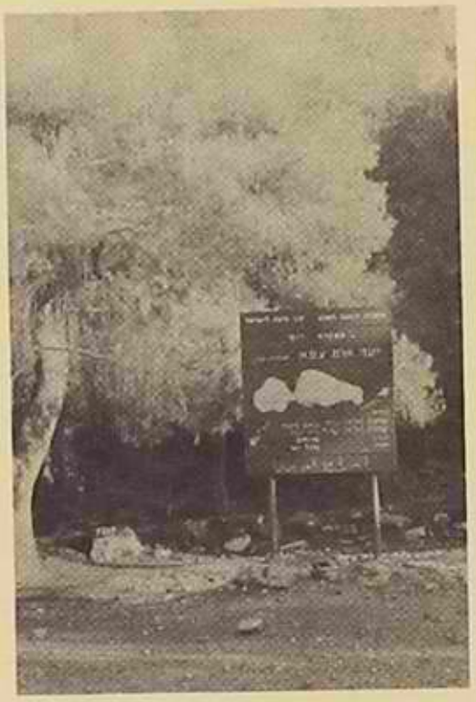

פרק ג' תיאור האזור ורקע לתכנון

מטרת פרק זה לתאר ולנתח את המצב הקיים ערב התכנון, תחילת 1982, באזור התכנון. הנתונים שנאספו היוו את הבסיס לתכנון. עקב התמורות המהירות המתחוללות באזור יהודה ושומרון בכלל ומטה־בנימין בפרט כבר היום, בעת הדפסת תכנית זו, השתנו הנתונים, בעיקר בנושאים הדמוגרפיים.

תיאור המצב הקיים מתבסס על ספרות קיימת, נתונים שנאספו על ידי אחרים ונתונים שנאספו ע"י הצוות באמצעות שאלון מפורט שהועבר לכל המתיישבים.

ג.1 תיאור האזור

ג.1.1. גבולות איזור התכנון

התכנון האיזורי הכולל נעשה עבור מוא"ז מטה־בנימין בגבולותיה המוניציפליים כפי שנקבעו ע"י משרד הפנים. גבולות אלו הותוו על פי תנאים טופוגרפיים בשטח מחד ועל פי גבולות מוניציפליים ומדיניים מאידך.

הגבולות הם:

צפון — גבול שטח שיפוט מוא"ז שומרון.

התוואי הטופוגרפי הינו אפיק נחל שילה על פיתוליו מגבול שביתת הנשק לשעבר במערב עד לעמק־שילה ממזרח ודרך ארץ המרדפים.

מערב — גבול שביתת הנשק (הקו הירוק) לשעבר.

התוואי הטופוגרפי הינו של הגבעות הנמוכות של השפלה הפנימית מדרום לנחל שילה בצפון עד לעמק־איילון בדרום.

דרום — גבול שטחי השיפוט של מוא"ז מטה יהודה, רשות מקומית עירונית ירושלים ומועצה מקומית מעלה־אדומים.

התוואי הטופוגרפי בדרום־מערב,השתפלות הרי יהודה בציר ירושלים — מעלה־החמישה עד לעמק־איילון, בדרום־מזרח השתפלות הרי יהודה מזרחה אל מדבר יהודה לאורך תוואי כביש ירושלים־יריחו.

מזרח — גבול שטח שיפוט מוא"ז בקעת הירדן.

התוואי הטופוגרפי — המורדות המזרחיים של הרי בית־אל וירושלים לאורך תוואי דרך ארץ המרדפים מעמק־שילה בצפון עד כוכב־השחר. משם בתוואי אפיק ואדי עוג'ה, מעל נועיימה לכביש ירושלים־יריחו.

ג.2.1. מיקום האזור במערך הארצי

כללי

אזור התכנון מהווה חלק משדרת ההר המרכזית של ארץ ישראל — הרי יהודה והרי שומרון. מיקומו במרכז הגיאוגרפי, דבר הבא לידי ביטוי בכך שהוא יושב על צומת דרכים מרכזי — כביש באר־שבע — שכם — נצרת, כציר אורך, וכביש בית־חורון — יריחו כציר רוחב. כמו כן שולט האזור על סביבתו — השפלה וגוש־דן במערב, בקעת הירדן במזרח וירושלים בדרום.

גבולות האזור נקבעו, כאמור לעיל, לאו דוקא על ידי גבולות טבעיים אלא תוחמו ע"י גבולות מוניציפליים אשר נקבעו בעבר לתחומי שיפוט מצרניים.

שימושי קרקע מעבר לגבולות האזור

למוא"ז מטה בנימין מספר רשויות מוניציפליות ומחוזות מצרניות, חלקן מתוכננות ובעלות תכניות מאושרות ואחרות בשלבי תכנון.

גבולה המערבי של מוא"ז מטה בנימין הינו קו שביתת הנשק לשעבר. האזור גובל במוא"ז אפק, מודיעים, וגזר, המהוות חלק ממחוז המרכז.

בשלבי אישור מתקדמים תכנית חלקית לתכנית מתאר מחוזית למחוז המרכז הכוללת שטחי אש, יער,

מחצבות, ישובים חקלאיים בודדים, ישוב עירוני מצומצם באזור כפר־רות, דרכי אורך, מעט חקלאות ומרעה.

מערבה יותר משתרע ריכוז האוכלוסיה הגדול של גוש־דן וערים נוספות — לוד, רמלה ופתח־תקוה ובהם מרכזי תעשיה גדולים, מרכזי תעסוקה ושרותים. האזורים הלא מבונים מנוצלים לחקלאות, בעיקר הדרים ושלחין.

כגבול צפוני נקבע נחל שילה. ממנו וצפונה תחום שיפוט מוא"ז שומרון אשר לשטחה נערך עתה תכנון אזורי כולל.

מצפון לנחל שילה עובר כביש חוצה־שומרון ולאורכו מספר ישובים עירוניים במהותם והגדול שבהם אריאל, העיר היהודית היחידה בשומרון. קיימים כיום מספר ישובים ורבים אחרים מוצעים — ישובים קהילתיים, תושבות וקריות — חלקם במימון מוסדי וחלקם ביוזמה פרטית. הישובים היהודיים מהווים איים בתוך הישוב הערבי. הישובים הערביים רובם כפרים חקלאיים ומיעוטם ערים כשכם, ג'נין, טול כרם ועוד.

הגבול המזרחי עובר במורדות המזרחיים. ממזרח משתרעת מוא"ז בקעת הירדן, על ישוביה היהודיים החקלאיים — מושבים וקיבוצים. אלו ממוקמים לאורך ציר התחבורה העובר לכל אורך הבקעה. החקלאות מנצלת את יתרונו היחסי של אזור חם לגידולי חורף ומטעי תמרים. בצפון מרכז הבקעה מרכז אזורי מעלה־אפריים ובדרומה יריחו.

מעבר לגבולה הדרומי, כביש ירושלים — יריחו, מוא"ז גוש עציון ומו"מ מעלה־אדומים. מדרום לאזור, ריכוז האוכלוסיה השני בגודלו במדינה, העיר ירושלים המונה כיום כ־400,000 נפש יהודים וערבים. סביבה מספר שכונות עירוניות קיימות — מעלה־אדומים, גבעון, אפרת, מבשרת־ציון — וערי לוין נוספות בתכנון. ממערב לירושלים ומדרום למוא"ז מטה־בנימין משתרעת מוא"ז מטה־יהודה ובה מערך ישובים חקלאיים המתבססים בעיקר על מטעים ולול ומעט תיירות ותעשיה. את ערי גוש־דן והעיר ירושלים מחבר כביש ארצי העובר דרך שער־הגיא.

ג.3.1. היסטוריה

אזור ההר כולו היה מעוזה העיקרי של ארץ ישראל בגלל הנגישות הקשה. גם המעבר ממערב למזרח עבר בשלוחות ובואדיות שירדו מבמת ההר והשולט עליהן שלט באזור.

העיר המרכזית ברוב התקופות היתה ירושלים. הגישה העיקרית לכיבושי ירושלים היתה מצפון — עליה לבמת ההר מהשפלה וירידה לקער של ירושלים.

שרידים שנמצאו באזור ראמאללה מעידים כי ישוב הרי בית־אל החל עוד בתקופת האבן הקדומה. גם בתקופת הברונזה התיכונה קמו ישובים באזורים ההרריים הבלתי מיושבים, כישובי פרזות. על במת ההר שמצפון לירושלים שלט שבט בנימין בתקופת ההתנחלות ולאחריה, וצפונה יותר בגוש הרי גופנא, מראמאללה עד מעלה־לבונה, התבסס שבט אפריים.

האזור בתקופת הממלכה המאוחדת של יהודה וישראל התפתח ושגשג כלכלית וחברתית ורבו הן ישובי הספר והן הישובים המבוצרים. במורדות המערביים גידלו תבואה, בבמת ההר כרמים ובמורדות המזרחיים מרעה.

בתקופת השלטון היווני התפתחו מרכזים יהודיים דתיים, בעיקר ישובים חקלאיים כביר־זית, גופנא, עפרה, תמנה ועוד. במרכזים אלו, שבהרי גופנא, היה בסיס מרד המכבים בשלטון הסלבקי. באזור זה

נפגשו צבאות אנטיגונוס החשמונאי וצבא הורדוס. רק לאחר הרס הישובים, עם נצחונו במערכה, פנה הורדוס לכיבוש ירושלים.

הצלבנים כובשים את האזור, מבצרים את הרי גופנא וחוסמים את דרכי החדירה לאזור. מוקמות אחוזות צלבניות בצורות. על שרידיהן יושבים כיום כפרים ערביים בעלי אוכלוסיה נוצרית כביר זית, ג'פנא, ביתין, קביבה, טיבה, נבי צמויל ועוד.

השלטון העותומני כבש את האזור והמשיך לבצרו כדי למנוע חזרת צלבנים לאזור. הישובים בתקופה זו קטנים ומבודדים והאוכלוסיה מועטה. רק באזור מודיעים היתה התיישבות יציבה וצפופה.

במאה הנוכחית ניטשו קרבות באזור בין התורכים והבריטים ובמלחמת ששת הימים נכבשה הגדה המערבית מידי הירדנים, כשהמערכות נטושות בעיקר בשולי האזור — בגבעת־הראדר ובלטרון.

החל מאמצע שנות השבעים הוחל בהתיישבות יהודית ברחבי האזור, תחילתה בישובים זמניים וארעיים. עיקר ההתיישבות במסגרות של ישובים קהילתיים שהוקמו ע"י תנועת אמנה כתנועה המיישבת באמצעות חטיבת ההתיישבות של ההסתדרות הציונית. עד היום הוקמו 20 ישובים, אחד מהם ישוב זמני.

טבלה מס' 2: **הישובים לפי סוג, שנת הקמה, התנועה המיישבת והגוף המטפל, 1982.**

הישוב	סוג	שנת הקמה ואזרוח	תנועה מיישבת	הגוף המטפל
בית־אל	קהילתי	1977	אמנה	ההסתדרות הציונית
בית־אל ב'	עירוני	1978	אמנה	משרד השיכון
בית־אריה	קהילתי	1981	משקי חירות־בית"ר	ההסתדרות הציונית
בית־חורון	קהילתי	1977	אמנה	ההסתדרות הציונית
גבעון החדשה	קהילתי	1980	אמנה	ההסתדרות הציונית
כוכב־השחר	קהילתי	1980	אמנה	ההסתדרות הציונית
כפר־אדומים	קהילתי	1979	אמנה	ההסתדרות הציונית
מבוא־חורון	מושב שיתופי	1967	פא"י	ההסתדרות הציונית
מעלה־מכמש	קהילתי	1980	אמנה	ההסתדרות הציונית
מצפה־יריחו	קהילתי	1978	אמנה	ההסתדרות הציונית
מתתיהו	מושב שיתופי	1978	פא"י	ההסתדרות הציונית
נוה־צוף	קהילתי	1977	אמנה	ההסתדרות הציונית
נילי	קהילתי	1980	אמנה	ההסתדרות הציונית
עטרת	קהילתי	1981	אמנה	ההסתדרות הציונית
ענתות	קהילתי	1982	אמנה	משרד השיכון
עפרה	קהילתי	1975	אמנה	ההסתדרות הציונית
פסגות	קהילתי	1981	—	משרד השיכון
רימונים	קהילתי	1980	האיחוד החקלאי	ההסתדרות הציונית
שילה	קהילתי	1978	אמנה	ההסתדרות הציונית
מחנה גבעון	זמני			משרד השיכון

ג.2. המבנה הפיזי של האזור

ג.1.2. מורפולוגיה וטופוגרפיה

את אזור התכנון ניתן לחלק לשלושה אזורים גיאוגרפיים טבעיים:

א. הרי בית־אל ודרום הר השומרון.

ב. המורדות המערביים.

ג. מדבר יהודה.

הרי בית־אל

הרי בית־אל מתנשאים מעל הרי ירושלים, הנמצאים באוכף שבין קמר חברון בדרום לבין קמר בית־אל. לקמר בית־אל חלוקה משנית לשני אזורים פנימיים:

א. האזור המערבי הבנוי שלוחות מאורכות שכיוונן מזרח־מערב.

ב. במה על גב ההר אשר בחלקה חסרת ניקוז ויש בה עמקים המוצפים בחורף (כגון ליד ביתוניה).

גבולות: בצפון — נחל דולב המפריד בין דרום הר שומרון לבין הרי בית־אל.

בדרום — נחל כפירה.

במזרח — הר בעל חצור — ירושלים.

דרום הר השומרון — הרי גופנא

הרי גופנא נמצאים ממערב לקו פרשת המים. במערב תוחמת אותם סידרה של עמקי תלם הנמשכים בכיוון צפון — דרום. בצפון מהוה אפיקו של ואדי חַרמיָה קו הפרדה ברור בין הרי גופנא ולב השומרון. במזרח מפריד קו הרכס הגבוה של הר בעל חצור ובדרום ואדי דולב. הרי גופנא בנויים שלוחות צרות המופרדות זו מזו ע״י האפיקים העמוקים של ואדי דולב, ואדי זרקא, ואדי נטוף וואדי דיר באלוט.

המורדות המערביים

הגבול בין המורדות המערביים וההר הגבוהה נקבע כאמור בהתאם למדרגה בקטע בית־סירא — דיר באלוט. זהו אזור גבעות בגובה של כ־300 מטר. אלו הן שלוחות המבותרות ע״י נחלים היורדים אל עבר השפלה הפנימית.

מדבר יהודה ושומרון

מקו במת ההר משתפלים ההרים במדרגות ובשיפועים חזקים לעבר בקע הירדן. מגובה 800 מ׳ ויותר לגובה פני הים על פני מרחק של כ־15 ק״מ בלבד. האזור מבותר ע״י הואדיות המתנקזים מזרחה.

ג.2.2. גיאולוגיה

כללי

קמר ראמאללה בונה את החלק המרכזי של הרי יהודה ושומרון, כולל הרי ירושלים. שיא קמר ראמאללה מתנשא לגובה של 1016 מ׳ בהר בעל חצור. העתקי מזרח—מערב גרמו ליצירת רכסים ובקעות במקביל לכיוון ההעתקה. לכן המבנה הפשוט של הקמר המקורי מעוות למדי.

הארוזיה הרבה הסירה את התצורות והותירה מחשופים של חבורת יהודה על הקמר. כמו כן, חשפה הארוזיה באזורי הגיאיות העמוקים את תצורות עין קיניה וקטנה.

צפונית — מזרחית מאזור ואדי קלט משתרעת רצועת ההעתקים של סמיה, המתמשכת מאזור דיר קרנטל צפונה — מערבה אל השומרון המרכזי באזור עין־סמיה וכפר־מאלק.

המסלע

בהרי יהודה ושומרון חשופים בעיקר סלעי משקע מגיל יורא־אייאוקן כאשר באזורי הקערים חשופות התצורות הצעירות.

חבורת כורנוב (קרטיקון תחתון)

תצורת טמון — עוביה כ־230 מ׳ והיא בנויה שכבות חול וחוור, המסתיימות במצוק קטן מגיר קשה. מחשוף קטן מצוי גם בקמר ראמאללה, בקרבת עין קיניה.

תצורת עין קיניה — חשופה לאורך קמר ראמאללה (אזור עין עריק, עין קיניה) עוביה כ־60 מ׳ והיא בנויה מחול, חוור וגיר.

תצורת קטנה — עוביה כ־80 מ׳ והיא בנויה שכבות גיר דק־גביש ושכבות עבות של חוור לחילופין. חשיבות התצורה בהיותה אקויקלוד רגיונלי של הרי יהודה והשומרון ועליה שעונים עיקר מי התהום באזור וכן מעיינות חשובים כמו עין־קיניה ועין־עריק. תפוצתה באזור מקטנה וצפונה.

חבורת יהודה — (קרטיקון תחתון — קינומן — טורון)

תצורת כפירה — מונחת על גבי תצורה קטנה. עוביה כ־180 מ׳ והיא מכילה בעיקר שכבות עבות של גיר דק־גביש ודולומיט, מנוקבים מאוד ועשירים בתופעות קראסטיות. מכאן כינויה: אמנלטה. התצורה חשופה מבית־לקיא בדרום מערב עד עיבוין בצפון, בגובה 600 — 500 מ׳.

תצורת גבעת־יערים — מונחת על גבי תצורת כפירה. עוביה כ־40 מ׳ והיא בנויה שכבות עבות של דולומיט, לעיתים עם קוורצוליט עלעלי. ניכרת היטב בנוף בצורת מצוק כהה. התצורה חשופה באזור ביתוניה ומדרום לה, באזור בית־זית ובקו הישובים בית־עיור אל פוקא בדרום עד אום־צפא בצפון.

תצורת שורק — מונחת על גבי תצורת יערים. עוביה כ־180 מ׳ והיא בנויה שכבות דקות של דולומיט צהבהב ושכבות חוור צהבהב לחילופין. תצורה זו יוצרת נוף מדורג ועל גביה שעונים מעינות קטנים רבים. התצורה חשופה באזור ראמאללה — ביר זית — עטרה וממערב לקו הישובים בית־עור אל פוקא בדרום עד אום־צפא בצפון.

תצורת כסלון — מונחת על גבי תצורת שורק. עוביה כ־40 מ׳ והיא בנויה שכבות עבות של דולומיט עם עדשות או רבדי קוורצוליט. תפוצתה בכל האזור ובפרט באזור מתתיהו וואדי זרקא.

תצורת בית־מאיר — עוביה כ־100 מ׳ והיא בנויה בעיקר שכבות של דולומיט צהבהב רך ושכבות חוור לחילופין. התצורה ניכרת בנופה המדורג. המדרגות שהיא יוצרת בדרך כלל גדולות ובהירות יותר מאלה של תצורת שורק. התצורה חשופה באזור א־נבי־צלאח.

תצורת מוצא — מונחת על גבי תצורת בית־מאיר. עוביה כ־16 מ׳ והיא בנויה בעיקר שכבות חוור עם מעט רובדי ביניים של גיר עשיר במאובנים. תצורה זו יוצרת טרסה רחבה מכוסה בשכבת קרקע עבה, הניכרת היטב בנוף. אופק החוור מהווה גם אקויקלוד. התצורה חשופה לאורך המורדות המערביים במחשופים צרים בבמת ההר.

תצורת עמינדב — מונחת על גבי חוור מוצא. עוביה כ־100 מ׳ והיא בנויה שכבות עבות של דולומיט, לעיתים עם אופקים של קוורצוליט, בעיקר בחלק התחתון. התצורה יוצרת נוף טרשי אפור עם כיסוי קרקע דל. נחשפת בציר ראמאללה — עפרה לכיוון צפון מזרח.

תצורת כפר־שאול — מונחת על גבי תצורת עמינדב. עוביה משתנה מ־0 עד 70 מ׳ והיא בנויה בעיקר מגיר קירטוני או מקירטון חוורי רך פריך ולבן, עם עדשות של גיר דק־גביש משוכב דק, שצבעו משתנה מצהבהב לאדמדם. חשופה לאורך המורדות המזרחיים, ממזרח לקלנדיה עד כפר־מאלך וצפונה.

תצורת ורדים — מונחת על גבי תצורת כפר־שאול, עוביה משתנה מ־20 עד 100 מ׳ והיא בנויה בעיקר משכבות עבות של דולומיט אפור, בינוני־גביש וקשה — היוצר נוף טרשי גס, הדומה לזה של תצורת עמינדב. התצורה מופיעה במקביל לתצורת כפר־שאול.

תצורת ביענה — מונחת על גבי תצורת ורדים. עוביה הכולל הוא כ־120 מ׳. היא בנויה משלושה פרטים השונים זה מזה באופיים ובהופעתם. הפרט התחתון מכיל דולומיט וגיר אדמדמים עם רובדי ביניים של חוור. על גבי פרט זה מופיע פרט שבטה הבנוי שכבות עבות של גיר גס־גביש בעובי של כ־30 מ׳ היוצר נוף טרשי ומצוקי. על גבי פרט זה מופיע הפרט העליון, פרט נצר, הבנוי מגיר דק־גביש משוכב היטב ומופיע באזור שועפת — חזמה. התצורה כולה מופיעה בעיקר באזור המורדות המזרחיים.

חבורת הר הצופים (סנון)

תצורת מנוחה — מונחת על גבי תצורת בענה. עוביה הכולל בין 50 מ׳ ל־180 מ׳ ומורכבת בעיקר מקירטון עליה שכבת נארי. תפוצתה באזור ואדי קלט.

ג.3.2. קרקעות

אזור התכנון מאופיין בשטחי מדרונות סלעיים וסלעיים למחצה בהם מצויות בד״כ קרקעות רדודות, בעיקר טרה־רוסה ורנדזינה ולעיתים גם קרקעות עמוקות יותר כמו קרקעות יער חומות.

טרה רוסות חומות אדומות — קרקעות אלו מצויות על גבי סלעי הגיר והדולומיט — קרקעות חומות אדומות, חרסתיות. הקרקע היא חסרת גיר, רדודה וסלעים רבים מזדקרים לרוב על פני השטח. תפוצתה במורדות המערביים של השומרון.

רנדזינות כהות (כולל רנדזינה חומה קיסרית) — קרקעות אלו נמצאות בד״כ בין סלעי הנארי ועל גבי סלעים קרבונטיים אחרים. קרקעות חומות כהות, דקות גרגר, רדודות וסלעים רבים מזדקרים על פני השטח. הסלעיות הרבה מגבילה את הניצול החקלאי והיא משמשת בעיקר למרעה. תפוצתה בעיקר במורדות המזרחיים וממזרח לבמת ההר אל עבר המדבר מזרחה.

רנדזינות בהירות חוריות — קרקעות אלו מכסות את סלעי החוור בעיקר על גבי תצורת מוצא ותצורת קטנה. עומק הקרקע מגיע לכדי חצי מטר בשל הבליה המהירה של סלעי המצע הרך. רוב שטחי הרנדזינות הבהירות החוריות מנוצלים לגידולי חקלאות שונים. העומק הרב יחסית של הקרקע, השמירה הטובה של המים בקרקע, מאפשרים שימוש של קרקע זו בקיץ. תפוצתה באזור במת ההר מגבעת־הראדר עד בעל חצור וצפונה.

קרקעות יער חומות – קרקעות אלו מצויות על סלעים גיריים שונים בעיקר על קירטון ועל חוור. הקרקעות הן עמוקות, חרסיתיות, או סייניות־חרסיתיות.
נחשבות כקרקעות פוריות, מאוורות היטב ומתאימות לרוב הגידולים ובכלל זה מטעים.

קרקעות קולוביות אלוביות חומות רנדזינות – קרקעות אלו מצויות בגאיות ולרגלי ההרים בהם מצויה קרקע הרנדזינה. אלו קרקעות חרסיתיות חומות עמוקות ורובן מכילות גיר. קרקעות אלו עמוקות, פוריות ומנוקזות ומתאימות לרוב הגידולים.

קרקעות קולוביות אלוביות אדומות – קרקעות אלו מצויות בגאיות ולרגלי ההרים בהם מצויה קרקע טרה רוסה. אלו קרקעות חרסיתיות חומות עמוקות ורובן מכילות גיר. מתאימות לרוב הגידולים ובעיקר משמשים לגידולי מטעים למטעים.

גרומוסולים – קרקעות אלו עמוקות חרסיתיות ורובן מכילות גיר. הגרומוסולים פוריים אך עקב אוורור לקוי וחדירה איטית משמשות בעיקר לגידולי שדה.
תפוצתם בעמקים הרחבים כבאזור גבעון ועמק איילון.

ליתוסול חום וליתוסול מדברי רנדזיני – הליתוסול החום מתפתח על סלעי גיר קשים ודולומיט באזורים הגבוהים של יהודה ושומרון. זו קרקע סיינית חומה רדודה המכילה גיר. עקב עומקה הקטן משמשת למרעה בלבד.
את הליתוסול המדברי הרנדזיני מכסה קירטון ללא נארי, זאת בחלקים הגשומים יחסית של מדבר יהודה ושומרון. קרקע זו עמוקה יחסית ואין בה טרשים. הליתוסול המדברי הרנדזיני הינו קרקע סייני, גירי, חום בהיר עד אפור בהיר ומשמש למרעה בלבד.

ג.4.2. אקלים

כללי

הנתונים האקלימיים שיובאו להלן מבוססים על המידע הכללי לגבי האזור ההררי של מרכז הארץ וסיכומי מדידות של הממלכה הירדנית.
האקלים ביסודו אקלים ים תיכוני – קיץ חם ויבש וחורף קריר ורטוב. ביניהם שתי עונות מעבר קצרות, הראשונה במחצית נובמבר והשניה בסוף אפריל.
האקלים באזור מושפע הן מריחוקו מהים והן מהגובה הטופוגרפי. לכן האקלים במורדות המזרחיים שחון, אם כי איננו צחיח.

טמפרטורה

את האזור ההררי מאפיין אקלים נוח, בעל טמפרטורות נוחות. בחורף מזג האויר קר כשבינואר הטמפרטורה נמוכה יחסית. (טמפרטורת מינימום יומית ממוצעת בירושלים 4.6 מעלות). בעונת הקיץ,בחודש אוגוסט שהינו החם ביותר, מגיעה הטמפרטורה היומית הממוצעת ל־23.7 מעלות בירושלים, הטמפרטורה המקסימלית הממוצעת ל־29.7 מעלות ולטמפרטורה קיצונית של 40 מעלות. עקב הפרשי הגובה הטמפרטורות, הן בקיץ והן בחורף, במורדות המערביים גבוהה יותר במספר מעלות ובמורדות המזרחיים, עם הירידה המהירה לבקע הירדן, עולות הטמפרטורות יותר.

בעונת החורף קיימים ארועי קרה החל מנובמבר עד אפריל, בעיקר במקומות הנמוכים.

לחות יחסית

באזור ההררי הגבוה הלחות היחסית היומית הממוצעת בתקופת החורף (חודשים ינואר ופברואר) כ־75%, ואילו בקיץ (חודש יוני) היא כ־50%.

במורדות המערביים הלחות היחסית גבוהה יותר ואילו במורדות המזרחיים הלחות היחסית פוחתת עם הירידה לבקע הירדן.

ברוב לילות הקיץ הלחות היחסית כ־90% ורבים ארועי הטל.

בעת ארועי החמסין, המתרחשים בעונות המעבר, הלחות היחסית נמוכה מאוד, כ־10%.

ארועי הערפל או ערפילים יתרחשו באזור ההררי 45 — 20 יום בשנה.

משקעים

רוב המשקעים יורדים באזור בעונת החורף, בעיקר בחודשים ינואר ופברואר, החל מסוף ספטמבר ועד מחצית מאי. כמות המשקעים בבמת ההר 800 — 600 מ״מ, במורדות המערביים 600 — 500 מ״מ, ואילו במורדות המזרחיים כמות המשקעים פוחתת במהירות, מסיבות אורוגרפיות, עד כ־200 מ״מ ממערב לבקע הירדן.

ארועי שלג נדירים, 2 — 1 בשנה בשיא עונת החורף ורק במקומות הגבוהים.

רוחות

כיוון הרוחות השליט בקיץ הינו צפון — מערבי דרום — מערבי ממהירות 15 — 8 קשר הגדל עד 25 — 20 קשר אחה״צ ובלילה קטנה למינימום. בחורף הכיוון השליט הינו דרום — מערבי, במהירות 18 — 12 קשר אם כי נרשמו מהירויות עד 75 קשר. בלילה שוכחת הרוח למינימום. כיוון הרוחות נושאי המשקעים בעיקר צפון מערבי ודרום מערבי. כיוון הרוחות בארועי החמסין הינו דרום מזרחי.

ג.5.2. הידרולוגיה

באזור בנימין שלושה אקויפרים חשובים:

א. בבסיס החתך הגיאולוגי אקויפר של תצורת כפירה (גיר) הנשען על אקויקלוד של חוור קטנה.

ב. במרכז החתך הגיאולוגי אקויפר של תצורת קטנה (דולומיט קרסטי) הנשען על אקויקלוד חוור מוצא.

ג. בראש החתך הגיאולוגי אקויפר של תצורת ורדים (דולומיט וגיר קרסטי) הנשען על קירטונים אטומים של תצורת כפר שאול.

המעיינות במרכז האזור נובעים מעל ומתחת לחוור קטנה. בשוליים המזרחיים נובעים מעיינות מאקויפרים של עמינדב וורדים. במערב האזור, באזור בית־חורון ולוד מתחברים שני אקויפרים אלו, דבר העשוי להסביר את הנביעה החזקה באזור מעיינות ראש העין.

קו פרשת המים העלית עוברת על גבי במת ההר בציר הר־הצופים בעל־חצור. קו פרשת המים העלית נקבע עקב כמויות הגשמים הגדולות והא־סימטריות הגיאולוגית של הקמר כלפי מערב שגרמו לסחיפה חזקה.

שקע הירדן במזרח גורם לשיבוש בקו פרשת המים בכך שהנחלים הזורמים מזרחה מתחתרים מערבה. קו פרשת המים התחתית חופף,פחות או יותר, לפרשת המים העלית (ולא כפי שהיה מקובל עד כה כי קו פרשת המים התחתית הינה מערבית יותר).

בהתאם לכך קיימים שלושה כיווני זרימה תת־קרקעיים:

א. מערבה לקו פרשת המים לאגן ירקון — תנינים המזינים את מעיינות ראש העין.

ב. צפונה מקו פרשת המים לצפון־מזרח, מעמק שילה צפונה.

ג. מזרחה לקו פרשת המים למעיינות ואדי עוג'ה, עין סמייה וואדי קלט הנובעים בשקע הירדן.

בהסתמך על הקידוחים שנערכו עד כה נמצא כי האקויפר המזרחי שמצפון לירושלים הינו דל במים. הדבר מוסבר בכך כי המים נשבים על ידי נקזים טבעיים בתת הקרקע, המובילים את המים ישירות למעיינות, כך שבאם הקידוח לא נופל ישירות על הנקז, לא יחשפו המים.

כמות המים בתת הקרקע תלויה במשטר הגשמים. למרות שכמות המשקעים באזור ירושלים הינה 500 — 550 מ"מ בממוצע שנתי, ספיקת הקידוחים והמעיינות משתנה באופן קיצוני. לדוגמא קידוחי עין כרם שממערב לירושלים ספיקתם נעה בין 350 — 50 מ"ק לשעה.

ג.3. טבע ונוף

ג.1.3. שמורות יער

אחד ממשאבי הטבע שנפגעו ביותר עד לתקופת המנדט ורישומם ניכר עד היום — הוא הצומח. העץ נכרת לצורכי בניה, הסקה, פחמים ועוד וכן יחד עם השיחים ובני שיחים שימש כמזון לבהמות.

בתקופת המנדט, בתוקף פקודת היערות 1926, נסגרו שטחים ונאסרה בהם כריתה ורעיה. שטחי חורש טבעיים ויערות אורן שנטעו הפכו שמורות יער והיו לשטחים כמעט יחידים בהם מערכות טבעיות.

ג.2.3. אתרי טבע ונוף

חלק מהאתרים שיובאו להלן הינם אתרים המוצעים כשמורות על ידי רשות שמורות הטבע, אתרים האמורים לייצג נופים טיפוסיים באזור וכן תופעות יחודיות.

א. נחל שילה עליון (נ.צ. 155/162) — זהו אזור של נוף טרשים חשוף ומצוקים. בואדי צרידה נביעות רבות ולאורכם צמחי מעיינות, חלקה הדרומי של השמורה מאופיינת בתהליכי סחיפה מואצים וסלעים חשופים.

ב. עין דרא (נ.צ. 166/158) — נביעה ומים זורמים בתחתית ערוץ הנחל ולאורכו חלקות עיבוד. ייחודו בשדרת ערבה מחודדת לאורך מאות מטרים.

ג. חורש אום־צפא (נ.צ. 163/157) — חורש מעורב עצי אורן וברוש עם עצי חורש טבעי ושיחים כאלון מצוי, אלה א״י ועוד. חורש זה הינו אחד הבודדים שנותרו באזור והמתאים לנופש וקיט בחיק הטבע. החורש הוכרז כשמורת טבע בצו מספר 363 מיום 1.2.80.

ד. חורש חלת—טליב (נ.צ. 162/156) — חורש מעורב, כחורש אום־צפא, אך בגלל הימצאו במדרונות נשאר במצבו הטבעי.

ה. ואדי א־זרקא (נ.צ. 159/156) — בתוואי האפיק מעיינות רבים הנקוים בגבים עשירים בצמחיית מים. שרידי טחנות קמח.

ו. חורשת שייך קטרוני (נ.צ. 169/156) — חורשה סביב קבר שייך קטרוני, שבצד כביש ביר זית — עטרה. עצי אלון גדולים ובצידם עצים ושיחים אחרים שנשתמרו בשל קדושת המקום.

ז. מסרק נבי־עייט (נ.צ. 160/153) — חורשת אורנים ותיקים סביב קבר נבי־עייט שמעל כפר דיר־עמר, האורנים נראים מרחוק כמסרק. מהמקום תצפית למרחוק.

ח. דורא אל־קרע (נ.צ. 172/151) — מספר מעיינות הנובעים בשטח וסביבם חורש. המים זורמים בתעלות מושקים גינות ובוסתנים באפיק שמשני צידיו מצוקים. במקום מספר מינים נדירים של צומח.

ט. נחל דולב (נ.צ. 164/169) — אפיק נחל על מדרונותיו ומצוקיו. שכבות המסלע הרבות הנחשפות יוצרות נוף מגוון. בנחל מספר מעיינות, גבים ובריכות מים ולאורכו צומח מגוון ועצים בהם עצי דולב עתיקים.

י. אלוני בלעין (נ.צ. 156/148) — חורש עצי אלון שנשתמרו בסמוך לקבר שיך אבו לימון.

יא. אלוני נבי לימון (נ.צ. 166/137) — קבוצת עצי אלון גבוהים ועבי גזע מהעתיקים ביותר בארץ, מצפון לבית־איכסא.

יב. ואדי עוג׳ה (נ.צ. 185/152) — ואדי מתחתר לרוחב מדבר יהודה ויוצר אפיק עמוק וביציאתו לבקעת יריחו — קניון. באפיק מעיין עין עוג׳ה. במדרונות מקננים דורסים רבים.

יג. ואדי מכוך (נ.צ. 180/145) — ואדי החוצה את מדבר יהודה. בקטעים מצוקים וקניון מרשים, ובהם מערות, מתקני מים, ומדרגות בסלע, מעיינות, צמחיה ועופות דורסים.

יד. ואדי קלט (נ.צ. 180/140) — ואדי קלט על יובלו ואדי צוינית. ואדי צוינית מתחתר בסלע גירי יוצר קניון ובו מערות, ייחודו בקינון דורסים. ואדי קלט מתחתר בסלע קירטוני ובסלע גירני ויוצר קניונים. מרובים בו המעיינות — עין פרה, עין פואר ועין קלט והמים זורמים באפיק. לאורכו אמות מים קדומות, בריכות, אמת מים חדשה. בואדי מספר מנזרים מרשימים. חלקו התחתון של ואדי קלט הוכרז כשמורת טבע בצו מס׳ 363 מיום 1.2.80

טו. עבוד (נ.צ. 155/168) — כפר נוצרים ומוסלמים ובו מספר כנסיות. למרגלות הכפר מעיינות, תעלות השקיה וצמחיית מים. ממערב מערכת קברים עתיקים ושרידי כנסיה ביזנטית ממנה תצפית למישור החוף.

טז. רס־כרכר (נ.צ. 160/150) — כפר ציורי מלוכד וצפוף בראש כפה ממנו תצפית למרחוק.

יז. ואדי עין עריק (נ.צ. 163/147) — מערכת של בוסתנים בטרסות, אמות מים ומעיינות.

יח. אל־ג'יב (נ.צ. 167/139) — בראש הכפר שרידי גבעון הקדומה. במקום בריכה עמוקה ומערכת מדרגות תת־קרקעיות היורדות למעיין הכפר.

יט. נבי־סמואל (נ.צ. 167/137) — קבר שמואל הנביא ממנו תצפית־נוף יפה ביותר.

ג.3.3. אתרי עתיקות

אזור התכנון, כמו כל יתר חלקי יהודה ושומרון וארץ ישראל בכלל, עשיר באתרי עתיקות. אתרי עתיקות אלו מהוים חתך של התקופות ההיסטוריות השונות שעברו על א״י. החל בתקופת הברונזה והברזל דרך תקופת הממלכה, התקופה ההלניסטית, הרומית והביזנטית וכלה בתקופה הערבית, הצלבנית, הממלוכית והעותומנית. באזור מאות אתרים שאותרו בסקר אגף העתיקות, מהם מעטים שנחפרו במידה זו או אחרת. יש להניח כי באזור עדיין לא אותרו ונחשפו אתרים רבים אחרים. באתרים נחשפים בעיקר שרידי מבנים שונים — כגון: קברים, כנסיות, בתי כנסת, מבני מגורים, מגדלים, חומות וכו׳. וכן מערות, בורות מים, מפעלי מים, גיחות, פסיפסים, כתובות ועוד. ישובים ערבים לא מעטים יושבים כיום על שרידי ישובים קדומים. בין הסיבות לכך אפשר למנות את המיקום האסטרטגי, קרבה למים והתפתחות הישוב משך דורות. ישובים היושבים על גבי שרידים של ישובים קדומים מתקופות שונות הם: אל מע׳יר, ביר זית, ג׳פנא, יברוד, סנג׳יל, עבוד, רס־כרכר, תרמס־עיא, אל־בירה, אל־ג'יב, אל קוביבה, ביתין, בית עור ועוד.

טבלה מס' 3: **אתרי עתיקות עיקריים באזור מוא"ז מטה־בנימין**

מס'	שם המקום	הזהוי	נ.צ.	תיאור השרידים	תקופה עיקרית
1.	רנתיס	הרמתה	15201590	יסודות כנסיה, בורות, פסיפס, קברים	בית א'
2.	עבוד		15581588	פסיפס, תרבות, קברים מפוארים	בית א', ביזנטי
3.	ח' תבנה	תמנת־סרח	16031572	קירות, יסודות, קשתות, קברים	בית א'
4.	ח' אל־בלוטה		16071571	שרידי מבנים רבים, רצפות פסיפס	לא ידוע
5.	ח' תבלטה		16201570	אתר עתיקות	ישראלית, ביזנטית
6.	ח' אבו־דנין		15371480	חוה חקלאית חשמונאית	בית ב'
7.	כפר־לוט		15421459	חוה חקלאית חשמונאית	בית ב'
8.	אל־מדיה	מודיעין	15061493	שרידים עתיקים, קברים	מכבים, בית ב'
9.	א'דנה אל־כלב		15411420	שרידי מבנים	בית א'
10.	ח' זית		16051431	שרידי חומות, גת, מערות, בורות	חשמונאי
11.	ח' עסלן		16291440	יסודות מבנים	לא ידוע
12.	ח' גריות		16351443	אתר עתיקות	ישראלית, ביזנטית
13.	ח' מרומה		16341433	חורבה קטנה, קברים	ערבית, ביזנטית
14.	ח' בית־סילה		16441428	מבנים גדולים	חשמונאית, צלבני
15.	ח' אל־כפירה	כפירה	16021376	תל מלאכותי, בנין מרובע, חומות ומגדלים, בית בד	בית ב', ברזל
16.	ח' אל־ג'פר		16531411	חורבות	בית א', ערבית
17.	ח' א־לטטין		16531418	שרידי גדרות אבן, באר, בריכה חצובה	בית ב', פרסית
18.	ח' עדסה	חדשה	16761393	חורבה, שרידי קירות, פסיפס, בורות	בית א', תלמוד
19.	אל ג'יב	גבעון	16761393	כנסיה צלבנית, תל, מפעל מים חצוב	בית א'
20.	ח' עיד		16651401	בור, קברים חצובים	משנה ותלמוד
21.	קלנדיה		16901410	חוה חקלאית חשמונאית	בית ב'
22.	ח' עטרה	עטרות־אדר	17071430	שרידי מבנים	בית א'
23.	ח' סויכה		17011437	שרידי מבנים ורחובות, בורות, מערות, בית בד	משנה ותלמוד
24.	ח' רדנה		16951466	אתר מתקופת ההתנחלות	בית א'
25.	ח' כפירה		16631489	חוה חשמונאית	בית ב'
26.	בירזית	באר־זית	16831527	שרידי קירות, בורות, קברים, חאן ממלוכי	חשמונאית
27.	ג'פנא	גפנא	17051522	שרידי קירות, בית בד, מערות, כותרות	מכבים, תלמוד
28.	ח' סלון	שילה	17751625	כנסיות, פסיפס, גיתות קברים	בית א'
29.	ונרמס עיה	טור שמעון	17711601	בורות, קברים חצובים, גיתות, כתובות	בר־כוכבא
30.	ח' א־תל	גבע	17491588	שרידי כנסיה ביזנטית, בית בד, מערות קבורה, בריכה	בית א', ביזנטית
31.	אל־עצור	בעל חצור	17711539	בורות סלע, חורבות כנסיה	ביזנטית
32.	א־טייבה	עפרה	17841512	שרידי כנסיה, מבצר צלבני, פסיפס, גיתות	בית א'+ב'
33.	עין סמיה	בעל שלושה	18171549	קברים חצובים, שרידי ישוב ומגדל	ברונזה תיכונה
34.	ח' א־נגימה		18311510	שרידי מבנה	רומית וביזנטית
35.	ח' אל־כליה		18271488	מבנה ביזנטי	ביזנטית
36.	ח' א־תל	העי	17471472	קירות וקשתות, מבנים, מסגד, שרידי חומה	כלכולית, ביזנטית
37.	ביתין	בית־אל	17351485	יסודות ישוב, בריכה, בורות, מערות	בית א'
38.	מחמס	מכמש	17621425	שרידי ישוב עתיק, קברים, פסיפס	בית א'
39.	קובור בני־ישראל		17591388	מבנים מגליתיים	לא ברור
40.	חזמה	עזמות	17561382	שרידי מבנים עתיקים, עמודים, קברים	בית א'+ב'
41.	עלמית	עלמון	17601369	בית קברות, מערות, שרידי מבנים	בית א'
42.	ענתא	ענתות	17511355	שרידי ישוב	בית א'+ב', תלמוד
43.	עין־פרה	פארה	17901376	אמת מים, מערה, גשר, קברים חצובים, מנזרים	בית א'+ב', ביזנטי
44.	עין אל־פרה		18301385	שרידי מנזר ביזנטי	ביזנטי
45.	בית עור א־תחתא	בית־חורון תחתון	15801446	יסודות עתיקים, פסיפס, מגדל צלבני	בית א'+ב'
46.	בית עור א־פוקא	בית־חורון עליון	16101435	קירות עתיקים, פסיפס מגדל צלבני, דרך רומית	בית א'+ב'

ג.4.3. הצומח

תפוצת הצומח בנוף נקבעת בהתאם לכמות המשקעים, סוג הסלע והקרקע ופנות המדרונות. כן הושפע הנוף והצומח ע״י האדם והרעיה הבלתי מבוקרת. בהתאם לכך אפשר לחלק את תפוצת הצומח באזור התכנון על פי רצועות אורך.

א. המדרונות המערביים של הרי בית־אל — בהם הצומח העיקרי הוא חילופין בין חברות אלון מצוי ואלה ארץ ישראלית לבין חרוב מצוי ואלת המסטיק.

ב. במת ההר — אלון מצוי ואלה ארץ ישראלית.

ג. המורדות המזרחיים — חורש ספר ובתות ספר.

בכל אזור יהודה ושומרון נותר אך חורש מועט, אך אפשר למצוא את שרידיו ברוב השטח. ברוב האזור נפוצה, כאמור, חברת האלון המצוי והאלה הא״י. רוב החורש נמוך, אם כי במקומות אחדים חורש גבוה ובו עצים בעלי גזע ניכר. בנוסף לשני סוגים אלו מלוים אותם — חרוב מצוי, עוזרר קוצני, אשור א״י, אלת המסטיק, קטלב מצוי ולבנה רפואי. צומח זה איננו תלוי בסוג הסלע או הקרקע.

במקומות של מסלע גירי ודולומיט קשים מגיל קינומן — איאוקן, בעיקר בגבהים של 500 מ׳ ומעלה,קיים סוג נוסף כשהאלה והאלון מלווים באלון תולע, אגס סורי, אשחר רחב עלים וכליל החורש.

אורן ירושלים מוגבל בתפוצתו לראשי הגבעות בהם המסלע קירטוני או חווארי מגיל הקנומן, בעיקר מצפון מערב לראמאללה.

במקומות בהם נפגע החורש הים תיכוני ונכחד עלו וצמחו הבתות הים תיכוניות, בהם סירה קוצנית, קידה שעירה, לוטם שעיר, מרוה משולשת ועוד. זאת בהתאם לסוג המסלע.

על המדרונות המזרחיים של קמר הרי יהודה ובית־אל קיימים שרידים פזורים של חורש ספר — שקד קטן עלים, עוזרר קוצני ואלה אטלנטית.

עם הירידה מגב ההר מזרחה לעבר בקעת הירדן, שם כמות המשקעים 300 — 200 מ״מ, בתות הספר נשלטות ע״י רותם המדבר ושיח השיזף, והסירה הקוצנית נעלמת. בשטחים שנפגעו ע״י רעיית יתר נותרו אך צמחים העמידים לרעיה ולכריתה והמסוגלים להתפתח על פני סלעים חשופים — כתלה חריפה, זקנן שעיר ועוד.

הצומח שנמנה לעיל מהווה אך חלק ממגוון הצומח שבאזור. עצי חורש רבים נוספים ימצאו בבתי גידול מוגבלים כקיסוס החורש באזור ראמאללה או הדולב המזרחי בואדי דולב.

ג.5.3. החי

בעבר היה עולם החי נרחב ומורכב מאוכלוסיות שפלשו לאזור והסתגלו לתנאים במקום. במאה הנוכחית נפגעה אוכלוסיית החי מפעילות האדם — צייד מחד והרס אזורי מחיה מאידך.

באזור בעלי חיים שמוצאם מאירופה ואגן הים התיכון — הגירית, חזיר הבר, השועל המצוי.
מאזורים טרופיים — דורבן, נמיה, תן, עטלף־הפירות.
מהאזור הערבתי והמדברי — הצבי הישראלי ומיני עכברים.

באזור מספר מועט של מיני דגים החיים במקוי מים, מיני צפרדעים וצבים. רבים לעומת זאת מיני

הלטאות – שממיות, חרדונים, חמטים וזיקיות. כן מצויים מספר מיני נחשים, חלקם ארסיים.

עולם העוף רבגוני ועשיר במינים. זה בצד זה עופות יציבים, עופות מקייצים, עופות חורפים, ועוברים. עופות דורסים – עייטים, חויאים, נשרים, בזים ועוד. מבין העופות האחרים אפשר לציין את יוני הסלעים, חגלות, קאקים, עורבנים וציפורי שיר קטנות – דרור, בולבול, פשוש, חוחית ועוד.

ג.4. מצב חוקי ושימושי קרקע

ג.1.4. בעלויות קרקע

כללי

כמחצית משטח התכנון הינו שטח מוסדר והוא מתרכז מסביב לראמאללה ומזרחה לה. כל אזור המורדות המערביים מקו הישובים עטרה – ביתוניא הינו שטח בלתי מוסדר.

מעשית, שטחה של מוא"ז מטה בנימין הינו אוסף של קטעים על מפה שהוצאה כנספח לצו המנהלי בדבר מועצות אזוריות. קטעים אלו מורכבים למעשה מהשטחים שעל פי סקר מנהל מקרקעי ישראל (מפות סגולות), וכן שטחים לפי צוי תפיסה, צוי הפקעה וצוי הכרזה.

שטחים מוסדרים

שטחים מוסדרים הינם שטחים לגביהם קיים רישום בספרי האחוזה (טאבו) בנפות ראמאללה ויריחו. ספרים אלו הינם מתקופת השלטון העותומני ומתקופת ירדן. בהסדר הקרקעות הוחל בזמן השלטון העותומני במגמה ליישב את האזור. הוצע כי מי שיעבד אדמותיו ברציפות משך שלוש שנים, למעט הפסקות לצרכי הוברה או השבחה, וישלם מס על אותה קרקע תרשם הקרקע על שמו בטאבו, במסגרת תהליך ההסדר.

הירדנים המשיכו בהסדר זה, עד לפרוץ מלחמת ששת הימים וגבול הכפרים המוסדרים, האמור לעיל, הינו תוצאה מכך.
הרישום מתקופת השלטון העותומני איננו מאורגן ובלתי אמין – כפילויות, חוסר מסמכים, מסמכים מזוייפים, וכו'. הרישום הירדני מסודר יותר ומדוייק יותר.

חלק מהשטחים המוסדרים הינם אדמות הרשומות בטאבו כרכוש הממלכה הירדנית, קרקעות שלא נרכשו ע"י האוכלסיה, ועל כן מדינת ישראל הינה הנאמן על נכסים אלו. כמו כן ישנן קרקעות שנרכשו ע"י יהודים מבעלים ערביים בתקופת השלטון המנדטורי אך רק על חלק מהם יש רישום בספר האחוזה.

שטחים בלתי מוסדרים

בשטחים הלא מוסדרים יש להבחין בין שני סוגי קרקע עיקריים: אדמות מעובדות ומבונות, ואדמות טרשים. אדמות מעובדות מהוות עילה לטענת בעלות על פי עיקרון החזקה. לצורך כך חייב הבעלים להסתייע בעדויות המוכתר ואחרים, כי אכן עיבד אדמתו ברציפות. כן עליו להציג "מליאה" – הוכחה לתשלום מס על הקרקע. מסמכים אלה הם בעייתיים בשל העובדה שאין הגדרת גבולות ובדרך כלל הבעלים נוטים לשלם עבור שטח קטן יותר מזה המעובד בפועל. באזורים אלו המפות מחולקות לגושים ולקטעים הנקראים "מוקע". המוכתר הוא זה היודע לציין היכן נמצאת כל "מוקע" ומה הן גבולותיה. מובן ששיטת רישום זו מהווה פתח לבעיות רבות בגין הוכחת בעלות.

אדמות הטרשים, או כפי שהן מכונות "ארד־אל־מוות", מקובל לראותן כאדמות מדינה ירדניות ועל כן מדינת ישראל הינה הנאמן עליהן.

אדמות טרשים הנמצאות ברדיוס 1.8 ק"מ ממרכז כפר שייכות לאותו כפר.

בשנת 1978 נערך סקר קרקעות באמצעות מנהל מקרקעי ישראל שמטרתו היתה זיהוי כל הקרקעות שאינן מעובדות ביו"ש, בהנחה כי יוכרזו או יתפסו. סקר זה נמצא כיום בהשלמה ובעידכון.

הליכים

א. הכרזה — ההליך המקובל לגבי אדמות טרשים בלתי מוסדרות הינו ההכרזה. הכרזה על קטע מסוים כאדמות מדינה לאחר בדיקה מפורטת ומשפטית תוך מתן זמן להתנגדויות. בתום מועד זה הקרקע הינה אדמת מדינה בפועל וניתן לממשה לאחר מדידה וסימון. להכרזה זו תוקף למשך שנה אחת אלא אם כן מומשה ההכרזה תוך פרק זמן זה. במידה וההכרזה לא מומשה היא בטלה.

ב. צו תפיסה — הליך נוסף הוא הוצאת צו תפיסה לקטע מוגדר מנימוקים בדרך כלל ביטחוניים. צו תפיסה מוצא בעיקר על אדמות טרשים בהם אין יסוד להניח כי נתפסו בעבר ע"י הירדנים לשימושם. רוב הישובים יושבים על אדמות טרשים מכח צו תפיסה.

ג. צו הפקעה — במצב הקיים עומדות לרשות המדינה ביו"ש רק אדמות שהממלכה הירדנית הפקיעה לפני מלחמת ששת הימים, (למעט הפקעה באזור מעלה־אדומים כ־10.000 דונם).
כיום אין מוציאים צוי הפקעה למעט הפקעות לצרכים ביטחוניים, דרכים ובריכות מים.

ד. צו איסור בניה — בכדי למנוע בניה פראית, המותרת על פי תוכנית המתאר הירדנית התקיפה כיום באזור, מוצא צו איסור בניה. בדרך כלל סביב למחנות צבאיים, למתקנים, לאורך צירי דרכים ראשיות וסביב לישובים.

סה"כ שטחים שהוכרזו, הופקעו או נתפסו בתחום מוא"ז מטה־בנימין כ־218,000 דונם, מהם 153,000 דונם למטרות צבא ובטחון.

ג.2.4. מערך שימושי קרקע

עקב חוסר במידע לא ניתן לקבל ולהציג את מערך שימושי הקרקע שבתחום אזור התכנון, בעיקר לגבי המגזר הערבי.

רובו של השטח בבעלות ערבים ובשימושם. שימושי הקרקע העיקריים באזורים הערביים — בינוי, חקלאות, מרעה וטרשים.

מסך שטח אזור התכנון, המשתרע על פני שטח של כ־950,000 דונם, רק מיעוטו שטחים שנמסרו למשמרת למועצה האזורית ואחרים.

מתוך שטח של כ־220,000 דונם, שבשימוש ובפיקוח יהודים — הכוללים צרכי בטחון, בינוי, חקלאות, מרעה ותעשיה, דרכים, שמורות טבע ויעור ושטחים אחרים ללא יעוד מוגדר רק כ־24,000 דונם נמצאים בשימוש ישיר, שטח המהווה כ־2.5 אחוז בלבד מכלל שטח אזור התכנון.

ג.3.4. תכניות קיימות

תכנית מתאר אזורית

בתחום המוא"ז מטה־בנימין תקפה כיום תכנית מנדטורית־ירדנית, תכנית מס' RJ — 5. עיקרה של התוכנית הגדרת השטח הבנוי של הכפרים בצורה סכמתית, שטח פיתוח של הכפר, ואילו יתרת השטח מהווה שטח חקלאי שבו הגבלות הבניה היו שטח חלקה מינימלי של דונם קרקע ושטח בניה מקסימלי של 150 מ"ר או 5% לפי הנמוך יותר.

החוק הירדני איפשר חלוקת החלקות באישור הועדה המקומית בלבד.

בתחילת שנה זו הופקדה תוכנית המהווה שינוי לתוכנית RJ — 5, תכנית מתאר אזורית הקובעת את תחומי הכפרים ואת יעודי הקרקע העיקריים בשלב שני יוגשו תוכניות מפורטות לגבי כל כפר וכפר. התוכנית קובעת את תחומי הכפרים כך שתתאפשר הכפלת האוכלוסיה וכי אפשרות הבניה באזורים החקלאיים תהיה כפופה לאישור מועצת תכנון עליונה ולא הועדה המקומית הכפרית, כל זאת כאשר נקבע כי לא יורעו זכויות הבניה שעל פי תכנית RJ — 5. התכנית כפי שהוגשה, מתייחסת אך לשטח מצומצם מאזור התכנון, קטע שבין ירושלים וראמאללה וממזרח לירושלים בלבד. התוכנית הופקדה ביום 21.4.82.

לכן, החלה בימים אלה לשכת התכנון בגיבוש צוות ואיסוף חומר רקע להכנת תכניות מתאר אזוריות למוא"ז מטה־בנימין ולמוא"ז שומרון.

תוכניות מפורטות

לרב הישובים, בין אלה שכבר עלו על הקרקע ובין אלו המתוכננים, הוגשו תכניות מפורטות חלקן מאושרות וחלקן בהליכי אישור שונים.

התוכניות נדונות ומומלצות להפקדה ולמתן תוקף במסגרת הועדה המקומית לתכנון ולבניה מטה־בנימין.

אזורי תכנון

בתחום המועצה הוכרזו מספר אזורים, כאזורי תכנון בהם מוקפא כל פיתוח למשך שנה. בתקופה זו תוכן תכנית לאזור.

טבלה מס' 4: **מערך שימושי קרקע עיקריים קיים לפי תוכניות לישובים 1982**

הישוב	מגורים		תעשיה		מלונאות ומוסדות		חקלאות מרעה	
	קיים	תכנון	קיים	תכנון	קיים	תכנון	קיים	תכנון
מבוא־חורון	50	100	100	100	—	—	3400	13000
מתתיהו	80	409	10	88	—	33	170	—
נילי	40	350	—	16	—	—	—	—
בית־אריה	40	300	20	20	—	—	—	—
נוה־צוף	140	290	12	26	—	—	15	—
עטרת	20	—	—	—	—	—	—	—
בית־חורון	20	121	—	—	—	—	—	—
גבעון החדשה	60	155	—	9	—	—	—	—
גבעון	60	60	—	—	—	—	—	—
בית־אל בית־אל ב'	170	273	7	7	10	39	—	—
שילה	120	252	3	3	—	—	5	3000
עפרה	110	250	10	10	5	10	150	—
פסגות	20	130	—	—	2	15	—	—
כוכב־השחר	30	300	5	15	—	—	120	1200
רימונים	30	320	5	37	—	—	—	—
מעלה־מכמש	30	104	—	—	—	—	—	—
כפר־אדומים	110	748	10	375	—	—	300	—
מצפה־יריחו	70	471	—	109	—	41	—	—
גבעת־זאב	700	1290	—	—	—	—	—	—
סה"כ	**1900**	**(5913)**	**182**	**815**	**17**	**(138)**	**4160**	**17200**

ג.5 מבנה האוכלוסיה היהודית

בחדשים פברואר — מרץ 82 הועברו שאלונים בין הישובים על מנת לסקור את מבנה וגודל האוכלוסיה היהודית במועצה האזורית מטה־בנימין.

ג.1.5 התפלגות גילים ומצב משפחתי

במרץ 1982 מנתה אוכלוסית מועצה אזורית מטה־בנימין 787 משפחות ו־46 בודדים, ומספר הנפשות 3699.

פירמידת הגילים המתקבלת מורה על כך כי למעלה ממחצית אוכלוסיית הישובים, כ־55 אחוז, הינם ילדים עד גיל צבא והיתר, כ־45 אחוז, מהוים את כח העבודה. כאשר גילאי הפעוטונים, הגנים, גני חובה ובתי ספר יסודיים כתות א' — ד', הלומדים בתוך הישובים, מהוים כ־77 אחוז מסה"כ אוכלוסיית הילדים עד גיל צבא.

מסך אוכלוסית המבוגרים, מגיל 20 ומעלה, מהוים גילאי 50 ומעלה רק כ־4 אחוז מסך כל האוכלוסיה. כלומר רוב המשפחות הינן צעירות יחסית, הן ראשי המשפחה והן הילדים.

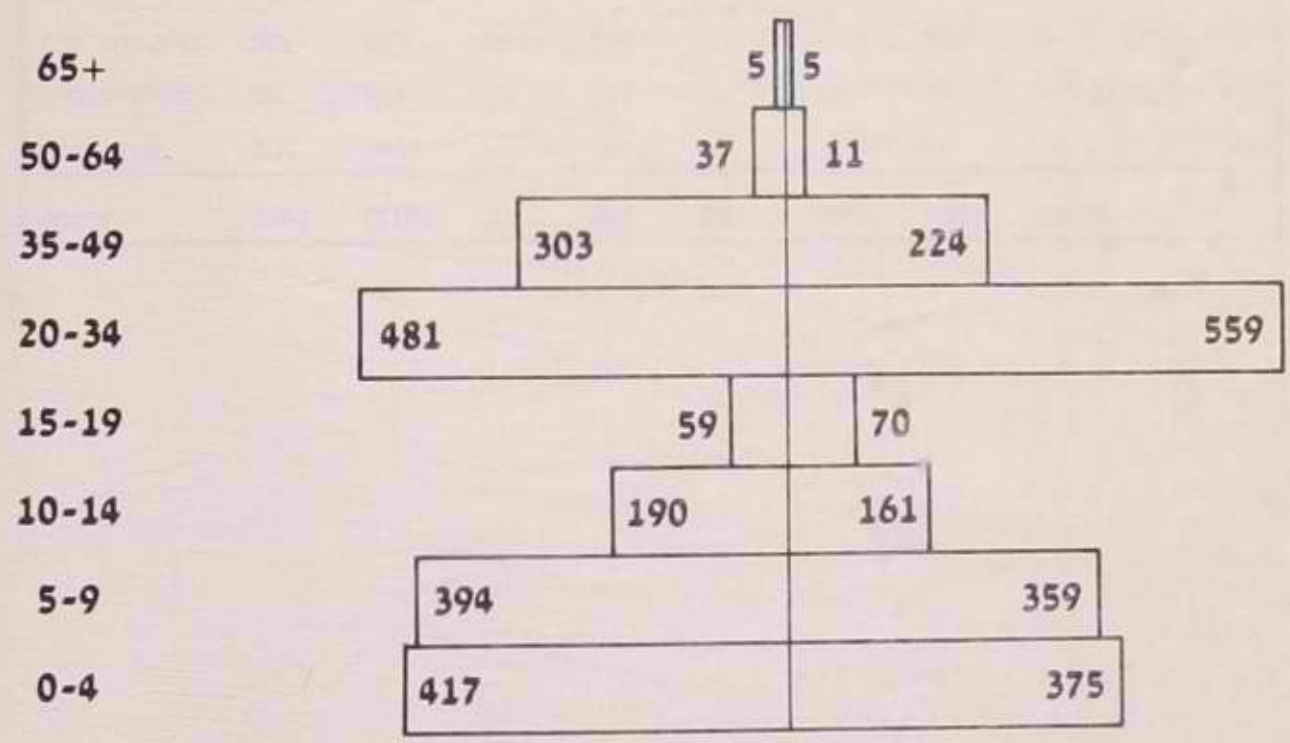

טבלה מס. 5: **התפלגות גילים ומצב משפחתי לפי ישובים 1982**

הישוב	מצב משפ'		מס' נפשות			0–4			5–9			10–14			15–19			20–34			35–49			50–64			65+			לא ידוע		
	משפ'	בוד'	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ	ס"ה	ז	נ
כוכב־השחר	21	—	91	48	43	31	18	13	19	10	9	1	—	1	—	—	—	38	19	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
רימונים	23	—	90	40	50	20	9	11	18	5	13	6	3	3	—	—	—	37	16	21	8	7	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
מעלה־מכמש	26	4	123	65	58	29	13	16	28	16	12	3	2	1	2	2	—	43	20	23	7	5	2	—	—	—	—	—	—	11	7	4
מצפה־יריחו	32	1	133	67	66	43	24	19	26	11	15	—	—	—	—	—	—	58	29	29	2	1	1	—	—	—	—	—	—	4	2	2
כפר־אדומים	40	3	184	104	80	37	22	15	30	20	10	20	11	9	6	2	4	51	25	26	31	16	15	6	6	—	—	—	—	3	2	1
פסגות	9	—	42	21	21	5	3	2	4	1	3	7	4	3	2	2	2	11	5	6	10	5	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—
עפרה	87	11	450	235	215	88	50	38	101	53	48	41	23	18	19	8	11	131	61	70	61	35	26	4	2	2	1	—	1	4	3	1
בית־אל	64	2	378	183	195	84	41	43	91	45	46	52	25	27	20	6	14	57	25	32	72	39	33	1	1	—	1	1	—	—	—	—
בית־אל ב'	54	—	236	119	117	80	41	39	40	23	17	8	2	6	5	1	4	93	47	46	8	5	3	3	1	2	—	—	—	—	—	—
שילה	49	4	233	114	119	79	37	42	44	22	22	7	2	5	2	1	1	93	45	48	9	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
חדשה	20	—	78	36	42	8	4	4	9	3	6	7	4	3	7	5	2	18	5	13	21	11	10	5	4	1	1	—	1	2	—	2
גבעון החדשה	110	12	458	243	215	79	43	36	85	50	35	48	27	21	14	7	7	111	46	65	97	54	43	17	13	4	4	2	2	3	1	2
בית־חורון	36	2	178	93	85	27	13	14	36	17	19	28	17	11	11	7	4	40	18	22	35	20	15	1	1	—	—	—	—	—	—	—
נוה־צוף	61	3	300	161	139	40	23	17	69	35	34	42	26	16	14	7	7	63	30	33	52	29	23	5	4	1	—	—	—	15	7	8
בית־אריה	61	—	250	129	121	38	21	17	40	21	19	35	19	16	13	4	9	56	24	32	59	35	24	4	3	1	3	2	1	2	—	2
עטרת	8	4	41	21	20	9	5	4	5	3	2	5	1	4	2	1	1	15	8	7	5	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
נילי	26	—	108	60	48	12	4	8	16	9	7	16	12	4	8	5	3	25	11	14	30	18	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—
מתתיהו	19	—	98	52	46	26	14	12	25	14	11	7	4	3	2	1	1	31	14	17	7	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
מבוא־חורון	41	—	228	119	109	59	34	25	69	36	33	18	8	10	—	—	—	69	33	36	13	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
סה"כ	**787**	**46**	**3699**	**1911**	**1788**	**794**	**417**	**375**	**753**	**394**	**359**	**351**	**190**	**161**	**129**	**59**	**70**	**1040**	**481**	**559**	**527**	**303**	**224**	**48**	**37**	**11**	**10**	**5**	**5**	**47**	**23**	**24**
			100	51.7	48.3	100	52.8	47.2	100	52.5	47.5	100	54.1	45.9	100	45.7	54.3	100	45.2	53.8	100	57.5	42.5	100	77.1	22.9	100	50.	50.	100	49.	51.
			100	100	100	21.5	21.9	21.	20.4	20.6	20.	9.5	9.9	9.	3.5	3.1	4.1	28.1	25.2	31.3	14.2	15.9	12.5	1.3	1.9	0.6	0.3	0.3	0.3	1.2	1.3

טבלה מס' 6: **התפלגות גילים 1982**

	0—4			5—9			10—14			15—19			20—34		
	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה
סה"כ	417	375	794	394	359	755	1190	116	35	59	70	129	481	559	1040
% מסה"כ ז' בתוך קבי גיל	52.8			525			54.1			45.7			46.2		
% מסה"כ נ' בתוך קבי גיל		47.2			47.5			45.9			54.3			53.8	
% מסה"כ זכרים	21.9			20.6			9.9			3.1			25.2		
% מסה"כ נקבות		21.			20.			9.		4.				31.3	
% מסה"כ נפשות			21.5			20.4			9.5			3.5			28.

	53—49			50—46			65+			לא ידוע			סה"כ		
	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה	ז'	נ'	ס"ה
	303	224	527	37	11	48	5	5	10	23	24	47	1911	1788	3699
% מסה"כ ז' בתוך קבי גיל	57.5			77.1			50.			49			100.		
% מסה"כ נ' בתוך קבי גיל		42.5			22.9			50.			51			100.	
% מסה"כ זכרים	15.9			1.9			0.3			1.2			51.7		100.
% מסה"כ נקבות		12.5			0.6			0.3			1.2			48.3	100.
% מסה"כ נפשות			14.2			1.3			0.3			1.3			100.

ג.2.5. גודל משפחה

למעלה ממחצית המשפחות בישובי מטה־בנימין הינן בנות 5 נפשות ומעלה, כלומר משפחות של שלושה ילדים ויותר.

יש לזכור כי רוב המשפחות הינן צעירות ובתקופת הפריון ויש להניח כי מספרן יגדל.

בולט ההבדל בין הישובים שבהן המשפחות דתיות לאלו שאינן דתיות. בישובים הדתיים מספר הילדים למשפחה גבוה מזה שבישובים הלא דתיים.

ממוצע הנפשות למשפחה 4.6, שהוא גבוה מן הממוצע הארצי.

ג.3.5. דת

מסך 19 הישובים באזור מטה־בנימין 12 ישובים הינם בעלי אוכלוסיה דתית, 5 ישובים בעלי אוכלוסיה לא דתית, ישוב אחד מעורב בעל צביון דתי (כפר־אדומים) וישוב אחד מעורב. סה"כ במטה־בנימין כ־66 אחוז מהמשפחות מצהירות כי הינן דתיות או מסורתיות והיתר 34 אחוז כי אינן דתיות.
בגבעון משפחה אחת לא יהודית.

ג.4.5. השכלה

רק כ־30 אחוז מבעלי המשפחות במטה־בנימין הינם בעלי השכלה תיכונית ומטה בלבד ואילו כ־70 אחוז מבעלי המשפחות הינם בעלי השכלה על־תיכונית — אוניברסיטאית או ישיבה.

ג.5.5. ארץ לידה

1. ראשי המשפחה ילידי הארץ מהוים כ־62 אחוז מסך ראשי המשפחה.
   ראשי המשפחה ילידי אמריקה־אירופה מהוים כ־27 אחוז מסך ראשי המשפחה.
   ראשי המשפחה ילידי אסיה־אפריקה מהוים כ־11 אחוז מסך ראשי המשפחה.
2. בגבעון החדשה, גבעון ובית־אריה אחוז גבוה של עולים מבריה"מ ומזרח אירופה ובמתתיהו כולם עולים מארה"ב.
3. ביתר הישובים ילידי הארץ מהוים למעלה ממחצית ראשי המשפחה.
4. כ־23 אחוז מהמשפחות הינן משפחות מעורבות.
5. מספר גבוה יותר של ילידות הארץ נשואות לילדי חו"ל מאשר ילידי הארץ נשואים לילדות חו"ל.

טבלה מס' 7: **גודל משפחה 1982, דת 1982.**

שם הישוב	גודל משפחה 2	3	4	5–6	7–8	9+	סה"כ משפחות	דתי	לא דתי
כוכב־השחר	2	5	5	7	2	—	21	21	—
רימונים	3	7	4	7	1	—	23	5	18
מעלה־מכמש	—	7	3	15	1	—	26	30	—
מצפה־יריחו	4	4	13	11	—	—	32	33	—
כפר־אדומים	5	3	13	15	2	2	40	23	20
פסגות	1	—	3	5	—	—	9	9	—
עפרה	2	17	13	38	16	1	87	95	3
בית־אל	1	1	6	39	14	3	64	65	1
בית־אל ב'	12	9	10	15	6	2	54	54	—
שילה	5	3	11	26	4	—	49	53	—
גבעון החדשה	—	7	6	7	—	—	20	—	20
גבעון	15	15	39	41	—	—	110	5	117
בית־חורון	1	5	9	19	2	—	36	28	10
נוה־צוף	4	4	11	38	4	—	61	64	—
בית־אריה	6	8	24	22	1	—	61	—	61
עטרה	2	—	2	2	2	—	8	12	—
נילי	—	5	14	7	—	—	26	—	26
מתתיהו	—	2	5	10	2	—	19	19	—
מבוא־חורון	5	1	3	20	9	3	41	41	—
סה"כ	**68**	**104**	**194**	**344**	**66**	**11**	**787**	**557**	**276**
% מס"ה משפחות	**8.7**	**13.**	**25.**	**43.2**	**8.7**	**1.4**	**100.0**	**66.0**	**34.0**

טבלה מס' 8: **השכלה לפי שנות לימוד 1982**

שם הישוב	עד 8	9-12	13-18	19+	לא ידוע
כוכב־השחר	—	2	17	3	18
רימונים	2	18	12	—	14
מעלה־מכמש	1	8	28	5	14
מצפה־יריחו	—	13	40	5	7
כפר־אדומים	—	23	44	2	14
פסגות	—	2	14	2	—
עפרה	1	34	118	13	19
בית־אל	—	18	83	21	10
בית־אל ב'	1	3	78	26	—
שילה	—	14	78	5	7
גבעון החדשה	—	9	23	6	2
גבעון	5	72	127	1	27
בית־חורון	—	17	55	3	—
נוה־צוף	—	26	70	9	19
בית־אריה	3	53	58	3	3
עטרה	—	12	7	—	1
נילי	—	25	25	—	—
מתתיהו	—	—	38	—	—
מבוא־חורון	—	36	42	4	—
סה"כ	**13**	**385**	**957**	**108**	**155**
סה"כ %	**0.8**	**23.8**	**59.1**	**6.7**	**7.6**

טבלה מס' 9: **ארץ לידה לפי ראשי משפחה 1982**

הישוב		ישראל	אירופה אמריקה	אסיה אפריקה	לא ידוע	סה"כ משפחות	מהם מעורבות	הערות
כוכב־השחר	בעל	18	2	1	—	21	4	
	אשה	18	2	1	—			
רימונים	בעל	17	3	2	1	23	9	
	אשה	18	2	2	1			
מעלה מכמש	בעל	20	5	1	—	26	3	
	אשה	21	4	1	—			
מצפה־יריחו	בעל	23	5	3	1	32	8	
	אשה	28	3	—	1			
כפר־אדומים	בעל	24	7	4	5	40	14	
	אשה	27	5	3	5			
פסגות	בעל	6	1	2	—	9	3	
	אשה	7	1	1	—			
עפרה	בעל	59	20	8	—	87	21	
	אשה	62	17	8	—			
בית־אל	בעל	36	17	9	2	64	17	
	אשה	37	15	11	1			
בית־אל ב'	בעל	39	9	5	1	54	10	
	אשה	41	11	1	1			
שילה	בעל	32	11	6	—	49	9	
	אשה	39	5	5	—			
גבעון החדשה	בעל	8	10	2	—	20	2	הרוב יוצאי ברה"מ
	אשה	9	10	1				
גבעון	בעל	38	47	17	8	110	16	מורכב בעיקר ממשפחות יוצאי ברה"מ וילידי הארץ
	אשה	56	38	8	8			
בית־חורון	בעל	19	6	11	—	36	11	
	אשה	25	6	5	—			
נוה־צוף	בעל	41	12	7	—	61	12	* 1 אלמנה
	אשה	46	11	2	*2			
בית־אריה	בעל	21	31	9	—	61	20	מספר משפחות ניכר יוצאי מזרח אירופה
	אשה	30	22	9	—			
עטרת	בעל	3	—	5	—	8	4	
	אשה	7	—	1	—			
נילי	בעל	8	11	6	1	26	6	
	אשה	13	9	3	1			
מתתיהו	בעל	2	17	—	—	19	3	
	אשה	1	18	—	—			
מבוא־חורון	בעל	31	5	5	—	41	8	כל המשפחות מארה"ב
	אשה	29	5	6	1			
סה"כ	**בעל**	**445**	**219**	**103**	**19**	**786**	**180**	
	אשה	**514**	**184**	**68**	**21**			
		959	**403**	**171**	**40**			

ג.6. האוכלוסיה הערבית.

ג.1.6. המבנה הדמוגרפי

על פי החלוקה לפי ישובים מונה האוכלוסיה הערבית שבתחום אזור התכנון בשנת 1981 כ־150,000 נפש.
פירמידת הגילים מתבטאת בכך שאוכלוסית הילדים (18—0) מהווה כ־41% מסך האוכלוסיה.
האוכלוסיה הזקנה (+65) מהווה כ־10% מסך האוכלוסיה ואילו האוכלוסיה בגיל העבודה (64—19) מהווה כ־50% מסך האוכלוסיה ואלו מהוים את מאגר כח העבודה.
אחוז הנשים בגילאים +19 גבוה משל הזכרים, 53% לעומת 47%, כשהמצב הפוך בגילאי 18—0. על פי נתוני בנק ישראל שיעורי הריבוי הטבעי, שעורי הילודה ושעורי התמותה הם כדלקמן:

	1975	1978
שעור ריבוי טבעי (לאלף)	30.0	28.2
שעור הילודה (לאלף)	47.5	43.6
שעור התמותה (לאלף)	17.5	15.4

קצב גידול האוכלוסיה תלוי גם בשיעורי ההגירה. ב־1975/6 נרשמו כ־15,000 מהגרים וב־1977/8 כ־10,000. הגירה זו תלויה במידה רבה בביקוש לכח־אדם בעבר הירדן.
קצב גידול האוכלוסיה נתון לתנודות. שיעורי הילודה בירידה ויתכן כי הם מושפעים מההגירה — הגירת גברים בגיל העבודה כך שאחוז הנשים בקבוצת הגילים +19 עולה על זו של הגברים. עם זאת יש להניח שהירידה בשיעורי הילודה מתקזזת בצמצום שיעורי התמותה.
השוואת נתוני האוכלוסיה של 1981 עם זו של 1967 מורה כי האוכלוסיה הערבית באזור התכנון גדלה מכ־115,000 נפש לכ־150,000 נפש משך כ־15 שנה. זהו גידול של כ־36% בממוצע. או כ־1.7% גידול לשנה.
שיעורי הגידול שונים מישוב לישוב ובאחדים אף שלילי.

ג.2.6. דת

האוכלוסיה הערבית מיעוטה נוצרית ורובה מוסלמית— כ־8.5% נוצרים וכ־91.5% מוסלמים.
האוכלוסיה הנוצרית מתרכזת בעיקר בעיר ראמאללה ובמספר כפרים.

ג.3.6. מבנה התעסוקה וייצור

מתוך הנתונים הקיימים על אזור יהודה ושומרון נתקבלו נתוני כח העבודה והתעסוקה.
כ־34 אחוז מהאוכלוסיה שייכים לכח העבודה, כלומר כ־50,000 נפש שייכים לכח העבודה באזור התכנון.
מתוך סך המועסקים ביהודה ושומרון 40—30 אחוז מועסקים בישראל, כלומר 20—15 אלף יוממים מאזור מטה־בנימין לגוש־דן ולירושלים. מספר המועסקים בישראל תלוי בצמיחה הכלכלית בישראל. עיקר התעסוקה בבניה, תעשיה ושרותים. 70—60 אחוז מסך המועסקים עובדים באזור יו"ש לפי חלוקת הענפים הבאה (נכון לשנת 1975)

חקלאות	35	אחוז
תעשיה	16	אחוז
בניה	7	אחוז
שרותים ציבוריים	17	אחוז
מסחר תחבורה ושרותים	24	אחוז
אחר	1	אחוז

הצמיחה הכלכלית ביו"ש תלויה במידה רבה במשק הישראלי, אם כי גם בתקופות של חוסר צמיחה במשק הישראלי היה קצב הצמיחה הכלכלית ביו"ש מרשים.

קיימת הגירת עובדים מתחום יו"ש לעבר הירדן וזו תלויה בשגשוג הכלכלי שם.

תעשיה

על פי נתוני בנק ישראל לשנת 1977 כ־10% מכח האדם מועסק בתעשיה לפי החלוקה הבאה:

מזון, משקאות וטבק	15.5	אחוז
טקסטיל והלבשה	24.4	אחוז
עור ומוצריו	7.6	אחוז
עץ ומוצריו	13.0	אחוז
מוצרי גומי ופלסטיק	7.6	אחוז
מוצרים מינרלים	7.5	אחוז
מתכת	14.4	אחוז
אחר	10.0	אחוז

לא ניתן להצביע על תהליך תיעוש בכלכלת האזור ולכך מספר סיבות. לתעשית יו"ש אין כל יתרון יחסי על פני התעשיה הישראלית המתחרה. התעשיה ביו"ש, שהינה עתירת עבודה, חייבת להתחרות עם המפעלים בישראל על כח העבודה של השטחים, שתפוקתו השולית בישראל גבוהה יותר ולכן גם שכרו בישראל גבוה יותר. על כך יש להוסיף כי לכח העבודה חסר המיומנות ביקוש בישראל לחקלאות, בניה ותעשיה ואילו לכח האדם המיומן, שהינו מועט, ביקוש בעבר הירדן. לכן לתעשיה באזור חסרון יחסי והתפתחות איטית. התפתחות התעשיה ביו"ש, תוך מגמה של השענות על יצוא לירדן, מוגבל עקב המצב המדיני — ירדן אוסרת יבוא ונאסר יבוא והכנסת סחורות לתחומי יו"ש אלא בתפזורת.

חקלאות

על פי נתוני בנק ישראל לשנת 1975 היה הרכב ענפי החקלאות כדלקמן:

גידולי שדה	11	אחוז
ירקות	20	אחוז
פירות	31	אחוז
בעלי חיים	37	אחוז
שונות	1	אחוז

קיים גידול בתוצר החקלאי בעיקר תוצאת המודרניזציה של הענף. תופעה זו מלווה בירידה בהיקף השטחים המועבדים ובהיקף כח האדם המועסק בחקלאות. נזנחו אדמות שוליות, גדלו והורחבו שטחי המטעים והשלחין תוך מעבר לשיטות השקיה מודרניות, גדל השימוש בציוד מכני ובדשנים וחל מעבר לזנים וגידולים בעלי יבולים גבוהים יותר.

ג.4.6. שלטון מקומי ערבי

בשל המבנה השלטוני של ממלכת ירדן אין למעשה שלטון מקומי ביהודה ושומרון. השלטון המקומי מופקד על נושאים מעטים בתחומים מאוד מצומצמים, בעיקר שרותים מקומיים.

מבחינת המדרג מחולק השלטון לעיריות, מועצות כפריות וכפרים. בתחום אזור התכנון 7 עיריות, 15 מועצות כפריות והיתר כפרים.

בדרך כלל תחום השיפוט התכנוני העירוני גדול מתחום השיפוט המוניציפלי והוא מהווה את עתודת הקרקע להתפתחות. לעיריה ועדה מקומית לתכנון ולבניה משלה.

בכל נפה קיימת ועדה כפרית לתכנון ובניה ובתחום שיפוטה התכנוני היא המוסמכת לתת היתרי בניה והיא המפקחת על חוק התכנון והבניה.

למועצה הכפרית, בהשואה לעיריות, סמכויות מועטות בלבד בתחום המוניציפלי ואין לה כל סמכות בתחום התכנון והבניה. חברי המועצה הכפרית הינם המוכתרים הנבחרים בבחירות אישיות ומספרם נקבע ע"י שר הפנים.

על כל כפר ממונה מוכתר אך הכפרים כפופים ישירות לשר הפנים. מאחר ואין מיסוי בכפרים על המוכתר לפנות לשר הפנים לצרכים מוניציפליים. רק לנושאים מיוחדים, לאחר אישור שר הפנים, גובה המוכתר מס לנושא הספציפי.

המוכתר הוא האחראי על רישום לידות, פטירות והגירה. הוא גם העדות הקובעת לענין גבולות קרקע ובעלויות.

ג.5.6. מערך הישובים הערביים

הישובים הערביים מפוזרים על פני כל האזור, ללא מערך מתוכנן, מקו שביתת הנשק במערב עד לדרך ארץ המרדפים במזרח. רובם ממוקמים לאורך הצירים ולאורך השלוחות היורדות מבמת ההר לשפלה.

א. ציר אורך — ירושלים — שכם.

ב. ציר אורך — דיר־בלוט — מבוא־חורון.

ג. ציר רוחב — רנתיס — ג'ופנא.

ד. ציר רוחב — בית־סירא — עטרות.

ההתישבות הערבית, הן של האוכלוסיה הנוצרית והן זו המוסלמית, הינה תוצאה של הליכים לאורך זמן. התיישבות של גרעינים בסמוך למקורות מים, לשטחי קרקע ראויים לעיבוד ולצירי דרכים. רוב הישובים מוקמו על גבי שלוחות הרריות, רכסים, כיפות ומורדות בעיקר מסיבות בטחוניות. בדורות האחרונים החלו התושבים לצאת מתוך גרעיני הכפרים ולבנות בשטחים החקלאיים ולאורך צירי דרכים ודרכי הגישה לכפר.

חלק מהכפרים איננו מאוכלס כולו בשל נפקדים שעזבו את האזור במלחמת 67 ו־73 או בשל הגירה לנסיכויות המפרץ הפרסי ולדרום אמריקה.

מאז מלחמת ששת הימים, אך בעיקר מאז מלחמת יום הכיפורים, חל גידול משמעותי של הכפרים

הערבים והחלה בניה מסיבית ופראית בחלקה. הסיבות העיקריות לכך הם:

1. מימון מבחוץ – ירדן ואש"ף.
2. בטחון רב יותר הביא לבניה במרחק גדול יותר ממרכז הכפר.
3. מקורות התעסוקה בירושלים הביאו לפיתוח הכפרים שמסביבה.
4. אי תשלום מיסים באזור הביא להגירה מתוך ירושלים.
5. פיתוח תשתיות ודרכים הקל על פיתוח אזורי בניה חדשים.

נמצא כי תהליך השינוי בהרכב התעסוקה איננו גורם לשינוי במקום המגורים, תהליך מעבר מהכפר לעיר כפי שנמצא בארצות המתפתחות. זאת מאחר והקרבה הגיאוגרפית למקומות התעסוקה מאפשרת את המשך המגורים בכפר. המגורים בכפר מונעים היווצרות שכונות עוני בערים על בעיותיה מחד וחלק מההכנסה הפנויה מושקע בדיור בכפר ובפיתוחו מאידך.

ההנחה היא, כי האוכלוסיה הערבית תמשיך להתגורר באותם ערים וכפרים. זאת ע"י ציפוף הישובים ותוספת שטחים מצומצמים מעבר לגרעין הישוב, ולא ע"י הקמת ישובים חדשים או התפשטות בלתי מבוקרת בשטחים חקלאיים ולאורך צירי דרכים. האוכלוסיה הערבית איננה צרכנית שטחים חדשים ונרחבים לצרכי מגורים זאת בהשוואה לאוכלוסיה היהודית האמורה לצרוך שטחים נרחבים לצרכי התיישבות.

טבלה מס. 10: מבנה האוכלוסיה הערבית 1981 ואוכלוסית 1967 לפי ישובים ואחוז גידול

הישוב	0 — 18			19 — 64			65+			סה"כ 1981			1967	אחוז גידול
	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ		
אבו־קש	128	129	257	166	164	330	24	37	61	318	330	648	530	22.3
אבו־שחידם	139	130	269	148	136	284	38	30	68	325	296	621	506	22.7
אום־צפא	34	31	65	10	36	46	2	5	7	46	72	118	188	−37.2
בידו	539	475	1014	390	419	809	59	81	140	988	975	1963	1259	55.9
בדרס	125	98	223	124	127	251	37	32	69	286	257	543	381	42.5
ביר־זית	466	464	930	740	764	1504	153	202	355	1359	1430	2789	2311	20.7
ביר־נבלה	271	217	488	279	308	587	33	48	81	583	573	1156	935	23.6
בית־אגזא	70	46	116	50	33	83	8	9	17	128	88	216	114	89.5
בית־אכסא	188	155	343	176	223	399	55	72	127	419	450	869	633	37.3
בית־אענן	409	352	761	392	413	805	72	75	147	873	836	1709	1261	35.5
בית־דקו	127	116	243	131	141	272	23	31	54	281	288	569	438	29.9
בית־חנינה	281	250	531	351	394	745	64	100	164	696	744	1440	1177	22.3
בית־לקיה	595	557	1152	525	579	1104	119	116	235	1239	1248	2487	1780	39.7
בית־סוריק	287	245	532	256	257	513	48	60	108	591	562	1153	658	75.2
בית־סירא	258	220	478	184	212	396	40	42	82	482	474	956	680	40.6
בית־עור פוקא	62	58	120	68	71	139	18	23	41	148	152	300	298	0.7
בית־עור תחתא	373	315	688	317	344	661	46	66	112	736	725	1461	920	58.8
בית־רימא	378	321	699	415	449	863	85	79	164	878	849	1727	1306	32.2
ביתוניא	514	472	986	590	744	1334	135	171	306	1239	1387	2626	1984	32.4
ביתין	226	214	440	269	371	640	52	72	124	547	657	1204	958	25.7
ביתלו	213	227	440	262	298	560	61	51	112	536	576	1112	848	31.1
בלעין	129	97	226	113	109	222	17	15	32	259	221	480	527	−9.1
ברהם	51	48	99	45	47	92	13	11	24	109	106	215	164	31.1

הישוב	0 — 18			19 — 64			65+			1981 סה"כ			1967	אחוז גידול
	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ		
אל־בירה	4044	3659	8703	4738	4709	9447	650	761	1411	9432	9129	18561	13037	42.4
ברקא	195	197	392	200	213	413	31	32	63	426	442	868	609	42.5
גיניה	78	72	150	78	97	175	8	15	23	164	184	348	289	20.4
גיבע	223	197	420	164	177	341	23	40	63	410	414	824	546	50.9
גידירה	151	138	289	126	153	379	17	28	45	294	319	613	688	−8.9
גייב	410	369	779	354	403	757	66	74	140	830	846	1676	1173	42.9
גיביא	16	18	34	27	22	49	5	7	12	48	47	95	69	37.7
גילגוליה	110	98	208	125	178	303	31	29	60	266	305	571	441	29.5
גיילזון	1063	926	1989	1025	983	2008	151	135	286	2239	2044	4283	3071	39.5
גימלה	72	75	129	87	106	193	12	12	24	171	175	346	268	29.1
גפנא	120	120	240	168	97	265	65	90	155	353	407	760	655	16.0
דורא אל־קרע	139	123	262	138	203	343	32	41	73	309	367	676	590	14.6
דיר א־סודאן	158	113	271	134	193	327	28	27	55	320	333	653	553	18.1
דיר־אבו־משעל	286	229	515	211	292	503	56	48	104	553	669	1222	905	35.0
דיר־איבזיע	169	152	321	167	171	338	31	37	68	367	360	727	536	35.6
דיר־גסנה	173	113	286	255	346	601	109	65	174	537	504	1041	859	21.2
דיר־ג'ריר	349	329	678	388	453	841	76	82	158	813	864	1677	1275	31.5
דיר־דבואן	665	588	1253	856	1146	2002	174	205	379	1695	1939	3634	2905	25.1
דיר־נאזם	65	55	120	79	69	148	17	9	26	161	133	294	216	36.1
דיר־עמאר	330	281	611	382	465	847	100	96	196	812	842	1654	1357	21.9
דיר־קדיס	168	139	307	141	140	281	40	30	70	349	309	658	461	42.7
חזמה	454	376	830	392	450	842	57	51	108	903	877	1780	1109	60.5
חרבת אבו־פלאח	307	242	549	344	436	780	68	62	130	719	740	1459	1196	22.0
חרבת אל־מצבח	445	439	884	432	455	887	106	77	183	983	971	1954	921	112.2
חרבתא	131	200	331	45	192	237	8	22	30	184	414	598	604	−1.0

הישוב	0 — 18			19 — 64			65+			סה"כ 1981			1967	אחוז גידול
	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ		
טייבה	291	271	562	472	503	975	115	142	257	878	916	1794	1419	12.6
טירה	202	211	413	144	211	355	35	43	78	381	467	848	495	71.3
יברוד	45	43	88	65	69	134	12	20	32	122	132	254	277	−8.3
כובר	305	285	590	293	320	613	53	58	111	651	663	1314	950	38.3
כפר־מאלק	236	258	494	397	486	883	83	106	189	716	850	1566	1371	14.2
כפר־נעמה	322	307	629	333	350	683	85	62	147	740	702	1442	1295	11.4
כפר־עין	179	145	324	193	220	413	48	42	90	420	407	827	630	31.3
כפר־עקב	57	49	106	93	125	218	21	26	47	171	200	371	287	29.3
לבן	92	78	170	149	176	325	30	21	51	271	274	545	493	10.5
מגיר	145	124	269	164	167	331	21	33	54	330	324	654	442	48.0
מידיה	67	72	139	60	76	136	17	18	35	144	167	311	201	54.7
מזרע א־נובני	250	198	448	224	280	504	61	37	98	535	515	1050	839	25.1
מזרעה אל־קבליה	325	259	584	351	323	674	81	72	153	757	654	1411	1016	39.8
מזרעה א־שרקיה	491	321	812	519	651	1170	106	128	234	1116	1200	2316	1865	24.2
מחנה קלנדיה	710	681	1391	381	669	1050	70	127	197	1161	1477	2638	2683	−1.7
מחמס	190	175	365	248	261	509	46	19	65	484	455	939	845	11.1
נבי־צאלח	58	33	91	85	71	156	21	23	44	164	127	291	179	62.6
נבי־צמויל	29	36	65	9	43	52	3	3	6	41	82	123	66	100.0
נעלין	433	326	759	380	342	722	106	90	196	919	758	1677	1227	36.7
סילוואד	762	602	1364	685	863	1548	189	247	436	1636	1712	3348	2552	31.2
סנגיל	540	494	1034	556	611	1167	105	129	234	1201	1234	2435	1823	33.6
סרדה	80	119	199	121	278	399	26	43	69	227	440	667	417	60.0
עבוד	216	146	362	306	415	721	109	116	225	631	697	1328	1043	27.3
ערורה	271	203	474	286	312	598	62	70	132	619	585	1204	849	41.8
עבוין	250	257	507	275	350	625	66	95	161	591	702	1293	1001	29.2

הישוב	0—18			19 — 64			65+			סה"כ 1981			1967	אחוז גידול
	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ	ז	נ	סה"כ		
עג'ול	152	144	296	171	187	358	37	32	69	360	363	723	518	39.6
עטרה	244	218	462	250	306	556	63	74	137	557	598	1155	903	27.9
עין־יברוד	314	229	543	341	468	809	82	47	129	737	744	1481	1418	4.4
עין־סיניא	71	77	148	107	118	225	21	22	43	199	217	416	333	24.9
עין־עריק	191	177	368	263	278	541	61	79	140	515	534	1049	642	63.4
עין־קיניא	101	69	170	67	86	153	17	11	28	185	166	351	101	247.5
עזריה	1265	1177	2442	1474	1395	2869	183	187	370	2922	2759	5681	3560	60.0
ענתא	463	409	872	375	411	786	58	65	123	896	885	1781	1260	40.0
צפא	390	314	704	391	473	864	95	77	172	876	869	1745	1206	44.7
ראמאללה	4664	4088	8752	5706	5557	11263	787	1138	1925	11157	10783	21940	12134	80.8
קביבה	139	129	268	156	188	344	32	37	69	327	354	681	688	−1.0
קטנה	560	505	1065	471	522	993	107	94	102	1138	1121	2259	1594	41.7
קביא	308	234	542	287	290	577	79	65	144	674	589	1263	926	36.4
קלנדיה	421	327	748	610	507	1117	91	51	142	1122	885	2007	2683	74.8
ראס	248	232	480	276	218	494	50	46	96	574	596	1170	860	36.0
רס־כרכר	118	114	232	134	146	380	17	21	38	269	279	548	399	37.3
רפת	162	131	293	135	161	296	27	27	54	324	319	643	499	28.9
רמון	279	286	583	381	437	818	67	92	159	745	815	1560	1198	30.2
רנתיס	219	169	288	226	294	520	94	127	221	539	590	1129	897	25.9
שבתין	54	49	103	53	71	124	15	11	26	122	131	253	193	31.1
שקבה	261	237	498	261	304	565	59	68	127	581	609	1190	885	34.5
תורמוס־עיא	465	463	928	426	562	988	79	131	210	970	1156	2126	1562	36.1
סה"כ	**33840**	**29957**	**63897**	**36497**	**40114**	**76611**	**6855**	**7775**	**14630**	**77192**	**77946**	**155138**	**113565**	**36.0**
סה"כ ב־%	**53%**	**47%**	**100%**	**47.5%**	**52.5%**	**100%**	**46.8%**	**53.2%**	**100%**	**49.7%**	**50.3%**	**100%**		

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

פריסת ישובים וכבישים מצב קיים

גבול התכנון

ישוב יהודי קיים

ישוב ערבי קיים

כביש קיים

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

ק"מ 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0 1000 מ'

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

פריסת ישובים וכבישים מצב קיים

גבול התכנון

ישוב יהודי קיים

ישוב ערבי קיים

כביש קיים

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

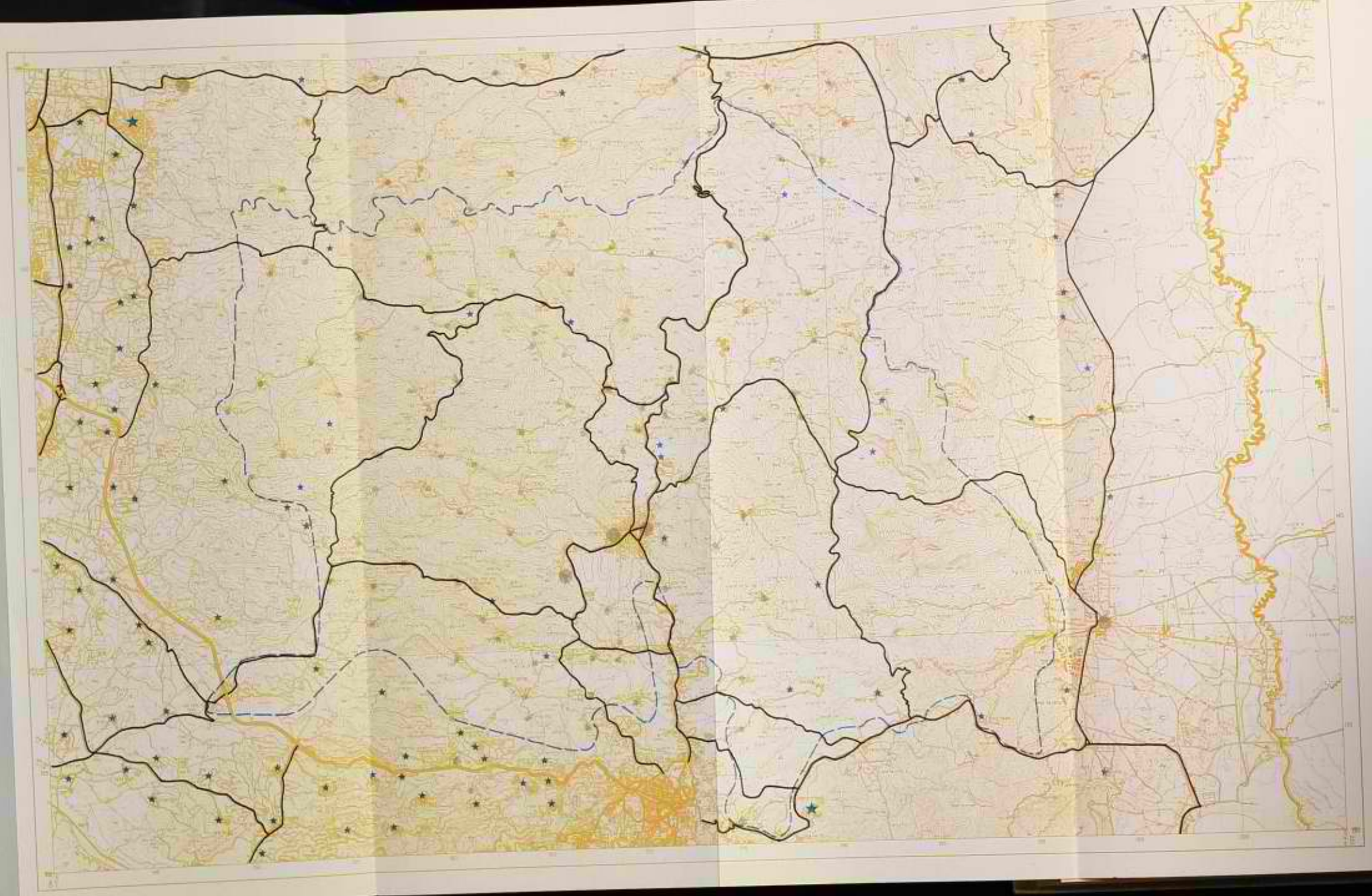

פרק ד' מערך הישובים

פרק זה עוסק בפריסת מערכת הישובים, פרק המהווה את הבסיס ואבן הפינה לתכנון המגזרים השונים. כל הנושאים המובאים בפרקים הבאים ועניינם תכנון אזורי כולל, מושתתות על פריסה זו.

הפרק מתאר את מקורות האוכלוסיה הפוטנציאלית, מתאר את העקרונות ומציג את הבעיות שעמדו בפני המתכננים ועל פיהם עוצבה הפריסה, מדרג הישובים וסוג הישובים.

ד.1. מערך הישובים — מצב קיים 1982

ד.1.1. כללי

בתחום גבולות אזור התכנון קיימים כיום סה"כ 117 ישובים. מתוכם 19 ישובים יהודיים — 18 ישובים כפריים וקהילתיים וישוב עירוני אחד (בהקמה). סה"כ אוכלוסיה יהודית כ־3700 נפש.
הרוב, 95 ישובים ערביים — 90 כפרים ו־5 ישובים עירוניים או עיירות. סה"כ אוכלוסיה ערבית כ־150,000 נפש.

ד.1.2. הישוב היהודי

מערך הישובים היהודיים איננו תוצר של תכנון אזורי כולל אלא נקבע על פי מצאי הקרקע הפנויה ואפשרות תפיסתן.

כללית, ממוקמים הישובים היהודיים לאורך מספר צירים:

א. ציר אורך — דרך אלון: כוכב־השחר, רימונים, מעלה־מכמש, כפר־אדומים, מצפה־יריחו.
ב. ציר אורך — במת ההר: שילה, בית־אל, בית־אל ב', עפרה, פסגות.
ג. ציר רוחב — רנתיס, ביר־זית: בית־אריה, נוה־צוף, עטרת.
ד. ציר רוחב — לטרון — ירושלים: מבוא־חורון, מתתיהו, נילי, בית־חורון, גבעון החדשה, גבעון.

למעט הישובים החקלאיים מבוא־חורון ומתתיהו המיועדים לכ־80 משפחות, יתר הישובים הם קהילתיים ומתוכננים בשלב זה ל־250 — 200 משפחות כל אחד.

טבלה מס' 11: **האוכלוסיה לפי צורת התיישבות 1982**

סוג הישוב	מספר נפשות: מוחלטים	מספר נפשות: אחוזים
ישוב קהילתי	2873	77.7
ישוב חקלאי	326	8.8
מרכז איכלוס	42	1.1
עירוני	458	12.4
סה"כ	**3699**	**100.0**

צורת הישוב הנפוצה כיום ומאכלסת למעלה מ־77% מאוכלוסיית האזור הינה הישוב הקהילתי, אשר יחד עם הישוב העירוני ומרכז האיכלוס, שכולם בעלי אופי שאיננו כפרי־חקלאי, מהווים למעלה מ־90% מסך אוכלוסיית האזור.

אוכלוסיית הישוב החקלאי מהווה כ־9% מאוכלוסית מטה־בנימין.

טבלה מס' 12 **איכלוס ישובים לפי אזורי ביקוש 1982**

אזור ביקוש גבוה			אזור ביקוש בינוני			אזור ביקוש נמוך		
הישוב	מספר משפחות	מספר נפשות	הישוב	מספר משפחות	מספר נפשות	הישוב	מספר משפחות	מספר נפשות
פסגות	9	42	מצפה יריחו	32	133	כוכב השחר	21	89
בית־אל	64	378	כפר אדומים	40	184	רימונים	23	90
בית־אל ב'	54	236	עפרה	87	450	מעלה־מכמש	26	123
גבעון החדשה	20	78	עטרת	8	41	שילה	49	233
גבעון	110	458						
בית־חורון	36	178						
נוה־צוף	61	300						
בית־אריה	61	250						
נילי	26	108						
מתתיהו	19	98						
מבוא־חורון	41	228						
סה"כ מוחלט	**501**	**2354**		**167**	**8.8**		**118**	**535**
סה"כ באחוזים	**63.0**	**63.7**		**22.0**	**21.8**		**15.0**	**14.6**

על פי המצב היום בישובים, מהווים הישובים באזור הביקוש הגבוה כ־64 אחוז מסך המשפחות והנפשות במטה־בנימין, באזור הביקוש הבינוני כ־22 אחוז ובאזור הביקוש הנמוך כ־14 אחוז.

יש לבחון טבלה זו והבאה אחריה בהסתייגות ובמידה של זהירות. יש לקחת בחשבון מספר מרכיבים כגון: מועד הקמת הישוב, סוג הישוב, הבעיות החברתיות וכו', שאינן באות לידי ביטוי בטבלאות.

טבלה מס' 13: **ישובים קיימים לפי מספר משפחות ונפשות (מוחלטים ובאחוזים) 1982**

מדרג הישוב	שם הישוב	צורת התישבות	אזור ביקוש	מס' משפחות מוחלט	מס' משפחות אחוז	מס' נפשות מוחלט	מס' נפשות אחוז
קטן מאד	עטרת	קהילתי	בינוני	8	1.0	41	1.0
	פסגות	מרכז איכלוס	גבוה	9	1.0	42	1.1
קטן	מתתיהו	חקלאי	גבוה	19	2.4	98	2.7
	גבעון החדשה	קהילתי	גבוה	20	2.5	78	2.1
	כוכב־השחר	קהילתי	נמוך	21	2.5	91	2.4
	רימונים	קהילתי	נמוך	23	2.9	90	2.4
	מעלה־מכמש	קהילתי	נמוך	26	3.3	123	3.4
	נילי	קהילתי	גבוה	26	3.3	108	3.0
בינוני	מצפה־יריחו	קהילתי	בינוני	32	4.0	133	3.6
	בית־חורון	קהילתי	גבוה	36	4.5	178	4.8
	כפר־אדומים	קהילתי	בינוני	40	5.0	184	5.0
	מבוא־חורון	חקלאי	גבוה	41	5.2	228	6.1
בינוני עד גדול	שילה	קהילתי	נמוך	49	6.2	233	6.4
	בית־אל ב'	קהילתי	גבוה	54	6.8	236	6.4
	נוה־צוף	קהילתי	גבוה	61	7.7	300	8.1
	בית־אריה	קהילתי	גבוה	61	7.7	250	6.8
	בית־אל	קהילתי	גבוה	64	8.0	378	10.2
גדול	עפרה	קהילתי	בינוני	110	13.8	458	12.4
	גבעון	עירוני	גבוה	110	13.8	458	12.4
	סה"כ			**787**	**100.0**	**3699**	**100.0**

רב הישובים הקטנים ה"יותיקים" נמצאים באזור הביקוש הנמוך, בעיקר במורדות המזרחיים, ורב הישובים הגדולים נמצאים באזור הביקוש הגבוה או בשוליו.

טבלה מס' 14: **מקום מגורים קודם 1982**

	משפחות + בודדים				
הישוב	**ירושלים**	**גוש־דן**	**חו"ל**	**אחר**	**לא ידוע**
כוכב־השחר	11	1	—	6	2
רימונים	15	3	—	4	1
מעלה־מכמש	22	—	—	5	3
מצפה־יריחו	21	2	—	4	6
כפר־אדומים	31	3	—	1	7
פסגות	8	—	—	—	1
עפרה	36	20	2	33	7
בית־אל	52	2	—	8	3
בית־אל ב'	33	3	—	7	11
שילה	25	5	1	15	7
גבעון החדשה	18	1	—	1	—
גבעון	102	8	—	1	—
בית־חורון	10	24	—	4	1
נוה־צוף	6	41	—	12	5
בית־אריה	—	60	—	1	—
עטרת	1	9	—	2	—
נילי	—	22	—	—	3
מתתיהו	—	—	19	—	—
מבוא־חורון	12	12	—	17	—
סה"כ מוחלטים	**403**	**216**	**22**	**121**	**68**
סה"כ אחוזים	**48.6**	**26.0**	**2.6**	**14.6**	**8.2**

ד.3.1. המבנה הארגוני

מועצה אזורית

הגוף המנהלי הינו המועצה האזורית מטה־בנימין, השואב את סמכותו מתוקף ממשל צבאי. כפוף כיום ישירות למשרד הפנים באמצעות הממונה (קמ"ט פנים).

תחום שיפוט המועצה האזורית הינו אוסף של שטחים בבעלות המדינה, שהועברו על פי צו מנהלי למועצה לשם תכנון ופיתוח.

המבנה הארגוני של המועצה זהה למבנה הקיים בישראל ופועל על פי חוקי השלטון המקומי. היא מספקת לישובים היהודיים שרותי מנהל, חינוך, תרבות, בריאות, דת, תברואה, תחבורה.

מבנה הישובים

בתחום המועצה האזורית קיימים 4 טיפוסי ישובים, בעלי מבנה ארגוני שונה: ישוב קהילתי, מרכז איכלוס, ישוב עירוני, ישוב חקלאי שיתופי.

ישוב קהילתי

רוב ישובי האזור הינם ישובים קהילתיים, ישובים המטופלים ע"י הגורם המיישב ובניית הקבע לאחר מכן, בשיטת בנה־ביתך בטיפול המנהל לבניה כפרית.

הישוב הקהילתי הינו אגודה שיתופית להתיישבות קהילתית או קהילתית־חקלאית.
המבנה הארגוני פועל על פי תקנון. התקנון, המאושר ע"י רשם האגודות, מחייב את כל חברי האגודה.
התקנון בדרך כלל זהה בישובים, למעט שינויים קלים על פי דרישות המתיישבים.
העקרונות המנחים בתקנון הם:

א. ועד מנהל נבחר
ב. ועדת ביקורת נבחרת
ג. אסיפת החברים הינה המוסד העליון
ד. ערבות הדדית מבחינה כלכלית, בגובה המניה לפחות.

הישוב הקהילתי, שונה משאר הישובים בעלי אופי שאיננו חקלאי בכך שהינו מערכת סגורה המקבלת חברים בתהליכי קליטה מוגדרים פנימיים וציבוריים (ועדת קליטה). על המתיישב לעבור שנת מועמדות בישוב ורק לאחר מכן מוחלט האם לקבלו לאגודה.

החברים בישוב הקהילתי מעורבים בתהליך קבלת ההחלטות, בכל התחומים, באמצעות אסיפת החברים. מידת המעורבות תלויה במבנה החברתי של הישוב ובעצמאות הניתנת לועד המנהל.

הגורם המיישב מקים בישובים מבני תעשיה העומדים להשכרה באמצעות הישוב. החבר בישוב הקהילתי יכול לקבל כיום, באמצעות הגורם המיישב, הלוואות נוחות לצורך פיתוח תעסוקה בישוב.

מרכז איכלוס

בתחום המועצה שני מרכזי איכלוס האחד בבניה והשני בתכנון.

מרכז איכלוס שונה מישוב קהילתי במספר תחומים. הטיפול והבניה הינם באחריות ובאמצעות המנהל לבניה כפרית, במסגרת בנה־ביתך והגורם המיישב איננו מטפל בישוב. האיכלוס מנוהל ע״י המנהל לבניה כפרית בשיתוף עם גרעין המתיישבים ומידת שיתוף זו שונה בכל מרכז בהתאם לאופי הגרעין.

הישוב הקהילתי, כאמור, הינו ישוב סגור ומנוהל כאגודה שיתופית, מאפיינים שאינם קיימים במרכז איכלוס. מרכז איכלוס איננו מטופל ע״י הגורם המיישב ואיננו מקבל באמצעותו אמצעי יצור.

ישוב עירוני

בתחום מוא״ז מטה־בנימין ישוב עירוני בהקמה — גבעת־זאב.

התכנון, הטיפול, הבניה והאיכלוס באמצעות צוות הקמה של משרד השיכון כמקובל בכל שכונה עירונית הנבנית על ידה.

כמוסכם, לאחר האיכלוס הראשון יתנתק הישוב העירוני מהמועצה האזורית ויתפקד כרשות מוניציפלית נפרדת — מועצה מקומית.

ישוב חקלאי שיתופי

בתחום מוא״ז מטה־בנימין שני ישובים חקלאיים שיתופיים.

מבנה הישובים הנ״ל זהה לישוב חקלאי שיתופי שבתחומי הקו הירוק — אגודה שיתופית בתחומים החברתיים והכלכליים.

קונפליקטים הנובעים מהמסגרות הארגוניות

ניתן לאבחן קונפלקיטים בין־ישוביים ופנים־ישוביים.

בין־ישוביים

עיקר הקונפליקטים וניגודי אינטרסים בין הישובים הינם על רקע מגוון האוכלוסיה — לא דתי, דתי, תורני וחרדי.

א. חוסר יכולת ליצור שיתוף אזורי בתחום החינוך מאחר ולכל אחד מאוכלוסיות אלו דרישות שונות וצרכים שונים.

ב. כך קיימים ניגודי אינטרסים בתחום התרבות.

ג. על רקע זה קיימת בעיית פיתוח פעילויות והתארגנויות בימי שבת וחג כגון הקמת מרכזי נופש וספורט של המועצה, שימוש ברכב המועצה וכו׳.

פנים־ישוביים

הישוב הקהילתי הינו מבנה ארגוני הנמצא בשלבי התהוות ועדיין דל הנסיון בישוב מסוג זה. רוב האוכלוסיה גם איננה מודעת להגדרה הפורמלית של ישוב קהילתי ולמתיישב ציפיות שאינן תואמות את מהות ההגדרה של ישוב קהילתי.

א. ניתן לומר כי ברוב הישובים המתיישבים אינם מעוניינים בשיתופיות כלשהי על בסיס כלכלי, כולל ערבויות הדדיות כלשהן.

ב. ויכוחים בנושאים הקשורים בחינוך, הנובעים מגוונים דתיים שונים, כגון צוות ההוראה, תכנית לימודים, חינוך משלים וכו'.

ג. ויכוחים על גובה המיסים לועד המקומי, גביית שכר הדירה וכו'.

ד. העסקת עובדים ששכרם באמצעות הועד.

בישוב העירוני המיועד, שבו אין כל קשר מחייב בין המתישבים, קיימים ויכוחים ועימותים בתחומים נוספים כתוצאה מאי־רצון ושיתוף פעולה.

א. ניהול

ב. שמירה ובטחון

ג. גבית שכר־דירה

ד. אי המצאות אנשים במקום.

ד.2. תחומי השפעה

ד.1.2. כללי

אזור התכנון של מוא"ז מטה־בנימין מושפע כיום משני אזורים — ערי מרחב גוש־דן במערב והעיר ירושלים בדרום. תחומי ההשפעה של שני ערים אלו הם בעיקר בתחום ההגירה, התעסוקה והשרותים.

ד.2.2. אזור התכנון וגוש־דן

גוש־דן מספק כיום את עיקר תושבי הישובים הקהילתיים שבמורדות המערביים של התכנון. אוכלוסיה זו, החסרה מקורות תעסוקה במקום מחד ומקורות התעסוקה המקוריים נמצאים בגוש־דן מאידך, ממשיכה לנסוע יום יום מהישובים למקורות התעסוקה ויש להניח כי יוממות זו תימשך גם בעתיד.

אוכלוסיה זו מקבלת גם שרותי חינוך, בריאות, מסחר, שרותים אישיים ועוד בגוש־דן משלוש סיבות: הראשונה, ניצול השרותים המקוריים. שניה, חוסר בשרותים מספיקים באזור או במקום ושלישית, ניצול היוממות לתעסוקה גם לקבלת השרותים השונים.

השפעת מרחב גוש־דן הינה בתחום הארצי ובודאי שהמורדות המערביים נמצאים בתחום השפעה זה. הישובים הקהילתיים והתושבות שיקומו מהווים, במידה זו או אחרת, ערי לוין של מרחב גוש־דן אליהם מהגרת אוכלוסית גוש־דן לשיפור רמת הדיור ואיכות החיים.

תכנית תפרוסת האוכלוסיה של משרד הפנים לשנת 2010 חוזה כי אוכלוסיית גוש־דן תהיה כ־3 מליון נפש. צוות תכנון יו"ש מעריך כי 550,000 נפש יהגרו לאזור הבקוש שבתחומי יו"ש.

מעבר זה נובע מכמה משתנים עיקריים, חלקם גורמי משיכה וחלקם גורמי דחיה, חלקם משותפים לכלל האוכלוסיה המהגרת וחלקם לאוכלוסיות ספציפיות:

1. שיפור איכות החיים — נוף, אקלים, קרבה לטבע, תנאים אקולוגיים משופרים, מינימום מטרד רעש, זיהום וכו'.
2. שיפור רמת הדיור — בניה צמודת קרקע. שטח מגורים גדול, צפיפות בינוי נמוכה וכו'.
3. שיפור רמת השרותים — חינוך, תרבות, ספורט וכו'.
4. רצון להיות מעורב בחיי קהילה.
5. חיפוש אחר מסגרות חברתיות מתאימות לעומת הניכור בעיר.
6. התרחקות ממוקדי פשיעה הגואים בעיר.
7. אידיאולוגיה.

יציאת האוכלוסיה מתוך גוש דן החוצה תואמת את מדיניות פיזור האוכלוסין. מאידך קיימת מדיניות מוצהרת לשמור בירושלים על יחס אוכלוסיות יהודים־ערבים בשיעור של 70%—30%. כיום מאזן ההגירה מהעיר ירושלים שלילי עקב ההגירה לערי הלוין שסביב ירושלים ולישובים חדשים במטה־בנימין ובגוש עציון. על כן לא ניתן לשמור על יחס זה אלא אם כן תיווצר הגירה, טבעית או מכוונת, מגוש דן וריכוזים אחרים לירושלים.

כיום מונה האוכלוסיה היהודית במועצה אזורית מטה בנימין כ־4000 נפש ואילו האוכלוסיה הערבית כ־155,000 נפש דהיינו יחס של 1:40.

תחזית גידול האוכלוסיה הערבית ביהודה ושומרון, כולל ירושלים, על פי מגמות הגידול הדמוגרפי העכשוי (הכולל מרכיב הגירה גבוה) היא 1.2 מליון ערבים בעוד כ־30 שנה, מהם כ־240,000 באזור המועצה האזורית מטה־בנימין.

בהתאם לכך יהיה יחס האוכלוסיה בעוד כ־30 שנה 1:2.

ד.4. אזורים בעלי חשיבות התיישבותית

לחלקיה השונים של יהודה ושומרון בכלל ובמטה־בנימין בפרט, חשיבות שונה מבחינה התיישבותית. החשיבות ההתיישבותית מתבטאת במספר מישורים:

1. אזורים ריקים מהתיישבות שהם חיוניים לצורך שליטה בשטח בהיבט המרחבי.

אחד מיעדיה המרכזיים של ההתיישבות בתחומי יהודה ושומרון היא השליטה בטריטוריה. לאור הניסיון ההיסטורי של ההתיישבות לא ניתן לשלוט באותה טריטוריה ללא נוכחות פיזית בשטח.

2. אזורים ריקים מהתיישבות יהודית שהם חיוניים למניעת התפרסות ישובים יהודיים וערביים בצורה בלתי מבוקרת.

כיום קיימת התפרסות ישובים ערביים בצורה בלתי מבוקרת. זאת בהתאם למצב החוקי הקיים היום. עיקר הפריסה הינה לאורך צירי דרכים קיימים, חדשים או דרכים ששופרו.

כמו כן ישנן יוזמות פרטיות, ע"י רכישת קרקעות, שלא כולן מצדיקות הקמת ישוב ויתכן כי פיתוח עכשוי של אתרים אלו יפגע בתכניות אחרות.

פריסה בלתי מבוקרת של ישובים ערביים ויהודיים תקשה בעתיד על פיתוח מערכות תשתית תומכות ומערכות אחרות, על כל המשתמע מכך הן מבחינת העלות והן מבחינת הפריסה.

במסגרת תכנית יש להבטיח אפשרות הרחבת הישובים הערביים אשר תהווה בסיס לגידול הצפוי של אוכלוסיה הערבית. יש למנוע הקמת ישובים ערביים חדשים והתפשטותם בכוונים בלתי רצויים.

3. אזורים שולטים על צירים מרכזיים במרחב.

לישובים בשדרת ההר היבט בטחוני כחלק ממערך הפריסה בשעת חירום. חלק מפריסה זו מתבטאת בשליטה בטחונית — אסטרטגית על צירי מעבר חיוניים באזור.

4. אזורים חיוניים ליצירת רצף של התיישבות יהודית

מערך הישובים כיום הינו אקראי ואיננו מהווה רצף על כל המשתמע מכך. המטרה היא להבטיח אזורים אשר ישלימו את ההתיישבות היהודית הקיימת וייצרו רצף, הן בכוון מזרח־מערב והן צפון־דרום, בתוך אזור התכנון ומעבר לו.

בהמשך, בתיאור האלטרנטיבה המועדפת על פי חלוקה לגושים, תוגדר רמת חשיבות האזורים השונים.

ד.5. אזורי ביקוש

תכנית הפיתוח הרעיונית ליהודה ושומרון הגדירה אזורי ביקוש, בהתאם לזמן הנסיעה ממרכז גוש דן ומרכז ירושלים. בכך נוצר מונח יסודי המהווה בסיס לאפשרות פיזור האוכלוסין, כיווני התפשטותו והסיוע המוסדי המוצע לכל אחד מאזורי ביקוש אלו.

קביעת אזורי (או מעגלי) הביקוש מושפעים בעיקר מהמשתנים הבאים:

1. רמת הכבישים הקיימים והמתוכננים.
2. הרגלי נסיעה שונים של אוכלוסיות שונות מאזורים עירוניים שונים.
3. מרחק מישוב קיים.
4. אי־נוחות אקלימית.
5. מרחק מנטלי ונכונות להתרחק ממקום המגורים הקודם.
6. רמת התחבורה הציבורית הקיימת והמוצעת.
7. המרחק ממרכזי תעסוקה קיימים וההיצע החליפי במרכזי תעסוקה מתוכננים בשומרון.

כך יתכן כי אתר מסויים אינו נכלל באזור ביקוש מסויים בשל מצבו היחודי ויש לקבוע לו רמת ביקוש אחרת.

מאחר ולא נערכה בדיקה למשתנים איכותיים וכמותיים אלה, יהיה זה מטעה להתוות מעגלים בצורה מוחלטת. אפשר, לכל היותר, על סמך המצב הקיים היום — של נכונות האוכלוסיה להגר, המגמות המתפתחות ורכישת קרקע ע״י יזמים פרטיים למטרות בניה — להתוות מעגלי ביקוש משוערים. על כן מבקש צוות התכנון להתייחס למושג זה בזהירות וביחס הנכון.

כללית, אזורי הביקוש הגבוהים הינם בשולי הערים — לאורך הקו הירוק ועם המרחק ממרכזי הערים לכיוון מזרח רמת הביקוש יורדת.

ד.6. מדרג ישובים

ד.1.6. כללי

פריסת הישובים הנוכחית אקראית ביסודה ונובעת מלחצים שונים. כתוצאה מכך מערכות השרותים והתשתית לוקות ובחלקן אף ברמה נמוכה.

יצירת מדרג ישובים יאפשר פתרון לבעיות אלו מחד ויהווה מנוף לפיתוח ולמימוש התכנית מאידך — בנושא השרותים, התשתית והתעסוקה.

במידה ויוקמו ישובים מסוג אחד תעצר ההתפתחות בשלב מוקדם יחסית. יש צורך במדרג ישובים בכדי לאפשר ספי כניסה לשרותים ולמוצרים וטווחי צריכה לא גדולים.

להלן המאפיינים העיקריים של הישובים במדרג המוצע:

ד.2.6. הישוב הכפרי

1. הישוב הכפרי כולל בהגדרתו מושבי עובדים, קיבוצים, מושבים שיתופיים וכפר קהילתי.
2. גודלם של ישובים אלו 150—100 משפחות.
3. המערכת הארגונית — אגודה שיתופית. כל תושב חבר באגודה.
4. תפקידי האגודה — בחירת מועמדים, אספקת שרותים יצרניים וצרכניים, העברת אמצעי יצור למתיישב, ערבות הדדית חלקית, ניהול חיי קהילה.
5. ינתנו אמצעי יצור ע"י המדינה.
6. יציאה לביסוס כמקובל בחטיבת ההתיישבות.
7. ההיקף הפיזי הנדרש — כ־400 דונם בשיפועים של עד 30%.
8. פיתוח תשתית עד לראש השטח ובראש השטח ע"י המדינה.
9. מעמד מוניציפלי — תאגיד בתוך מועצה אזורית.

ד.3.6. הישוב הקהילתי

1. ישוב בסדר גודל 500—150 משפחות.
2. מערכת ארגונית — אגודה שיתופית בשלב ראשון עם אפשרות מעבר לעמותה עם הגידול במספר המשפחות. השיתוף במישור הכלכלי מזערי. התושב חבר באגודה.
3. תפקידי האגודה — בחירת מועמדים, אספקת שרותים צרכניים ומוניציפליים, ערבות הדדית מוגבלת, ניהול חיי קהילה.
4. אמצעי יצור ינתנו למשפחות הראשונות בלבד, כמקובל.
5. יציאה לביסוס בשלב של כ־25% מועסקים במקום ו/או איכלוס 150 יחידות.
6. מעמד מוניציפלי — תאגיד בתוך מועצה אזורית.
7. היקף פיזי כ־600 דונם בשיפועים של עד 30%.
8. פיתוח תשתית עד לראש השטח ובשטח ע"י המדינה.

ד.4.6. תושבה

1. התושבה ישוב פתוח בעל אופי בניה כפרי המהווה:
   א. פרבר גנים של מוקדים עירוניים גדולים — באזורי ביקוש גבוה.
   ב. מרכז במדרג הישובים בגוש.
2. היקף אוכלוסיה 2000—500 משפחות.
3. מערכת אירגונית — עמותה.
4. בניה בצפיפויות שונות החל ביחידות חד משפחתיות וכלה בבתי קומות.
5. פיתוח תשתית לראש השטח בלבד ע"י המדינה.
6. בניה ע"י יזמים פרטיים.
7. מעמד מוניציפלי — תאגיד בתוך מועצה אזורית או מועצה מקומית כחלק מאיגוד של מספר ישובים.
8. היקף פיזי נדרש כ־1500 דונם בשיפועים של עד 40%.

לתושבות המאותרות באזורים בעלי ביקוש נמוכים או יחודיים תתן המדינה תשתית לפיתוח ראשוני לגרעין הנחשוני כמקובל בישוב קהילתי.

ד.5.6. קריה

1. מוקד עירוני בהיקף של עד 10,000 משפחות.
2. פיתוח תשתית ע"י המדינה לראש השטח בלבד.
3. בניה בצפיפויות שונות בהתאם לטופוגרפיה.
4. בניה ע"י יזמים פרטיים.
5. מעמד מוניציפלי — מועצה מקומית.
6. היקף פיזי נדרש 5000 דונם בשיפועים עד כ־50%.

ד.7. בעיות ומגבלות

התכנון האזורי של מועצה אזורית מטה־בנימין איננו פועל בחלל ריק ויש להביא בחשבון בעיות, מגבלות ואילוצים הקיימים באזור התכנון.

א. המבנה הטופוגרפי של האזור הינו בעיקרו הררי — שדירת הר מרכזית וממנה משתפלות שלוחות בשיפועים ניכרים למערב ולמזרח ובינן ואדיות עמוקים. מבנה זה יוצר קשיים ניכרים של נגישות ויצירת קשר בין החלקים השונים ומצ'את שטחים מתאימים להקמת ישוב.

ב. אזור התכנון הינו אזור חקלאי ברובו המעובד ע"י אוכלוסיה ערבית — שטחי בעל, שלחין ומטעים. באזור התכנון למעלה ממאה כפרים, עיירות וערים בעלי אוכלוסיה ערבית.

ג. למעלה ממחצית מאזור התכנון הינו אזור מוסדר מבחינה קרקעית ורובו ככולו בבעלות ערבית. דבר זה מחייב, על פי המצב החוקי הנתון, תוספת קרקע ע"י רכישה בלבד.
האזור שאיננו מוסדר, מגב ההר מערבה, מעובד בעיקרו ובמצב החוקי הנתון מצאי הקרקע שניתן להכריז עליהם כאדמות מדינה קטן ביותר.

ד. כמו כן, קימת בעיית המחסור בקרקעות חקלאיות המגבילה את טיפוסי הישובים ומגבילה את אמצעי היצור בעיקר לשרותים ולתעשיה.

ה. מערך הישובים היהודיים הקיים מהווה אילוץ בתכנון מערך הישובים המוצע.

ו. קיימים גופים נוספים המתכננים בשטח כגון: יזמים פרטיים, משרד השיכון, מנהל מקרקעי ישראל ועוד. קיימת לכן בעיית תיאום וקשיים בתכנון וביצוע.

ד.8. מערך פריסת הישובים

ד.1.8. אלטרנטיבות לפריסת הישובים

תוך הבאה בחשבון של המרכיבים העיקריים שהוגדרו לעיל:

1. יעד האוכלוסיה.
2. אזורים בעלי חשיבות התיישבותית.
3. אזורי ביקוש.
4. מדרג ישובים.

ומבלי להתחשב במגבלות שהוצגו, למעט תפרוסת הישובים היהודיים והערביים והמבנה הטופוגרפי, נתקבלה אלטרנטיבה לפריסת ישובים, אשר באמצעותה ניתן להשיג את המטרות והיעדים שנקבעו. מאחר ובשטח קיימת מגבלה קשה של מצאי קרקע בבעלות מדינה, אשר בטווח הקצר לא נראה כי ימצא לו פתרון מעשי בקנה מידה נרחב, למעט רכישות בודדות ומקומיות, יש לבחון אלטרנטיבות רציונליות.

על כן נשקלו אלטרנטיבות אשר תאפשרנה להשיג את המטרות והיעדים שהוצגו תוך פריסת מירב הישובים במצאי הקרקעות הקיים ואיתור חלקם בקרקעות שאינם אדמות מדינה כשהדגש באיתורים אלה קיום מצאי כלשהו של קרקע בבעלות מדינה ואשר סביבו יש לרכז כל האמצעים והמאמצים לרכישה.

כך גם יהיה ניתן, באם תפתר בעיית הקרקעות, לבצע את התכנית המוצעת ללא צורך בשינויים. יש להדגיש כי כבר כיום מתבצעות רכישות באזור התכנון ובאתרים אלה מתוכננים ישובים ע"י יזמים פרטיים. איתורים אלה אפשר ויענו על הקריטריונים שנמנו ויתאימו לפריסת מערך הישובים.

הפתרון התכנוני המוצע הינו באמצעות יצירת גושי התיישבות. גוש מוגדר כקבוצת ישובים שיש לה את המאפיינים הבאים:

א. מדרג שיאפשר הקמת מרכז לגוש, בתוך אחד הישובים או בישוב גדול יותר.

ב. מערכות שרותים משותפות.

ג. מערכת תעסוקה משותפת.

ד. הומוגניות בתחום החברתי – דתי – ארגוני.

גבול הגוש נקבע ע"י:

1. תחומי השפעה הדדיים.
2. רמת הנגישות.
3. מידת ההומוגניות.
4. גבולות טבעיים.

הקו המתווה את גבול הגוש משורטט כקו גרפי ולכן ניתן לשינוי בהתאם להתפתחויות בשטח. במידה והתנאים בשטח אינם מאפשרים יצירת גוש ישובים, הונח כי ישובים אלו ישתייכו לגוש הנגיש ביותר והמתאים להם מהבחינות האחרות.

ד.2.8. האלטרנטיבה המועדפת — שלב פיתוח נוסף.

להלן יוצג כל גוש תוך ניתוח המרכיבים השונים, קביעת הגבולות ופריסת הישובים. מערכת גושים זו מהווה את האלטרנטיבה המועדפת, בתנאים הקיימים, של מערך הישובים.

גוש בית־אריה — נילי

גוש בית־אריה — נילי מהווה את חלקו הצפוני של המורדות המערביים של אזור התכנון. בגוש זה כיום שני ישובים קהילתיים ובשלבי תכנון מתקדמים שלושה ישובים נוספים, כשבאזור תשעה כפרים ערבים קטנים.

האזור הררי, טרשי ומבותר. רבים בו, יחסית, שטחי אדמות מדינה. הגוש נחצה לרוחבו ע״י ציר רנתיס — נוה־צוף וציר בודרוס — עבוד ובתכנון כביש מדרום לעבוד. את הגוש חוצה לאורכו דרך הנמצאת בפריצה ואשר תחבר את בית־אריה עד מתתיהו. חשיבותו ההתישבותית של הגוש בשליטתו על המרחב העורפי של גוש־דן, כלומר חשיבותו ברמת עדיפות נמוכה.

גוש בית־אריה — נילי נמצא בשולי גוש־דן, באזור שאקלימו נח יחסית, אין בו מפגעים אקולוגיים והצירים הקיימים והמתוכננים מאפשרים זמן נסיעה קצר יחסית למקורות התעסוקה והשרותים. עקב יתרונות אלה מסווג גוש זה באזור ביקוש גבוה.

על פי מאפיינים אלה נקבעו גבולות גוש זה.

בשל היתרונות שהוזכרו לעיל ניתן לאכלס גוש זה במספר גדול של אוכלוסיה, זאת אף ללא סיוע מוסדי, באמצעות יזמים פרטיים.

טבלה מס׳ 15: **הישובים הקיימים והמוצעים לגוש בית־אריה — נילי**

מס׳	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות קיים	מספר יחידות מוצע	מצב תכנון והערות
1.1	155/160	בית־אריה	קהילתי	60	500	חילוני
1.2	155/159	עפרים	תושבה		2500	בשלב תכנון מתקדם
1.3	153/158	רננים	קהילתי		250	מוצע
1.4	155/152	נילי	קהילתי	35	250	חילוני
1.5	156/152	נעלה	תושבה		1500	בשלב תכנון מתקדם
1.6	153/156	אשכר	קהילתי		250	מוצע
סה״כ				**95**	**5250**	**כ־22,000 נפש**

מרכז הגוש יתפצל לשני מוקדים — האחד בעפרים והשני בנעלה.

מערכת התושבות תפותח מיידית, בעיקר ע״י יזמים פרטיים תוך עידוד והכוונה ע״י המוסדות המיישבים באמצעות מתן תשתיות עד ראש השטח ופריצת הצירים המתוכננים.

יש לקבוע רמת סיוע לישובים הקהילתיים שתבטיח פער משמעותי בינם לבין הישובים הקהילתיים המרוחקים. גם אין להקים בשלב ראשון את הישובים הקהילתיים המוצעים אלא לאחר איכלוס התושבות. מוצע כי ישובים אלה יתארגנו כישוב קהילתי מבחינה ארגונית־חברתית אך לא יזכו לסיוע המוסדי המוצע לישובים כאלו.

הועלה חשש כי פיתוח גוש זה וגוש מתתיהו יפגע בפיתוח במת ההר והמורדות המזרחיים. לצוות התכנון נראה כי הפגיעה היא אפשרית אך שולית.

פוטנציאל האוכלוסיה המבקשת לעבור לאזור זה שונה מהאוכלוסיה המוכנה לעבור לבמת ההר ומזרחה. הכח העיקרי המושך את האוכלוסיה למקום הוא שיפור רמת הדיור ואיכות החיים תוך המשך הקרבה למטרופולין המספק את התעסוקה והשרותים. האוכלוסיה החזויה לאזור במת ההר הינה אוכלוסיה המבקשת ישובים יחודיים, ישובים קהילתיים, אוכלוסיה המוכנה להתגורר באזור במת ההר והמורדות המזרחיים שאינם מבוקשים. פיתוח הגוש ואיכלוסו יקרב ויצמצם את המרחק הפיזי והמנטלי בין במת ההר למרכז המטרופוליני באשר הגוש יהווה קרש קפיצה לפיתוח המעגל ולהרחבת תחום ההשפעה ולשליחת גל אוכלוסיה מזרחה יותר.

גוש מתתיהו

גוש מתתיהו מהווה את חלקו הדרומי של המורדות המערביים. בגוש זה שני ישובים חקלאיים שיתופיים חרדיים, מספר הישובים הערביים מועט, ששה כפרים קטנים.

בשלבי הקמה ישוב ביוזמה פרטית בסדר גודל של תושבה.

האזור גבעי ברובו וללא שטחי אדמות מדינה. הגוש נחצה ע״י ציר אורך לטרון — מתתיהו וצירי רוחב בית־סירה — בית־חורון ומתתיהו — רס־כרכר. מתוכנן כביש מהיר. החוצה את האזור מבן־שמן — לעטרות.

חשיבותו ההתיישבותית של הגוש נמוכה.

גוש מתתיהו מסווג גם הוא כאזור ביקוש גבוה מהסיבות שנמנו לגבי גוש בית־אריה — נילי. היוזמה הפרטית, הרכישות והקניות הנעשות בגוש זה מצביעות על מגמה זו.

ישובים שיוקמו על ציר הכביש המהיר המתוכנן תל־אביב — ירושלים, עלולים למשוך אוכלוסיה פוטנציאלית מגוש דן, — זו המוכנה לעבור גם לאזור ירושלים. בגלל מרחקי נסיעה קצרים לערים אלו יהיו רבים אשר יעדיפו להמצא על הציר. יש, לכן, להקפיא התיישבות בגוש זה בטווח הקצר והבינוני.

כל הישובים בגוש זה, למעט הישובים השיתופיים, הינם ישובים מתוכננים על ידי יזמים פרטיים. בכדי למנוע פיתוח מואץ של גוש זה מוצע כי לא תאושר תכנית מתאר אשר בה מספר תושביה עולה על המוצע בתכנית זו.

טבלה מס׳ 16: **הישובים הקיימים והמוצעים בגוש מתתיהו**

מס׳	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות קיים	מספר יחידות מוצע	מצב תכנון והערות
2.1	153/149	מתתיהו	מושב שתופי	20	100	חקלאי חרדי
2.2	153/139	מבוא־חורון	מושב שתופי	45	100	חקלאי חרדי
2.3	151/149	יהויריב	תושבה		700	בהקמה. חרדי. פרטי
2.4	154/149	מתתיהו ג׳	תושבה		2500	יזם פרטי. מעורב
2.5	152/149	רמת־מודיעים	תושבה		500	יזם פרטי. דתי
2.6	154/147	גבעת־אהוד	תושבה		700	תכנית בהפקדה. חילוני
2.7	158/141	מכתם	קהילתי		300	מוצע
סה״כ				**65**	**4900**	**כ־25,000 נפש**

יש להתייחס לישובים גבעת־אהוד, מתתיהו ג׳ ורמת־מודיעים כאל מערכת ישובים אחת תוך התחשבות בישוב הקיים מתתיהו ומערכת הכבישים החוצה. אשכול ישובים זה יהווה את מרכז הגוש.

גוש נוה־צוף

גוש זה נמצא בכתף במת ההר, אזור הרריי מבותר ע״י ואדיות עמוקים בכוון מזרח מערב דבר המקשה על יצירת אפשרויות נגישות צפון־דרום. מיעוט בשטחי אדמות מדינה.

נחצה לרוחבו בכביש אזורי רנתיס — ביר־זית ודרך אורך כפר־עין — רס־כרכר. באזור עשרה ישובים ערביים קטנים מפוזרים לאורך הצירים הקיימים. קיימים בו שני ישובים קהילתיים בעלי אופי דתי.

חשיבותו ההתישבותית במילוי חללים חיוניים לצורך שליטה בשטח, למניעת התפרסות ישובים ושליטה על ציר חוצה בנימין.

גוש נוה־צוף נמצא בשולי אזור הביקוש הגבוה עקב המצאותו על ציר הרוחב חוצה בנימין. ההערכה היא כי מנוה־צוף מזרחה קטן הביקוש.

גבולות הגוש נקבעו בעיקר על פי מידת ההומוגניות ורמת הנגישות המוגבלת ע״י המבנה הטופוגרפי של האזור — ואדי־זרקא בדרום ונחל שילה בצפון ובמזרח גוש ישובים ערביים צפוף.

מקומו של הגוש במרחב, קרבתו למטרופולין והמצאותו על צומת דרכים ראשיות היה מצדיק הקמת ישוב בסדר גודל של תושבה ומעלה. עקב מיעוט בשטחי אדמות מדינה ומבנה טופוגרפי קשה התקבלה פריסה של ישובים קטנים במספר קטן.

טבלה מס׳ 17: **הישובים הקיימים והמוצעים בגוש נוה־צוף**

מס׳	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות: קיים	מספר יחידות: מוצע	מצב תכנון והערות
3.1	162/157	נוה־צוף	קהילתי	100	220	דתי
3.2	167/156	עטרת	קהילתי	20	200	דתי
3.3	166/158	סלעים	קהילתי		150	מוצע
3.4	161/162	מעין	קהילתי		200	מוצע. בעית בעלות
3.5	159/156	משעול	קהילתי		250	מוצע
3.6	162/155	מעלה־שלמה	תושבה		600	יוזמה פרטית. בתכנון.
סה״כ				**120**	**1620**	**כ־8500 נפש**

את מרכז הגוש יש לראות בנוה־צוף.

גוש דולב

גוש דולב מהווה את חלקו המרכזי של כתף במת ההר, אזור הררי מבותר ע"י ואדיות עמוקים שכיוונם מזרח־מערב. כיוון זה מקשה על אפשרות יצירת צירי אורך ונגישות טובה בתוך הגוש ומעבר לו. בגוש זה שטחי אדמות המדינה מצומצמים.

בשוליו המערביים ציר אורך נוה־צוף — מתתיהו והוא נחצה לרוחבו בציר מתתיהו — עין עריך. בגוש זה אין כיום ישובים יהודיים. קיימים באזור תשעה כפרים ערביים.

חשיבותו ההתישבותית של הגוש רבה בשל היותו ריק מהתישבות יהודית וכאזור שחיונית בו שליטה הן במרחב והן על ציר מרכזי. כמו כן התישבות בגוש זה חיונית למניעת התפשטות והתפרסות בלתי מבוקרת של הישוב הערבי לאורך צירים. גוש זה ישלים את המרחב הריק שבין גוש נוה־צוף בצפון לגוש גבעון בדרום ובין ההתישבות בבמת ההר שבמזרח לבין המורדות המערביים.

על אף היות הגוש במרחק זהה לזה של גוש נוה־צוף מגוש־דן אזור זה יהיה בעל ביקוש נמוך יותר עקב המגבלות הטופוגרפיות והנגישות הנמוכה הנובעת מכך.

גבולות הגוש נקבעו על פי המבנה הטופוגרפי של האזור המחייב נגישות כלפי מערב ורצף הישוב הערבי ממזרח.

טבלה מס' 18 : **הישובים המוצעים לגוש דולב**

מס'	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות			מצב תכנון והערות
				קיים	מוצע		
4.1	162/153	נזר	קהילתי		250		מוצע. רכישה פרטית
4.2	162/151	ענר	קהילתי		250		מוצע. קיים גרעין.
4.3	163/145	דולב	קהילתי		250		מאחז. דתי.
סה"כ					**750**		**כ־3700 נפש**

המרכז הגושי מוצע בענר.

גוש גבעון

גוש גבעון מהווה את חלקו הדרומי של כתף במת ההר, אזור הרריי מבותר בואדיות. קיימים שטחי אדמות מדינה אך רובם בטופוגרפיות קשות.

את האזור חוצים מספר כבישים ראשיים. כביש מעלה בית־חורון הקיים וכביש מהיר בן־שמן — עטרות המוצע וכן ציר אורך עין־עריך — רמות.

בגוש גבעון כיום שלושה ישובים יהודיים, מהם 2 קהילתיים ואחד עירוני. כמו כן קיימים באזור 13 כפרים ערביים.

חשיבותו ההתישבותית של הגוש ביצירת טבעת התישבותית סביב ירושלים מצפון ומניעת התפשטות הישוב הערבי.

גוש זה נמצא בתחום ההשפעה של העיר ירושלים ובמרחק קטן ממנה. לכן גוש זה מבוקש ביותר כאזור להתישבות פרברית. מלבד התכניות הקיימות ישנם יוזמות ורכישות פרטיות באזור זה. גבולות הגוש נקבעו במזרח ובדרום על פי הגבולות המוניציפליים של ירושלים ומטה־יהודה, בצפון העיר ראמאללה ובמערב גוש מתתיהו.

טבלה מס' 19: **הישובים הקיימים והמוצעים בגוש גבעון**

מס'	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות: קיים	מספר יחידות: מוצע	מצב תכנון והערות
5.1	165/141	גבעת־זאב	עירוני	1200	2500	בבניה
5.2	161/143	בית־חורון	קהילתי	40	150	ישוב מעורב
5.3	165/139	גבעון־החדשה	קהילתי	30	150	חילוני.
5.4	162/137	גבעת־הראדר	תושבה		1500	בתכנון 370 יח"ד.
5.5	167/138	נבי־סמואל	תושבה		700	תכנית בהפקדה
5.6	165/145	נוה־בית	קהילתי		200	מוצע. אופציה לעיר W5
סה"כ				**1270**	**5200**	**כ־26,000 נפש**

את מרכז הגוש ונותן השרותים יש לראות בגבעת־זאב.

גוש שילה

גוש שילה מהווה את חלקה הצפוני של במת־ההר שבתחום מטה־בנימין. האזור הינו אזור הררי גבוה ובמרכזו עמק שילה.

מיעוט בשטחי אדמות מדינה למעט בשוליו המזרחיים בטופוגרפיות קשות.

בשוליו שני צירי אורך ראשיים. כביש ראמאללה — שכם ודרך אלון.

בגוש ישוב קהילתי דתי אחד וארבעה ישובים ערביים.

חשיבותו ההתישבותית של גוש שילה במילוי אזור ריק מהתישבות יהודית וערבית, שליטה על עורק תחבורה חשוב העובר בגב ההר ויצירת רצף התישבות יהודית בין מוא"ז שומרון לבין מוא"ז מטה־בנימין.

עקב מרחקי הנסיעה, הישוב הערבי שבדרך, מרחק מהמרכזים העירוניים והמצאות הגוש בספר המדבר ימצא הגוש באזור הביקוש הבינוני עד נמוך.

גבולות הגוש נקבעו ע"י כביש חוצה שומרון ורמת הנגישות.

טבלה מס' 20: **הישובים הקיימים והמוצעים בגוש שילה**

מס'	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות קיים	מספר יחידות מוצע	מצב תכנון והערות
6.1	178/162	שילה	תושבה	60	700	אופציה לגידול. דתי.
6.2	175/164	מעלה־לבונה	קהילתי		300	מוצע.
6.3	182/164	מבוא־שילה	קהילתי		200	מוצע. בעית בעלות.
6.4	180/159	שילה ב'	קהילתי		200	מוצע.
6.5	173/158	בטנה	קהילתי		300	מוצע. בעית בעלות.
6.6	173/164	מצפה־לבונה	קהילתי		150	מוצע. מוקם כמאחז.
סה"כ				**60**	**1850**	**כ־10,000 נפש**

מרכז הגוש מוצע בשילה. בשל המצאי הקרקעי הגבוה והמצאות גרעין חזק בשילה המעונין בפיתוח ישוב גדול קיים סיכוי סביר להרחבת הישוב לתושבה בסדר גודל המוצע, למרות המצאותו באזור ביקוש נמוך.

גוש בית־אל — עפרה

גוש זה משתרע על גבי במת־ההר והמורדות המזרחיים. במת־ההר שטוחה יחסית ובלתי מבותרת ולעומת זאת קטע המורדות המזרחיים מבותר וצחיח.

בחלקו המערבי והמרכזי של הגוש אין אדמות מדינה. רק מזרחית לדרך אלון קיימים שטחי אדמות מדינה, רובם המכריע בטופוגרפיות קשות. את האזור חוצים לאורכו שני צירים ראשיים — כביש במת־ההר ודרך אלון. את האזור חוצה לרוחבו כביש ראמאללה — רימונים. מתוכננים מספר כבישים שעיקר תפקידם מעקף ישובים ערביים צפופים.

בגוש 7 ישובים קהילתיים, 6 דתיים ואחד חילוני. באזור 15 ישובים ערביים והוא גובל בעיר ראמאללה — אל־בירה.

חשיבותו ההתישבותית של גוש בית־אל — עפרה בשליטה בבמת ההר והמורדות המזרחיים ובמניעת התפשטות בלתי מבוקרת של ההתיישבות הערבית.

קרבת הגוש לירושלים, האקלים הנוח ונגישות נוחה הופכת את חלקו המערבי של הגוש לאזור ביקוש גבוה. לעומת זאת האזור המזרחי לאורך דרך אלון הינו אזור ביקוש נמוך עקב הנגישות, מרחקי הנסיעה והתנאים האקלימיים הקשים. פריצת הכביש למעלה־מכמש תעלה את רמת הביקוש באזור זה. קיימת בעיה בקביעת גבולות גוש זה. המטרה היא חיבור ישובי המורדות המזרחיים, שהביקוש להם נמוך, עם אזור במת־ההר שממערב. הגבול המזרחי נקבע בגבול המועצה, הדרומי בגבול הטבעי של ואדי קלט, המערבי בעיר ראמאללה והצפוני בגוש שילה.

טבלה מס' 21: **הישובים הקיימים והמוצעים בגוש בית־אל — עפרה**

מס'	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות: קיים	מספר יחידות: מוצע	מצב תכנון והערות
7.1	173/150	בית־אל	תושבה/קריה	160	2500	בית־אל + בית־אל ב'
7.2	171/145	פסגות	מרכז אכלוס	32	250	דתי.
7.3	175/152	עפרה	קהילתי	97	300	דתי.
7.4	183/152	כוכב־השחר	קהילתי	26	200	דתי.
7.5	182/149	רימונים	קהילתי	21	200	ישוב חילוני.
7.6	174/143	מעלה־מכמש	קהילתי	28	200	דתי.
7.7	171/153	עין־שרת	קהילתי		200	מוצע. בעית בעלות.
7.8	176/149	עלי־אל	תושבה		500	מוצע. בעית בעלות.
7.9	183/142	מכמש ב'	קהילתי		150	מוצע.
סה"כ				**264**	**4500**	**כ־23,000 נפש**

מרכז הגוש יהיה בשני מוקדים האחד בבית־אל והשני בעפרה, זאת גם מתוך ההנחה כי בית־אל תהווה רשות מוניציפלית נפרדת.

שניים מהישובים המוצעים הינם בשטחים מוסדרים ושאינם בבעלות המדינה. מיקומם נקבע בגלל החשיבות ההתישבותית במקומות אלו. יש לרכז מירב המאמצים לרכישת הקרקע באתרים אלו. בגלל בעיית הגוש והקשר בין חלקיו חיוני פריצת הדרך מעפרה לצומת רימונים.

גוש אדומים

גוש אדומים משתרע ממזרח לעיר ירושלים במורדות המזרחיים המדבריים המבותרים בואדיות עמוקים לעבר בקעת הירדן.

בגוש שטחי אדמות מדינה יחסית רבים, אם כי רוב השטחים אינם מתאימים להקמת ישובים. את האזור חוצה לרוחבו כביש ענתות — יריחו ובשוליו כביש ירושלים — יריחו.

בגוש כיום 3 ישובים יהודיים, מהם 2 קהילתיים וכן 6 כפרים ערביים בגבולה המזרחי של ירושלים. חשיבותו ההתישבותית של גוש זה הינו בשליטה על ציר כביש ירושלים — יריחו ועיבוי ירושלים ממזרח, אך בסדר עדיפות נמוך.

עקב קרבתו לירושלים והנגישות הטובה נמצא גוש זה באזור הביקוש הגבוה. ישובים אלה והמוצעים אינם מהוים גוש במובן המוגדר בתכנית זו אלא אוסף של ישובים שונים סביב ירושלים, ברמת הומוגניות נמוכה. מוצע כי תבדק אפשרות הקמת גוש לישובים שמשני צידי כביש ירושלים — יריחו בלא להתחשב בגבולות המוניציפליים.

טבלה מס' 22: **הישובים הקיימים והמוצעים בגוש אדומים**

מס'	נ.צ.	שם הישוב	סוג הישוב	מספר יחידות קיים	מספר יחידות מוצע	מצב תכנון והערות
8.1	187/136	מצפה־יריחו	קהילתי	37	500	ישוב קהילתי גדול. דתי
8.2	182/137	כפר־אדומים	קהילתי	50	200	מעורב
8.3	178/137	ענתות	מרכז אכלוס	11	200	בהקמה. מחנה זמני
8.4	172/143	רמת־עטרות	תושבה/קריה		2500	מוצע
סה"כ				**102**	**3400**	**כ־17,000 נפש**

בגוש זה לא נכללו ערי הלווין E_1, E_1 שבין ירושלים ומעלה־אדומים. על פי תכניות משרד השכון אלו מתוכננות לכ־15,000 יח"ד, כ־60,000 נפש.

סיכום

מערך הישובים המתואר לעיל מאפשר אכלוס של כ־29,000 משפחות שהם כ־125,000 נפש. זאת ב־47 ישובים. יחד עם ערי הלווין המתוכננות תגיע האוכלוסיה בתחום התכנון לכ־190,000 נפש.

ד.3.8. מערך הישובים שלב א'

מתוך פריסת מערך הישובים שתוארה לעיל נגזר מערך הישובים לשנת 1986/7 וגודל האוכלוסיה החזוי לשנה זו.

מספר גורמים שימנו להלן ואחרים משפיעים על התפתחות הישובים:

1. מצאי מבנים זמניים וזמני־קבע
2. קצב הבניה בישובים של מבני הקבע
3. קצב אכלוס מבני הקבע
4. הביקוש החזוי על פי נתוני בקוש בעבר ובהווה
5. קצב קבלת מועמדים וחברים
6. תקציבי המנהל לבניה כפרית במשרד השכון.

תוספת הישובים החדשים הוכתבה במידה רבה על ידי:

1. אפשרות שיפור מערך הישובים
2. פיתוח ותכנון קיימים בשטח
3. מצאי קרקע בבעלות מדינה
4. מילוי חללים חיוניים להתיישבות
5. אכלוס באזורי ביקוש

בהתאם לכך נתקבל גודל האוכלוסיה ומערך הישובים. בולט בו ריכוז מאמץ:

במורדות המערביים — גוש בית־אריה — נילי

בכתף במת־ההר — גוש דולב

בבמת ההר — גוש שילה

טבלה מס' 23: **ישובים קיימים ומוצעים וגודל אוכלוסיה חזויה 1986/7**

הגוש	מס' הישוב	שם הישוב	סוג הישוב	מס' יח'	הערות
בית אריה — נילי	1.1	בית אריה	קהילתי	160	
	1.2	עפרים	תושבה	300	
	1.4	נילי	קהילתי	100	
	1.5	נעלה	תושבה	300	
				860	
מתתיהו	2.1	מתתיהו	מושב שיתופי	40	
	2.2	מבוא־חורון	מושב שיתופי	70	
	2.3	יהויריב	תושבה	300	
	2.4	מתתיהו ג'	תושבה	100	
	2.6	גבעת־אהוד	תושבה	100	
				610	

הגוש	מס' הישוב	שם הישוב	סוג הישוב	מס' יח'	הערות
נוה־צוף	3.1	נוה־צוף	קהילתי	180	
	3.2	עטרת	קהילתי	80	
	3.6	מעלה־שלמה	תושבה	100	
				360	
דולב	4.1	נזר	קהילתי	30	
	4.2	ענר	קהילתי	50	
	4.3	דולב	קהילתי	50	
				130	
גבעון	5.1	גבעת־זאב	עירוני	1200	
	5.2	בית־חורון	קהילתי	100	
	5.3	גבעון החדשה	קהילתי	80	
	5.4	גבעת־הראדאר	תושבה	250	
	5.5	נבי־סמואל	תושבה	100	
				1730	
שילה	6.1	שילה	תושבה	150	
	6.2	מעלה־לבונה	קהילתי	40	בתחום מוא"ז שומרון
	6.3	מבוא־שילה	קהילתי	30	בתחום מוא"ז שומרון
	6.6	מצפה־לבונה	קהילתי	30	
				250	
בית־אל — עפרה	7.1	בית־אל	תושבה/קריה	250	בית־אל+בית־אל ב'
	7.2	פסגות	מרכז אכלוס	150	
	7.3	עפרה	קהילתי	160	
	7.4	כוכב־השחר	קהילתי	80	
	7.5	רימונים	קהילתי	80	
	7.6	מעלה־מכמש	קהילתי	80	
				800	
אדומים	8.1	מצפה־יריחו	תושבה	80	
	8.2	כפר־אדומים	קהילתי	80	
	8.3	ענתות	מרכז אכלוס	50	
סה"כ				**4850**	

סיכום: פריסת ישובים זו,סה"כ 33 ישובים, מבטאת את המצב הקיים. המתוכנן והמוצע:

19 ישובים קיימים

4 ישובים בשלבי הקמה

5 ישובים בשלבי תכנון

5 ישובים מוצעים

סה"כ מס' המשפחות החזוי הוא 4850 שהם כ-22,000 נפש.

ד.4.8. סיכומים והמלצות

אפשרויות מימוש פריסת הישובים תלויות בגורמים רבים. חלקם בשליטה וחלקם אינם ניתנים לחיזוי כיום. בין הגורמים ניתן לציין:

1. הביקוש למגורים
2. משאבים לאומיים לפיתוח תשתית ובינוי
3. סדרי עדיפויות לאומיים
4. מדיניות רכישת קרקעות
5. התפתחויות מדיניות באזור
6. קצב פיתוח מקורות תעסוקה ושירותים
7. סיוע מוסדי
8. מעמד מוניציפאלי

צוות התכנון מבקש להדגיש מספר בעיות מהנזכר לעיל.

סיוע מוסדי

בנוסף להפניית משאבים לאזור לפיתוח תשתיות, הכשרת קרקע וכו', יש לקבוע מדיניות סיוע ממשלתי אשר תיצור סדר עדיפויות לפיתוח האזורים השונים החיוניים להתיישבות ובהתאם לרמת הביקוש לאזורים השונים.

הסיוע יהיה פרוגרסיבי עם המרחק ממרכזי הערים (גוש דן וירושלים) כך שככל שהביקוש למגורים באזור נמוך יותר כן יגדל הסיוע. כן תקבע רמת הסיוע המוסדי בהתאם למיקום הספציפי של הישוב. הסיוע המוסדי ינתן לישוב לפי קצב ההתפתחות עד להתבססותו.

מעמד מוניציפלי

קיים חשש כי ישובים בסדר גודל של תושבה ומעלה יזכו למעמד מוניציפלי עצמאי, זאת מאחר ובחוק בדבר הקמת מועצות מקומיות אין קריטריונים הקובעים סף־כניסה ותנאים להכרזת ישוב כמועצה מקומית. בדרך כלל מעמד כזה ניתן על פי לחצים ושיקולים פוליטיים שאינם בהכרח שיקולים מקצועיים.

הפריסה הנוכחית והמתוכננת של הישובים במוא"ז מטה־בנימין עלולה, במידה ואכן חשש זה יתאמת, ליצור מצב בו יהיה ריכוז מועצות מקומיות במורדות המערביים ובסמוך לירושלים. מצב זה יותיר במסגרת המוא"ז כ־30 ישובים קהילתיים וכפריים המפוזרים במרחב גדול.

מכיוון שמבנה המועצות המקומיות, על פי החוק הקיים, אינו מאפשר אספקת שירותים לישובים הכפריים שבסמוך להם אלא מכירת שירותים בלבד, תצטרך המועצה האזורית להתמודד עם אוכלוסיה בהיקף קטן, הפרוסה בשטח גדול ואשר ציפיותיה הן לרמת שירותים גבוהה. יש להניח שהמועצה האזורית תוכל להתמודד עם בעיית אספקת שירותים ברמה גבוהה רק ע"י מיסוי גבוה או הגדלת תקציבי הממשלה.

יש להדגיש כי הורדת רמת השרותים אינה יכולה להיות פתרון מאחר ותפגע במטרות ויעדי האיכלוס באזור התכנון.

כמו כן יווצר מצב דומה בישובים אשר יקבלו מעמד מוניציפלי נפרד. זאת בשל העובדה שגודל אוכלוסייתה אף הוא אינו מספיק גדול על מנת לספק לעצמו שרותים ברמה גבוהה במיסוי סביר. מתן מעמד נפרד לישובים יצור בהכרח מערכות מקבילות ולא יעילות המשרתות אוכלוסיה קטנה מהאופטימלית.

אין בכוונת שורות אלו להכנס למלוא הבעיות והפתרונות להן, אך מוצעות בזה כיווני מחשבה ופתרונות אפשריים.

המערכות המוניציפליות הקיימות היום במדינת ישראל אינן עונות על מלוא הבעיות המינהליות, החברתיות והכלכליות. בשנים האחרונות נבדקו מספר אלטרנטיבות להקמת גופים מוניציפליים אשר תפתורנה בעיות אלו כגון אגד־ערים שהוסדר בחוק או מועצה חבלית. לדעת הצוות אין בגופים אלו לענות על הבעיות העלולות להתעורר עם הקמת רשויות מוניציפליות נפרדות באזור, כמוסבר לעיל.

מוצע על כן, כי תבדקנה אפשרויות במסגרת תיקוני חוק, לשיתוף פעולה אזורי בין מועצות מקומיות לבין מועצות אזוריות לפיה הישובים העירוניים ישמשו כמרכזים מנהליים, כלכליים, תרבותיים וכדומה גם לסביבה הכפרית — קהילתית. זאת בעיקר בשל העובדה שמבנה האוכלוסיה "הכפרית" זהה למבנה האוכלוסיה "העירונית" ועל כן ניתן יהיה ליצור שיתוף פעולה בין הגופים.

אין בהצעה זו השלמה עם ההנחה כי אפשר וכל תושבה תקבל מעמד של מועצה מקומית. יש לשאוף לצמצום מספרן והקביעה מי יקבל מעמד נפרד יעשה מתוך ראיה של כלל מרחב מועצה אזורית מטה בנימין ומעבר לה.

שיתוף הפעולה האמור יהיה על בסיס איגוד ערים רב תכליתי בכל התחומים שבהם יש צורך בשיתוף בין־מוניציפלי כגון נושאי איכות הסביבה, תחבורה, חינוך, תברואה, תשתיות, הנדסה, כיבוי אש ועוד.

לצורך כך ידרשו שינויים בחוק איגודי הערים וקביעת נוהלים ואמצעי בקרה לגבי הקמת האיגוד ושיטת הפעלתו.

שיפור מערך הכבישים

אפשרות פתיחת אזור להתיישבות מותנית במידה רבה בפיתוח מערך הכבישים. כיום מצב הכבישים איננו משביע רצון — רמת התחזוקה נמוכה, כבישים צרים ומפותלים ומעבר בתוך מרכזי ישובים ערביים.

על כן, מוצע כי בסדר עדיפות ראשונית ישופרו ויפרצו הדרכים הבאות:

א. כביש בית־אריה — מתתיהו
ב. כביש עוקף עבוד
ג. כביש עוקף ביר־זית
ד. כביש מכמש — גב־ההר
ה. כביש עוקף רמאללה

מדיניות קרקעית

בשל מיעוט באדמות מדינה בתחום מטה־בנימין, בעיקר באזורים בעלי חשיבות התיישבותית, יש לרכז מאמצים לרכישת אדמות בגושים הבאים:

1. גוש שילה
2. גוש עפרה
3. אזור מערבית לרמאללה

במספר ישובים קיימים — עפרה, מעלה־מכמש, בית־חורון, גבעון החדשה, פסגות, ענתות — יש לרכז מאמצים לרכישת קרקעות בצמוד אשר יאפשרו פיתוח. ללא אפשרות התרחבות יגיעו ישובים אלה למצב קפאון.

כן יש לרכז מאמצים ברכישת קרקעות לישובים המוצעים בתכנית ואשר בהם קיימת בעית בעלות (כפי שאוזכר בטבלאות).

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

פריסת הישובים היהודים

גבול התכנון

	קיים/בהקמה	מוצע
מושב שיתופי	■	■
כפר קהילתי	★	★
ישוב קהילתי	●	●
מרכז אכלוס	✪	✪
תושבה	◉	◉
קריה	★	★
עיר		
מאחז	▲	▲

גבול גוש ישובים

מספר הישוב עפ"ל הטבלאות 3.4

אתר לתכנון בעתיד

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

מ' 1000 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 ק"מ

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

פריסת הישובים היהודים

גבול התכנון

	קיים בהקמה	מוצע
מושב שיתופי	■	■
כפר קהילתי	★	★
ישוב קהילתי	●	●
מרכז אכלוס	○	○
תושבה	●	●
קריה	★	★
עיר	⌂	⌂
מאחז	▲	▲

גבול גוש ישובים

מספר הישוב עפ"י הטבלאות 3.4

אתר לתכנון בעתיד

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

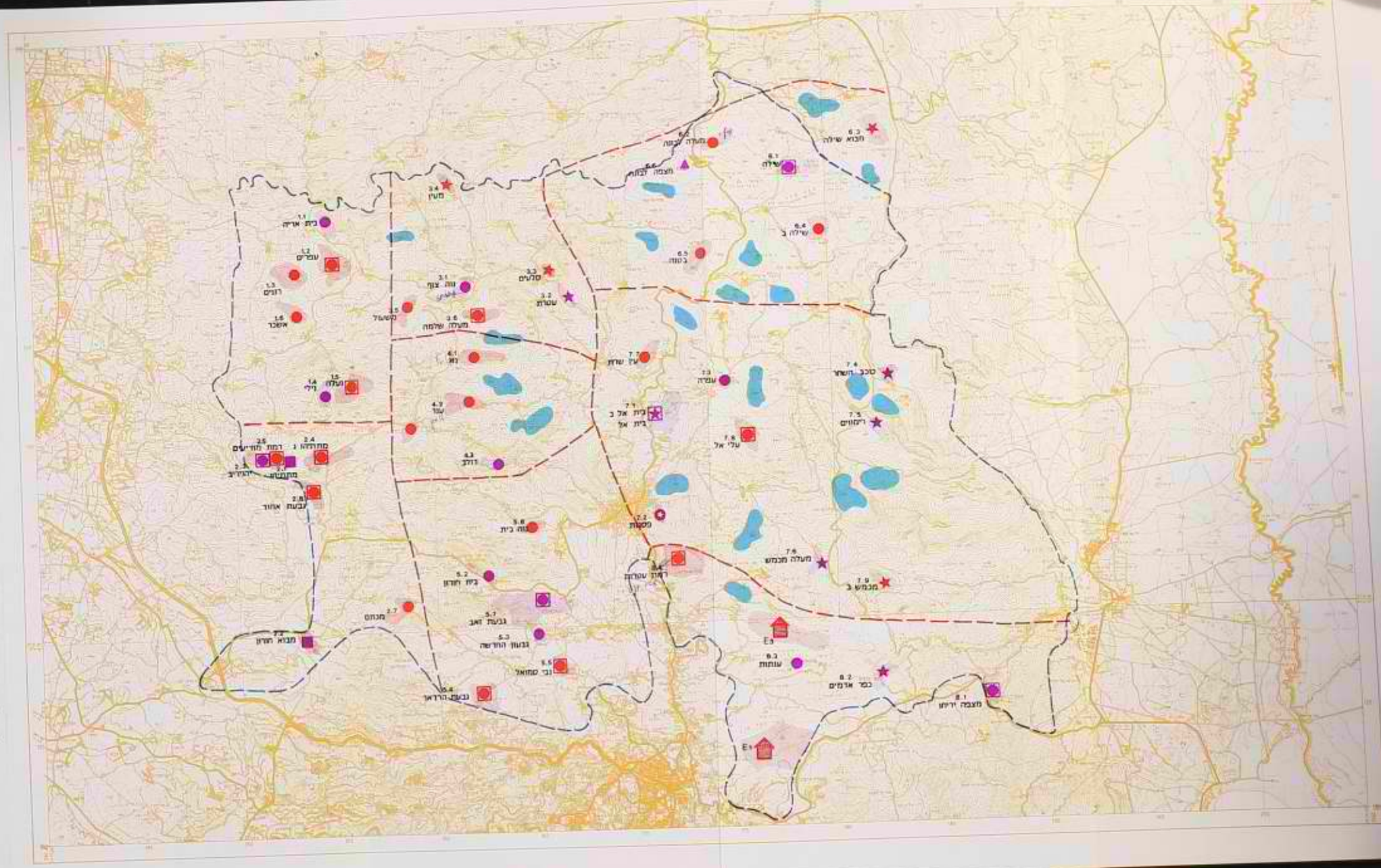

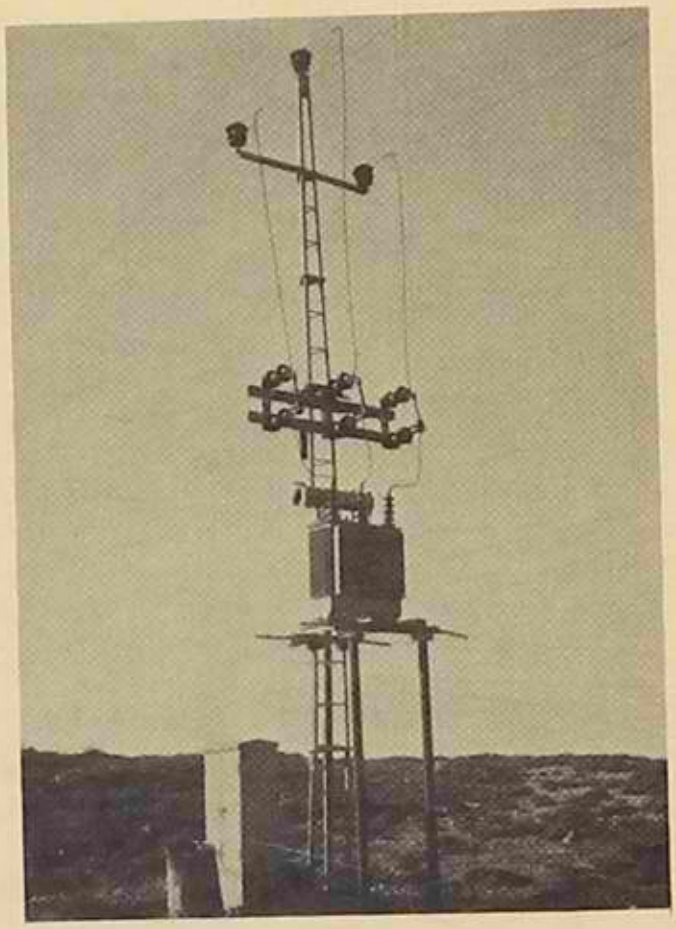

פרק ה' תכנית לפיתוח התשתיות

פיתוח מערכת התשתיות ההנדסיות באזור — מערכות המים, החשמל, סילוק שפכים, סילוק פסולת מוצקה ותקשורת — מהווה את אחד המנופים החשובים לפיתוח האזור ולפתיחתו למתיישבים מחד ולאוכלוסיה הערבית הקיימת במרחב מאידך.

חלקו של פיתוח התשתית מהווה כשליש מכלל ההשקעות הנדרשות לביצוע התכנית. השקעות אלו הכרחיות, שאם לא כן לא יושגו המטרות והיעדים שנמנו בפרק ב' לתכנית.

ה.1. פיתוח מערכת הכבישים

ה.1.1. מטרות ויעדים

המטרה

יצירת מערכת הכבישים באזור יהודה ושומרון בכלל ובמוא"ז מטה־בנימין בפרט מטרתו לאפשר נגישות מירבית בנוחות, במרחקים קצרים ובזמן נסיעה מינימלי.

נגישות ברמה גבוהה הינו יסוד המבטיח אפשרויות התיישבות ותעסוקה בתוך האזור.

יעדים ועקרונות

א. יצירת מערכת כבישים המשתלבת במסגרת מערך הכבישים הארציים והאזוריים במדינה.

ב. פיתוח מערכת כבישים אשר תאפשר נגישות מירבית בתוך האזור ותאפשר העלאת רמת השרותים ברמה הגושית והאזורית.

ג. יצירת תוואים עוקפים לריכוזי אוכלוסיה והגברת הבטחון.

ד. שיפור הכבישים הקיימים להגברת הבטיחות בנסיעה.

ה. פריצת דרכים למטרות תיירות ונופש.

ה.2.1. מצב קיים

את מערכת הכבישים בתחום מוא"ז מטה־בנימין אפשר לראות מחד כמערך שתי וערב — כבישי אורך וכבישי רוחב. כאשר את האזור חוצים מצפון לדרום שלושה צירי אורך וממזרח למערב שני צירי רוחב. ומאידך כשלד, כאשר השדרה המרכזית עוברת מצפון לדרום בגב־ההר וממנה מתפצלים כבישים אזוריים ממזרח למערב. מערכת הכבישים מקבילה למערכת הטופוגרפית של האזור. כבישי אורך במקום שם מסתיימות השלוחות והואדיות וכבישי רוחב על גבי השלוחות שכיוונן הכללי מזרח ומערב.

כבישי אורך

כאמור, בתחום אזור התכנון שלושה צירי אורך.

1. ציר ירושלים — שכם. כביש זה עובר בגב־ההר ומהווה המשך כביש באר־שבע בדרום דרך ירושלים עד לנצרת בצפון. בציר זה עוברת מירב התנועה באזור. מצבו הפיזי של הכביש תקין, אם כי מצפון לראמאללה הוא צר יחסית ומתפתל עם הטופוגרפיה. ממנו מתפצלים כבישי רוחב ע"ג השלוחות אל הכפרים.
2. ציר דיר בלוט — בית־סירא. כביש בטחון ירדני העובר למרגלות המורדות המערביים. מצבו הפיזי של הכביש איננו טוב ויש לשפרו.
3. ציר דרך אלון. כביש שנפרץ אחרי מלחמת ששת הימים לאורך המורדות המזרחיים והוא מחבר את מעלה־אפריים עם מישור האדומים. מצבו הפיזי של הכביש טוב, אם כי בקטעים מסוימים הוא מתפתל ובשיפועים קשים.

כבישי רוחב

את אזור התכנון חוצים מספר כבישי רוחב:

1. ציר בית־חורון — בית־סירא. כביש רוחב דרומי של האזור ששופץ והורחב.
2. ציר גבעת־כח — ביר־זית. כביש רוחב בצפון האזור. שופץ והורחב בקטע המערבי מגבעת־כח לנוה־צוף. מזרחה הכביש צר, מתפתל ועובר בתוך ישובים ערביים.
3. ציר ראמאללה — יריחו. כביש צר ומתפתל העובר בתוך ישובים ערביים ומהווה ציר יחידי ליריחו שלא דרך ירושלים.

כבישי גישה

בתקופת השלטון הירדני חוברו רוב הישובים הערבים לכבישים האזוריים שנמנו לעיל. כבישי גישה שופצו ונסללו ע״י מדינת ישראל — כבישי גישה לישובים היהודיים, כבישי בטחון וכבישים עוקפים לישובים הערביים.

תכנון וביצוע הכבישים נעשה ע״י מספר גורמים — קק״ל, מע״צ, יל״ל ואג״ת.

נפרצו ונסללו כביש גישה לשילה, כביש גישה לנוה־צוף ממערב, כביש גישה לכפר־אדומים, כביש חוצה שומרון, דרך אלון ועוד. כן בביצוע כביש מהר הצופים למעלה־אדומים ותוואי כביש ענתות מורחב ומשופר.

ה.3.1. פיתוח מערכת הכבישים — שלב פיתוח נוסף

כללי

להלן תתואר מערכת הכבישים הקיימת והמוצעת לשלב פיתוח נוסף תוך דגש על הכבישים החדשים המוצעים בתכנית.

כמקובל, מתחלקת רמת הכבישים לשלוש:

א. כביש ארצי — כביש המחבר את חלקי הארץ השונים ואשר הסטנדרטים ההנדסיים שלו, רדיוסים שיפועים וצמתות, ברמה גבוהה המאפשרת מהירות נסיעה של כ־90 קמ״ש.

ב. כביש אזורי — כביש המחבר בין אזורים ואשר הסטנדרטים ההנדסיים שלו מאפשרים מהירות נסיעה של 70 קמ״ש (כביש אזורי א׳)

— כביש כנ״ל אך ברמה הנדסית נמוכה יותר ומהירות נסיעה נמוכה יותר (כביש אזורי ב׳)

ג. כביש מקומי — כביש המחבר בתוך האזור ואשר הסטנדרטים ההנדסיים שלו מאפשרים מהירות נסיעה של עד 50 קמ״ש. רוחבו של כביש זה כ־4 מ׳ בלבד.

כבישים ארציים

כביש ירושלים — שכם

הכביש הארצי העובר בגב־ההר, החל מבאר־שבע בדרום דרך ירושלים וכלה בעמק־יזרעאל, הינו כביש אורך מרכזי אך עקב רמתו כמות התנועה העוברת בו נמוכה.

מציר ראשי זה מתפצלות דרכי רוחב רבות, הן למזרח והן למערב.

הכביש בקטע מירושלים ועד מצפון לראמאללה עובר בתוך אזור עירוני הבנוי בצפיפות, מצפון לראמאללה ממשיך הכביש צפונה בתוואי מתפתל באפיק הואדי ויורד בפיתולים לתוך עמק־לבונה. התכנית מציעה תוואי אשר יעקוף את הערים ראמאללה ואל־בירה ממזרח — מאזור שדה התעופה עטרות עד בית־אל. חיבורו בדרום יהיה באמצעות מחלף עם הכביש הארצי בן־שמן — עטרות. בכדי לעקוף את התוואי המתפתל מוצע להמשיך התוואי מבית־אל דרך עפרה עד לחיבורו עם הכביש הקיים מצפון לכפר־סלוד. תוואי זה גם יאפשר חיבור גוש עפרה לבית־אל שלא דרך הכפרים הערביים.

קטע נוסף לפריצה הינו כביש אשר יעקוף את מעלה־לבונה ממזרח ויקרב את הישוב שילה לכביש הארצי.

סה״כ אורך התוואי מעטרות עד מעלה־לבונה כ־32 ק״מ, מהם 26 ק״מ תוואי חדש ו־6 ק״מ שיפור התוואי הקיים.

הכביש הארצי הקיים ישמש ככביש אזורי ומקומי ויאפשר נגישות בין ירושלים וראמאללה ובין ישובי וכפרי הסביבה.

כביש בן־שמן — עטרות — יריחו

כביש רוחב מוצע, אשר תכניות לביצועו אושרו, מחבר בציר נוסף את אזור גוש־דן עם ירושלים ועם הבקעה. כביש זה יאפשר זרימת תנועה, ללא צורך לעבור דרך מרכז העיר ירושלים. רמתו של כביש זה תהיה של כביש מהיר.

כביש זה ילווה במערכת מחלפים, 5 במספר, בכדי לאפשר זרימה שוטפת.

אורך התוואי משילת לעטרות כ־22 ק״מ ומעטרות לכביש יריחו כ־17 ק״מ. סה״כ 39 ק״מ.

כביש עטרות — ירושלים

מכביש בן־שמן — עטרות, ממחלף מדרום לשדה התעופה, מוצע כביש אשר יאפשר כניסה לירושלים מצפון. כביש זה מהווה חלק בלתי נפרד מכביש בן־שמן — עטרות.

אורך התוואי ממחלף עטרות עד רמות כ־6 ק״מ.

כביש ירושלים — יריחו

בשולי מוא״ז מטה־בנימין ובתחומה באזור חאן השומרוני הטוב, עובר כביש ארצי ירושלים — יריחו. עם פתיחת כביש עטרות — יריחו מוצע להוריד רמת הכביש בקטע מירושלים עד לכביש הארצי החדש מרמת כביש ארצי לכביש אזורי.

כביש ירושלים — תל־אביב

בדרום מערב מוא״ז מטה־בנימין עובר כביש ירושלים — תל־אביב ואשר קטע קטן ממנו, באזור לטרון, עובר בתחומו.

כבישים אזוריים

כביש חוצה־בנימין

כביש חוצה־בנימין הינו כביש רוחב העולה מכביש ראש העין לנוה־צוף ומזרחה דרך ביר־זית לכביש ירושלים — שכם.

כביש רוחב נוסף, המהווה את המשכו, יוצא מכביש ירושלים — שכם באזור בית־אל מזרחה דרך עפרה וצומת רימונים אל בקעת הירדן.

רמתם של הכבישים נמוכה מאחר והיא מפותלת, צרה, חלקה בשיפועים קשים והיא עוברת בתוך ישובים מאוכלסים

מוצע, לכן, לשפר מספר קטעים ולפרוץ אחרים.

1. עוקף עבוד — פריצת תוואי חדש, באורך של כ־4 ק״מ, אשר יעקוף את הכפר עבוד מדרום, וימנע מעבר בתוכו.
2. נוה־צוף — עטרת — שיפור התוואי והרחבתו סה״כ כ־12 ק״מ. באזור אום־צפא יש לעקוף את הכפר בתוואי שאורכו כ־1 ק״מ.
3. ביר־זית — גב־ההר — פריצת תוואי עוקף ביר־זית באורך של כ־4 ק״מ.
4. גב־ההר — עפרה — פריצת תוואי חדש באורך כ־3 ק״מ.
5. עפרה — צומת רימונים — פריצת תוואי חדש באורך כ־8 ק״מ אשר יעקוף את הכפרים דיר־ג׳ריר וא־טייבה.

6. צומת רימונים – יריחו – שיפור התוואי הקיים באורך של כ־9 ק״מ בתחום מוא״ז מטה־בנימין.
סה״כ אורך התוואי כ־51, ק״מ מהם 30 ק״מ תוואי חדש לפריצה ו־21 ק״מ שיפור התוואי הקיים והרחבתו.

רס־כרכר – ראמאללה

כביש רוחב אזורי קיים המחבר את כביש האורך היורד מנוה־צוף עד ראמאללה וירושלים. על מנת לשפר את התוואי מוצעת פריצה מצומת רס־כרכר לדיר־איבזיע באורך של כ־3 ק״מ.

לטרון – עטרות

כביש רוחב אזורי קיים מצומת נחשון דרך מחלף לטרון לצפון ירושלים. יש לשפר התוואי ממבוא־חורון לבית־עור אל תחתא באורך של כ־8 ק״מ.

גבעת־זאב – רמות

כביש אזורי המחבר את גבעת־זאב עם נבי־סמואל ורמות. רוב התוואי פרוץ ויש לשפרו ולהרחיבו באורך של כ־7 ק״מ.

כביש ירושלים – מעלה־אדומים

פריצת וסלילת כביש המחבר את העיר ירושלים עם מעלה־אדומים. בגמר עבודה.

כביש מצפה־יריחו – יריחו

מוצע כביש אזורי אשר יקצר את זמן הנסיעה ממצפה־יריחו לבקעת הירדן דרך יריחו. התוואי המוצע עובר מדרום לואדי קלט. אורך התוואי כ־5 ק״מ על ציר דרך עפר קיימת (הדרך הרומית).

כביש יועזר – מתתיהו

כביש לאורך המורדות המערביים אשר יאפשר חיבור ונגישות בין התושבות המוקמות בגוש זה. חלקו הצפוני, העובר בנחל שילה, קיים אך יש לשפרו. אורך הקטע לשיפור כ־2 ק״מ. את הקטע מא־לבן עד מתתיהו יש לפרוץ ובהקדם. אורך התוואי המוצע כ־15 ק״מ.

ברוקין – נוה־צוף – שער־הגיא

כביש אזורי שרובו קיים היום אך רמתו נמוכה. צר, מתפתל ובשיפועים.
מוצע לפרוץ כביש מכפר־עין לברוקין אשר יאפשר קשר בין מוא״ז מטה־בנימין לבין מוא״ז שומרון. אורך התוואי כ־2 ק״מ.
באם יוקם מחלף בשער־הגיא מוצע פריצת תוואי ממבוא־חורון לשער־הגיא באורך כ־4 ק״מ. את יתר התוואי יש לשפר ע״י הרחבתו, הקטנת הרדיוסים ובעקיפת הישובים בהם הוא עובר. סה״כ כ־30 ק״מ.

ראמאללה – רמות

כביש אזורי שרובו תוואי קיים, אשר יש צורך לשפרו תוך שינוי תוואי באזור נבי־סמואל וביתוניא. סה״כ כ־9 ק״מ.

דרך אלון

כביש אורך אזורי קיים לאורך המורדות המזרחיים. מוצע לשפר את התוואי בקטעים שבין כביש יריחו למעלה־מכמש, במקומות של שיפועים קשים ורדיוסים קטנים.

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

מערכת הכבישים

גבול התכנון

	קיים/בהקמה	מוצע
ישוב	●	○

	קיים/מאושר	מוצע
כביש ארצי		
כביש אזורי		
כביש מקומי		
מחלף	○	○

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

1000 מ' 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 ק"מ

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

מערכת הכבישים

גבול התכנון

ישוב — קיים/בהקמה — מוצע

כביש ארצי — קיים/מאושר — מוצע

כביש אזורי

כביש מקומי

מחלף

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

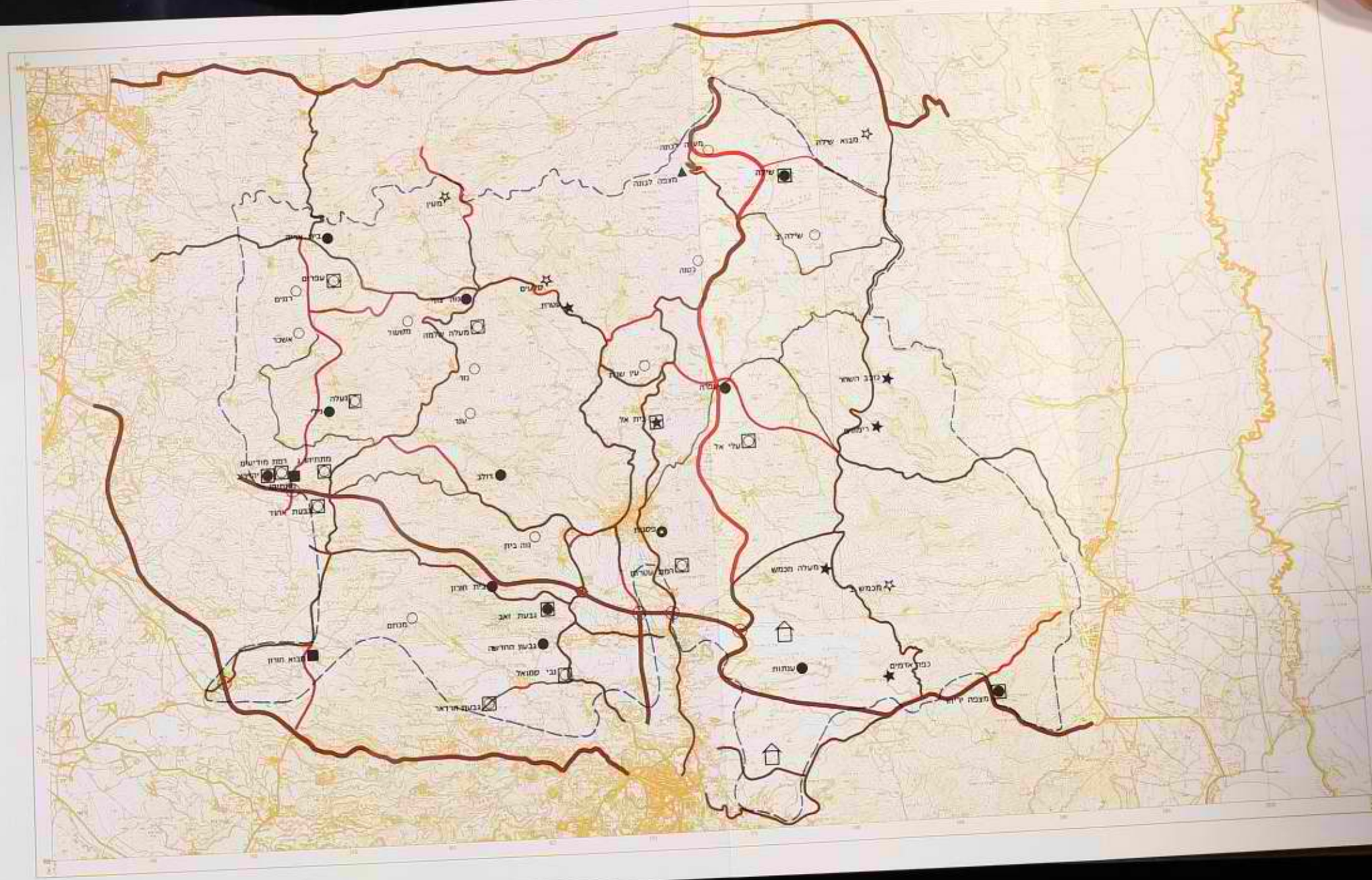

כבישים מקומיים

בתחום מוא"ז מטה־בנימין מספר רב של כבישים מקומיים המשמשים רובם ככבישי גישה לישובים. מוצע, במסגרת פיתוח גוש שילה, לפרוץ תוואי כביש מקומי חדש אשר יחבר את שילה עם דרך אלון. אורך התוואי כ־7 ק"מ.

ה.4.1. השקעה נדרשת לפיתוח מערכת הכבישים

סה"כ עלות מערכת הכבישים, לשלב פיתוח נוסף,כ־4.0 מיליארד שקל כדלקמן:

טבלה מס' 24: **מערכת הכבישים לשלב פיתוח נוסף**

שם הכביש	רמה	אורך חדש	תוואי שיפור	(ק"מ) סה"כ	עלות במליוני שקל	הערות
ירושלים — שכם	ארצי	26	6	32	700	עוקף אל־בירה ראמאללה
בן־שמן — עטרות — יריחו	ארצי	39	—	39	800	תנועה עוברת לירושלים
עטרות — ירושלים	ארצי	6	—	6	120	כניסה צפונית לירושלים
חוצה־בנימין	ארצי	30	21	51	800	מחבר השפלה עם הבקעה
רס־כרכר — ראמאללה	אזורי	3	—	3	60	
לטרון — עטרות	אזורי	—	8	8	80	
גבעת־זאב — רמות	אזורי	—	7	7	70	
מעלה־מכמש — גב ההר	אזורי	8	—	8	160	חיבור ירושלים ודרך אלון
מצפה־יריחו — יריחו	אזורי	—	5	5	50	
יועזר — מתתיהו	אזורי	15	2	17	350	באזור התישבות חדש
ברוקין — נוה־צוף — שער־הגיא	אזורי	6	30	36	450	
ראמאללה — רמות	אזורי	—	9	9	100	
דרך אלון	אזורי	—	5	5	50	שיפור בקטעים
שילה — דרך אלון	מקומי	7	—	7	150	יחבר ישובי גוש שילה
סה"כ		**138**	**94**	**232**	**3920**	

ה.5.1. פיתוח מערכת הכבישים-שלב א'

ממערכת הכבישים שתוארה לעיל לשלב הפיתוח הנוסף קיימים מספר כבישים לביצוע בעדיפות ראשונה.

מוצע לפרוץ ולשפר את הכבישים להלן בכדי לאפשר פתיחת אזורים להתישבות, למנוע מעבר דרך ישובים ולשפר את רמת הבטיחות.

חשיבותם של כבישים אלו מתוארת בפרק זה, לשלב פיתוח נוסף.

טבלה מס' 25: **מערכת הכבישים לפיתוח שלב א', 1986/7**

הכביש	רמה	אורך (ק"מ)	עלות (מליוני שקלים)	הערות
בית־אריה — מתתיהו	אזורי	15	300	בוצעה פריצה ראשונית
ביר־זית — גב ההר	אזורי	4	80	בתכנון
עוקף עבוד	אזורי	4	80	
מעלה־מכמש — גב ההר	אזורי	8	160	בפריצה
עוקף ראמאללה	ארצי	10	200	
כפר עין־ברוקין	אזורי	2	40	
סה"כ	**אזורי**	**53**	**860**	

סה"כ ההשקעות לשלב א' של תכנית מערכת הכבישים מוערכת בכ־860 מליון שקל (במחירי 11/83).

ה.2. פיתוח מערכת המים

ה.1.2. מטרות, יעדים ואמצעים

1. פיתוח מערכת המים לאספקת מים לכל הישובים באזור.
2. פיתוח מקורות מים מקומיים ע"י קידוחים.
3. הבאת מים מחוץ לאזור.
4. הקמת בריכות ומגדלי מים.
5. הנחת קוי־מים ותחנת שאיבה להעברת מים לכל דורש.

בתחום המוא"ז מטה־בנימין מספר מפעלי־מים המספקים מים, הן לישוב הערבי והן לישוב היהודי. חלקם של מפעלי המים הינם ערביים וחלקם ישראליים. חלקם ממקורות מקומיים ועצמאיים וחלקם ממקורות שמחוץ לאזור.

ה.2.2. מצב קיים

מפעלי מים ערביים

1. מפעל המים ראמאללה.
2. מפעל המים עבוד־שיבתין.

מפעלי מים יהודיים

3. מפעל המים — מודיעין.
4. מפעל המים — רימונים.
5. מפעל המים — שילה.
6. מפעל המים — בית־אריה.

מערכת המים הקיימת, שתפורט להלן, מסוגלת לספק את צריכת המים לכל הישובים הכפריים והעירוניים שבאזור, הן כיום והן עם הגידול באוכלוסיה ובצריכה בעתיד. הצנרת מסוגלת לשאת בכמויות מים נוספות ללא צורך בהחלפתם.

מפעל המים — ראמאללה

מפעל מים זה הינו מן הגדולים בגדה והוא מספק מים לערים אל־בירה וראמאללה ול־13 כפרים ערביים, למחנות צה"ל ולישובים היהודיים: עפרה, בית־אל, בית־אל ב', פסגות, נוה־צוף ועוד.

מפעל המים של ראמאללה מקבל כ־2 מליון מ"ק מים, מהמקורות הבאים:

1. עין־סמיה — מעיין בנ.צ. 180/155 המספק 100—80 מ"ק/שעה והנסנקים לבריכה בג'בל־טוויל שממזרח לאל־בירה ברום 905+. ספיקתו השנתית של המעיין בשנת 79/80 כ־870,000 מ"ק.
2. קו ביתוניא (מוצא) — קו זה מספק מים ממערכת המים הישראלית למפעל ראמאללה. מקורות המים הם בקידוחים שבאזור מוצא משם מועברים המים לבריכת ביתוניא בהספק של עד 850 מ"ק/שעה. משם מועברים המים בהספק נמוך יותר לבריכת המים בג'בל־טוויל. בשנת 79/80 קיבל מפעל המים של ראמאללה דרך קו ביתוניא 1.7 מליון מ"ק.
3. מפעל המים ראמאללה, שצרכיו הולכים וגדלים, מקבל אספקת מים נוספת מבריכת הגבעה הצרפתית בסדר גודל של 300,000 מ"ק מים.

מפעל המים — עבוד־שבתין

מפעל המים שבמורדות המערביים של האזור מספק מים ל־16 כפרים ערביים ולישובים היהודיים בית־אריה ונילי. סה"כ תפוקת המפעל כ־140 מ"ק/שעה.

מקורותיו של מפעל זה שלושה:

1. מעיינות לובאן (נ.צ. 1571/1590) — ספיקת המעיינות כ־20—8 מ"ק/שעה, ותפוקתם השנתית כ־120,000 מ"ק.
2. מעיין עין־זרקא (נ.צ. 158/1600) — ספיקתו כ־20 מ"ק/שעה ותפוקתו השנתית כ־175,000 מ"ק.
3. באר־שבתין (נ.צ. 1552/1532) — באר היושבת על מעיין בקירבת קידוח שיבתין 4 ומספקת כ־90 מ"ק/יממה. קידוח שיבתין 4 שנקדח ע"י הירדנים ולא צוייד, צוייד עתה ע"י הממשל ומספק כ־100 מ"ק/שעה.

מפעל המים — מודיעים

מפעל מים זה הינו מפעל מים של מקורות, המספק מים לישובים מבוא־חורון ומתתיהו. מקורות המים הם בקידוחי מודיעין המוזרמים גם דרומה לקו המים לירושלים וצפונה להתחברותו עם מפעל המים עבוד־שיבתין.

בעתיד הקרוב תחובר נילי למפעל מים זה באמצעות בריכת המים במתתיהו.

מפעל המים — רימונים

מקורות אספקת המים, לישובים כוכב השחר, רימונים ומעלה־מכמש, בקידוח כוכב השחר המספק כ־90 מ"ק/שעה.

מפעל המים — שילה

לשילה כיום אספקת מים עצמאית מקידוח שילה 1 שבסמוך לישוב והמסוגל לספק כ־2 מ״ק/שעה בלבד. לאחר כשלון קידוח שילה 2 הוחלט שלא לציידו ולהניח קו־מים מתפוח לשילה.

מפעל המים — בית־אריה

כיום מסופקים המים לבית־אריה בקו עילי ממפעל המים עבוד־שיבתין. נערך ניקוי קידוח ירדני קיים, שיבתין 5, שנתוני ספיקתו כ־120 — 80 מ״ק/שעה. הקידוח יצוייד והוא יספק מים לבית־אריה ומשם קו לנוה־צוף.

ה.3.2. מערכת המים — שלב פיתוח נוסף

על פי הנתונים כמויות מים נוספות לקיים ממקורות מקומיים — בארות, מעיינות וקידוחים הן במדרונות המערביים והן במדרונות המזרחיים של האזור — מוגבלות ובהתאם אף מספר הקידוחים המוצע קטן.

קיימת, על כן, הצעה כי מערכת המים של יהודה ושומרון ובכלל זה מועצה אזורית מטה־בנימין תחובר עם מערכת המוביל הארצי בקו ראשי אשר יעבור בחוצה־שומרון.

על פי תחזית האוכלוסיה של כ־190,000 נפש באזור התכנון, כולל ערי לוין ממזרח לירושלים, תגיע צריכת המים באזור לכ־20.0 מליון מ״ק בשלב הפיתוח הנוסף.

צריכת מים זו כוללת צריכה ביתית, כ־18.5 מליון מ״ק מים לפי 100 מ״ק לנפש. ולתעשיה לתיירות וכו׳ כ־1.5 מליון מ״ק מים.

לכמות זו יש להוסיף את צריכת האוכלוסיה הערבית שבתחום התכנון ואשר צריכת המים שלה מוערכת בכ־15 מליון מ״ק לתום תקופת התכנון. (צריכת המים של האוכלוסיה הערבית לפי 60 מ״ק לנפש). רב צנרת המים הקיימת היום בשטח מסוגלת להעביר את כמויות המים החזויות. התכנית מציעה הנחת קוי מים לישובים המוצעים וקוי מים אשר יחברו בין מספר מערכות להבטחת אספקת המים במקרה של תקלה. בין אלה ניתן לציין חיבור מפעל תפוח עם מפעל רימונים, חיבור מפעל עבוד־שיבתין עם זה של ראמאללה וחיבור מפעל עבוד־שיבתין עם מפעל מודיעים. בכל אחד מהישובים תוקם, לפי הצורך, בריכת־מים או מגדל־מים לאגירה ולוויסות הלחץ.

ה.4.2. השקעות

על פי הערכות תקציביות של ת.ה.ל. תגיע ההשקעה במערכת המים עבור המגזר היהודי בשלב הפתוח הנוסף לכ־600 מליון שקל (במחירי 11/83), להנחת קוי מים, הקמת בריכות מים, קידוחים ותחנות שאיבה.

טבלה מס' 26 : **צריכת המים בכל ישוב — שלב פיתוח נוסף ושלב א'**

	שלב פיתוח נוסף		שלב א' 1986/7	
הישוב	**מס' נפשות**	**צריכת מים (אלפי מ"ק)**	**מס' נפשות**	**צריכת מים (אלפי מ"ק)**
בית־אריה	2000	200	700	70
עפרים	10000	1000	1300	130
רנניים	1000	100		
נילי	1000	100	400	40
נעלה	6500	650	1300	130
אשכר	1000	100		
מתתיהו	600	60	240	24
מבוא־חורון	600	60	420	42
יהויריב	4200	420	1200	120
מתתיהו ג'	11000	1100	500	50
רמת־מודיעים	2500	250		
גבעת־אהוד	3000	300	400	40
מכתם	1200	120		
נוה־צוף	1100	110	900	90
עטרת	1000	100	400	40
סלעים	800	80		
מעין	1000	100		
משעול	1300	130		
נזר	1300	130	150	15
ענר	1300	130	250	25
דולב	1300	130	250	25
מעלה־שלמה	2000	200		
בית־חורון	700	70	500	50
גבעון החדשה	600	60	320	32
נוה־בית	800	80		
נבי־סמואל	3000	300	400	40
גבעת־הראדר	6500	650	1000	100
גבעת־זאב	10000	1000	5000	500
שילה	3500	350	750	75
מעלה־לבונה	1500	150	200	20
מבוא־שילה	1000	100	150	15
שילה ב'	1000	100	150	15
בטנה	1500	150		
מצפה־לבונה	750	75	150	15
בית־אל	13000	1300	1300	130

ג. מודיעים — כולל את הישובים מתתיהו, מתתיהו ג', רמת־מודיעים, יהויריב, גבעת־אהוד כפר־רות ושילת.

שפכי ישובים אלו יוזרמו לאזור כפר־רות, ירוכזו במאגר ויטוהרו. מי השפכים המטוהרים ינוצלו להשקיה בחקלאות באזור.

כמות השפכים מוערכת בכ־0.9 מליון מ"ק לשנה.

ד. רמאללה — גבעון — כולל את הישובים פסגות, רמת עטרות, גבעת זאב, גבעון־החדשה, נבי־סמואל, וגבעת הראדר. את הישובים הערביים אל־בירה, רמאללה, קלנדיה, רפת, ביר נאבאלה, אל־גבע. שפכי ישובים אלו, בהתאם לתכנית האב להשבת מי קולחי ירושלים, יוזרמו מערבה דרך נחל־שורק להשקיית שטחים חקלאיים ממערב לבית שמש.

ה. אדומים — כולל את הישובים כפר־אדומים, ענתות, את ערי הלוין שממזרח לירושלים שבתחום אזור התכנון וכן את העיר מעלה אדומים ושכונות שממזרח לקו פרשת המים. שפכי ישובים אלו יוזרמו מזרחה לעבר בקעת הירדן וישמשו שם להשקיה.

מוצע כי חלק מהמים המטוהרים ישמשו להשקית מטעי כפר־אדומים.

ד.4.3. מערכת סילוק שפכים — שלב פיתוח א'

מאחר וגודל האוכלוסיה החזוי איננו מצדיק הקמת מערכות סילוק שפכים גושיות בשלב פיתוח זה, מוצע כי יוקמו מערכות מקומיות לכל הישובים, אשר ינוצלו להשקיית חלקות יער.

מוצע כי לגוש גבעון יבוצע מפעל גושי אשר יחובר למערכת סילוק השפכים של רמאללה ובמקביל יתאפשר ניצולם להשקיית המטעים שבסמוך.

ה.5.3. השקעות

סך ההשקעה הנדרשת לפיתוח מערכת סילוק־שפכים לשלב הפיתוח הנוסף במרחב מועצה אזורית מטה־בנימין מוערך בכ־8.5 מליארד שקל.

לעלות זו יש להוסיף את העלות לפיתוח חלקות־יער וקוים לשטחים חקלאיים.

מסך כל ההשקעה לשלב הפיתוח הנוסף מוערכת ההשקעה במגזר היהודי בכ־3.0 מליארד שקל ובמגזר הערבי בכ־5.5 מליארד שקל.

ההשקעה הנדרשת לשלב פיתוח 1986/7 במערכות סילוק השפכים המוצעות מוערכת בכ־300 מליון שקל.

טבלה מס' 27 : **מערכת סילוק שפכים — צורת הפתרון, כמויות לשלב פיתוח נוסף**

הישוב	מס' משפחות	שפכים (אלפי מ"ק)	סוג הפתרון
בית־אריה	500	125	גושי, בית־אריה
עפרים	2500	625	גושי, בית־אריה
רנניים	250	63	גושי, בית־אריה
נעלה	1500	375	גושי, נילי
נילי	250	63	גושי, נילי
אשכר	250	63	גושי, נילי
מבוא־חורון	100	25	מקומי
מתתיהו	100	25	גושי, מודיעים
יהויריב	700	175	גושי, מודיעים
מתתיהו ג'	2500	625	גושי, מודיעים
רמת־מודיעים	500	125	גושי, מודיעים
גבעת־אהוד	700	175	גושי, מודיעים
מכתם	300	75	מקומי
נוה־צוף	220	55	מקומי
עטרת	200	50	מקומי
סלעים	150	38	מקומי
מעין	200	50	מקומי
משעול	250	63	מקומי
מעלה־שלמה	600	150	מקומי
נזר	250	63	מקומי
ענר	250	63	מקומי
דולב	250	63	מקומי
בית־חורון	150	38	מקומי
גבעת־זאב	2500	625	גושי, גבעון — ראמאללה
גבעון החדשה	150	38	גושי, גבעון — ראמאללה
גבעת־הראדר	1500	375	גושי, גבעון — ראמאללה
נבי-סמואל	700	175	גושי, גבעון — ראמאללה
נוה-בית	200	50	מקומי
שילה	700	175	מקומי
מעלה-לבונה	300	75	מקומי
מבוא-שילה	200	50	מקומי
שילה ב'	200	50	מקומי
בטנה	300	75	מקומי
מצפה-לבונה	150	38	מקומי

הישוב	מס' משפחות	שפכים (אלפי מ"ק)	סוג הפתרון
בית-אל	2500	625	מקומי
פסגות	250	63	גושי, ראמאללה
עפרה	300	75	מקומי
כוכב-השחר	200	50	מקומי
רימונים	200	50	מקומי
מעלה-מכמש	200	50	מקומי
עין-שרת	200	50	מקומי
עלי-אל	500	125	מקומי
מכמש ב'	150	38	מקומי
מצפה-יריחו	500	125	מקומי
כפר-אדומים	200	50	גושי, ירושלים – מזרח
ענתות	200	50	גושי, ירושלים – מזרח
רמת-עטרות	2500	625	גושי, ראמאלה
E_1	10000	2500	גושי, ירושלים – מזרח
E_1	5000	1250	גושי, ירושלים-מזרח
סה"כ		**10,624**	

ה.4. תכנית לסילוק פסולת מוצקה

ה.1.4. מטרות

1. הצגת פתרון תברואתי נאות לסילוק פסולת מוצקה.
2. מיקום אתרים במרכזי כובד ליעילות כלכלית.
3. שמירת איכות הסביבה – מניעת מטרדי רוח ועשן, מניעת זיהום מי־תהום ושמירת הנוף.
4. פתרון סילוק פסולת מוצקה לישוב היהודי והישוב הערבי במשותף.

ה.2.4. מצב קיים

הפסולת המוצקה המצטברת מן הישובים היהודיים, ממחנות צה"ל והממשל הצבאי מפונה ע"י מחלקת התברואה של המועצה האזורית מטה־בנימין במסגרת החברה לפיתוח מטה־בנימין. במגזר הערבי פסולת מוצקה מפונה ע"י עיריות או מועצות מקומיות. בישובים הכפריים אין פינוי אשפה מוסדר.

שיטת ריכוז האשפה בישובים במיכלים של 400 ליטר ו־750 ליטר. לרשות המועצה כיום משאית לפינוי אשפה העוברת בין הישובים והמחנות.

המזבלה הקיימת, מזרחית לאל־בירה, אינה עונה על הדרישות התברואתיות ועל כן הוחלט על הקמת מזבלה חדשה מזרחית לדיר־דיבואן, נ.צ. 1786/1459, בשטח של כ־200 דונם. מזבלה זו תשרת את הערים אל־בירה, ראמאללה, דיר־דיבואן ואת הישובים היהודיים שבתחום מטה־בנימין. בשלב זה מפנה המועצה את הפסולת המוצקה לאתר הסילוק של עירית ירושלים באזור אל־עזריה.

ה.3.4. תכנית לסילוק פסולת מוצקה — שלב פיתוח נוסף

כמות הפסולת המוצקה הצפויה לשלב פיתוח נוסף באזור התכנון הינה כדלקמן:

אוכלוסיה יהודית	פסולת ביתית	100 טון ליום
אוכלוסיה יהודית	פסולת תעשייתית	350 טון ליום
אוכלוסיה ערבית	פסולת ביתית	160 טון ליום
אוכלוסיה ערבית	פסולת תעשייתית	160 טון ליום
סה"כ		770 טון ליום

התכנית מניחה כי, למרות שכיום אין הכפרים מפנים אשפה, עם התפתחות האזור והעליה ברמת החיים כמות הפסולת המוצקה תגדל ועימה הדרישה לפינוי מסודר.

עיקר האוכלוסיה היהודית המתוכננת במוא"ז מטה־בנימין מרוכזת במורדות המערביים. המורדות המערביים מהוים חלק מהאקויפר של מקורות הירקון. יתכן, על כן, כי לא ימצא אתר מתאים באזור זה ואז יש לבדוק מבחינה כלכלית את אפשרות פינוי הפסולת המוצקה לעבר המורדות המזרחיים או לחילופין פינוי במסגרת שיתוף עם אגד הערים של גוש דן. האוכלוסיה הערבית מרוכזת על גבי במת ההר שאף היא באזור האקויפר הנ"ל אך גם על האקויפר המזרחי, שהינו אקויפר קרסטי ושחיזוי אפשרויות הזיהום שלו קשות יותר לבדיקה.מוצע, לאחר שתמצא לכך ההצדקה הכלכלית, כי הפסולת המוצקה תפונה לאתר המוצע בסמוך לדיר־דיבואן, הן ע"י הישובים היהודיים והן ע"י הישובים הערביים. האתר המוצע נמצא באזור המורדות המזרחיים מעבר לבמת ההר. באתר קרקע חרסיתית המתאימה לחפירה ולכיסוי הפסולת. שכבת קרקע זו הינה בעובי מספיק לבלימת חלחול גבוה. האתר גבוה טופוגרפית ואין לכן חשש משטפונות.

כיוון הרוחות, בהתייחס לפריסת הישובים הקיימים והמוצעים, מבטיח מניעת מטרדי ריח. כביש הגישה לאתר הינו ממערב ועל כן מאפשר נגישות טובה ממרכזי הכובד של האוכלוסיות. שיטת תפעול האתר היא "שיטת השטח" — מילוי וכיסוי.

כיום בהכנה על פי הזמנת מועצת תכנון עליונה תכנית אב לסילוק פסולת מוצקה ביהודה ושומרון, ועל כן אין התכנית מציעה עתה אתרים נוספים.

ה.4.4. תכנית לסילוק פסולת מוצקה — שלב פיתוח א'

בבדיקה כלכלית שנעשתה נמצא כי בשלב זה כדאי להשתמש באתר הסילוק של עירית ירושלים ולא לפתח ולתפעל אתר סילוק עצמאי או משותף עבור המועצה האזורית והישובים הערביים.

ה.5.4. השקעות

סה"כ ההשקעות הנדרשות לפיתוח האתר בדיר דיבואן מוערכות בכ־30 מליון שקל.

מערכת החשמל

ה.1.5. מטרות ויעדים

הבטחת אספקת חשמל לכל הישובים באזור ע"י הקמת הערכות קוי חשמל עיליים ותת־קרקעיים ותחנות טרנספורמציה.

ה.2.5. מצב קיים

בתחום מועצה אזורית מטה־בנימין פועלות כיום שתי חברות המספקות חשמל לישובים:

1. חברת החשמל הישראלית.
2. חברת החשמל המזרח ירושלמית.

רב ישובי האזור מקבלים את אספקת החשמל מהחברה המזרח ירושלמית. זאת מאחר ורובו המכריע של האזור נתון בתחום הזכיון של חברה זו.

חלק מהישובים מקבלים אספקת החשמל מחברת החשמל הישראלית — הישובים שבשולי האזור. מספר ישובים עדיין אינם מחוברים כלל למערכת חשמל ואספקת החשמל הינה מגנרטור מקומי. גם בישובים המחוברים למערכת החשמל קיים גנרטור לשעת חרום.

טבלה מס' 28 : **מערכת אספקת חשמל קיימת 1982**

ישוב	מקור חשמל	הספק גנרטור	מאגרי דלק
בית-אל	מזרח ירושלים	165	9 מ"ק
בית-אל ב'	מזרח ירושלים	44+100	9 מ"ק
מבוא־חורון	חב' חשמל ישראלית	170	9 מ"ק
עפרה	מזרח ירושלים	190	9 מ"ק
בית־חורון	גנרטור	80+149	9 מ"ק
גבעון	מזרח ירושלים	100	9 מ"ק
נוה-צוף	מזרח ירושלים	149	9 מ"ק
שילה	חב' חשמל ישראלית	80+44	9 מ"ק
כפר־אדומים	חב' חשמל ישראלית	110	9 מ"ק
כוכב־השחר	מזרח ירושלים	44	9 מ"ק
גבעון החדשה	מזרח ירושלים	110	9 מ"ק
רימונים	מזרח ירושלים	165	9 מ"ק
מצפה־יריחו	מזרח ירושלים	85	9 מ"ק
בית־אריה	חב' חשמל ישראלית	165	9 מ"ק
נילי	גנרטור	165	9 מ"ק
עטרת	גנרטור	80	9 מ"ק
מעלה־מכמש	גנרטור	165	9 מ"ק
מתתיהו	חב' חשמל ישראלית	165	9 מ"ק
פסגות	מזרח ירושלים	80	9 מ"ק
ענתות	גנרטור	80	9 מ"ק

ה.3.5. פיתוח מערכת החשמל — שלב פיתוח נוסף

תכנית הפיתוח למערכת החשמל מיועדת לספק את צרכי המגזר היהודי והמגזר הערבי כאחד. מוצע כי במקומות שיתאפשר הדבר יעשה החיבור למערכת החשמל הישראלית על מנת להפחית התלות באספקה של החברה המזרח ירושלמית.

המערכת המתוכננת הינה מערכת קוית, עילית על גבי עמודים כשבכל ישוב טרנספורמטור. בהערכה של 4 קוו"ט ליחידה — כולל תאורה, מוסדות, תעשיה וכו' — סה"כ צריכת החשמל החזויה לשלב הפיתוח הנוסף, לא כולל ערי לוין ממזרח לירושלים, כ־110,000 קוו"ט.

ה.4.5. השקעות

סה"כ ההשקעות החזויות לפיתוח מערכת החשמל עבור המגזר היהודי לשלב פיתוח נוסף מוערכות בכ־ 250 מליון שקל (במחירי 11/83).

טבלה מס' 29: **צריכת חשמל לפי ישוב וגוש לשלב פיתוח נוסף**

ישוב	מס' משפחות	צריכה (קוו"ט)	סה"כ צריכה גושית
בית־אריה	500	2000	
עפרים	2500	10000	
נילי	250	1000	
נעלה	1500	6000	
רנניים	250	1000	
אשכר	250	1000	21000
מתתיהו	100	400	
מבוא-חורון	100	400	
יהויריב	700	2800	
מתתיהו ג'	2500	10000	
רמת־מודיעים	500	2000	
גבעת־אהוד	700	2800	
מכתם	300	1200	19600
נוה־צוף	220	880	
עטרת	200	800	
סלעים	150	600	
מעין	200	800	
משעול	250	1000	
מעלה־שלמה	600	2400	6480

ישוב	מס' משפחות	צריכה (קוו"ט)	סה"כ צריכה גושית
נזר	250	1000	
ענר	250	1000	
דולב	250	1000	3000
גבעת־זאב	2500	10000	
בית־חורון	150	600	
גבעון החדשה	150	600	
גבעת־הראדר	1500	6000	
נבי־סמואל	700	2800	
נוה־בית	200	800	20800
שילה	700	2800	
מעלה־לבונה	300	1200	
מבוא־שילה	200	800	
שילה ב'	200	800	
בטנה	300	1200	
מצפה־לבונה	150	600	7400
בית־אל	2500	10000	
פסגות	250	1000	
עפרה	300	1200	
כוכב־השחר	200	800	
רימונים	200	800	
מעלה־מכמש	200	800	
עין־שרת	200	800	
עלי־אל	500	2000	
מכמש ב'	150	600	18000
מצפה־יריחו	500	2000	
כפר־אדומים	200	800	
ענתות	200	800	
רמת־עטרות	2500	10000	13600
E_1	10000	40000	
E_3	5000	20000	60000
סה"כ			**169,880**

ה.6. פיתוח מערכת התקשורת

מערכת התקשורת הינה דינמית ומשתנה, עקב פריסה משתנה של הישובים באזור התכנון, שינויים מהירים בטכניקות התקשורת וצרכי האוכלוסיה באמצעי התקשורת.

כתוצאה מכך תכנון מערכת התקשורת שנעשתה בתחילת שנת 1982, איננה עדכנית ואין בידי משרד התקשורת תכנון מעבר לשנת התקציב השוטפת, 1983/4.

מהסיבות שנמנו לעיל גם לא נתקבלה ממשרד התקשורת מערכת תקשורת חזויה לשלב הפיתוח הנוסף של התכנית.

ה.1.6. מטרות ויעדים

הספקת מערכות תקשרת לכל דורש באמצעות קוי טלפון ודאר.

ה.2.6. מצב קיים

מערכת התקשורת הקיימת היום בתחום מועצה אזורית מטה־בנימין בנויה על מערכת גושית כדלקמן:

גוש בית־אריה

ישובי גוש בית־אריה מחוברים למערכת באמצעות טלפונים אלחוטיים, באמצעות חוליות רדיו־טלפון חד אפיקיות.

הישובים עטרת, מתתיהו, נילי, ומבוא־חורון מחוברים למרכזת צומת איילון.

הישובים נוה־צוף ובית־אריה מחוברים למרכזת צומת השרון.

גוש מעלה־אדומים

בעיר מעלה־אדומים מרכזת DMS־10 בקיבולת של 1000 מספרים.

באזור התעשיה במישור אדומים קיימים המאגדים למרכזת בירושלים.

בישוב ענתות טלפון אחד באמצעות מחנה צה"ל.

הישוב מעלה־מכמש מחובר למרכזת נוה־יעקב באמצעות חולית רדיו־טלפון חד־אפיק.

גוש מעלה־אפרים

בישוב כוכב השחר 2 טלפונים מחוברים בקוי מנוי רחוק של מרכזת כורש בירושלים.

בישוב רימונים 2 טלפונים המחוברים בקוי מנוי רחוק של מרכזת כורש בירושלים.

גוש צפון ירושלים

בישוב שילה קימת צומת תקשורת המחוברת בעורק רדיו־טלפון למרכזת כורש בירושלים באמצעות מאגד אלקטרוני, 62 טלפונים.

בישוב עפרה קיים מאגד למרכזת ראמאללה.

הישוב פסגות מחובר בכבל עילי, 100 זוג, למרכזת ראמאללה.

הישוב בית־אל מחובר במאגד למרכזת ראמאללה.

הישוב בית־חורון מחובר בכבל 100 זוג למרכזת רמות.

מחנה־גבעון מחובר בכבלי עילי, 300 זוגי, למרכזת רמות.

הישוב גבעון החדשה מחובר בכבל עילי למחנה גבעון ולמרכזת רמות.

ה.3.6. פיתוח מערכת התקשורת — שלב פיתוח נוסף

על פי הטכניקות המתפתחות כיום בתחום התקשורת מוצע כי תוקמנה מרכזיות בישובים בעלי האוכלוסיה הרבה ביותר וממנה תתפצלנה יחידות־רחק למרחק של ק״מ ספורים, 20 — 10 ק״מ. מרכזיות קטנות אלו, יחידות־הרחק, יחייבו מבנים קטנים בלבד וכמות הכבלים תהיה מינימלית (מחיר כבל נחושת מהווה מרכיב יקר במערכת).

כיום רוב המערכת התקשורתית בתחום אזור התכנון נעשה באמצעות רדיו־טלפון. מוצע, מאחר ומערכת זו מוגבלת בכמות הקוים, כי יונחו כבלים קואקסליים באמצעותם ניתן להעביר מספר רב של שיחות. יש ליצור תשתית למערכת התקשורת אשר תאפשר גם פיתוח מערכת טלויזיה בכבלים, קוים להעברת נתוני מחשב ועוד. מוצע כי תשתית זו תהיה תת־קרקעית.

בהנחה כי יסופק קו־טלפון לכל דורש, מספר קוי הטלפון הנדרשים לשלב הפיתוח הנוסף מוערך בכ־30,000 קוים. המנויים הם יחידות המגורים, שרותי הציבור, השרותים האישיים, מפעלי התיירות והתעשיה ועוד.

חלוקת מעמס הקוים באזור התכנון איננה אחידה על פני המרחב. עיקר הקווים הנדרשים הינם לאורך ציר המורדות המערביים וכתף במת ההר בה נדרשים כ־15,000 קוים, באזור במת ההר כ־4,000 קוים ובגוש גבעון כ־6,000 קוים.

חלוקה זו נובעת מכך שבאזורים אלו מתוכננות תושבות שסך מספר תושביהם מהווה אחוז גבוה מסך אוכלוסית האזור.

מספר הקוים הנדרש איננו כולל את הביקוש של ערי הלוין ממזרח לירושלים.

ה.4.6. פיתוח מערכת התקשורת — שלב א׳

תכנון מערכת התקשורת שלב א׳ מבוססת על תכנית הפיתוח לשנים 1983/4 של משרד התקשורת. תכנית הרחבת מערכת התקשורת מתבססת על הקמת מרכזות טלפון חדשות ביהודה ושומרון, חיבור מרכזות יהודיות קיימות, הפעלת מאגדים ומערכות ממסר למנוי מרוחק. אלו יחליפו את המרכזיות הערביות ואת עורק הרדיו־טלפון.

המרכזות המתוכננות הינם טיפוס DMS־10 משוכללות ובנויות על מערכת תקשורת ספרתית המאפשרת חיבור מחשבים, טלקסים וכו׳, על אותם קוים וכן חיבור מספר מנויים על אותו קו.

הקוים המנחים תכנית זו הם:

- מינימום 12 קוים לכל ישוב יהודי.
- בכל ישוב יהיה קו טלפון למשרד, למרפאה, לרכז הבטחון ולטלפון ציבורי, יתר הקוים יחולקו.
- חלוקת הקוים תהיה לפי גושים, בהתאם לקריטריונים מקצועיים, כדלקמן:

גוש בית־אריה

בישוב בית־אריה מוקם צומת־תקשורת אשר יחובר בעורק רדיו־טלפון 24 אפיקים למרכזת צומת איילון. בין בית־אריה ליועזר יתלה כבל 50 או 100 זוג.

בישוב נוה־צוף מוקם צומת תקשורת אשר יחובר בעורק רדיו־טלפון 24 אפיקים למרכזת צומת איילון. בצומת זה יותקן מאגד אלקטרוני עליו יופעלו כ־80 טלפונים, למרכזת איילון.

בין נוה־צוף לעטרת יתלה כבל עילי, 50 זוג, ממנו יופעלו בהתחלה כ־15 טלפונים מצומת התקשורת בנוה־צוף.

בשילת, שמעבר לאזור התכנון, קיים צומת תקשורת ומרכזת ניידת בעלת 1000 מספרים. צומת זו תחובר בעורק רדיו־טלפון 60 אפיקים מול מרכזת צומת־איילון.

המרכזת הניידת תזין את הישוב מתתיהו באמצעות רשת עילית קיימת. בישוב מבוא־חורון יוקם צומת תקשורת שיחובר בעורק רדיו־טלפון 24 אפיקים לצומת התקשורת בשילת ויופעלו 12 קוים.

ישובי המורדות המערביים וכתף במת ההר המתוכננים להקמה בשנים הקרובות — עפרים, נעלה, יהויריב, מתתיהו ג', גבעת־אהוד, רמת־מודיעים, דולב, נזר וענר יופעלו באמצעות מרכזת איילון.

גוש מעלה־אדומים

המאגדים הפועלים במישור־אדומים יופעלו מול מרכזת מעלה־אדומים ויתלה כבל 200 זוג על הטור העילי הקיים למעלה־אדומים ותתאפשר הפעלת טלפונים נוספים לישובים כפר־אדומים ומצפה־יריחו המחוברים למאגדים הנ"ל.

לישוב ענתות יונח כבל תת־קרקעי 50 זוג ממרכזת נוה־יעקב (בשיתוף עם צה"ל).

מהישוב מעלה־מכמש יופעל צומת תקשורת למעלה־אדומים ויופעלו 12 טלפונים כקוי מינוי רחוק של מרכזת זו.

גוש מעלה־אפרים

בישוב כוכב־השחר יוקם צומת תקשורת ממנה יופעלו 12 טלפונים כקוי מינוי רחוק של מרכזת מעלה־אפרים. מהישוב רימונים יופעלו 12 טלפונים כקוי מינוי רחוק של מרכזת מעלה־אפריים דרך צומת התקשורת בכוכב־השחר.

גוש צפון ירושלים

בישוב עפרה יופעל מאגד נוסף למרכזת ראמאללה, כאשר בשלב מאוחר יותר יופעל המאגד למרכזת כורש בירושלים.

הטלפונים בישוב פסגות יופעלו למרכזת בירושלים באמצעות אפיקי ציוד נושא ומאגד הטלפונים.

בישוב בית־אל יופעלו למרכזת בירושלים באמצעות אפיקי ציוד נושא ומאגד.

בישוב גבעת־זאב יופעלו מאגדים למרכזת רמות באמצעות כבלים עיליים.

הישובים המתוכננים בגוש שילה — מעלה־לבונה, מצפה־לבונה ומבוא־שילה יחוברו למרכזת ירושלים באמצעות צומת התקשורת בישוב שילה. בישוב שילה יותקנו 15 טלפונים נוספים.

הישובים המתוכננים בגוש גבעון — נבי־סמואל וגבעת־הראדר — יופעלו למרכזת רמות באמצעות כבלים עיליים.

ה.5.6. השקעות

העלות המשוערת, על פי משרד התקשורת, למנוי היא כ־500,000 שקל, במחירי 11/83. סה"כ ההשקעות הנדרשות להתקנת מערכת התקשורת בתחום מועצה אזורית מטה־בנימין מוערכות בכ־15 מליארד שקל עד לשלב הפיתוח הנוסף.

סך ההשקעות אינן כוללות את ההשקעות הנדרשות במגזר הערבי.

ה.6.6. דאר

מערכת חלוקת הדאר ומתן שרותי דאר נעשה באמצעות דאר־נע העובר בין הישובים. החלוקה נעשית באזור מועצה אזורית מטה־בנימין בשלושה גושים:

ד.נ. בקעת יריחו — הישובים כפר־אדומים, רימונים, כוכב־השחר, מצפה־יריחו ומעלה־מכמש.

ד.נ. הרי־ירושלים — הישובים ענתות, מחנה גבעון, גבעון החדשה, בית־חורון, פסגות.

ד.נ. מודיעין — הישובים מתתיהו, מבוא־חורון, נילי, בית־אריה, עטרת ונוה־צוף.

עם איכלוס גבעת־זאב תפתח סוכנות דאר במקום.

על פי התכנון בישוב שמספר המשפחות בו עולה על 500 תפתח סוכנות דאר.

טבלה מס' 30: **מספר קוים נדרש בכל ישוב לשלב פיתוח נוסף ולשלב א' ומצב מתוכנן 1983/4**

הישוב	שלב פיתוח נוסף מספר משפחות	שלב פיתוח נוסף מספר קוים	שלב א' 1986/7 מספר משפחות	שלב א' 1986/7 מספר קוים	מתוכנן 1983/4 מספר משפחות	מתוכנן 1983/4 מספר קוים
בית־אריה	500	600	160	190	60	70
עפרים	2500	3000	300	360		
רנניים	250	300				
נילי	250	30	100	120	35	12
נעלה	1500	1800	300	360		
אשכר	250	300				
מתתיהו	100	120	40	50	20	15
מבוא־חורון	100	120	70	85	45	12
יהויריב	700	900	200	240		
מתתיהו ג'	2500	3000	100	120		
רמת־מודיעים	500	600				
גבעת־אהוד	700	900	100	120		
מכתם	300	360				
נוה־צוף	220	270	180	220	85	75
עטרת	200	240	80	95	20	15
סלעים	150	180				
מעין	200	240				
משעול	250	300				
נזר	250	300	30	35		
ענר	250	300	50	60		
דולב	250	300	50	60		
מעלה־שלמה	600	750	100	120		

הישוב	שלב פיתוח נוסף מספר משפחות	מספר קוים	שלב א' 1986/7 מספר משפחות	מספר קוים	מתוכנן 1983/4 מספר משפחות	קוים
בית־חורון	150	180	100	120	40	
גבעון החדשה	150	180	80	95	30	25
נוה־בית	200	240				
נבי־סמואל	700	900	100	120		
גבעת־הראדר	1500	1800	250	300		
גבעת־זאב	2500	3000	1200	1440		130+150
שילה	700	900	150	180	60	77
מעלה־לבונה	300	360	40	50		
מבוא־שילה	200	240	30	35		
שילה ב'	200	240				
בטנה	300	360				
מצפה־לבונה	150	180	30	35		
בית־אל	2500	3000	250	300	160	160
פסגות	250	300	150	180	32	35
עין־שרת	200	240				
עפרה	300	360	160	190	97	130
כוכב־השחר	200	240	80	95	28	12
מעלה־מכמש	200	240	80	95	28	23
מכמש ב'	150	180				
עלי־אל	500	600				
רימונים	200	240	80	95	21	12
מצפה־יריחו	500	600	80	95	37	37
כפר־אדומים	200	240	80	95	50	56
רמת־עטרות	250	300				
ענתות	200	240	50	60	11	12
סה"כ		**30540**		**5815**		**1058**

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

מערכת התשתיות

גבול התכנון

	קיים/בהקמה	מוצע
ישוב	●	○
קו מים	———	— — —
קידוח/ותחנה	⊙/⊙	⊙/⊙
תחנת שאיבה	■	□
בריכת/מגדל מים	●/●	○/○
קו חשמל	———	— — —
תחנת משנה	■	□
מרכזת טלפון	ט	ט
קו סילוק שפכים	———	— — —
מתקן טהור מקומי	●	○

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

1000 מ' 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 קמ"

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

מערכת התשתיות

	קיים בהקמה	מוצע
גבול התכנון		
ישוב	●	○
קו מים		
קידוח ותחנה		
תחנת שאיבה	■	□
בריכת מגדל מים	●	○
קו חשמל		
תחנת משנה	■	□
מרכזת טלפון		
קו סילוק שפכים		
מתקן טהור מקומי	●	○

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

קמ' 1:100000 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 קמ'

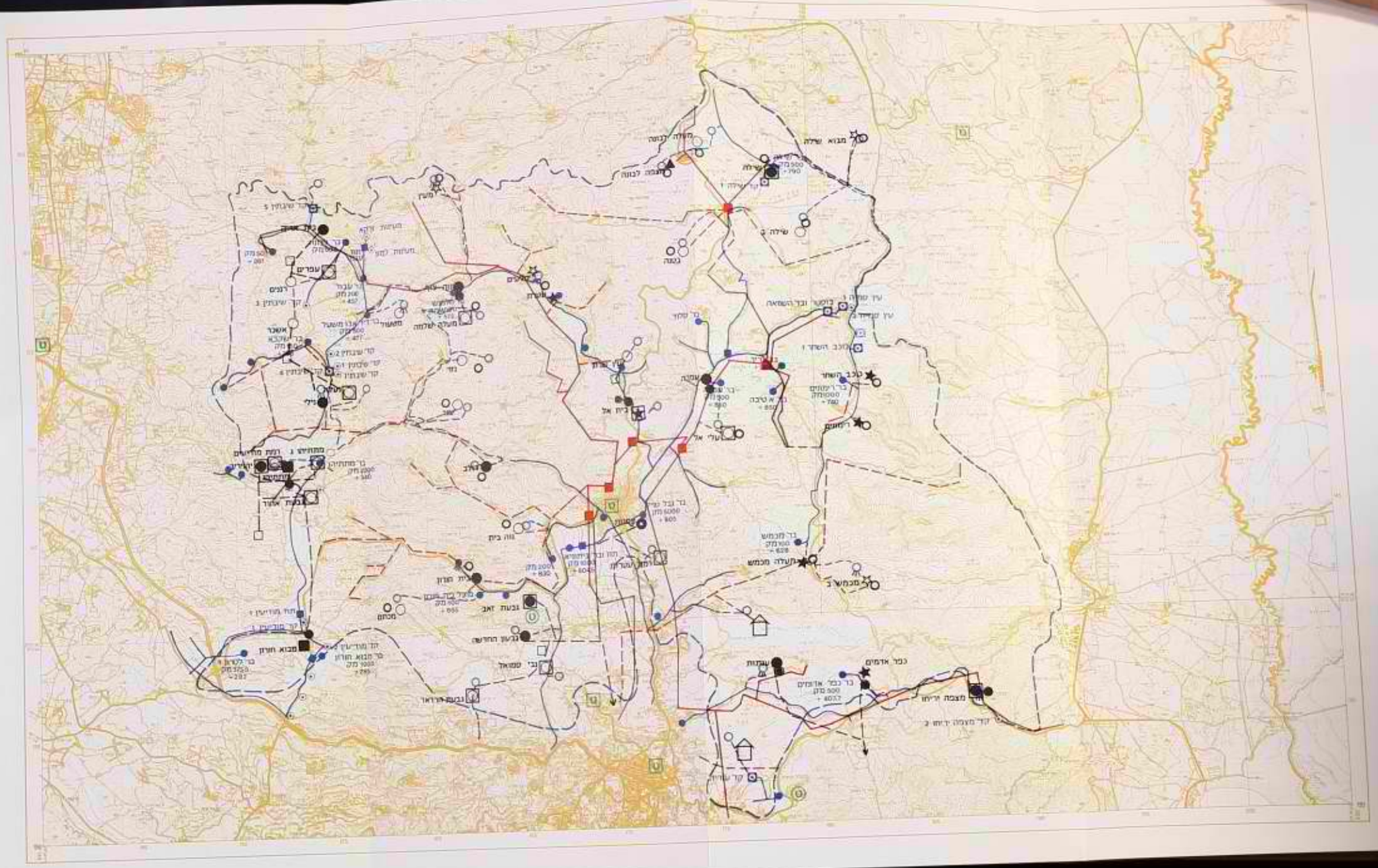

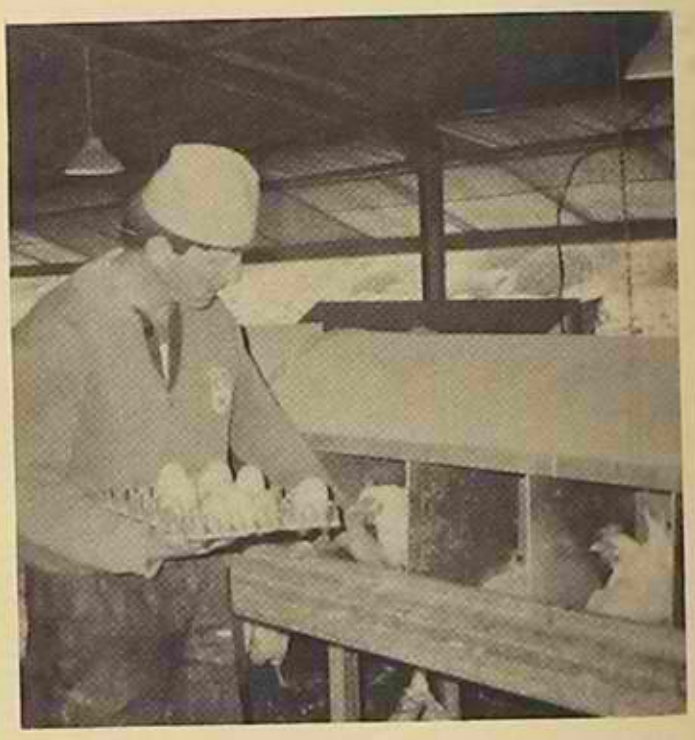

פרק ו' תכנית לפיתוח כלכלי

על פי ניתוח פרופיל האוכלוסיה הקיים היום בישובים וסוגי התעסוקה המתאימים לאזור הוכנה התכנית לפיתוח כלכלי.

פיתוח זה מושתת בעיקרו על יוזמה פרטית ברמת הישוב הבודד ויוזמות מתוכננות ברמה הגושית והאזורית.

הפיתוח הכלכלי מושתת על מיצוי הפוטנציאל האזורי הקיים בנושאי תעשיה, תיירות ונופש וחקלאות, תוך השלמה עם העובדה ששעורי היוממות אל מחוץ לאזור יהיו גבוהים באשר המקורות מוגבלים.

גודל ההשקעות יהיה שונה בהתאם לאזורי הביקוש.

ו.1.כללי

ו.1.1. מטרת התכנון

1. יצירת מקורות תעסוקה לאוכלוסיית האזור, הקיימת והמתוכננת, בענפי הייצור השונים.
2. הקטנת היוממות אל מחוץ לאזור, אל מוקדי התעסוקה שבגוש־דן וירושלים.

ו.1.2. עקרונות התכנון ויעדיה

1. פיתוח אמצעי יצור בתעשיה, בתיירות, בחקלאות ובשרותים היצרניים והצרכניים, עבור אוכלוסייה של כ־36,000 מועסקים.
2. מספר המועסקים בעבודות מחוץ לאזור, שהינו פועל יוצא ממספר מקומות התעסוקה שיפותחו, יהיה ביחס ישר לרמת אזור הביקוש וביחס הפוך לרמת החשיבות ההתיישבותית.
3. אחוז המועסקים בתעשיה באזור, מסך כל המועסקים,מוערך ב־15 אחוז.
4. אחוז המועסקים בתיירות באזור, מסך כל המועסקים,מוערך בכאחוז אחד.
5. אחוז המועסקים בחקלאות באזור, מסך כל המועסקים,מוערך בכ־אחוז אחד.
6. אחוז המועסקים בשרותים באזור, מסך כל המועסקים,מוערך בכ־25 אחוז.
7. אחוז המועסקים בעבודות מחוץ לאזור, מסך כל המועסקים,מוערך ב־60 אחוז.
8. פיתוח מקורות התעסוקה יעשה במקביל לקצב פיתוח אזורי המגורים והאיכלוס.

ו.1.3. סיכום

תיאור התכנון באותם ענפים — שרותים, חקלאות, תעשיה, תיירות — מובא בהמשך.

פיתוח מקורות התעסוקה לכ־15,000 מועסקים מחייב השקעות בסדר גודל של כ־65 מיליארד שקל (במחירי 11/83)

כ־20,000 מועסקים ימצאו את פרנסתם במרכזי התעסוקה שמחוץ לאזור.

טבלה מס' 31: **ריכוז מספר מועסקים לפי ענפים**

הענף		מועסקים מוחלטים	מועסקים אחוזים
שירותים		9000	24
שירותים אישיים ועסקיים	3600		
חינוך	4300		
תרבות	300		
בריאות	250		
מנהל מוניציפאלי וממשלתי	500		
שונות	250		
תעשיה		5100	15
תיירות ונופש		300	1
חקלאות		500	1
עובדי חוץ		20,900	59
סה"כ		**35,800**	**100.**

ו.2. מבנה התעסוקה — 1982

ו.1.2. כח אדם

אוכלוסיית מטה־בנימין מונה בתקופת הסקר 3,700 נפש. סך כח האדם בישובים היהודיים 1,620 נפש, כ־44 אחוז מסך כל האוכלוסיה.

מתוך סה״כ המועסקים כ־40 אחוז מועסקים בישוב, כ־5 אחוז באזור וכ־55 אחוז הינם יוממים.

ו.2.2. מועסקים בישוב

מתוך סך כח האדם בישובים כ־30 אחוז מועסקים בישוב עצמו ועוד כ־11 אחוז הינם עקרות בית, פנסיונרים וכו׳ הנמצאים בישוב משך כל שעות היום.

רוב כח האדם מועסק בישובים בשירותים ציבוריים וקהילתיים, כ־60 אחוז, בחינוך, מנהלה ואחזקה. כ־10 אחוז בתעשיה, כ־10 אחוז בחקלאות, כ־7 אחוז בשירותים אישיים ואחרים, כ־7 אחוז בשירותים עסקיים וכ־3.5 אחוז מועסקים במסחר, שירותי אוכל והארחה.

ו.3.2. מועסקים באזור

מתוך סך כח האדם המועסק רק כ־5.5 אחוז מועסקים באזור, רובם בשירותים ציבוריים וקהילתיים, כ־66 אחוז ובתעשיה כ־19 אחוז.

ו.4.2. מועסקים מחוץ לאזור

למעלה ממחצית כח האדם באזור התכנון מועסק ולומד מחוץ לאזור, בעיקר בגוש־דן ובירושלים. כח האדם בישובי המורדות המזרחיים, במת ההר ואלו שבמרחב ירושלים מיוממים לירושלים ואילו אלו שבמורדות המערביים מיוממים למרכזי התעסוקה שבגוש־דן.

אחוז היוממות נע בין 65 — 45 אחוז במורדות המזרחיים ובין 70 — 60 אחוז במורדות המערביים. ככל שהישוב מרוחק יותר מאזור ההשפעה של הערים הגדולות וככל שהוא ותיק יותר אחוז היוממים קטן. רק בישובים בודדים נמוך אחוז היוממים — 30 אחוז בעפרה ובשילה ו־40 אחוז בבית־אל ב׳.

רובם של המועסקים מחוץ לאזור הינם בעלי מקצועות של הצווארון הלבן — שירותים שונים — למעלה מ־75 אחוז. רק כ־12 אחוז מועסקים בתעשיה ובבינוי.

טבלה מס׳ 32: **כח אדם בישובים לפי מקום תעסוקה של ראשי משפחה ובודדים**

הישוב	כח אדם	בישוב	באזור	בי״ם	בגוש דן	אחר	פנסיה ע.ב.	לא ידוע	אחוז יוממות
כוכב־השחר	42	9	6	19	1	—	7	—	48
רימונים	46	11	6	18	1	2	2	6	52
מעלה מכמש	56	10	4	33	—	3	2	4	65
מצפה־יריחו	65	16	6	27	—	—	9	7	46
כפר־אדומים	83	11	6	53	—	4	6	3	69
פסגות	18	2	—	14	1	—	1	—	83
עפרה	185	91	12	49	3	2	24	4	30
בית־אל	130	41	10	65	—	—	14	—	50
בית־אל ב׳	108	53	1	42	—	1	10	1	40
שילה	102	48	6	23	6	1	15	2	30
גבעון החדשה	40	4	2	27	3	1	1	2	77
גבעון	232	34	10	147	—	2	19	20	69
בית־חורון	74	18	5	31	19	1	—	—	69
נוה־צוף	125	34	1	2	68	2	16	2	58
בית־אריה	122	21	—	—	87	—	12	2	72
עטרת	20	—	3	—	8	2	7	—	50
נילי	52	8	2	—	31	—	5	6	65
מתתיהו	38	14	5	1	—	—	18	—	3
מבוא חורון	82	50	4	2	1	—	18	7	7
סה״כ	**1620**	**475**	**89**	**553**	**229**	**23**	**186**	**65**	
סה״כ %	**100**	**29.4**	**5.4**	**34.1**	**13.7**	**1.4**	**11.1**	**4.8**	**52**

טבלה מס' 33 : **מועסקים בישוב לפי ענפי תעסוקה עיקריים 1982**

הישוב	0 חקלאות	1+2 תעשיה	3 חשמל ומים	4 בינוי	5 מסחר שרותי אוכל הארחה	6 תחבורה אחסנה תקשורת	7 פיננסים ושרותים עסקיים	8 שירותים ציבוריים וקהילתיים	9 שירותים אישיים ואחרים	לא ידוע	סה"כ
כוכב־השחר	4	—	—	—	—	—	—	5	—	—	9
רימונים	—	2	—	—	1	—	1	7		—	11
מעלה מכמש	—	—	—	—	—	—	—	9		—	10
מצפה־יריחו	—	—	—	1	—	—	—	15	—	—	16
כפר־אדומים	1	—	—	—	—	—	—	10	—	—	11
פסגות	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
עפרה	9	11	—	1	5	—	11	39	11	2	89
בית־אל	—	6	—	—	3	—	3	24	5	—	31
בית־אל ב'	—	2	—	2	2	1	1	29	1	—	38
שילה	3	7	—	1	2	—	3	26	3	—	45
גבעון החדשה	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	4
גבעון	—	—	—	—	1	—	1	28	4	—	34
בית־חורון	—	1	—	—	1	—	2	14	—	—	18
נוה־צוף	1	4	—	—	—	1	1	26	1	—	34
בית־אריה	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	21
עטרת	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
נילי	—	—	—	—	1	—	—	6	1	—	8
מתתיהו	—	10	—	—	—	—	—	4	—	—	14
מבוא־חורון	26	1	—	—	—	—	5	12	6	4	64
סה"כ	**44**	**44**	**—**	**5**	**16**	**2**	**30**	**277**	**33**	**6**	**457**
סה"כ %	**9.6**	**9.6**	**—**	**1.2**	**3.5**	**0.4**	**6.6**	**60.6**	**7.2**	**1.3**	**100.**

טבלה מס׳ 34 : **מועסקים באזור לפי ענפי תעסוקה עיקריים 1982**

הישוב	0 חקלאות	1+2 תעשיה	3 חשמל ומים	4 בינוי	5 מסחר שרותי אוכל הארחה	6 תחבורה אחסנה תקשורת	7 פיננסים ושרותים עסקיים	8 שירותים ציבוריים וקהילתיים	9 שירותים אישיים ואחרים	לא ידוע	סה״כ
כוכב־השחר	—	—	—	—	—	—	—	6		—	—
רימונים	—	2	—	—	—	—	—	3	1	—	6
מעלה מכמש	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	4
מצפה־יריחו	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—	6
כפר־אדומים	—	2	—	—	—	—	1	3	—	—	6
פסגות	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
עפרה	—	—	—	1	—	—	—	9	—	2	12
בית־אל	—	1	—	—	—	—	—	8	—	1	10
בית־אל בי	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
שילה	—	—	—	1	—	—	—	5	—	—	6
גבעון החדשה	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2
גבעון	—	1	—	—	—	—	2	7	—	—	10
בית־חורון	—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	5
נוה־צוף	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
בית־אריה	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
עטרת	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3
נילי	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
מתתיהו	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5
מבוא־חורון	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	4
סה״כ	1	17	—	3	—	1	3	59	1	3	88
סה״כ %	1.1	19.1	—	3.4	—	1.1	3.4	66.3	1.1	3.4	100.

טבלה מס' 35 **מועסקי חוץ לפי ענפי תעסוקה עיקריים 1982**

הישוב	חקלאות	תעשיה	חשמל ומים	בינוי	מסחר שרותי אוכל הארחה	תחבורה אחסנה תקשורת	פיננסים שרותים עסקיים	שירותים ציבוריים וקהילתיים	שרותים אישיים ואחרים	לא ידוע	לימודים	סה"כ מועסקי חוץ
כוכב־השחר	—	—	—	—	—	—	3	9	2	—	6	20
רימונים	—	—	—	1	2	2	4	12	2	2	2	27
מעלה־מכמש	—	3	—	1	—	—	6	22	—	1	7	40
מצפה־יריחו	—	1	2	1	1	—	6	12	2	6	3	34
כפר־אדומים	—	4	—	1	—	—	8	35	5	—	7	60
פסגות	—	—	—	1	—	1	1	12	—	—	—	15
עפרה	—	3	—	—	—	1	1	42	—	2	9	58
בית־אל	—	2	—	1	2	—	2	54	2	—	2	65
בית־אל ב'	—	—	—	—	—	—	1	29	—	1	13	44
שילה	—	4	—	—	—	—	4	21	—	2	1	32
גבעון החדשה	—	3	—	—	1	—	5	20	—	—	2	31
גבעון	—	7	—	—	3	6	18	107	10	13	5	169
בית־חורון	—	4	—	1	2	2	14	22	2	—	4	51
נוה־צוף	1	13	—	—	5	—	7	44	1	2	1	74
בית־אריה	—	46	—	—	1	1	—	33	6	2	—	89
עטרת	1	1	1	—	2	1	—	4	—	—	—	10
נילי	—	6	—	—	2	2	6	18	1	2	—	37
מתתיהו	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
מבוא־חורון	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	6
סה"כ	**2**	**97**	**3**	**7**	**21**	**16**	**86**	**500**	**33**	**36**	**62**	**863**
סה"כ %	**0.3**	**11.3**	**0.3**	**0.8**	**2.4**	**1.9**	**10.0**	**58.0**	**3.8**	**3.9**	**7.3**	**100.**

1.2.5. תעשיה ומלאכה

רק בתשעה מתוך סך 19 הישובים שבתחום מוא"ז מטה־בנימין הוקמו עד 1982 מפעלי תעשיה ומלאכה. גם בישובים האחרים הוקמו מבני תעשיה ומלאכה, אך באלו אין עדיין מפעלים. באזור 36 מפעלים, רובם מפעלים קטנים בהם מועסקים 1—3 איש, רק בחמישה מפעלים יותר משישה מועסקים. מספר המועסקים בעת הסקר 61 איש.

המפעלים הקיימים באזור הם בעיקר — נגריות, מסגריות, דפוס, אופטיקה, צעצועים, תכשיטים ותשמישי קדושה.

רוב המפעלים הקיימים נמצאים בישובים הותיקים, 4 שנים ומעלה, — עפרה, שילה, בית־אל ונוה־צוף. אין לראות במספר המפעלים הקטן ומספר המועסקים בהם מגמתיות, או אי רצון מצד התושבים לעבוד במקום בכלל ובתעשיה בפרט. יש להניח שעם הזמן יוקמו מפעלים נוספים הן בישובים בהם יש מפעלים והן בישובים בהם עדיין לא הוקמו. הסיבות לאי הקמת מפעלים במקביל להקמת הישוב הם: ראשית, מבני התעשיה מוקמים בדרך כלל בשלב מאוחר יותר. שנית, המתיישב אינו יכול לממש את תקציב הביסוס אלא לאחר תום שנת מועמדות. שלישית, המתיישב בודק את עתידו בשנה הראשונה ואיננו מוכן לנתק קשריו הכלכליים וממשיך ליומם. רביעית, ההליכים להקמת מפעל ואישורו הינם הליכים ארוכים.

1.2.6. חקלאות

בתחום מוא"ז מטה־בנימין שני ישובים המוגדרים כישובים חקלאיים — מבוא־חורון, העוסק בפועל בחקלאות ומתתיהו שעדיין אין לו משבצת חקלאית.

במספר ישובים קהילתיים מספר מועט של האנשים שפרנסתם מחקלאות.

ענפי החקלאות העיקריים הם: בקר וצאן, לול, מכוורת, מטע, משתלה, כרם, שלחין.

שלחין: מבוא־חורון, כוכב־השחר.

צאן: כוכב־השחר, רימונים, כפר־אדומים, שילה, מבוא־חורון.

לול: נוה־צוף, עפרה, מבוא־חורון, מתתיהו.

מכוורת: נוה־צוף, מבוא־חורון.

מטע: כפר־אדומים, עפרה, מבוא־חורון.

משתלה: גבעון.

כרם: כוכב־השחר, מבוא־חורון, מתתיהו.

1.2.7. שירותים

שרותים יצרניים

השרותים היצרניים — מסחר, שרותי אוכל והארחה, פיננסים, עסקים, שרותים אישיים וכיו"ב — מעסיקים מספר מועט מאוכלוסיית האזור, כ־17%.

עיקר המסחר הוא בשטח המזון — ניהול הצרכניות בישובים.

שרותי אוכל והארחה ניתנים במסגרת בית־ספר־שדה והישיבות. עיקר העסקים והפיננסים כוללים הנהלת חשבונות ושרותי מחשב.

שרותים אישיים ניתנים בענפי אדריכלות, מדידות, רפואה וקוסמטיקה.

שרותים ציבוריים

רוב המועסקים כיום בתחומי המועצה האזורית מטה־בנימין, למעלה מ־60%, מועסקים בתחומי מתן שרותים ציבוריים וקהילתיים.

השרותים העיקריים הניתנים הם בתחום החינוך – גננות, מטפלות, הוראה וכו'.
המנהל – ניהול הישובים ועובדי מועצה אזורית.
בריאות – אחיות.

ו.3. תכנית לפיתוח התעשיה

ו.1.3. מטרת התכנון ועקרונותיה

א. יצירת מקורות תעסוקה לכח העבודה האזורי, תוך הבטחת יעילות כלכלית.
ב. פריסת מרכזי תעשיה בהתאם לפריסת האוכלוסיה.
ג. פריסת מרכזי תעשיה בדרך שתביא להקטנת היוממות אל מחוץ לאזור ותגביר התנועה בתוך האזור.
ד. יצירת מדרג של מרכזי תעשיה מהישוב הבודד ועד מרכזי תעשיה גושיים או אזוריים.
ה. הקמת מפעלים עתירי הון (ציוד) ותעשיות עתירות ידע
ו. ביסוס המפעלים בעיקר על כח עבודה יהודי, מהישובים באזור ומהערים סביב.
ז. שמירה על איכות הסביבה.

ו.2.3. כללי

רוב האוכלוסיה הנוכחית ביהודה ושומרון, ובכלל זה אוכלוסיית מועצה אזורית מטה־בנימין, מיוממת למרכזי התעסוקה באגד הערים של גוש־דן ובירושלים. זאת בשל העובדה כי בשלב הנוכחי לא התפתחו מוקדי התעסוקה בישובים או באזור. כמו כן המדיניות הקיימת הינה לסייע ליוזמות המתפתחות מצד המתיישבים מבלי ליזום העברת מפעלים, או הקמת חדשים באזור, במקביל לפיתוח המואץ למטרות מגורים, בשל העדפת יעדי האיכלוס בשלב ראשון על פני יעדי התעסוקה. ההנחה היא שבשלב הבא יושקעו מאמצים בפתרון בעיית התעסוקה. רוב הישובים מוקמים כישובים קהילתיים או עירוניים, ללא אספקה מראש של גורמי יצור בניגוד להתיישבות המסורתית החקלאית. אין באזור כמעט אפשרות לפיתוח חקלאות בשל מחסור בקרקע ומים, בעיות שוק ועוד. על כן מקור התעסוקה האלטרנטיבי, שלא בתחומי השרותים האישיים והציבוריים, הינו בתחום התעשיה למיניה.
מצאי הקרקעות, לפיתוח בכלל ולתעשיה בפרט, בגוש־דן ובירושלים מצומצמים ביותר ומחיר הקרקע גבוה עקב כך. מאחר ואזור התכנון נמצא בשולי גוש־דן וירושלים והקרקע זולה וזמינה (למעט בעיית קרקעות המדינה) מהווה הוא פוטנציאל להעברת מפעלים קיימים ומתוכננים לאזור.

חתך האוכלוסיה הקיימת והחזויה במועצה אזורית מטה־בנימין, שהינה מקצועית גבוהה ובמגוון ענפים רחב, מאפשרת פיתוח תעשיות בענפים רבים ושונים. זאת בנוסף לעובדה שכח האדם נמצא באזור, או יבוא להתגורר בו בטווח הקצר והבינוני.

בתכנון התעשיה יש להביא בחשבון את כח האדם הלא מיומן שמקורו בעיקר במגזר הערבי ויחסי הגומלין שלו עם פיתוח התעשיה.

מטרת תכנון הסקטור התעשייתי הוא להבטיח מקורות תעסוקה למתיישב באזור והמעוניין לשנות את מקום עבודתו אל תוך האזור.

יש להניח כי רוב מתיישבי המורדות המערביים הסמוכים לגוש־דן ואלו המתיישבים במרחב ההשפעה של ירושלים לא ישנו את מקום עבודתם וימשיכו ליומם. הסיבה לכך היא שהישוב מהווה מקום מגורים בלבד והמתיישב מחפש אך מקום לשיפור איכות החיים והדיור.

ו.3.3. מלאכה ותעשיה — מצב קיים 1983

בתחום מטה־בנימין קיימת התחלה של התפתחות מלאכה ותעשיה, המתבטאת בעיקר בישובים הוותיקים, כאשר עפרה מוליכה בראש ולאחריה התחלות של התפתחות בישובים אחרים.

המגוון הענפי הינו רחב ומכסה תחום נרחב החל מכשיטים, נגריות, מסגריות וכלה במחשבים ובתי תכנה ועוד. רב המפעלים הינם מפעלים קטנים, או ליתר דיוק בתי מלאכה המעסיקים שניים עד שלושה עובדים. ישנם כמה מפעלים, בעיקר בעפרה, אשר ניתן לראות בהם מפעלי תעשיה שכן הם מעסיקים 12 — 5 עובדים במפעל.

התעשיה בישובים ממומנת, קיימת ומתבצעת באמצעות תקציבי ביסוס למתיישבים ובמבנים אשר נבנו ע"י חטיבת ההתיישבות ואשר ניתנים בדמי חכירה מסובסדים למתיישבים. רב המפעלים נתקלים בבעיות שהוזכרו לעיל ויתכן שאם לא יתבצע שינוי במדיניות פיתוח התעשיה בישובים לא תוכל להתפתח תעשיה בתוך הישוב.

שינוי המדיניות חייב להתבטא בשני כיוונים עיקריים:

1. הגדלת תקציב הביסוס למתיישב אשר יאפשר צמצום מספר השותפים בפרוייקט אחד.
2. מתן הלוואות להון חוזר אשר יאפשרו את השלב הראשון הנדרש עד לפני התהליך של המראת המפעל מבחינה כלכלית.

מספר המועסקים בענף המלאכה והתעשיה בישובי מועצה אזורית מטה־בנימין 84 מועסקים,כולם תושבי הישובים.

טבלה מס' 36: **מפעלי מלאכה ותעשיה קיימים ומועסקים 1983**

הישוב	סוג המפעל	מועסקים
שילה	תכשיטים	2
	נגריה	5
	נגריה	1
עפרה	הדפס משי	12
	מחשבים	2
	מחשבים	7
	מחשבים	1
	נגריה	2
	נגריה	2
	נגריה	3
	מסגריה	1
	מסגריה	7
	מעבדת צילום	1
כוכב־השחר	אלקטרוניקה ומחשב	2
רימונים	נגריה	1
	סלילים לקסטות	1
בית־אל	מסגריה	2
	עטרת קדושה	2
	חפצי אל	2
	צורפות	1
	סדר־מחשב	2
	חברה לבניה	3
כפר־אדומים	תרביות רקמה	2
מצפה־יריחו	נגריה	2
נוה־צוף	אופטיקה	10
	נגריה	2
בית־חורון	מסגריה	1
מבוא־חורון	אופטיקה	2
	כרסום וחריטה	3

4.3.1. תכנון המלאכה והתעשיה

באזור התכנון קיימים שני מרחבים — המרחב הכפרי והמרחב העירוני.

מוצע לפזר את התעסוקה במרחב הכפרי בשלוש רמות:

א. מרכז תעשיה בישוב הבודד.

ב. מרכז תעשיה גושי.

ג. מרכז תעשיה אזורי.

יש לפתח בכל מרכז תעשיה — מקומי, גושי או אזורי — אופי משלו לצורך פיתוח שרותים משותפים, מעבר מוצרים בהליכי יצור ממפעל למפעל, שיווק וכו'.

ריכוז מפעלים בעלי אופי דומה עשוי להקל על התכנון הכולל, בכך שכל אזור יוכל להיות מתוכנן ע"י גורם מרכזי אחד.

פריסת המפעלים וריכוזם בכל אחד מהרמות תאפשר ניצול היתרונות המקומיים, הן החברתיים והן הכלכליים, ויאפשר את הקשר הכלכלי שבין הערים המרכזיות במרחב לבין הסביבה המתפתחת באזור התכנון.

החלוקה לרמות מאפשרת פיזור התעשיה והצמדתה לאזורי המגורים וריכוזי האוכלוסיה מחד ויצירת קשר והשלמה בין המפעלים השונים מאידך.

הצפיה היא כי במשך הזמן תהווה התעשיה גורם מושך למעבר עובדים בתעשיה להתגורר באזור בסמוך לאותם אזורי תעשיה. בכך גם תגרום התעשיה להשגה חלקית של אחת המטרות הלאומיות של פיזור האוכלוסיה.

מרכז תעשיה בישוב הבודד

ברמת הישוב הבודד תתבסס התעשיה על מפעלים אשר יוקמו ביוזמת תושבי הישוב, מפעלים המבוססים על הידע והמיומנות של המתיישב, תוך שמירה על אופי הישוב ועקרונותיו. יש לשאוף לכך כי העובדים יהיו, עד כמה שאפשר בעלי המפעל, כאשר מספר המועסקים הממוצע לא יעלה על 10 — 6 עובדים. מספר המפעלים ברמת הישוב הבודד יהיה כעשרה. הבעלות תהיה בכל מקרה לפחות 51 אחוז בבעלות חברי האגודה ו־49 אחוז לכל היותר בהשקעות מבחוץ.

מרכז תעשיה גושי

המפעלים ברמה הגושית יתבססו בעיקר על ניוד מפעלים תעשייתים מאזורי תעשיה בגוש־דן וירושלים ואשר יהוו קוי־יצור למפעל האם, או מפעלים שצר להם המקום.

יוזמת הניוד תהיה באמצעות הגורמים המיישבים, התנועות והמפעלים עצמם. מספר המפעלים בגוש יהיה 20 — 15, מפעלים בסדר גודל של כ־30 מועסקים בממוצע למפעל. ניהול המפעלים יוכל להעשות ע"י אנשי מקצוע שאינם תושבי האזור.

המפעלים יאוגדו במסגרת אגודות, חברות או ארגון אחר למטרות כלכליות שתוקמנה על ידי הישובים. מערכת ארגונית זו תאפשר מחד הבאת השקעות מחוץ לאזור ומאידך שליטה במפעלים ע"י מניית הכרעה של האגודה או החברה. מערכת זו תטפל באחזקה ובשרותים של מרכז התעשיה. המועסקים במרכז

התעשיה הגושי יהיו הן מהישובים הסמוכים והן עובדים מחוץ לאזור, אשר יתכן ויעברו להתגורר בישובים לאחר מכן.

מרכז תעשיה אזורי

ברמה האזורית יועברו למרכזי התעשיה או יוקמו בה מפעלים מסדר גודל בינוני ומעלה. ניוד זה יתאפשר ע"י מתן תמריצים למשקיעים, בעיקר תשתית רחבה.

המפעלים יהיו בסדר גודל של 90 — 80 מועסקים למפעל ובכל מרכז תעשיה כ־20 מפעלים. מספר המפעלים הינו פועל יוצא ברמת הביקוש לתעשיה באזור.

במרכז תעשיה כזה, מוצע כי יוקם מרכז שרותים למפעלים ברמה הגושית וברמת הישוב הבודד.

המרחב העירוני

הרמה העירונית מתייחסת למרכזי התעשיה העירוניים הסמוכים, שמעבר לגבולותיה המוניציפליים של מועצה אזורית מטה־בנימין, בעיקר בגוש־דן ובירושלים.

5.3.1. פריסת מרכזי התעשיה

מיקום מרכזי התעשיה ברמות השונות צריך להוות מנוף לפיתוח האזור בכלל והישובים בפרט. להוות כח משיכה למתיישבים פוטנציאליים אשר יתנתקו ממקום עבודתם הקודם ולהביא את היוממות למינימום.

מאחר וההנחה היא כי המועסקים בישובי המורדות המערביים ימשיכו ליומם ולעבוד במרכזי התעשיה העירוניים מוצע כי מרכזי התעשיה הגושיים והאזוריים ימוקמו מזרחה יותר.

מיקום האתרים נקבע תוך התחשבות במספר גורמים:

א. צימצום היוממות למרכזים המטרופוליניים.

ב. יצירת תנועת היוממים בתוך האזור — בין־ישובית.

ג. יצירת תנועה לתוך האזור מהמטרופולין.

ד. המצאות במרחק שיהיה עדיין אטרקטיבי למשקיעים מבחוץ.

רמת הישוב הבודד

בכל אחד מהישובים יוקם מרכז תעשיה בגודל של כ־10 דונם הכולל 4 — 3 מבנים בסדר גודל של כ־1,000 מ"ר למבנה.

מיקומו של מרכז תעשיה יהיה, במידת האפשר בצמוד לישוב או אף במרכזו כך שלא יהווה מטרד. מיקום צמוד לישוב, יאפשר גם תעסוקת נשים וירחיב את מעגל הנמצאים בישוב בשעות היום.

מרכז תעשיה גושי

מוצע להקים בתחום מועצה אזורית מטה־בנימין ארבע מרכזי תעשיה גושיים:

שילה — הישוב שילה מתוכנן כמרכז הגושי, בכל התחומים, של גוש הישובים המתוכנן לקום בצפון־מזרח אזור התכנון.

מרכז זה איננו מתחרה בקרית המדע המתוכננת בעיר אריאל מחד ומאידך מרכז התעשיה באריאל הינו ברמה העירונית ועל כן מרכז התעשיה הגושי בשילה יוכל להישען עליו, הן לקבלת שירותים והן להקמת מפעלים הקשורים במרכז התעשיה העירוני.

נוה־צוף — בצומת נוה־צוף מוצע להקים מרכז תעשיה גושי עבור ישובי גוש נוה־צוף, גוש דולב וגוש בית־אריה.

האתר המוצע נמצא על צומת דרכים המחבר את מועצה אזורית שומרון ואריאל בצפון עד גבעת־זאב בדרום ואת במת־ההר והמורדות המערביים עם שפלת־החוף על ציר חוצה־בנימין.

עובדת היות האתר במרחק של כ־25 ק״מ ממרכזי התעשיה המזרחיים של גוש־דן מעמידה אותו בטווח הביקוש הגבוה למשקיעים פוטנציאליים מבחוץ.

יתרון נוסף לאתר זה הינו עובדת היותו ממוקם בין אזור כתף במת־ההר והמורדות המערביים, דבר אשר יאפשר יצירת תנועה גם מישובי במת־ההר וגם מישובי המורדות המערביים.

מעלה־מכמש — האתר המוצע נמצא על ציר המקשר את המורדות המזרחיים עם ירושלים דרך הישוב מעלה־מכמש ועם ישובי במת־ההר באמצעות כביש מוצע מבית־אל ועפרה לצומת רימונים.

מרכז תעשיה זה נמצא במרחק קצר מירושלים ועל כן יהווה מוקד משיכה למשקיעים פוטנציאליים מחוץ לאזור.

מתתיהו — בגוש מתתיהו מספר תושבות בתפרוסת צפופה המצדיקה הקמת מרכז תעשיה ותעסוקה משותף. מרכז זה יוכל לשרת גם את הישובים הסמוכים בגוש נילי ובגוש דולב ואת אלו שמעבר לאזור התכנון (כפר־רות, שילת, מאור־מודיעים).

על פי תכנית המתאר לגוש גבעון מיועד מחנה גבעון, לאחר פינויו, לשמש כמרכז תעשיה. בשל מבנהו וההשקעות הקיימות מוצע לייעד את המחנה כמרכז תעסוקה אשר יוכל לעשות שימוש במבנים והתשתיות הקיימות.

מרכז תעשיה אזורי

עקב המבנה המרחבי של המועצה האזורית מטה־בנימין, קרבתה לאזורי תעשיה בערי גוש־דן וירושלים, פריסת רוב הישובים וריכוזי האוכלוסיה במורדות המערביים וסביב ירושלים ומסיבות של נגישות, מוצע שלא להקים מרכזי תעשיה אזוריים.

יש לפתח, אם וכאשר תמצא ההצדקה לכך, את מרכזי התעשיה הגושיים שבנוה־צוף ושבמעלה־מכמש לרמה של מרכזי תעשיה אזוריים.

פיתוח מרכזי תעשיה אזוריים בקרבת מוקדי המשיכה של גוש־דן וירושלים יתרום בעיקר לפתרון בעיות של המרחב העירוני ויתרום בצורה שולית לפיתוח האזור.

מרכזי התעשיה בנוה־צוף ובמעלה־מכמש נמצאים בתחום הביקוש הגבוה למשקיעים פוטנציאליים מחד ומאידך נמצאים בלב אזור התכנון כך שעיקר תרומתם תהיה לפיתוח האזור.

שלבי ביצוע

מתוך מרכזי התעשיה המוצעים בזה, מעבר למרכזי התעשיה שבישוב הבודד, יש לפתח בעדיפות גבוהה ובמקביל את מרכזי התעשיה הגושיים שבנוה־צוף, מעלה־מכמש ושילה יש להימנע בשלב א׳ מפיתוח מרכז תעשיה גושי במתתיהו או מרכזי תעשיה מקומיים לתושבות שלאורך ציר המורדות המערביים, זאת על מנת שלא לפגוע במרכזי התעשיה האחרים המרוחקים יותר.

6.3.1. התכנון הענפי

גורמים רבים עשויים להשפיע על ענפי התעשיה השונים באשר להתאמתם לאזור התכנון בכלל ולחלקיו הגיאוגרפיים השונים בפרט. יש להניח כי מפעלי תעשיה שיעברו ברצון לאזור המורדות המערביים יסרבו לפעול, למרות ההטבות והתמריצים, בצפון־מזרח אזור התכנון.

בין הגורמים אפשר למנות:

1. המרחק והנגישות למרכזי חומרי הגלם והשיווק.
2. זמינות כח־אדם מיומן ובלתי מיומן והרכבו.
3. המבנה הארגוני של האזור.
4. גובה התמריצים.
5. שטחים זמינים לבניה ולהתרחבות.
6. בעיות של איכות הסביבה.
7. דרישה לתשתית מיוחדת.

בחירת ענפי משנה, המתאימים למרחב הכפרי שבאזור התכנון, מתבססת על המודל המוצע בעבודתם של א. טרטנר וא. שמחה — תכנון אזורי של התעשיה במגזר הכפרי בישראל.

מתוך 102 ענפי המשנה בתעשיה, על פי הגדרות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נופו ענפים שאינם מתאימים למרחב הכפרי מהבחינות האקולוגיות, הארגוניות־טכנולוגיות, החברתיות וכלכליות־פיננסיות. ניפוי זה נעשה בעבודה הנ"ל.

בטבלה להלן ענפי המשנה בתעשיה המתאימים למרחב הכפרי, ללא הניפוי הנוסף, מאחר והשפעת הקריטריונים הנוספים איננה אחידה בכל המרחב.

טבלה מסי 37: **ענפי משנה בתעשיה המתאימים למרחב הכפרי**

		מס' מינימלי אורינטטיבי של מועסקים למפעל			שטח מגרש למועסק	שטח מגרש למפעל	מים למועסק צריכה שנת'	חשמל למועסק צריכה שנת'
סמול	ענף המשנה	מקורי	מקדם ההגדלה	מתוקן	מ"ר	מ"ר	מ"ק	מו"ש
10	כריה וחציבה							
101, 102	חציבה גריסה וטריות אבן	10	2.0	30.	...		210	21.7
11, 110	עיבוד בשר עופות ודגים	20	1.5	50.	200	10000	510	9.3
113	שימורי ירקות ופירות	50	0.5	75.	200	15000	790	4.5
120, 118, 117	מאפיות לחם קונדיטוריה	20	1.5	50.	150	7500	20	5.5
	ומוצרי בצק							
112	שוקולד וממתקים	25	1.0	50.	100	5000	60	5.9
123	יינות ומשקאות חריפים	15	1.5	38.	...		250	3.6
125	משקאות קלים	10	2.0	30.	170	5100	830	19.2
128	מוצרי מזון לנמ"א	10-50	1.0	50.	200	10000	440	31.9
135	סריגת בדים ומוצרי סריגה	15	1.5	38.	65	2600	170	1.5
136	חוטי קשירה, חבלים ומוצריהם	...					Ø	9.4
140	מלבושים עליונים	20	1.5	50.	50	2500	Ø	0.3
141	הלבשה תחתונה	25	1.0	50.	20	1000	Ø	1.0
142	תפירת מוצרי טקסטיל	15	1.5	38.	40	1600	Ø	0.1
148	מוצרי הלבשה לנמ"א	15	1.5	38.	...		Ø	2.8
151	עליים	15	1.5	38.	35	1400	Ø	1.0
158	מוצרי עור לנמ"א	10	2.0	30.	25	750	Ø	1.3
161	מוצרי עץ ושעם	25	1.0	50.	100	5000	...	...
162	נגרות וחלקי בנין	20	1.5	50.	220	11000	Ø	...
163	רהיטים	15	1.5	38.	180	7200	Ø	...
164	נגרות ב.צ.מ.	10	2.0	30.	110	3300	...	...
165	מרפדיות ומזרונים	5	2.0	15.	100	1500	Ø	...
171	מוצרי נייר וקרטון	10	2.0	30.	160	4800	...	Ø
182	בתי דפוס	5	2.0	15.	150	2250	5	1.7
183	כריכיות	...			...		...	0.7
190	מוצרי גומי	25	1.0	50.	100	5000	70	9.6
193	מוצרי פלסטיקה	10	2.0	30.	160	4800	20	16.0
201	תרופות	30	1.0	60.	200	12000	140	9.4
203	תמרוקים	20	1.5	50.	150	7500	Ø	0.8
205	חומרי הדברה וחיטוי	20	1.5	50.	270	13500	530	0.3
209	מוצרי כימיים לנמ"א	5-50	1.0	50.	140	7000	200	20-100
210	מוצרי חימר סיד ולבנים	10	2.0	30.	80	2400	670	16.1
211	זכוכית ומוצרי זכוכית	20	1.5	50.	250	13500	...	17.7

סמול	ענף המשנה	מס' מינימלי אורינטטיבי של מועסקים למפעל				שטח מגרש למועסק	שטח מגרש למפעל	מים למועסק צריכה שנת'	חשמל למועסק צריכה שנת'
		מקורי	מקדם ההגדלה	מתוקן		מ"ר	מ"ר	מ"ק	מו"ש
212	מוצרי קרמיקה אמנותיים	10	2.0	30.		120	3600	170	11.4
218	תעשיות מנרליים אל מתכתיים	10	2.0	30.		220	6600	170	2.3
222	מתכות אל ברזליות	30	1.0	60.		200	12000	60	0.1
230	מוצרי ארמטורה	25	1.0	50.		90	4500	130	6.0
231	מוצרי פח	5	2.0	15.		200	3000	...	4.5
233	מכשירים וכלי בישול וחימום	20	1.5	50.		150	7500	...	0.2
234	סכו"ם כלי עבודה ואביזרים	30	1.0	60.		100	6000	Ø	16.0
235	מוצרי מתכת מבניים	15	1.5	38.		60	2400	...	1.0
236	מסגריות	5	2.0	15.		60	900	Ø	2.2
238	רהיטי מתכת	10	2.0	30.		100	3000	Ø	...
239	מוצרי למתכת לנמ"א	20	1.5	50.		200	10000	10	18.5
240	ציוד ומכונות לחקלאות	20	1.5	50.		200	10000	Ø	1.0
241	מכונות לתעשיה ולבנין	30	1.0	60.		200	12000	Ø	0.4
242	מכונות לשרותים למסחר ולמשקי בית	20	1.5	50.		150	7500	Ø	0.2
243	משאבות ומדחסים	25	1.0	50.		130	6500	...	0.2
250	מנועים חשמליים ושנאים	30	1.0	60.		100	6000	40	4.4
251	ציוד להתקנה חשמלית ומאור	10	2.0	30.		110	3300	10	2.4
252	מצברים	20	1.5	50.		...		...	9.4
253	כלי בית חשמליים	15	1.5	38.		120	4800	90	10.5
254-256	ציוד אלקטרוני	10	2.0	30.		50	15·0	...	2.4
268	כלי הובלה לנמ"א	15	1.5	38.		...		...	...
27	יהלומים	5	2.0	15.		15	225	..	2.6
280	מכשירים מדוייקים ועדינים	15	1.5	38.		50	2000	...	4.3
281	מכשירי אופטיקה וצילום	...				...		...	5.0
282-283	צורפות יצור אבני חן	15	1.5	38.		15	600	...	1.2
284	כלי משרד וציוד אחר לבי"ס	20	1.5	50.		60	3000	...	2.9
288	מוצרי קליעה ותעשיות שונות	...				...		...	13.4

הערות לטבלה

א. מקדם ההגדלה נקבע עפ"י התחשיב הבא:

עד 10	מועסקים תוספת של	200%
עד 20 — 11	מועסקים תוספת של	150%
עד 30 — 21	מועסקים תוספת של	100%
31+	מועסקים תוספת של	50%

ב. הסימן ... נתונים בלתי ידועים.

הסימן Ø נתון קטן מדי

בנוסף לכך יש צורך להתייחס למגבלות אזור התכנון ובהתאם לכך יש צורך בניפוי נוסף של ענפים לפי הקריטריונים הבאים:

1. ניפוי תעשיות שצריכת המים שלהם גבוהה.
2. ניפוי תעשיות שהינן צרכניות שטח גדולים.
3. ניפוי תעשיות שאינן מתאימות להרכב האוכלוסיה החזוי.

הקריטריונים הוקבצו לקבוצות המציגות רמות של:

א. שטח מגרש נדרש.
ב. צריכת מים.
ג. צריכת חשמל.

כל קריטריון מראה את התפלגות הענפים ברמות השונות.

טבלה מס' 38 : **ענפי משנה לפי שטח מגרש**

שטח מגרש בדונם	ענפי המשנה
0.0 — 2.0	141, 142, 165, 151, 236, 158, 282,
2.1 — 3.0	135, 210, 140, 182
3.1 — 10.0	164, 117, 118, 120, 163, 208, 218, 242, 122, 125, 161, 190, 171, 183, 110, 111, 128, 239, 248
10.1 — 13.0	162, 201, 222, 241, 211
13.1 — 15.0	205

טבלה מס' 39 : **ענפי משנה לפי צריכת מים**

צריכת מים מ"ק	ענפי המשנה
10 — 130	251, 193, 117, 118, 120, 250, 222, 190, 253, 230
131 — 250	201, 212, 218, 135, 208, 101, 123
251 — 440	128
441 — 530	110, 111, 208
531 — 800	210, 113
801 +	125

טבלה מס' 40 : **ענפי משנה לפי צריכת חשמל.**

צריכת חשמל במו"ש	ענפי המשנה
0.1 — 1.7	142, 233, 243, 205, 203, 158, 135, 182, 230, 242, 241, 183, 141, 282, 283
1.8 — 9.3	236, 268, 148, 123, 250, 231, 117, 120, 230, 218, 27, 284, 280, 113, 281, 118, 122,
9.4 — 13.4	136, 252, 190, 253, 212, 288
13.5 — 21.7	234, 193, 210, 211, 299, 125, 208, 101, 102
21.8+	128

מאחר והשפעת קריטריונים אלו אינה אחידה בכל המרחב, יש לבדוק בכל מקרה את ההתאמה עפ"י קביעות המירווח שהוצגו בטבלאות.

7.3.1. עידוד פיתוח התעשיה

על מנת שניתן יהיה לקדם את פיתוח התעשיה ברמות השונות בתחום אזור התכנון יש צורך ביוזמה ובמתן תמריצים שונים ע"י המוסדות הממלכתיים.

בין תמריצים אלו ניתן למנות — הכנת תשתיות, סיוע בבניה ובמבנים, מימון חלקי של ההשקעות, הקלות במיסוי וכו'. למרות שכבר כיום קיימים תמריצים אלו ואחרים קיימות מספר בעיות אשר יש צורך לפותרן, שאחרת פיתוח התעשיה באזור יתעכב ואולי אף לא יבוא לידי מימוש.

א. בשל תקציב מצומצם למתיישב אין באפשרותו להקים מפעל ללא גיוס שותפים ומשאבים נוספים, דבר המקשה גם על התפתחות המפעל.

ב. ההלוואות לצורך הון־חוזר מצומצמות ואינן מאפשרות למפעל לצאת ממעגלי החובות.

ג. רוב הערבויות הניתנות ע"י האגודה הינם בסכומים מוגבלים.

ד. מתן תמריצים בלבד לא יפתור את בעיות הקמת או העתקת מפעלים, בעיקר מפעלים עתירי עבודה, בשל העובדה שרוב האוכלוסיה היהודית החזויה הינה בחתך כלכלי — חברתי בינוני ומעלה ובחתך מקצועי של בעלי צווארון לבן בעיקר.

ה. התכנון גורס כי יש להימנע מהעסקת האוכלוסיה הערבית בתעשיה, על רמותיה השונות. לצורך כך יש להתנות מתן התמריצים והמשכן באי העסקת עובדים ערבים.

מכיון שלחלק מהעבודות לא תמצאנה ידיים אחרות יש להגביל ולהגדיר את מספרם כחלק יחסי של כח העבודה במפעל. עבודות כאלה יועברו לקבלנות משנה מחוץ למרכז התעשיה.

כמו כן ניתן לתת תמריצים בכדי להשקיע בציוד תחליפי לכח־אדם זה.

מדיניות הסיוע תהיה פרוגרסיבית בהתאם לאזורי ביקוש ולאזורים בעלי חשיבות התיישבותית כפי שהוגדרו בפרק מערך פריסת הישובים. כלומר, יחס הפוך בין גובה הסיוע ואזור הביקוש ויחס ישר בין גובה הסיוע והחשיבות ההתיישבותית.

יש מקום להפריד במדיניות הסיוע בתחומים השונים או ליצור רמות סיוע שונות לאותו ישוב.

8.3.1. המערכת הארגונית

ההתיישבות המסורתית החקלאית וארגונה הכלכלי שונה במהותה מההתיישבות הקהילתית, הפתוחה, בה השיתוף ההדדי – כלכלי הינו מצומצם ביותר ויתבטא, חלקית, במתן ערבויות מוגבל.
צורת ארגון זו אינה מאפשרת פיתוח כלכלי ישיר דרך האגודות ברמת הישוב הבודד ובודאי שלא ברמה הגושית והאזורית.
בשל עובדת היות התנועה המיישבת העיקרית באזור התכנון צעירה, אין עדיין מערכות ארגוניות וכלכליות מפותחות.
כתוצאה מהנאמר לעיל יש לתת את הדעת לפיתוח מערכות אשר תטפלנה בתשתיות, במבנים ובאחזקה השוטפת במרכזי התעשיה הגושיים והאזוריים.

הטיפול במערכת התעשיה בישובים הקהילתיים נעשה באמצעות החטיבה להתיישבות. הטיפול כולל הכנת תשתיות, הקמת מבנים והעברתם לאגודה המחכירה אותם למפעל הבודד וכן סיוע כספי למתיישב.
על פי תכנית האב מוצעים מרכזי תעשיה מעבר לישוב הבודד, מרכזי תעשיה גושיים ואזוריים,בהם מוצע כי יוקמו מפעלים שאין מקומם בישוב הבודד.

אין כיום מערכת ארגונית קיימת לצורך התמודדות בפיתוח התשתיות, הקמת המבנים ואחזקתם השוטפת במרכזים כאלו.

המועצות האזוריות מתארגנות במסגרת חברות כלכליות לפיתוח, לשם מתן פתרון לבעיות מסוג זה. יש לשקול האם מערכת ארגונית זו מהווה את הפתרון הנכון לבעיות אלו, או שמא יש להקים מערכת ארגונית מוסדית אחרת.

פיתוח מערכת התעשיה באזור התכנון מותנה במתן פתרון ארגוני נכון ובהקדם. אי קבלת החלטה בענין פירושה בלימת פיתוח התעסוקה שתוצאותיה יתבטאו במישורים שונים, כולל האטת ההתיישבות והאיכלוס.

9.3.1. מועסקים והשקעות

תכנון מספר המועסקים התעשיה מתבסס על מספר מקורות:

1. מועסקים מתוך הישובים
2. מועסקים מהמרחב העירוני שבסמוך לאזור התכנון.
3. מועסקים מהמגזר הערבי

המועסקים מתוך הישובים יועסקו במפעלים בתוך הישובים בהם הם מתגוררים, במפעלי תעשיה בישובים הסמוכים ובמרכזי התעשיה הגושיים והאזוריים.
המועסקים מהמרחב העירוני והמגזר הערבי יועסקו במפעלים במרכזים הגושיים או האזוריים.

בטבלאות הבאות יוצגו מספר המפעלים המתוכננים ומקורות כח העבודה למפעלים אלו עפ"י התפרוסת המתוכננת.

טבלה מס' 41: **התפלגות המפעלים המתוכננים באזור (אחוזים ומחלטים)**

	באחוזים		מחלטים	
מרחב	**חדש**	**ניוד**	**חדש**	**ניוד**
בישוב	80	20	240	60
בגוש	60	40	36	24
באזור	40	60	12	18
סה"כ	**180**	**120**	**288**	**102**

על פי תחשיבי הצוות לתכנון יהודה ושומרון מוערכת ההשקעה למועסק בתעשיה בכ־5 מיליון שקל. סך כל ההשקעה בתעשיה לשלב הפיתוח הנוסף באזור התכנון מוערך בכ־25 מיליארד שקל (במחירי 11.83).

טבלה מס' 42: **התפלגות מקורות כח העבודה**

מרחב ומגזרים		הישוב הבודד		מרכז גושי (4)		מרכז אזורי (1)		סה"כ	
		מועסקים	מפעלים	מועסקים	מפעלים	מועסקים	מפעלים	מועסקים	מפעלים
מתוך	מתוך הישוב	2100	—	—	—	—	—	2100	
האזור	בין־ישובי	—	—	1600	—	1300	—	2900	—
	סה"כ מהאזור	2100	240	1600	36	1300	12	5000	288
מבחוץ	מהמרחב העירוני	100	—	200	—	350	—	650	—
	מהמגזר הערבי	300	—	400	—	250	—	950	—
	סה"כ מבחוץ	400	60	600	24	600	18	1600	102
סה"כ	**כללי**	**2500**	**300**	**2200**	**60**	**1900**	**30**	**6600**	**390**
	ממוצע ליחידה	**80**	**10**	**550**	**15**	**1900**	**1**	**17**	**—**
	ממוצע למפעל	**8**	**—**	**37**	**—**	**83**	**—**	**—**	**—**

10.3.1. שטחים נדרשים

השטחים הנדרשים למרכזי התעשיה ברמות השונות, על פי מקדם של 120 מ"ר ברוטו למועסק, יהיה כדלקמן:

מרכז תעשיה בישוב הבודד	8 — 10 דונם.
מרכז תעשיה גושי	40 — 50 דונם.
מרכז תעשיה אזורי	80 — 100 דונם.

לכל הישובים הקיימים, על פי תכניות המתאר, קיימת הקצאת קרקע למרכזי תעשיה.
לישובים המוצעים תדרש, במסגרת הכנת תכניות המתאר, הקצאת שטחים מתאימים לתעשיה.
מרכז התעשייה הגושי בנוה־צוף בשלבי תכנון אדריכלי.

11.3.1. מים וחשמל

צריכת המים למפעלי תעשיה, על פי מקדם של 250 מ"ק לשנה למועסק, מוערכת בכ־1.3 מליון מ"ק.

צריכת החשמל במפעלי התעשיה, על פי מקדם של 6 קוו"ט לשנה למועסק, מוערכת בכ־30,000 קוו"ט.

12.3.1. שילוב המגזר הערבי במרכזי התעשיה

מאז סוף שנות השישים התפתחו משקי יו"ש במהירות רבה. התוצר הלאומי גדל בשיעור שנתי ממוצע של 10 אחוז, התוצר המקומי בשיעור של כ־8 אחוז. צמיחת התוצר הלאומי ביו"ש לא היתה מלווה בתיעוש ולכך שני גורמים עיקריים:

1. החשיפה לתחרות מצד התעשיה הישראלית.
2. המגבלות ליצור שווקים מתאימים ממזרח לירדן.

באשר לגורם הראשון: הסרת המחיצות בין משקי יו"ש וישראל התבטאה בפתיחת השוק הישראלי ליצוא הסחורות של אזורים אלה ולהיפך, אולם בגלל היתרון היחסי של המשק הישראלי הוגבל יצוא יו"ש לענפים עתירי עבודה שבהם יכולים משקי אזורים אלה להתחרות במשק הישראלי.
הסמיכות של משקי יו"ש למשק הישראלי והמעבר החופשי של סחורות וכח־אדם בין המשקים אפשר ליהנות זה מיתרונו היחסי של זה. משקי יו"ש מעתירות ההון והטכנולוגיה של המשק הישראלי, והמשק הישראלי מעתירות כח האדם של משקי יו"ש. ברור שבתנאים אלה, לא צפוי באזורים אלה תיעוש מוגבר שהוא כאמור אחד המאפיינים של תהליך צמיחה. מפעל תעשייתי ביו"ש חייב לעמוד בתחרות עם מפעל ישראלי שבו עתירות ההון והטכנונולגיה ולכן גם התפוקה השולית של העבודה גבוהה הרבה יותר.
באשר לגורם השני: העובדה שהשוק הירדני פתוח בפני התעשיה המקומית אינו מהווה יתרון גדול כי למרות הקשר הכלכלי עם ירדן חלות על מפעלי תעשיה ביו"ש חלק מהגבלות החרם הערבי. רק מפעלים שהוקמו לפני מלחמת ששת הימים רשאים ליצא לירדן וגם זאת בתנאי שייבאו את חומרי הגלם משם.
ברור שבגלל מגבלות פוליטיות אלה אין התעשיה המקומית יכולה לנצל את השווקים הטבעיים שלה ממזרח לירדן ואת יתרונה היחסי על פני המשק הישראלי שירדן מחרימה אותו כליל.
בתנאים אלו אפילו הביקוש הגואה של השווקים ממזרח הירדן במחצית השניה של שנות השבעים לא היתה לו השפעה ניכרת על התעשיה ביו"ש.

גורם שלישי שלא איפשר פיתוח התעשיה הוא האופי השארי של אוכלוסיית יו"ש. במבנה החברתי של אזורים אלה ההשתייכות השארית קובעת את דפוסי ההתנהגות הכלכלית ובהעדר רשות כלכלית מרכזית שבכוחה לשנות דפוסים אלה הרי השפעת האופי השארי על כלכלת שני האזורים רבה. אף המפעלים התעשייתים הגדולים ביותר הם בדרך כלל בבעלות משפחתית, יוצא איפוא שהגורם השארי מונע הקמת ארגונים כלכליים על־שאריים כשותפויות, קואופרטיבים וחברות בע"מ וכל שכן התפתחות שוק הון ומערכת אשראי.

הקיפאון מתבטא בעיקר בתעשיה, בניגוד להתפתחות בענפי המשק האחרים ביו"ש. זאת ניתן ללמוד מהשוואת שכר העבודה המשולם לעובדי תעשיה בתחומי יו"ש, לשכרם של תושבי אזורים אלה בתעשיה בישראל.

השוואה זו מראה שבתעשיה קיים פער עמוק בין השכר המשולם בתחומי יו"ש לשכר המשולם בישראל. בעוד שבשאר הענפים הולך פער זה ומצטמצם, שכר תושבי יו"ש העובדים בישראל היה בתקופה שבין 1980 — 1970 גבוה בשלושים אחוז משכרם של עובדי התעשיה באזור עצמו. אי יכולתה של התעשיה ביו"ש לצמצם פער זה בשכר מובנת לאור התפתחותו של שיעור הפריון בענף זה. ביו"ש היתה בתקופה הנזכרת ירידה מוחלטת בתוצר התעשייתי לעובד, בניגוד לעליית התוצר לעובד בענפים אחרים. יתרונו היחסי של האזור בכח־אדם לא נוצל בתעשיה לשם התמחות בענפים שגם בישראל הם עתירי עבודה. התפתח רק ייצור בקבלנות־משנה בענפי ההלבשה וההנעלה בישראל, ואכן בענפי העור והטכסטיל הפער בין השכר ביו"ש לשכר שמקבלים תושבים אלה העובדים בישראל הוא גדול ביותר. עד לתקופה האחרונה היה לתעשיית יו"ש יתרון יחסי נוסף, שנבע מהעדר מס ערך מוסף. מיתרון זה נהנו בעיקר מפעלים קטנים, בעיקר בענף המתכת שיכל להתחרות במפעלים דומים בישראל ביצור בטכנולוגיות לא מתוחכמות. למשל, דודי שמש. לאחרונה נאכפה גביית מס ערך מוסף וגם יתרון יחסי זה אבד.

בשלושה ענפים בתעשיה ביו"ש השכר הוא הגבוה ביותר — מזון, פלסטיקה ומחצבות. בענפים אלה אין הפרש ניכר בין השכר המשולם לעובדים מיו"ש בתעשיה הישראלית לבין זה המשולם בתעשיה המקומית. הדבר משקף עתירות־הון גבוהה יחסית בענפים אלה. ההסבר לקיומו של הפער בשכר בענפים האחרים כגון: עור, עץ, טכסטיל ומתכת טמון בכך שהשכירים בענפים אלה הם בעיקר שוליות ונשים. בנוסף לכך בענפי העץ, העור והמתכת אחוז השכירים בכלל המועסקים נמוך (בין שלושים לארבעים אחוזים לעומת שישים אחוזים ומעלה במזון, פלסטיקה, מחצבים וטכסטיל) שכן ענפים אלה בנויים ממפעלים קטנים — בתי מלאכה שעובדים בהם הבעלים עם שוליה או שניים. בענף הטכסטיל, שאחוז השכירים גבוה יחסית, ההסבר לשכר הנמוך טמון כנראה במשקלן הגבוה של הנשים בקרב השכירים.

יש להדגיש שעיקר התעשיה מתרכזת בערים הגדולות ואין כמעט התפתחות תעשיה בכפרים. ההתפתחות התעשיה בכפרים מתבטאת בבתי מלאכה קטנים על בסיס שארתי, בעיקר בענף המתכת. דבר זה אולי יכול להעיד שאין צורך בפיתוח מרכזי תעסוקה בתוך הכפרים אלא יש לתת לתהליך להתפתח כפי שהוא מתפתח בערים הגדולות בלבד. צריך לזכור גם שהמרחק מן הכפרים אל הערים הגדולות הינו קטן ועל כן מאפשר לעבוד בעיר הסמוכה ולהמשיך לגור בכפר. תהליך זה יכול גם להסביר מדוע, למרות ההתפתחות הכלכלית המואצת, לא התפתחו תהליכי עיור ביו"ש.

1.4. פיתוח התיירות והנופש

1.4.1. מטרות, יעדים ואמצעים

מטרות

1. ניצול משאבי הנוף והטבע והאתרים ההיסטוריים להקמת תשתית לפיתוח תיירות ונופש באזור וליצירת מקומות תעסוקה לתושבי האזור.
2. הרחבת שטחי הנופש והבילוי עבור אוכלוסיית מישור החוף החסרה שטחים אלו.
3. יצירת מערך תיירות ונופש אשר ישלים את תכנית האב לתיירות שבתחומי הקו הירוק ויקשר בין אזור התכנון לבין האזורים הסמוכים לו.
4. שמירה על הטבע והנוף הייחודי באזור.

אמצעים

1. פיתוח אתרי טבע ואתרי עתיקות בעלי ייחוד.
2. פיתוח שטחי יער קיימים ונטיעת יערות חדשים.
3. פיתוח מקומות אכסון ולינה לתיירות פנים וחוץ.
4. הקמת שרותי דרך לאורך צירי הכבישים.
5. קביעת שמורות טבע ושמורות נוף.
6. פיתוח מסלולי טיול ממונע, רכוב ורגלי.

2.4.1. כללי

יחודו של אזור מועצה אזורית מטה־בנימין ביחידות הנוף השונות, עם המעבר ממערב למזרח, מנוף הרריים־תיכוני לנוף הררי מדברי. עם זאת, אין בו יתרון יחסי או משאבים טבעיים אשר יהוו כח משיכה לגורמי התיירות השונים. על התיירות להתבסס על ערכי הטבע הקיימים ואתרי העתיקות שבאזור ועל פיתוחם בעתיד. בשל כך, אפשרויות פיתוח מפעלי תיירות וכדאיותם מוגבלות ומספר המועסקים בהם יהיה קטן יחסית.

ערכי הטבע והנוף שתוארו בפרק ג.3. (בתאור האזור והרקע לתכנון) ישמשו כמוקדים לטיולים ורובם ישמרו כפי שהם — כאתרי עתיקות, כשמורות טבע וכגנים לאומיים ורק מיעוטם יפותחו כגון עין־קלט, חרבות שילה, ויער אום־צפא.

על מנת לפתח ולפתוח את האזור לנופש, יש בשלב ראשון לקבוע מסלולי טיולים ולהביא לידיעת הציבור את הפוטנציאל הגלום באזור וזאת ע"י שילוט, הכוונה, הדרכה ופרסום באמצעי התקשורת.

בשלב שני יש להתחיל בפיתוח מספר אתרים בעלי יחוד באזור ובמקביל להכין תשתית נוספת למשיכת מטיילים אל תוך האזור ע"י יעור ופיתוח אתרי פיקניק וחניונים.

לאחר בדיקה כלכלית מעמיקה של ביקוש ובחינת המצב הקיים באזור יהודה ושומרון לבתי מלון והארחה ניתן יהיה לגשת להקמת יחידות הארחה באזור מטה־בנימין.

ו.3.4. פרוייקטים לפיתוח התיירות

באזור התכנון שלושה גושים הניתנים לפיתוח תיירות וזאת בהתבסס על המשאבים האנושיים והטבעיים בהם – שילה, יער אום־צפא וואדי קלט.
מדיניות פיתוח התיירות תקבע בהתאם לאזור ולא על פי הישובים הבודדים.

שילה

מיקומה של שילה על ציר האורך המרכזי העובר בבמת ההר מירושלים לשכם וקירבתה לחרבת שילה מהווים פוטנציאל להקמת פרוייקט תיירותי משולב.

מוצע בשלב ראשון הקמת מזנון שיורחב למסעדה ואשר יתבסס על תנועה עוברת אך בעיקר עבור המבקרים באתר העתיקות של שילה. את האתר יש לחפור ולשחזר. את המבנה הנטוש של משלחת החפירות הדנית מוצע לשפץ ולהפוך למוזיאון.
כן מוצע להקים במקום דגם המשחזר את המשכן ואשר יהווה מקור משיכה לתיירים עוברים ולקבוצות תלמידים.

בשלב שני, על פי הביקוש, תוקם במקום אכסניה בסדר גודל של כ־80 חדר.

מוצע לפתח במקום חוות סוסים, הן לתושבי האזור והן למטיילים אשר יערכו את הטיול ברכיבה מהלך חצי יום או מהלך יום. כדוגמא – לנוה־צוף, שם תוקם חוות סוסים מקנילה.

נוה־צוף

כבר כיום, ללא כל פיתוח משמעותי, קיימת תנועת מטיילים באזור וביער אום־צפא המוכרז כשמורת טבע. יתרונו של האתר במיקומו על ציר תנועה מהשפלה לגב ההר ובחורש הטבעי המטופח. יש לפתח את היער, תוך שמירת יחודיותו, ע״י הקמת מתקני נופש.

מוצע לנצל תנועה זו ולהקים במקום חוות סוסים אשר תאפשר טיולי רכיבה הן בסביבה והן עד שילה. ביער אום־צפא יוקם חניון נופש פעיל ומרכז מידע למטיילים בסביבה.

אזור נוה־צוף יושב בכתף בבמת ההר, באזור הרדי הצופה הן למערב ולהן למזרח ושאקלימו נח. קרבתו היחסית לשפלת החוף ולמטרופולין של גוש דן מהווה לגבי האזור יתרון.
מוצע לנצל יתרונות אלו להקמת בית הארחה במקום, בהיקף של כ־100 חדר. בית הארחה בעל אופי דתי או אחר אשר ימשוך נופשים. אפשר ליצור שיתוף בין אזור זה לבין בית־הארחה ומרכז נופש באזור החוף. שילוב סוגי נופש שונים – חוף והר – עשוי להוות אטרקציה.

כן מוצע להקים על ציר זה, בצומת רנתיס, תחנת שירותי דרך ומרכז הדרכה לטיולים.

חוף ים המלח

במסגרת פיתוח חוף צפון ים המלח, באזור קליה, מוצע להקצות קטע חוף סגור המיועד לאוכלוסיה דתית המבקשת רחצה נפרדת.

פיתוח החוף וניהולו יעשה על ידי אחד הישובים הקהילתיים שבמורדות המזרחיים של מטה־בנימין, מצפה־יריחו.

פרויקט חוף הרחצה יכלול בשלב ראשון שירותי רחצה וחניון לשהיית יום ובשלב שני הקמת מסעדה ובריכות מים מתוקים.

ואדי קלט

ואדי קלט מהווה את אחד מאתרי הנוף הבולטים והמושכים שבאזור התכנון בכלל ובמדבר יהודה והשומרון בפרט.

כבר היום הוא מהווה את אחד ממסלולי הטיול המבוקשים. לאורכו מעיינות עין־פרה, עין־פואר ועין־קלט, מנזר סנט ג'ורג' ובשפכו ארמונות החשמונאים.

יש לשמור מחד על הואדי ואתריו בצורתם הטבעית אך מאידך לדעת לנצלם לתועלת הישובים שבסביבתו.

ואדי קלט צמוד לאחד מעורקי התחבורה הראשיים, על ציר ירושלים — יריחו — עין־גדי, המעביר בשנה נפח גבוה של תנועת תיירות עוברת.

יש לפתח את האתרים כך שתְהַוֵנָה כח מושך להסטת המטיילים מהכביש אליהם.

במסגרת התכנית, שבאחריות רשות שמורות הטבע, מוצע לפתח וליצור מוקדים סביב המעיינות ואמת המים, תוך ניצול המים ליצירת צמחיה ובריכות.

באם נפח המטיילים יצדיק זאת מוצע להקים בעין־פואר ובעין־קלט קיוסק ושרותים.

על כביש ירושלים — יריחו מוצע להקים בחאן השומרוני הטוב, משני צידיו, שרותי־דרך אשר יכללו תחנת דלק, מסעדה, חנות מזכרות ועוד. הפרוייקטים הנ"ל ינוהלו ע"י ישובי הסביבה. על ציר זה יוקם מרכז מידע למטיילים בסביבה ולאלו היורדים לאזור יריחו וים המלח.

כפר־אדומים

תוך ניצול הנוף המדברי ואקלימו היבש וקרבת המקום לירושלים ואתריה מחד ולים המלח מאידך מוצע לפתח בישוב קיט ביתי לנופשים המבקשים לנצל את היתרונות שבמקום. הקייט הביתי יוכל להתבצע כפרוייקט משותף מרוכז או בבתי התושבים.

מוצע להקים במקום חוות סוסים לטיולי רכיבה באזור ואשר תשתלב בחוות האחרות המוצעות.

עפרה

עפרה מנהלת כיום בית־ספר שדה בהיקף של 120 מיטות. הפעילות נערכת חלקה במבנים ישנים וחלקה במבנים חדשים. מלבד שיפור המערכת הפיזית והקיבולת לא מוצע הגדלת בית־הספר.

בית־אל

יתרונה של בית־אל בגודלה החזוי, המצאותה על ציר ראשי, בקירבתה לירושלים וסוג האוכלוסיה.

מוצע לפתח במקום שירותי דרך, תחנת דלק ומזנון, ובאם תהיה לכך הצדקה כלכלית הקמת מלון (אכסניה), דוגמת זו שבקרית־ארבע.

לטרון

באזור לטרון שני מוקדים, האחד קיים והשני מוצע.

א. פארק קנדה — פארק רחב ידיים המשתרע ממזרח למחלף לטרון בטיפול הקרן הקיימת לישראל. הפארק משמש כחניון נופש פעיל ובו מתקני ספורט ומשחק וכן מוקדים לחניון־יום ופיקניקים.

ב. משטרת לטרון — במשטרת לטרון מוצע להקים אתר הנצחה לחיל השריון. תכנית האתר כוללת, מלבד אתר הנצחה, מוזיאון ומרכז לימודים.

רמת־עטרות

רמת־עטרות מוצעת כאתר לעיר לוין מצפון לירושלים, ביוזמה פרטית.

היזמים הפרטיים מבקשים להקים במקום קאונטרי קלאב ובית מלון צמוד, פרוייקט החסר באזור ירושלים.

גבעת־זאב

גבעת־זאב יושבת בציר דרכים חשוב העולה לירושלים. מוצע כי בציר זה יוקמו שירותי דרך הן עבור התנועה העוברת והן עבור המטיילים באזור.

4.4.1. כבישי ומסלולי טיול

כבישי תיירות

יש להבחין בין תיירות החוץ, שרובה המכריע תנועה עוברת בתוך אזור התכנון, לבין תיירות הפנים העוברת, המטיילת בתוך האזור.

על מנת לפתוח את האזור לתיירות יש להביא את התייר והמטייל לסטות מהצירים המקובלים אל צירי משנה, כגון עליה לירושלים שלא דרך הכביש המהיר אלא דרך מעלה בית־חורון או חוצה בנימין.

מסלולי הרכב העיקריים המוצעים הן לתייר החוץ והן למטייל הישראלי הם:

א. מעלה בית־חורון.

ב. חוצה־בנימין — מנוה־צוף לג'פנא.

ג. כביש נוה־צוף — רס־כרכר — עין־עריק.

ד. חוצה־בנימין — אום־צפא — ערורה — שילה.

ה. כביש ירושלים — שכם.

ו. כביש ראמאללה — יריחו.

מסלולי טיול רגלי

מסלולי הטיול העיקריים המוצעים בזה מטרתם ליצור רצף בין אתרי הנוף, הטבע ואתרי העתיקות שבאזור:

א. עבוד – שילה.

ב. עין־יברוד – הר בעל חצור.

ג. עין־סמיא – ואדי עוג'יה.

ד. עג'ול – עין־סיניא.

ה. נוה־צוף – רס־כרכר – עין־עריק.

ו. ואדי מכוך.

ז. ואדי קלט.

ח. ואדי צווינית.

ט. הר בעל חצור – כוכב־השחר – ואדי עוג'יה.

ו.5.4. יער ויעור

כיום מספר היערות הקיימים והניתנים לניצול, למטרות נופש קצר או בינוני, מצומצם. על מנת שאפשר יהיה להרחיב את הפוטנציאל לטווח הארוך יש לטעת יערות נוספים אשר יהוו רצף ליערות הנופש שבתוך הקו הירוק מחד ויאפשרו פיתוח הנופש בתוך האזור מאידך. עקב המיעוט בשטחי אדמות מדינה, אפשרויות הרחבת שטחי היערות מצומצם, השטחים בלתי רציפים ורבים מהשטחים קשים מבחינה טופוגרפית.

ההצעה המסוכמת במפת התיירות והנופש מבוססת על הצעות הק.ק.ל.

ו.6.4. שמורות טבע

בכדי לשמור על ערכי הטבע בעלי מאפיינים יחודיים בתחום הנוף, הגיאולוגיה, החי והצומח מוצע כי מספר אתרים יוכרזו כשמורות טבע. שמורות טבע אלו יהיו בפיקוח קמ"ט רשות שמורות הטבע ותאסר בהם פעילות ופיתוח בלתי מבוקרת.

בשיתוף עם רשות שמורות הטבע מוצעות שמורות הטבע הבאות:

א. ואדי עוג'יה.

ב. ואדי עריק.

ג. ואדי קלט (חלקו מוכרז).

ד. נחל שילה.

ה. עין־דרא.

ו. יער אום־צפא (מוכרז).

ז. ואדי א־זרקא.

ח. נבי עית.

ט. נחל דולב.

י. אלוני בלעין.

יא. יער דיר ניזם.

יב. אלוני שייך למון.

ו.7.4. שמורות נוף

אחד ממאפייניה הנופיים של יהודה ושומרון בכלל ומוא"ז מטה־בנימין בפרט הוא במגוון של אזורים טבעיים אשר לא נפגעו עדיין ע"י פיתוח. התכנית מציעה לקבוע שני אזורים טבעיים אשר תהוונה שמורות נוף, אזורים השונים נופית זה מזה:

א. כתף במת־ההר, מנוה־צוף עד עין־קיניא.
יחודיותו בנופו הים תיכוני — בוסתנים, חורש טבעי, עיבוד חקלאי, כפרים וכו'.

ב. המורדות המזרחיים בין ואדי מכוך לכביש ירושלים — יריחו.
יחודיותו בנופו המדברי — צמחיה מדברית, בתרונות, קניונים, החי וכו'.

בשמורות נוף אלו תאסר פעילות פיתוח אשר תפגע באותה יחודיות.

ו.8.4. פארקים וחניונים

היום קיימים שני חניונים הפתוחים לקהל, בפארק קנדה שבעמק איילון וביער אום־צפא. מוצע לפתח במסגרת היערות הקיימים והמוצעים ובשמורות הטבע חניונים נוספים לנוחיות המטיילים והנופשים באזור.

פארקים וחניונים אלו יוקמו בסמוך ויתבססו על ערכי הטבע והנוף שבסביבה. מוצע, על כן, להקים חניונים נוספים ב־:

א. עין־קיניא.

ב. ואדי זרקא.

ג. חורבות שילה.

ד. עין־קלט.

ה. עין־פואר.

ו. עין־פרה.

ז. עין־סמיא.

ח. נבי סמואל.

ו.9.4. מועסקים והשקעות

סה"כ מספר המועסקים החזוי בענף התיירות לשלב הפיתוח הנוסף הוא כ־300 איש ולשלב א' כ־45 איש.

סה"כ ההשקעות החזויות בענף התיירות לשלב הפיתוח הנוסף כ־1.2 מיליארד (מחירי 11/83). לשלב א' כ־40 מליון שקל.

ו.10.4. סיכום

1. ניתן לסכם את מפעלי התיירות העיקריים לפי נושאים כדלקמן:
   פארקים — יער אום־צפא, פארק קנדה, ואדי קלט.
   מלונות והארחה — שילה, נוה־צוף, בית־אל, רמת־עטרות.
   קייט ביתי — כפר־אדומים.
   שרותי דרך — לטרון, רנתיס, חאן השומרוני הטוב, בית־אל.

2. מספר המפעלים הכלכליים בתחום המועצה האזורית מטה־בנימין מוגבל ומספר המועסקים כ־300, מהווה פחות מאחוז מכלל המועסקים.
   עיקר הפיתוח בתיירות, הן לשהיית יום והן לשהיה ארוכה יותר, יתבסס על תיירות פנימית ועממית.
   אין לאזור כל אפשרות לפתח מרכז תיירות שבו יתרונות לגודל אשר יוכלו לספק את התייר מחו"ל.

3. רוב ישובי האזור כיום הינם ישובים בעלי אופי דתי. פירושו הגבלת אפשרויות הפעלה של מתקנים בשבתות ומועדים, ימי שיא בביקורי מטיילים לשהיית יום.
   יש לכן לקבוע מדיניות הפעלה ברורה אשר בהתאם להנחיותיה יוקמו או ידחו מפעלי תיירות שונים.
   מוצע כי תוקם ע"י המועצה האזורית חברה לפיתוח מפעלי תיירות אשר תקים ותנהל אותם פרוייקטים תיירותיים שנמנו לעיל ובה יועסקו תושבי האזור.

טבלה מס' 43 **מפעלי תיירות מועסקים והשקעות שלב פיתוח נוסף ושלב א' 1986/7**

האזור	המפעל	מועסקים פיתוח נוסף	מועסקים שלב א'	השקעות (מיליוני שקל) פיתוח נוסף	השקעות (מיליוני שקל) שלב א'
שילה	חוות סוסים	4	2	3.6	1.8
	מסעדה	10	4	27.0	5.0
	שחזור עתיקות	2	—	27.0	5.0
	אכסניה	20	—	90.0	—
נוה־צוף	מזנון	6	2	18.0	1.8
	חוות סוסים	4	—	3.6	—
	בית הארחה	50	—	270.0	—
	שרותי דרך	4	—	14.0	—
ים־המלח	חוף קליה	10	4	36.0	9.0
ואדי קלט	עין־קלט	2	—	1.8	—
	עין־פואר	2	—	1.8	—
	חאן השומרוני הטוב	20	10	18.0	9.0
כפר־אדומים	חוות סוסים	4	2	3.6	1.8
	קייט ביתי	15	—	27.0	—
עפרה	בית־ספר שדה	30	20	36.0	9.0
בית־אל	שרותי דרך	4	—	14.0	—
	מלון	20	—	140.0	—
לטרון	משטרת לטרון	15	—	90.0	—
	שרותי דרך	4	—	14.0	—
רמת־עטרות	מלון קאונטרי קלאב	60	—	360.0	—
גבעת־זאב	שרותי דרך	4	—	14.0	—
סה"כ		**300**	**44**	**1209.4**	**42.4**

1.5. פיתוח החקלאות

1.5.1. מטרות ויעדים

פיתוח מערכת חקלאית לשמירה על אדמות המדינה ולהרחבת מקורות תעסוקה באמצעות:

א. פיתוח והרחבת שטחי מרעה.

ב. פיתוח ענף בעלי חיים.

ג. פיתוח ענפי גידולי שדה ומטעים.

ד. פיתוח בתי צמיחה וחקלאות אינטנסיבית.

2.5.1. כללי

ענף החקלאות בעולם בכלל ובארץ בפרט הולך ומצטמצם ומספר המועסקים בו הולך וקטן. אזור התכנון של מטה־בנימין איננו משופע באפשרויות לפיתוח החקלאות כענף תעסוקה, למעט בענפים מסויימים או פיתוחים מקומיים. הפיתוח מוגבל בעיקר בשל:

א. מחסור בקרקע שבבעלות מדינה.

ב. מחסור בקרקע מתאימה לחקלאות.

ג. מחסור במים.

ד. מגבלת מכסות היצור.

על כן יש לצאת מנקודת מבט כי ענף החקלאות יהיה בהיקף מצומצם ביותר ויעסיק כח עבודה קטן ביותר. כמו כן, באם קיים הרצון כי בחקלאות יעבדו ידיים עבריות, תהיה קיימת בעיית כח־אדם לעבודות פיזיות כעישוב, קטיף וכו', בעיקר באזור בו האוכלוסיה היא מרמה סוציו—כלכלית בינונית ומעלה.

3.5.1. החקלאות — מצב קיים 1982

החקלאות הערבית

רוב הקרקע באזור מועצה אזורית מטה־בנימין הינה קרקע המעובדת ע"י האוכלוסיה הערבית היושבת בכפרים, בטכניקות של חקלאות הר — במדרגות. הגידולים העיקריים הינם בתחום המטעים, מעט גידולי בעל וגידולי שלחין ובעלי חיים.

טבלה מס' 44: **התפלגות הגידולים לפי שטח של החקלאות הערבית**

הגידול	שטח בדונמים	באחוזים
סה"כ מטעים	**167,000**	**62.0**
זיתים	120,000	
תאנים	26,000	
שקדים	3,000	
ענבים	18,000	
גידולי שדה	**95,000**	**35.0**
ירקות	**7,300**	**3.0**
סה"כ שטח מעובד	**269,300**	**100.0**

חקלאות זו עושה שימוש בשיטות מסורתיות ופשוטות כגון עיבוד בעבודות ידיים ללא כלים מכניים, ללא השקיה ודישון. זאת בעיקר בשל המבנה הטופוגרפי ומבנה הקרקע באזור שהינו טרשי ברובו. מסיבות אלו חלקות העיבוד קטנות ואינן מהוות יחידות כלכליות. רוב היבולים מיועדים לצריכה עצמית וחלקם משווקים לירדן או לישראל בדרך זו או אחרת.

החקלאות בדרך כלל מפוזרות סביב לכפר ברדיוסים של 12 — 10 ק״מ. כיום קיימת נטיה להפסיק ולעבד את החלקות המרוחקות וזאת בשל קשיי גישה וחוסר כדאיות כלכלית, אלטרנטיבות תעסוקה כדאיות יותר שלא היו קיימות לפני 1967 וחוסר רצון מצד הצעירים לעסוק בחקלאות.
ניכר היום מאמץ, אם כי מצומצם, לעבור לשיטות עיבוד מודרניות המופצות באמצעות רשת ההדרכה של הממשל הצבאי.

החקלאות היהודית

כמוצג בטבלה להלן, היקף החקלאות בישובי מועצה אזורית מטה־בנימין הינו מצומצם ולמעשה מתרכז במושב השיתופי מבוא־חורון ומתפזר בין מספר ישובים קטן.

הפיזור הבין־ענפי גדול, החל במטע לסוגיו וכלה בבעלי חיים ובתי צמיחה. רב היחידות אינן מאפשרות תעסוקה מלאה למתיישב הבודד העוסק בחקלאות ובעצם מהוות פרנסה חלקית למשפחה אחת, תוך ניצול תקציבי ביסוס של יותר ממתיישב.

המטעים ברוב הישובים מעובדים, בשלב זה, בצורה מרוכזת ע״י שכיר — חבר מטעם האגודה עד אשר יחולקו למשפחות.

חלק מהאדמות המעובדות ע״י הישובים שבאזור התכנון, כ־20 אחוז, אינן נמצאות בתחום מועצה אזורית מטה־בנימין. גם שטחי מרעה, חלקם איננו בתחום אזור התכנון.

טבלה מס׳ 45: **התפלגות ענפי החקלאות לפי ישובים — 1982**

	מטעים (דונם)					גד״ש (דונם)			יחידות לול			בקר	
	זית	אבוקדו	כרם	נשיר	פרדס	גד״ש	בעל	זרעים	בתי צמיחה	פטימים הודיים	רביה	צאן (ראש)	יחידות מכוורת
כפר־אדומים	100	9				12			5				
שילה												300	
כ. השחר			230				350	35				300	
עפרה				210							4		
מב. חורון	*170	*90	275		*180	2300	890			3		560	1
מתתיהו			*170		*225		300			3			
נוה־צוף				10						2			1
סה״כ	**270**	**99**	**675**	**220**	**405**	**2312**	**1540**	**35**	**5**	**8**	**4**	**1160**	**2**

* חוץ לאזור

סה"כ המועסקים בחקלאות באזור התכנון ב־1983 51 איש :

כפר־אדומים	5 —
שילה	3 —
כוכב־השחר	5 —
עפרה	5 —
מבוא־חורון	26 —
מתתיהו	7 —

בעיות ומגבלות למצב הקיים

המצב הקיים היום בחקלאות בישובי האזור איננו ורוד וקיימות בעיות ומגבלות.

א. חלק מהמטעים אינם מניבים ועל כן אינם מספקים תעסוקה מלאה.

ב. לא לכל המטעים מיכסות מים מאושרות.

ג. הלולים אינם מצליחים לייצר את המיכסות שהוקצבו בשל העובדה שהלולים המבוקרים בנויים ללא סככות פתוחות המאפשרות צמצום זמן השהיה והרחבת מספר המחזורים.

ד. כבר בשלב זה אין שטחי מרעה מספיקים מבחינת יחידות מזון נדרשות.

ה. מבני החממות שנבנו אינם עומדים בתנאי מזג אויר קשה, בעיקר הרוחות החזקות בעונת החורף.

4.5.1. פיתוח החקלאות — שלב פיתוח נוסף

בעיות ומגבלות

מספר בעיות ומגבלות מהוות בלם לפיתוח החקלאות ותכנונו.

א. הבעיה המרכזית בסקטור היהודי ביהודה ושומרון היא שטחי קרקע מתאימים לחקלאות בבעלות מדינה. למעשה אדמות המדינה מוגדרות כאדמות טרשים או שטחים שאינם מעובדים כך שלמעשה רק בחלקות קרקע מעטות ניתן להגיע לריכוזי קרקע היכולים להצדיק פיתוח פעילות חקלאות. רב האזור הינו הררי ועל כן גם חלקות הנמצאות בבעלות מדינה יהיו בדרך כלל בתנאים טופוגרפיים המהוים מגבלה בעיבוד באמצעות כלים מכניים או המצריכים הכשרת קרקע גדולה.

ב. לאזור אין יתרונות יחסיים מובהקים ועל כן קשה למצוא ענפים אותם ניתן לפתח דווקא באזור זה.

ג. הענפים המתאימים לאזור הינם ברובם רוויים ולא ניתן להשיג עבורם מכסות ייצור אשר יצדיקו את ההשקעות. מה גם שמכסות אלו חסרות באזורים החקלאיים המובהקים שלא הגיעו לביסוס כלכלי חקלאי.

ד. בשל גובה האזור מבחינה טופוגרפית הפתרונות של חקלאות אינטנסיבית ישימים רק במידה מוגבלת. עלויות החימום של בתי צמיחה מעמידים את הגידולים על סף הכדאיות או על הפסד ועל כן פתרון זה מוגבל ביותר.

ה. כמויות המים לחקלאות בישראל בכלל וביהודה ושומרון בפרט מצומצמות ומוגבלות. מפעלי המים הקיימים והמתוכננים מספקים מים לצריכה ביתית בלבד, כמויות המים במפעלים המקומיים מוגבל וחלק מהמים מובא מחוץ לאזור.

קיים חשש שבאם יוקצבו מכסות מים לחקלאות יהודית יהיה צורך בהקצבת מכסות מים למגזר הערבי. כיום קיים צו ממשל האוסר נטיעת מטעים חדשים.

ו. חלק מהפעילות בחקלאות מחייבת עבודת ידיים ועבודה פיזית אשר כח האדם היהודי באזור לא יהיה מוכן לעבוד בה.

ז. הסיוע הניתן ע"י המוסדות המיישבים מוגבל לתקציב הביסוס ולהכשרת הקרקע. משרד החקלאות נותן סיוע מוגבל, סיוע מורכב ומסובך השונה מענף לענף בהתאם לדרישות הזמן והשוק.

ח. ענף בעלי החיים מהווה בעיה אקולוגית, בעיקר מבחינת הריח. בישוב שבמהותו איננו חקלאי לא יתקבל ענף בעלי חיים בצמוד לישוב.

ענפים פוטנציאליים

עקב המגבלות שנמנו לעיל ואחרות, אפשרויות פיתוח החקלאות מצומצמות ביותר. יש לפתח ענפים יחודיים או ענפים שיש להן יתרון יחסי כלשהו, כגון המורדות המזרחיים של אזור התכנון בעל אקלים חם יחסית.

החקלאות באזור התכנון תהיה חקלאות מזדמנת — פיתוח החקלאות בהתאם לאפשרויות, אם וכאשר יהיו אמצעי יצור זמינים — מים, קרקע וגידולים מתאימים.

מגבלות הקרקע שהוזכרו לעיל מכתיבות בהכרח חיפוש ענפים פוטנציאליים הצורכים יחידות שטח קטנות מחד ותפוקות גבוהות מאידך. ענפים אלו מאופיינים ברובם כעתירי הון ואינם מספקים תעסוקה מלאה.

ענף בעלי החיים, חלקו מאופיין ע"י ענפים הצורכים יחידות קרקע קטנות ועל כן משתבצות בתוך המערכת המוצעת וחלקו צרכן שטח גדול העשוי לשמש כמכשיר לשמירה על אדמות מדינה שממילא אינן מתאימות לשימוש קרקע אחר.

ניתן לטעת מטעים במקומות בהם יש יחידות קרקע גדולות מספיק. רצוי לפתח ענפים יחודיים בשיטות עיבוד יחודיות כמטעים אורגניים או מטעי בעל.

הענפים הפוטנציאליים שימנו לעיל, רובם מחייבים התקשרות חוזית לצורך שיווק ויצוא והבטחת בעליו בשנים הראשונות.

גידולים אינטנסיביים

1. פטריות
2. בתי צמיחה לצמחי בית ליצוא
3. תרבות רקמה
4. משקי רביה לפקעות ופרחים
5. צמחי מרפא, תבלין ובושם
6. חממות
7. זרעים

בעלי חיים אינטנסיבי

1. לולים מבוקרים
2. לולי רביה
3. מכוורות
4. דיר עיזים לחלב

בעלי חיים אינטנסיבי

1. צאן לבשר במרעה.

מטעים

1. עצי אגוז מסוגים שונים
2. זית לשמן ולמאכל
3. נשירים אורגניים
4. כרם ענבי יין

5.5.1. פיתוח החלקאות — 1986/7

על פי תכנון החקלאות לטווח הקצר והקרקע העומדת לרשות הישובים מתוכננים כ־2000 דונם למטעים לפי הפרוט הבא:

מבוא־חורון	— 275 ד'
כפר־אדומים	— 500 ד'
כוכב־השחר	— 500 ד'
עפרה	— 310 ד'
עטרות	— 200 ד'
ביר־נבאלה	— 160 ד'
בית־אכסא	— 30 ד'
סה"כ	— 1975 ד'

6.5.1. מקורות מים

כמויות המים הנדרשות לשלב ראשון כ־1.25 מליון מ"ק מים. מוצע ומתוכנן כי רב שטחי המטעים, יהיו מושקים במי־שפכים של מעלה אדומים, ראמאללה, גבעת זאב וישובי מתתיהו, כאשר תופעלנה המערכות לטיהור.

פיתוח נוסף של ענפי החלקאות יהיה תלוי באפשרויות הקצאת מכסות מים מתאימות, הן מים מתוקים והן מים מושבים.

7.5.1. מועסקים והשקעות

מאחר והיקף פיתוח החקלאות מותנה במשתנים וגורמים רבים, שחלקם אף אינם ידועים ואינם ניתנים לחיזוי כיום, לא ניתן לקבוע את היקף המועסקים בחקלאות.
ההערכה היא כי מספר המועסקים בחקלאות לא יעלה על 500 — 400 מועסקים שהם 2 — 1 אחוז מכלל המועסקים.

על פי נתונים שמקורם במשרד החקלאות ההשקעה למועסק בחקלאות מוערכת בכ־6.0 מליון שקל. סה"כ ההשקעות בחקלאות מוערכות ב־ 3.0 — 2.5 מליארד שקל. (מחירי 11.83)

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

תיירות ונופש

גבול התכנון

	קיים / בהקמה	מוצע
ישוב	●	○
יער		
שמורת טבע		
חניון / פארק		
בית ספר שדה ואכסניה		
מלונאות והארחה		
מסעדה / מזנון		
שירותי דרך		
קאונטרי קלאב		
חוות סוסים		
שמורת נוף		
אתר טבע ונוף		
אתר עתיקות		
כביש תיירות		
מסלול טיול רגלי		

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

1000 מ' 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 קמ'

מפת גבול
מפת גבול
מפת גבול

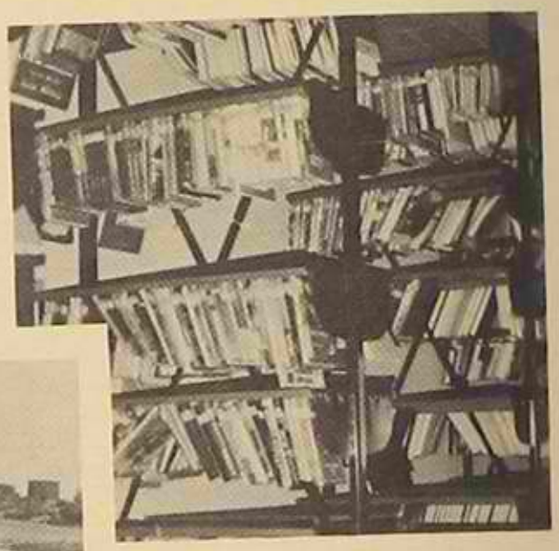

פרק ז' תכנית לפיתוח השרותים

השגת יעדי האיכלוס ומשיכת אוכלוסיה מותנה בעיקר ברמת השרותים אשר ינתנו להם בתוך האזור. אספקת השרותים תעשה על בסיס של שיתוף פעולה אזורי ברמות השונות, על מנת שאפשר יהיה להתגבר על הפיזור הרב של הישובים ומרחקי הנסיעה.

פרק זה עוסק בהצגת תכנון שרותי המנהל, השרותים האישיים והעסקיים ובעיקר שרותי החינוך, התרבות והבריאות.

ז.1. כללי

אחד האמצעים להשגת יעדי האכלוס המוצעים בתכנית הינו מתן שירותים לאוכלוסיה הפוטנציאלית המבקשת לעבור לאזור התכנון. השגת יעדי האכלוס מותנית בעיקר במתן שירותים ברמה גבוהה. אספקת השירותים תֵעשה על בסיס של שיתוף פעולה אזורי, ברמות שונות, זאת על מנת להתגבר על הפיזור הרב של הישובים במרחב ובמרחקי הנסיעה.

בהמשך יובאו, אחת לאחת, תכניות פיתוח השירותים והעיקריים שבהם־שירותי החינוך, התרבות והבריאות.

ז.2. שרותים מינהליים ואזוריים

המועצה האזורית, בשל פריסתה הנרחבת, משתדלת במידת האפשר להביא את השרותים אל הצרכן. חלק מהשרותים ניתנים במרוכז ברמה הגושית וחלק במרכז המינהלי בפסגות.

מינהל

משרדי המוא״ז שוכנים בפסגות, שם מוקם המבנה הקבוע של המוא״ז והוא כולל בתוכו את המחלקות השונות של המועצה, את הנהלת המתנ״ס, את המרפ״ד ומרכז ההשתלמויות. מיקום זה נקבע עפ״י החלטת ועדת שרים לענייני התיישבות.

המחלקות הקיימות במועצה הן : תכנון, חינוך, תרבות, תברואה, בטחון, גזברות והנהח״ש, מועצה דתית, מתנ״ס, החברה לפיתוח מטה־בנימין.

תכנון

מחלקת התכנון עוסקת בשלושה תחומים:

א. תכנון.

ב. ועדה מקומית לתכנון ובניה.

ג. קרקעות.

המחלקה מכינה תכנית אזורית כוללת למטה־בנימין ותכניות פיתוח ספציפיות כנדרש. הועדה המקומית לתכנון ובניה מטה־בנימין מטפלת במתן היתרי בניה, בדיקה ואישור תכניות מתאר ובפיקוח על הבניה.

בנושא קרקעות מטפלת המחלקה ברכישות, בסיוע ליזמים במידה והדבר תואם את התכנית האזורית ובשמירה על אדמות מדינה.

חינוך

המחלקה מטפלת ונותנת שרותים בנושאי חינוך מגיל שלושה חודשים ועד כיתה ח׳. השרות כולל מעונות־יום, גני ילדים, בתי ספר יסודיים ובתכנון חטיבת ביניים וחטיבה עליונה. תלמידי חטיבת הביניים והחטיבה העליונה בשלב זה מוסעים ע״י המועצה למקומות לימודָם בירושלים ובגוש־דן.

בשלב זה אין גוף ציבורי וולונטרי המטפל בהקמת מעונות, והמעונות מוקמים ומטופלים ע״י המועצה. בעיה זו חייבת למצוא פתרונה משום שאין מי שיממן את הקמת המבנים למעונות.המועצה מטפלת

תברואה

המועצה נותנת שרותים וטרינריים — חיסון בע״ח, ביקורת וכד׳, הדברת יתושים ומזיקים, ביקורת במבני ציבור של אמצעי הסניטציה, הרקת בורות רקב ועוד.

בטחון

בנושאים הבטחוניים בתחום המועצה בחיי היום יום ובהכנה לשעת חירום. המועצה דואגת לאבטחת הסעות התלמידים ושמירה על מוסדות חינוך. בהכנה לשע״ח קיים מטה מל״ח הכולל רכישות ציוד ומטה־ארגוני לצורך מתן שרותים בשע״ח.

מאורגנים קורסים שונים: נהגי מד״א, עזרה ראשונה, השתלמויות לרופאים, שימוש באקדח ובנשק אחר, מטווחים וכד׳.

רכישה, התקנה ואחזקה של ציוד כיבוי אש בכל הישובים. רכישה, התקנה ואחזקה של ציוד המקלטים בישובים.

שרותי קהילה

המועצה נותנת שרותי ייעוץ בתחום הסוציולוגי ובתחום הפסיכולוגי — חינוכי לתושבים ותלמידים הנזקקים לשרות כזה.

מועצה דתית

קיימת מועצה דתית המטפלת בשרותי הדת. בתי־כנסת וציוד עבורם, מקוואות, ציוד ואחזקה שוטפת, הרשמה לנישואין, תכנון וביצוע בתי עלמין ואחזקתם השוטפת.

החברה לפיתוח מטה־בנימין

גוף כלכלי אשר לישובים יש בו מניות. מטרתו פיתוח האזור. החברה עוסקת כיום בשלושה תחומים ותרחיב את פעולותיה בעתיד לתחומים נוספים:

א. מחלקת התחבורה הנותנת שרותי הסעות בתוך האזור ומחוץ לאזור.
ב. פינוי אשפה מישובי המועצה, מחנות צה״ל ומוא״ז עציון.
ג. בניית מבני ציבור בישובים עבור המינהל לבניה כפרית.

החברה מתחילה כעת בפיתוח תחנות דלק ושרותים וכמו כן תפותח זרוע אשר תעסוק:
בעבודות פיתוח וגינון בישובים.
בפיתוח פרוייקטים תיירותיים על בסיס מסחרי.

מתנ״ס

המתנ״ס נותן שרותים ברמת הישוב הבודד, ברמת הגוש וברמה האזורית. בתחום התרבות מוקם מרכז השתלמויות שיפתח השתלמויות בתחומים שונים לתושבי האזור.

מועסקים

סה״כ מספר המועסקים בשרותים מוניציפליים, מינהליים, אזוריים ואחרים מוערך בכ־500 לשלב הפיתוח הנוסף.

ז.3. פיתוח השרותים האישיים והעסקיים

ז.1.3. מטרות ויעדים

1. פיתוח מערכת השרותים האישיים, העסקיים והמסחריים, ברמה גבוהה לרווחת תושבי האזור.
2. פיתוח מערכת השרותים הנ"ל בתוך האזור והקטנת התלות בערים שמחוצה לה.
3. יצירת מדרג של מערכת השרותים בהתאם למדרג הישובים.

ז.2.3. כללי

אחד מהגורמים המשפיעים על אפשרות התיישבות יהודית באזור והגירת אוכלוסיה אליה היא קבלת שרותים נאותים. בעיקר שרותי חינוך אך גם השרותים המסחריים והאישיים הניתנים במקום. האוכלוסיה הפוטנציאלית מבקשת רמת־חיים ואיכות־חיים גבוהות ואלו מבוטאות, בין השאר, ברמת השרותים.

לאוכלוסיות שונות הרגלי קניות שונים וכן הרגלי צריכה שונים ועל כן גם ציפיותיהן שונות. את הרגלי הצריכה והרגלי הקניות אין לצפות כי יהיה ניתן לשנותם תוך זמן קצר. אנשים ודאי ימשיכו לצרוך ולקנות באותם מקומות בהם קנו בעבר, ביחוד עקב העובדה כי בישובים הקיימים אין עדיין אפשרויות לקניית שרותי מסחר ושרותים אישיים.

על כן מנצלת האוכלוסיה את העובדה כי עדיין רבה רמת היוממות למקום התעסוקה הקודם בעיר הגדולה — בגוש דן או ירושלים — וקונה שרותים אלו בסמוך למקום העבודה. עם ההסתגלות לישוב החדש ולאזור ההשתקעות בו ישתנו הרגלי הצריכה והקניה. עם הגידול בכמות האוכלוסיה ומעבר סחורות ושרותים שונים את סף הכניסה שלהם יפתחו חנויות ועסקים בישובים הבודדים, במרכזים הגושיים ובישובים הגדולים יותר.

בשלב הפיתוח הנוסף, כשאוכלוסית האזור תמנה כ־120,000 נפש, תתגורר כ־70 אחוז מהאוכלוסיה בשולי גוש־דן וירושלים אך בתחומי ההשפעה שלהם. פרושו של דבר כי שרותים וסחורות בעלי סף־כניסה גבוה ימשיכו לקנותן באותן ערים. כמות העסקים שיפתחו בישובים שבמורדות המערביים — בגוש בית־אריה — נילי, בגוש מתתיהו ובמידה מסויימת גם בגוש נוה־צוף וכן בישובים שבסביבות ירושלים — בגוש גבעון, בגוש אדומים ובמידה מסויימת בגוש בית־אל — תהיה מצומצמת מזו המקובלת בישובים שאינם בתחום ההשפעה של ערים גדולות, עד כדי 30 — 20 אחוז.

לכל אחד מהמוצרים סף־כניסה שונה וטווח מוצר שונה. על כן כמות המוצרים והשרותים תהיה תלויה בגודל האוכלוסיה של הישוב הבודד ושל סך האוכלוסיה המתרכזת סביב הישוב הבא אחריו במדרג. חלק מן השרותים מיועד לשרת את אוכלוסיית הישוב הבודד המונה עד 250 משפחות ונושא לכן אופי שכונתי. החלק האחר מיועד לשרת את כלל ישובי הגוש ועל כן ימוקם במרכז הגושי או בישוב הגדול מבין הישובים וישא אופי של מרכז מסחרי. בישובים הקטנים הבודדים ניתן לקנות מוצרים ושרותים בעלי סף־כניסה נמוך, בעיקר שרותי מזון. אפשר שניתן לפתוח בישוב הבודד עסקים נוספים בתחום השרותים האישיים, זאת בהתאם לסוג האוכלוסיה במקום, או בקרבתו למוקד תעשיה אשר יאפשר פתיחת שרותים עסקיים.

בישובים הגדולים, אשר גודל אוכלוסייתם מאפשר מבחר מוצרים נרחב יותר ובעלי סף־כניסה גבוה יותר, ינתנו שרותי מסחר בתחום המזון, הביגוד וצרכי בית. שרותים אישיים שונים כגון: מספרה, מכון יופי,

קיוסק, חשמלאי, אינסטלטור ושרותים עסקיים כגון בנק וסניף דואר, משרדים המספקים שרותים לאזור תעשיה או משרדים שאינם צמודים ללקוח.

השרותים האישיים והעסקיים במערכת זו כוללים:

מסחר סיטוני וקמעוני.

מוסדות פיננסיים, ביטוח וכו'.

שרותים עסקיים.

שרותי אחזקה למשק־בית.

שרותים אישיים.

שרותי אחזקה לתשתיות.

ז.3.3. עסקים

על פי סקרי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וסקרים אחרים היה הממוצע הארצי בשנת 1974 כ־15 עסקים לכל 1000 נפש.

חישוב מספר העסקים הנדרשים בכל ישוב וישוב נעשה על בסיס המקדמים הבאים:

תושבות בשולי הערים הגדולות	12 עסקים ל־1000 נפש.
תושבות וקריות	15 עסקים ל־1000 נפש.
כפרים וישובים קהילתיים	10 עסקים ל־1000 נפש.

סה"כ מספר העסקים הנדרשים לשלב הפיתוח הנוסף באזור המועצה האזורית מטה־בנימין מוערך בכ־1350 עסקים. עסקים המספקים שרותי מסחר, שרותים עסקיים, שרותים אישיים, שרותי תשתית ועוד.

ז.4.3. מועסקים

חישוב מספר המועסקים נעשה על פי מקדם של 2.5 מועסקים ליחידת עסק. סה"כ מספר המועסקים באזור התכנון במערכת שרותים זו מוערך בכ־3600 מועסקים, שהם כ־10 אחוז מכלל המועסקים באזור.

טבלה מס' 46: **מערכת השרותים העסקיים מספר העסקים והמועסקים — שלב פיתוח נוסף**

ישוב	נפשות	מס' עסקים	מועסקים	הערות
בית־אריה	2000	20	50	בתחום ההשפעה של גוש־דן
עפרים	10000	120	300	בתחום ההשפעה של גוש־דן
נילי	1000	10	25	בתחום ההשפעה של גוש־דן
נעלה	6500	78	195	בתחום ההשפעה של גוש־דן
רנניים	1000	10	25	בתחום ההשפעה של גוש־דן
אשכר	1000	10	25	בתחום ההשפעה של גוש־דן
מתתיהו	600	3	8	בתחום ההשפעה של גוש־דן
מבוא־חורון	600	3	8	בתחום ההשפעה של גוש־דן
יהויריב	4200	50	125	בתחום ההשפעה של גוש־דן
מתתיהו ג'	11000	132	330	בתחום ההשפעה של גוש־דן
רמת־מודיעים	2500	30	75	בתחום ההשפעה של גוש־דן

ישוב	נפשות	מס' עסקים	מועסקים	הערות
גבעת־אהוד	3000	36	90	בתחום ההשפעה של גוש־דן
מכתם	1200	12	30	
נוה־צוף	1100	15	38	מרכז גושי. קרבה לאזור תעשיה.
עטרת	1000	10	25	
סלעים	750	8	20	
מעין	1200	12	30	
משעול	1300	13	32	
מעלה־שלמה	2000	24	60	
נזר	1300	13	32	
ענר	1300	13	33	
דולב	1300	13	32	
גבעת־זאב	7500	90	225	בתחום ההשפעה של ירושלים.
בית־חורון	700	7	18	בתחום ההשפעה של ירושלים
גבעון החדשה	600	6	15	בתחום ההשפעה של ירושלים
גבעת־הראדר	6500	78	195	בתחום ההשפעה של ירושלים
נבי־סמואל	3000	36	90	בתחום ההשפעה של ירושלים
נוה־בית	800	8	20	
שילה	3500	42	103	מרכז גושי
מעלה־לבונה	1500	15	37	
מבוא־שילה	1000	10	25	
שילה ב'	1000	10	25	
מצפה־לבונה	750	8	20	
בטנה	1500	15	37	
בית־אל	13000	190	475	מרכז גושי. מרכז מסחרי.
פסגות	1300	13	32	
עפרה	1500	15	38	
כוכב השחר	1000	10	25	
רימונים	800	8	20	
מעלה־מכמש	1000	15	38	קירבה לאזור תעשיה
עין־שרת	1000	10	25	
עלי־אל	2500	25	62	
מכמש ב'	750	8	20	
מצפה־יריחו	2500	25	62	בתחום ההשפעה של ירושלים
כפר־אדומים	1000	10	25	בתחום ההשפעה של ירושלים
ענתות	800	8	20	בתחום ההשפעה של ירושלים
רמת־עטרות	11000	130	325	בתחום ההשפעה של ירושלים
סה"כ		**1427**	**3565**	

ז.4. מערכת החינוך

ז.1.4. מטרות ויעדים

מטרת התכנית המוצעת בזה הינה פריסת מערכת החינוך בתחום המוא"ז מטה־בנימין, לשלב הפיתוח הנוסף וכנגזר ממנו לשנת 1986/7.

יעדי התכנית:

א. פיתוח מערכת חינוך קהילתית המשלבת בתוכה גם את מערכת התרבות של הקהילה.

ב. פיתוח מערכת חינוך ברמה גבוהה ככל האפשר אשר תענה על ציפיות המתיישבים מחד ותהווה מוקד משיכה לאוכלוסיה פוטנציאלית מאידך.

ג. בניית מערכת חינוך אשר תענה על צרכי ודרישות הזרמים השונים.

ד. יצירת מערכת חינוך לכל הגילים, החל ממעונות לפעוטות וכלה במרכז השתלמות למבוגרים.

ה. פריסת מערכת החינוך בצורה יעילה וכלכלית, תוך התחשבות בנוחות התלמיד ובטחונו.

ו. פיתוח מערכת החינוך יהיה מותאם להתפתחות, הן של הישוב הבודד והן של המערכת הגושית או האזורית.

תכנית זו נגזרת מתכנון פריסת הישובים במוא"ז מטה־בנימין.

ז.2.4. עקרונות התכנון

כללי

מערכת החינוך תתחלק לארבע חטיבות בהתאם למקובל היום במדינת ישראל:

1. חטיבת הגיל הרך — כוללת מעונות יום, גני ילדים קדם־חובה וחובה. לפי הצורך כיתות בית ספר יסודי א' — ב'.
2. חטיבה תחתונה — כיתות בית־ספר יסודי א' — ו' (כיתות א' — ב' של הישוב).
3. חטיבת ביניים — כיתות ז' — ט'.
4. חטיבה עליונה — כיתות י' — יב'.

בתי הספר יתוכננו על פי הזרמים החינוכיים הקיימים והמוכרים במדינת ישראל תוך התאמה לאוכלוסיית אותם ישובים שבית הספר אמור לשרת. בכל מקרה לא יפתח מוסד שגודלו פחות מהגודל המינימלי המוגדר בהנחיות משרד החינוך.

בתי הספר בתחום מוא"ז מטה־בנימין יהיו בתי ספר קהילתיים.

העקרונות

העקרונות המנחים את התכנית המוצעת הם:

1. בכל ישוב תוקם חטיבת הגיל הרך. במקרים בהם אוכלוסיית הילדים לא תצדיק פתיחת כיתות א' — ב', על פי הנחיות משרד החינוך, יוסעו התלמידים לבית הספר הסמוך.
2. חטיבה תחתונה תמוקם בישוב אחד או יותר בכל גוש בהתאם לגודל האוכלוסיה ומספר הזרמים הנדרש. (פריסת הישובים תוכננה כך שכל גוש יהיה הומוגני ככל האפשר).
3. יתכנו מקרים שעד אשר הישוב או הגוש יגיעו לשלב הפיתוח הנוסף החטיבה התחתונה תכלול גם כיתות ז' — ח' באופן זמני.
4. חטיבה תחתונה במסגרת הגושית תהווה את המסגרת המנהלית לכיתות א' — ב' שבישוב הבודד.
5. חטיבת הביניים וחטיבה עליונה תמוקמנה במסגרת אזורית כך שתשרת גוש אחד או יותר בהתאם להיקף האוכלוסיה.
6. חטיבה עליונה תהווה למעשה תיכון מקיף בזרם הממלכתי.
7. במסגרת המערך האזורי יש לשאוף כי מרחקי הנסיעה של התלמידים לא יעלו עד כמה שניתן, על מרחק נסיעה של כ־15 ק"מ או כ־20 דקות נסיעה בכל כיוון לילדי כיתות א' — ב' וכ־20 ק"מ או כ־30 דקות נסיעה לכל כיון לילדי כיתות ג' ומעלה.
8. תכנון מוסדות התרבות ברמת הישוב הבודד וברמה הגושית והאזורית יהיה משולב בשטח בית הספר, תוך ניצול המבנים והמתקנים הקיימים בו.
9. מוצע כי בית הספר ימוקם במרכז הישוב, כך שמרחקי ההליכה של הילדים יהיו מינימליים.
10. בתכנון מערכת החינוך ילקח בחשבון איכלוס מירבי של הכיתות על פי תקני משרד החינוך והתרבות כדלקמן:

    א. מעון יום — גיל 3 חודשים עד 1.5 שנים — עד 15 ילד לכיתה.
    מגיל 1.5 שנים עד 3 שנים — 20—25 ילד לכיתה.

    ב. גן ילדים — גיל 3 שנים עד 6 שנים — עד 30 ילד לכיתה.
    ניתן לשלב עד שני קבוצות גיל בלבד. במידה וקיים צורך בשילוב 3 קבוצות גיל מספר הילדים בכיתה לא יעלה על 28.

    ג. חטיבה תחתונה — עד 35 ילד בכיתה.

    ד. חטיבת ביניים — עד 40 ילד בכיתה.

    ה. חטיבה עליונה — עד 40 ילד בכיתה.

    ו. חטיבה עליונה מקצועית — עד 35 ילד בכיתה.

11. השטח הנדרש על פי תקני משרד החינוך והתרבות לכיתות השונות הוא:

    א. מעון יום — שטח כיתה בהתאם לפרוגרמה באותה עת. שטח מגרש 0.5 דונם לכיתה.

    ב. גן ילדים — שטח כיתה בהתאם לפרוגרמה באותה עת. שטח מגרש 0.5 דונם לכיתה.

    ג. בית־ספר יסודי — שטח כיתה בהתאם לפרוגרמה באותה עת. שטח מגרש 0.5 דונם לכיתה.

    ד. חטיבת ביניים — שטח כיתה בהתאם לפרוגרמה באותה עת. שטח מגרש 1.0 דונם לכיתה.

    ה. חטיבה עליונה — שטח כיתה בהתאם לפרוגרמה באותה עת. שטח מגרש 1.0 דונם לכיתה.

12. שטחי הבניה ברוטו הנדרשים על פי תקני משרד החינוך והתרבות למוסדות החינוך השונים הם:

א. מעון יום	— 3 כיתות	—	240 מ״ר.
ב. גן ילדים	— 3 כיתות	—	270 מ״ר.
ג. בית־ספר	— 6 כיתות	—	1050 מ״ר.
ד. בית־ספר	— 12 כיתות	—	2200 מ״ר.
ה. בית־ספר	— 18 כיתות	—	2700 מ״ר.
ו. בית־ספר	— 24 כיתות	—	2950 מ״ר.
ז. בית־ספר	— 36 כיתות	—	4400 מ״ר.

13. המדד לקביעת גודל אוכלוסיית התלמידים החזויה הוא שלושה אחוז לשנתון מסך כל הנפשות התורמות.

14. בכיתות מעון הונח כי רק 80 אחוז מהילדים בגיל זה נשלחים למעונות יום.

ז.3.4. מערכת החינוך — מצב קיים תשמ״ג

בתחום מוא״ז מטה־בנימין 20 ישובים, אשר אוכלוסייתם מתפלגת מהזרם הממלכתי מחד וכלה בזרם החרדי מאידך, כשבתווך אלו התומכים בחינוך המעורב והזרם הדתי והתורני. בכל הישובים כיום מעונות יום וגני ילדים. ב־12 ישובים קיימת חטיבה תחתונה כיתות א׳ — ו׳, מהם בשלושה ישובים קיימת חטיבה צעירה לכיתות א׳ — ב׳ בלבד. אין כיום חטיבת ביניים או חטיבה עליונה והתלמידים לומדים מחוץ לאזור.

כיום, בשנת הלימודים תשמ״ג, סך כל מספר התלמידים בישובי מוא״ז מטה־בנימין 2163 תלמידים מהם לומדים 1864 תלמידים בבתי־ספר שבתחום המועצה ושאר התלמידים לומדים בירושלים או גוש־דן.

טבלה מס׳ 47: **התפלגות התלמידים לשנת הלימודים תשמ״ג לפי ישובים.**

ישוב	מעונות		קדם־חובה		גן־חובה		כתות א־ב		כתות ג־ו		ח. ביניים		ח. עליונה		
	תלמיד	כיתה	תלמיד	כיתה	תלמיד	כיתה	תלמיד	כיתה	תלמיד	כיתה	תלמיד	כיתה	תלמיד	כיתה	
בית־אריה	19	2	20	1	7	1	18	2	30	4	17	3	7	3	חטיבת ביניים לומדים בגוש־דן.
נילי	8	1	8	עם חובה	2	1	8	2	21	4	6	3	5	3	חטיבת ביניים לומדים בגוש־דן.
מתתיהו	—	—	16	עם חובה	4	1	12	2	11	4	4	3	—	—	חטיבה תחתונה לומדים בשעלבים.
מבוא־חורון	—	—	30	1	17	1	32	2	36	4	6	2	—	—	חטיבה תחתונה לומדים בשעלבים.
נוה־צוף	25	5	27	1	19	1	50	2	55	4	19	3	10	3	ח. ביניים + עליונה בגוש־דן.
עטרת	5	1	12	1	1	—	1	1	7	4	—	—	—	—	לומדים בנוה־צוף.
גבעון החדשה	29	3	34	1	17	1	42	2	54	4	17	3	4	2	ח. ביניים + ח. עליונה לומדים בי־ם.
בית־חורון	20	2	15	עם חובה	8	1	18	2	30	4	9	3	5	3	ח. ביניים + עליונה לומדים בי־ם.
חדשה	14	2	12	עם חובה	6	1	4	2	6	3	3	3	4	3	ח. ביניים + עליונה לומדים בי־ם.
שילה	—	—	48	1	15	1	10	2	23	4	7	3	—	—	א־ד במקום, ה־ח עפרה ובית־אל, ט־י־ם.
בית־אל	38	3	58	2	22	1	54	3	95	6	18	3	6	3	ח. ביניים + עליונה לומדים בי־ם.
בית־אל ב׳	—	—	38	1	8	1	17	2	6	2	7	3	2	2	א־ד בית־אל, ביניים + עליונה בי־ם.
פסגות	15	2	18	1	3	1	18	2	13	4	12	3	4	3	בית־אל, ירושלים.
עפרה	35	3	45	2	20	1	47	—	64	—	28	3	6	3	ח. ביניים ז־ח עפרה, ט+ י־ם ועוד.
כוכב־השחר	15	1	13	עם חובה	6	1	8	2	3	1	3	2	2	1	ח. תחתונה וביניים עפרה.
רימונים	8	1	5	עם חובה	4	1	7	2	8	4	2	1	—	—	מעלה־אפריים.
מעלה־מכמש	18	2	12	עם חובה	6	1	14	2	11	4	—	—	—	—	א־ב במקום, ג־ו בעפרה.
מצפה־יריחו	—	—	22	עם חובה	8	1	16	2	2	2	—	—	—	—	א־ג במקום. ד־ה בירושלים.
כפר־אדומים	20	2	25	1	13	1	18	2	32	4	16	3	1	1	במקום. ח. ביניים+עליונה בירושלים.
ענתות	—	—	—	—	2 בכפר־אדומים		1	1	3	2	—	—	—	—	כפר־אדומים
סה״כ	**269**	**30**	**575**	**13**	**188**	**18**	**396**	**37**	**510**	**68**	**174**	**44**	**51**	**30**	

ז.4.4. מערכת החינוך — שלב פיתוח נוסף

כללי

על פי עקרונות התכנון שהוצגו לעיל מוצעת בזה פריסת מערכת החינוך לשלב הפיתוח הנוסף של ישובי המועצה האזורית מטה־בנימין, זאת בהתבסס על פריסת מערך הישובים.

הפריסה להלן תתייחס למערכת החינוך היסודי והעל־יסודי. פריסת המעונות, גני קדם־חובה וגני חובה תהיה על פי עקרונות מספר 10, 13, 14 שנמנו לעיל.

לצורך פריסת מערכת החינוך היה צורך להעריך את אוכלוסיית התלמידים החזויה. ניתן היה לבצע זאת בשתי דרכים:

א. התחשיב המקובל של 3% לשנתון.

ב. לבנות מודל של אוכלוסיית הנשים בגיל הפריון המאפיין את הישובים כיום ועל פי שיעורי הריבוי הטבעי להעריך את מספר התלמידים הצפוי בכל גיל.

בדיונים שהתקיימו הוחלט שלצורך תכנון כולל יעשה החיזוי על פי האפשרות הראשונה ולצורך תכנון מפורט להשתמש באפשרות השניה.

גוש בית־אריה — נילי

עקב גודל האוכלוסיה של גוש זה, אשר המרכיב העיקרי בו הם התושבות, יש לחלק את הגוש לענין החינוך לשני גושי משנה.

גוש בית־אריה

גוש בית־אריה כולל את הישובים בית־אריה, עפרים ורנגים. סה״כ היקף האוכלוסיה 3250 משפחות שהם כ־13,000 נפש, מס׳ התלמידים החזוי 6760.

אוכלוסית תלמידים זו מצדיקה הקמת בתי־ספר יסודיים ופריסתם כדלקמן:

בית־אריה — בית־ספר יסודי מ״מ 12 כיתות.

עפרים — 3 בתי־ספר יסודיים מ״מ, 18 כיתות כל אחד, עבור עפרים ורנגים.

פריסת בתי הספר המקיפים תהיה כדלקמן:

עפרים — שני בתי־ספר מקיפים מ״מ. האחד בן 36 כיתות והשני בן 24 כיתות, עבור הישובים בית־אריה, רנגים ועפרים.

גוש נילי

גוש נילי כולל את הישובים נילי, נעלה ואשכר. סה״כ היקף האוכלוסיה כ־2000 משפחות, שהם כ־8500 נפשות. מס׳ התלמידים החזוי 4200.

אוכלוסיה זו מצדיקה הקמת שני בתי־ספר יסודיים בנעלה, בני 18 כיתות ו־12 כיתות ובית־ספר יסודי 6—12 כתות בנילי עבור נילי והישוב אשכר.

בית־ספר מקיף, 36 כיתות, יוקם בנעלה לכל שלושת הישובים.

האוכלוסיה הדתית תוכל לשלוח את התלמידים לבתי־ספר ממלכתיים־דתיים בגוש נוה־צוף או גוש מתתיהו.

גוש מתתיהו

בגוש מתתיהו כיום שני ישובים חקלאיים חרדיים ובהקמה ישוב חרדי יהויריב (גני מודיעין). כל הישובים המוצעים להקמה הינם ישובים בסדר גודל של תושבה ובעלי אופי עירוני. עקב הריבוי בזרמי החינוך בגוש זה — חרדי, חרדי (בחינוך התיישבותי), ממלכתי־דתי, וממלכתי — מחייב הדבר מספר בתי־ספר.

סה״כ מספר התלמידים בגוש זה 11960 המתחלקים כדלקמן: חרדי 2620 תלמידים, ממלכתי־דתי 3320 תלמידים וממלכתי 6020 תלמידים.

שני הישובים החקלאיים, מתתיהו ומבוא־חורון, ימשיכו לקבל שירותי חינוך בקיבוץ שעלבים שבתחום מוא״ז גזר.

ביהויריב, המוגדר כישוב חרדי, יוקם בית־ספר יסודי לבנים 12 כיתות ולבנות 12 כיתות.

במתתיהו ג׳, המתוכנן כישוב מעורב דתי וחילוני, יוקמו שני בתי־ספר יסודיים בני 18 כיתות וכן בית־ספר יסודי ממ״ד 18 כיתות. בגבעת־אהוד, המתוכנן כישוב חילוני, יוקם בית־ספר יסודי 24 — 18 כיתות אשר ישרת גם את הישוב מכתם (בהנחה שאוכלוסייתו תהיה חילונית).

ברמת־מודיעין יוקם בית־ספר יסודי ממ״ד בן 12 כיתות.

החינוך העל־יסודי יתפרס כדלקמן:

— ביהויריב יש להניח כי תוקם ישיבה ויתר התלמידים ילמדו מחוץ לאזור.
— לאוכלוסיה הדתית, ענין מיקום בתי הספר העל־יסודיים הדתיים יידון בהמשך.
— לתלמידי הישובים החילוניים יוקם בית־ספר מקיף 36 כיתות במתתיהו ג׳.

גוש נוה־צוף

בנוסף לשני הישובים הקיימים, נוה־צוף ועטרת, מוצעים בגוש נוה־צוף שלושה ישובים קהילתיים נוספים הנושאים כולם אופי דתי. מרכז הגוש מתוכנן בישוב נוה־צוף. סה״כ היקף האוכלוסיה לשלב פיתוח נוסף כ־1600 משפחות, שהם כ־7200 נפש וסך כל התלמידים 3825.

מוצע להקים בית־ספר יסודי ממלכתי־דתי בן 18 כיתות בנוה־צוף לישובים נוה־צוף, מעין ומשעול ובעטרת — בית־ספר יסודי ממלכתי־דתי 12 כיתות לעטרת וסלעים.

בית־הספר שבנוה־צוף יורחב לפי הצורך לקליטת תלמידים, המעוניינים ללמוד בזרם הדתי, מגוש בית־אריה (באם לא תמצא הצדקה להקמת בית־ספר יסודי ממ״ד בגוש בית־אריה).
במעלה־שלמה יוקם בית־ספר יסודי ממ״ד בן 12 כיתות.

לענין מיקום בתי הספר העל־יסודיים בזרם הדתי ראה דיון נפרד בהמשך.

גוש דולב

גוש דולב מוצע כגוש של 3 ישובים קהילתיים־דתיים, כאשר מרכז הגוש בענר.
סה״כ היקף האוכלוסיה לשלב פיתוח נוסף כ־750 משפחות שהם כ־3700 נפש ומס׳ התלמידים החזוי 2085.

בענר יוקם בית־ספר יסודי ממ״ד 18 כיתות לתלמידי גוש דולב.

מיקום בתי הספר העל־יסודיים יידון בהמשך בפרק נפרד.

גוש גבעון

בגוש גבעון קיימים ומוצעים ששה ישובים מהם אחד עירוני, שני תושבות ושלושה ישובים קהילתיים. סה״כ היקף האוכלוסיה לשלב פיתוח נוסף בגוש זה כ־5200 משפחות, שהם כ־26,000 נפש. המספר החזוי של התלמידים בגוש גבעון 11425, מהם 5220 בגבעת־זאב.

פריסת בתי הספר היסודיים תהיה כדלקמן:

בית־חורון — בית־ספר יסודי ממ״ד בן 12 כיתות (באלטרנטיבה בגבעת־זאב)

נבי־סמואל — בית־ספר יסודי ממלכתי בן 12 כיתות.

גבעת־הראדר — בית־ספר יסודי ממלכתי 18 כיתות ובית־ספר יסודי ממלכתי 12 כיתות.

גבעת־זאב — 2 בתי־ספר יסודיים ממלכתיים בני 18 כיתות ושני בתי־ספר 12 כיתות כ״א בזרם ממלכתי ובזרם ממלכתי־דתי בהתאם לביקוש. בתי הספר ישמשו גם את הישובים גבעון־החדשה, בית־חורון ונוה־בית.

פריסת בתי הספר העל־יסודיים תהיה כדלקמן:

גבעת־הראדר — בית־ספר מקיף 36 כיתות.

גבעת־זאב — בית־ספר מקיף 36 כיתות ובית־ספר מקיף 24 כיתות לישובים בית־חורון, גבעון החדשה, נוה־בית ונבי־סמואל.

מיקום בתי הספר העל־יסודיים בזרם הדתי ידון בהמשך.

גוש שילה

בגוש שילה מוצעים 4 ישובים קהילתיים בנוסף לישוב שילה, אשר יורחב ויהווה ישוב בסדר גודל של תושבה ויהווה את מרכז הגוש. אופי האוכלוסיה המוצעת לגוש — דתי

סה״כ היקף האוכלוסיה בגוש כ־1850 משפחות שהם כ־9000 נפש. מס׳ התלמידים החזוי 4775.

פריסת בתי הספר היסודיים תהיה כדלקמן:

שילה — בית־ספר יסודי ממ״ד, 12 כיתות בנים ו־12 כיתות בנות, עבור הישובים שילה ומעלה־לבונה.

בטנה — בית־ספר יסודי ממ״ד, 12 כיתות, לישובים בטנה ומצפה־לבונה.

עד להקמת הישוב בטנה ילמדו תלמידי מצפה־לבונה בשילה. היה ולא יוקם הישוב בטנה יורחבו בתי הספר בשילה ל־18 כיתות.

מבוא־שילה — בית־ספר יסודי ממ״ד, 12 כיתות, לישובים מבוא־שילה ושילה ב׳.

מיקום בתי הספר העל־יסודיים במוא״ז מטה־בנימין יידון בהמשך.

גוש בית־אל — עפרה

בגוש בית־אל — עפרה קיימים ומוצעים תשעה ישובים אשר היקף אוכלוסייתם כ־4500 משפחות, שהם כ־23,000 נפש. מספר התלמידים החזוי 12000.

מוצע, על כן, לחלק את הגוש לשני גושי משנה:

1. גוש בית־אל — הכולל את הישובים בית־אל ופסגות.
2. גוש עפרה — הכולל את הישובים כוכב־השחר, עפרה, מעלה־מכמש, מכמש ב׳, עין־שרת, עלי־אל ורימונים.

פריסת בתי הספר היסודיים תהיה כדלקמן:

בית־אל — 4 בתי־ספר יסודיים ממ״ד, בני 18 כיתות כל אחד, עבור בית־אל ופסגות.
עפרה — בית־ספר יסודי ממ״ד, בן 12 כיתות עבור עפרה ועין־שרת.
מעלה־מכמש — בית־ספר יסודי ממ״ד, 18 — 12 כיתות, עבור הישובים מעלה־מכמש, כוכב־השחר ומכמש ב׳.
עלי־אל — בית־ספר יסודי בן 12 כיתות.

מיקום בתי הספר העל־יסודיים במגזר הדתי ידון בהמשך.

גוש אדומים

בגוש אדומים קיימים ומוצעים לשלב פיתוח נוסף ארבעה ישובים שהיקף אוכלוסייתם כ־3500 משפחות שהם כ־17,000 נפש. מס׳ התלמידים החזוי בגוש זה 7840.
לענין מערך החינוך אין לראות בישובים אלו גוש, זאת עקב השוני בהרכבי האוכלוסיה, המרחק מירושלים והנגישות ביניהם.

מוצע כי במצפה־יריחו, שאוכלוסייתו דתית נוטה לחרדית, יוקם בית־ספר יסודי 12 כיתות. בכפר־אדומים, בהנחה כי החינוך יהיה ממ״ד למרות האוכלוסיה המעורבת, יוקם בית־ספר יסודי 6 כיתות אשר יורחב ל־12 כיתות באם תלמידי ענתות ילמדו בבית־ספר זה. מאחר ואוכלוסיית ענתות חילונית, היה ולא ילמדו בכפר־אדומים ילמדו במעלה־אדומים או ירושלים.

ברמת־עטרות יוקמו 3 בתי־ספר יסודיים — שנים בני 18 כיתות ושלישי בן 12 כיתות.

ברמת־עטרות יוקמו שני בתי־ספר מקיפים בני 24 כיתות כל אחד.

מיקום בתי הספר העל־יסודיים במגזר הדתי יידון בהמשך.

החינוך העל־יסודי בזרם הדתי

המסגרות המקובלות היום בסקטור הדתי בחינוך העל־יסודי הינם:

1. מכינות לישיבות תיכוניות — כיתות ז׳—ט׳ בנים.
2. אולפנות לבנות — כיתות ז׳—י״ב.
3. ישיבות תיכוניות ו/או מקצועיות — כיתות ט׳—י״ב בנים.
4. תיכון דתי עיוני ו/או מקצועי — כיתות ט׳—י״ב או ז׳—י״ב.

רוב המוסדות הקיימים במדינה ברמה זו הינם בעלי מוניטין ועל כן יש קושי אובייקטיבי בפתיחת מערכות חינוך חדשות בתוך האזור.
בנוסף לקושי זה המוסדות שהוזכרו לעייל משולבים בדרך כלל במערכת עם פנימיה ומאחוריה רעיון חינוכי.

לסקטור הדתי ישנם גוונים שונים שאינם מוכרים באופן פורמלי אך קיימים במציאות וקשה להתעלם מהם. אלו מתבטאים באופי החינוך והדגש על ערכים תורניים ברמות שונות והפרדה בין בנים ובנות.
הביקוש הגבוה ביותר כיום ברמה זו של חינוך הוא לישיבות תיכוניות ואולפנות ופחות לישיבות מקצועיות ותיכון.

עקב הקשיים שהוזכרו לעיל, לענין קביעת מערכת החינוך העל־יסודי בזרם הדתי, עדיין לא נתקבלה החלטה האם והיכן להקים מערכת חינוך זו.

מוצע בזה להקים שלוש מערכות של חינוך על־יסודי בתחום מוא"ז מטה־בנימין, אשר תשרתנה הן את אוכלוסיית האזור והן כאלה מחוצה לה.

1. אולפנה לבנות.
2. ישיבה תיכונית.
3. תיכון דתי.

מאחר ולא ניתן לקבוע באופן מוחלט את מיקומם מוצע כי יאותרו שטחים לנ"ל בישובים:

בית־אל

עפרה

נוה־צוף

ז.5.4. מערכת החינוך — שלב פיתוח א'

כללי

על פי עקרונות התכנון שהוצגו בראשית העבודה מוצעת פריסת מערכת החינוך לשנת 1986/7 ובהתאם למערך הישובים למוא"ז מטה־בנימין.

הבעייתיות של חיזוי האוכלוסיה בשלב הפיתוח הנוסף איננו קיים בשלב פיתוח לשנת 1986/7. ניתן לחזות את אוכלוסיית התלמידים בכל כיתה תוך שימוש בנתוני האוכלוסיה הקיימת בכל ישוב. נמצא מתוך בדיקת מבנה הגילים בשנה הנוכחית כי חטיבת הגיל הרך והחטיבה התחתונה (מעונות עד יסודי) מהוים כ־3% מסה"כ האוכלוסיה בכל שנתון ואילו החטיבה העליונה כ־2% מסה"כ האוכלוסיה בכל שנתון.

לענין תוספת אוכלוסיה בישובים השונים הונח כי הרכב האוכלוסיה בטווח הקצר יהיה דומה לזה הקיים היום.

הפריסה להלן תתייחס למערכת החינוך היסודי והעל־יסודי. פריסת המעונות, גני קדם־חובה וגני חובה תהיה על־פי העקרונות שנמנו לעיל.

גוש בית־אריה — נילי

מערכת החינוך לשנת 1986/7, כמו גם לשלב הפיתוח הנוסף, תפוצל לגוש צפוני של בית־אריה ועפרים ודרומי של נעלה ונילי.

גוש בית־אריה

עד לשנת 1986/7 מתוכנן לקום ישוב נוסף בעל אופי של תושבה, זאת בנוסף לישוב בית־אריה. בשל עובדה זו והעיכוב בהקמת התושבות עפרים ויועזר מוקם בבית־אריה בית הספר היסודי מ"מ בן 8 כיתות א' — ח'. זאת עד לשלב בו תהיה הצדקה להקים בית־ספר יסודי נפרד בעפרים, בן 6 כיתות. לכשזה יוקם יצומצם בית הספר בבית־אריה לכיתות א' — ו' בלבד.

תלמידים בזרם החינוך הממלכתי־דתי מבית־אריה ועפרים ילמדו בנוה־צוף, אלא אם כן מספר התלמידים יצדיק פתיחת בית־ספר ממ"ד בגוש זה.

חטיבת ביניים וחטיבה עליונה מקיפה תוקם בעפרים ותכלול כיתות ז' — י"ב עבור הישובים הנ"ל, אך זאת בהתאם לקצב האיכלוס.

גוש נילי

בגוש זה קיים היום ישוב קהילתי בודד — נילי ומתוכנן לקום ישוב נוסף, נעלה, כתושבה.

בנילי מוקם בית־ספר יסודי כיתות א׳—ו׳. מכיון שאיכלוס נעלה לא צפוי לפני שנת 1985/6 ובאם מערכת הכבישים תהיה לקויה והנגישות קשה יהיה צורך לפתוח גם כיתות ז׳—ח׳ במקום.

מאחר ונעלה סמוכה לנילי ובה מירב האוכלוסיה בגוש, אין לבנות בשלב זה מבני קבע בבית הספר שבנילי. המבנים הזמניים, רמתם הנוכחית מספקת לתקופה זו, עד אשר האיכלוס בנעלה יצדיק פתיחת בית־ספר יסודי במקום.

תלמידים מזרם החינוך הממלכתי־דתי ילמדו בנוה־צוף או בבית־חורון.

חטיבת ביניים וחטיבה עליונה מקיפה, כיתות ז׳—י״ב, תוקם בנעלה, בהתאם לקצב האיכלוס.

גוש מתתיהו

בגוש זה קיימים היום שני ישובים שיתופיים חרדיים שעיסוקם חקלאות. מתוכננים להקמה, בשלב זה, שלושה ישובים בעלי אופי עירוני, אשר אחד מהם בשלבי הקמה. תלמידי הישובים השיתופיים לומדים כיום בבית הספר שבקיבוץ שעלבים (במוא״ז גזר) ומעוניינים להמשיך בכך.

בשלב ראשון מוצע להקים בית־ספר יסודי עצמאי ביהוויריב בן 6 כיתות. במתתיהו ג׳ יוקם בשלב זה בית־ספר יסודי ממלכתי בן 6 כיתות עבור הישובים מתתיהו ג׳ וגבעת־אהוד.

גוש נוה־צוף

בגוש נוה־צוף קיימים שני ישובים קהילתיים ואין מתוכננים בשלב זה תוספת ישובים. את המרכז הגושי יהווה, בהווה ובעתיד, הישוב נוה־צוף.

בישוב נוה־צוף מוצע להקים בית־ספר יסודי 12 כיתות אשר ישרת הן את ישובי הגוש, הן את האוכלוסיה הדתית שבגוש בית־אריה והן את ישובי גוש דולב אשר יקבלו שירותי חינוך ושירותים אחרים בשלב הראשון בנוה־צוף.

גוש דולב

כיום גוש זה ריק מהתיישבות אך מוצעים להקמה בשנים הבאות שלושה ישובים קהילתיים. לשניים מישובים אלו קיימים גרעינים אשר אוכלוסייתם דתית, הראשון שבהם עלה על הקרקע.

בשלב זה אין הצדקה להקמת בית־ספר יסודי בגוש ותלמידי הישובים ילמדו בבית הספר שבנוה־צוף.

גוש גבעון

בגוש גבעון קיימים היום שני ישובים קהילתיים — גבעון־החדשה ובית־חורון ובהקמה ישוב עירוני גבעת־זאב. בשלבי תכנון שונים שני ישובים נוספים בעלי אופי עירוני — גבעת־הרדאר ונבי־סמואל.
גבעת־זאב, למרות היקפה המצומצם, קבלה מעמד מוניציפלי נפרד בשנת 1983.

בבית־חורון קיים היום בית־ספר ממ״ד. בית־ספר זה הוקם במקום, עבור אוכלוסיה מעורבת דתית וחילונית, בשל העובדה שאין בית־ספר ממ״ד בטווח מקובל ועקב יחודיותו של הישוב. מבחינת גודל האוכלוסיה בישוב אין כל הצדקה להקמת בית־ספר.

יש לשאוף לחזק בית־ספר זה באמצעות אוכלוסיית התלמידים הדתיים מהישובים שבגוש. למקרה של הפרדה בין הזרמים יש לתכנן את בית הספר בבית־חורון עם אפשרות הפרדה פיזית לשני אגפים.

מוצע כי תלמידי הישובים גבעון־החדשה, גבעת־הראדר ונבי־סמואל ילמדו בגבעת־זאב. בגבעת־זאב יוקמו שני בתי ספר יסודיים בני 18 כיתות כל אחד.

בגבעת־זאב יוקם בית־ספר על־יסודי ממלכתי בן 24 כיתות.

גוש שילה

בגוש שילה קיים היום ישוב קהילתי אחד — שילה ומוצעים להקמה עד 1986/7 שלושה ישובים נוספים. שנים מהם בתחום מוא"ז שומרון, אך זיקתם מבחינת מערך הישובים לישוב שילה המתוכננת להתפתח כאשכול קהילות ולהוות את מרכז הגוש.
עקב ריחוק הגוש יש לשאוף כי אופי הישובים יהיה דתי ועל ידי כך למנוע היווצרות קשיים במתן שירותים, בעיקר בתחום החינוך.

מוצע להקים בישוב שילה בית־ספר ממלכתי־דתי, 12 כיתות, אשר ישרת בשלב זה את כל ישובי הגוש.

גוש בית־אל — עפרה

בגוש בית־אל — עפרה ששה ישובים קיימים. למעט הישוב רימונים כולם בעלי אופי דתי.

בהתאם למוצע בשלב פיתוח נוסף יש לחלק גוש זה לשני גושי משנה.

א. גוש בית־אל שיכלול את הישובים — בית־אל, בית־אל ב' ופסגות.
ב. גוש עפרה שיכלול את הישובים — כוכב־השחר, מעלה־מכמש, עפרה ורימונים.

עבור גוש בית־אל יוקם בית־ספר יסודי ממ"ד 12 כיתות בבית־אל.

לגוש עפרה יוקם בית־ספר יסודי ממ"ד 12 כיתות בעפרה. מבחינת מרחקי הנסיעה ומרכזיות צריך היה להקים את בית הספר בכוכב־השחר. עקב מצב קיים והחלטות מוסדיות ימוקם בית הספר בעפרה.

מכיוון שהישוב רימונים הינו ישוב בעל אוכלוסיה חילונית ומספרם אינו מצדיק הקמת בית־ספר במקום ימשיכו התלמידים לנסוע וללמוד במעלה־אפרים.

גוש אדומים

בגוש אדומים שני ישובים קהילתיים קיימים וישוב שלישי בשלבי הקמה. הרכבי האוכלוסיה שונים בכל אחד מהישובים ואין לראות בהם גוש לצורך קבלת שירותי חינוך.

בכפר־אדומים קיים בית־ספר ממלכתי דתי. הישוב הינו ישוב מעורב ובית הספר מוגדר כבית־ספר פתוח. שני נתונים אלה אינם מאפשרים לתלמידי מצפה־יריחו להשתלב בו.

ענתות הינה ישוב חילוני. תושביה הביעו הסכמה ללמוד השנה בכפר־אדומים ובאם נכונות זו תמשך ימשיך בית הספר בכפר־אדומים לשרת את תלמידי ענתות. במידה ולא, ילמדו אלה בעיר מעלה־אדומים.

במצפה־יריחו קיים בית־ספר ממ"ד כיתות א' — ג' (כיתה ג' איננה מאושרת ובניגוד לתכנון). בהנחה כי מצפה־יריחו יתפתח לישוב גדול תהיה הצדקה להקים בו בית־ספר יסודי ממ"ד וכן בשל יחודיות הרכב האוכלוסיה הנוטה לחרדי. בשלב זה ילמדו התלמידים מחוץ לאזור.

חטיבת ביניים וחטיבה עליונה בזרם הדתי

בשנת הלימודים 1982 לומדים מחוץ לאזור כ־160 תלמידים בחטיבות הביניים והעליונה. קיים קושי מסויים בחיזוי מספר התלמידים לשנת 1986/7 עקב חוסר ידיעה באשר למבנה האוכלוסיה שתקלט בשנים אלו.

ניתן לאמוד את מספר התלמידים לכיתות ז׳ — י״ב בשתי צורות:

1. על פי המקדם המקובל של 3% לשנתון מסה״כ האוכלוסיה.
2. על פי שיעור הילדים הקיים כיום בכיתות ג׳ — ו׳, מותאם לגודל האוכלוסיה החזוי.

דרך חישוב זו יוצאת מתוך הנחה שמבנה הגילים באוכלוסיה המתווספת דומה לזו הקיימת היום בישובים.

על פי מקדם 3% לשנתון מספר התלמידים הצפוי הוא כ־2100, על פי דרך חישוב שניה מספר התלמידים החזוי הוא כ־1200.

יש להעיר כי בבדיקה שנערכה על פי המצב הקיים היום בישובים המקדם המקובל של 3% לשנתון מתקיים באוכלוסיית התלמידים בכיתות בית הספר היסודי ומטה אך אינו מתקיים בחטיבת הביניים והחטיבה העליונה. זאת עקב מבנה הגילים הצעיר של האוכלוסיה באזור.

על כן יש להתיחס בתכנון חטיבת הביניים והחטיבה העליונה למספר החזוי של כ־1200 תלמידים לשנת 1986/7.

יש להוסיף כי מספר זה הינו סך אוכלוסיית התלמידים בגילאים הנ״ל ויש להניח כי חלק ניכר מאוכלוסיית התלמידים יעדיף את המוסדות החינוכיים הותיקים שמחוץ לאזור על פני מערכות חדשות באזור, זאת לפחות בשלב זה.

המסקנה היא כי לא ניתן בשלב הנוכחי לדבר על הקמת שלוש מערכות מקבילות כפי שמוצע בשלב הפיתוח הנוסף.

מוצע כי תוקם באזור ישיבה תיכונית בישוב בית־אל, אולפנא לבנות בעפרה ובהתאם להתפתחות להחליט על המשך ביצוע.

טבלה מס׳ 48: **בתי הספר לפי זרם, מספר כיתות והאוכלוסיה המשורתת**

בית־ספר	סוג	זרם	מס׳ כיתות	האוכלוסיה המשורתת
בית־אריה	יסודי	מ״מ	12	בית־אריה
עפרים	יסודי	מ״מ	18	עפרים, רננים
עפרים	יסודי	מ״מ	18	עפרים, רננים
עפרים	יסודי	מ״מ	18	עפרים, רננים
עפרים	מקיף	מ״מ	36	עפרים, רננים, בית־אריה
עפרים	מקיף	מ״מ	24	עפרים, רננים, בית־אריה
נעלה	יסודי	מ״מ	18	נעלה
נעלה	יסודי	מ״מ	12	נעלה
נילי	יסודי	מ״מ	6—12	נילי, אשכר
נעלה	מקיף	מ״מ	36	נילי, אשכר, נעלה
יהויריב	יסודי	עצמאי	12	יהויריב
יהויריב	יסודי	עצמאי	12	יהויריב
מתתיהו ג׳	יסודי	מ״מ	18	מתתיהו ג׳
מתתיהו ג׳	יסודי	מ״מ	18	מתתיהו ג׳
מתתיהו ג׳	יסודי	ממ״ד	18	מתתיהו ג׳
גבעת־אהוד	יסודי	מ״מ	18—24	גבעת־אהוד, מכתם
רמת־מודיעים	יסודי	ממ״ד	12	רמת־מודיעים
מתתיהו ג׳	מקיף	מ״מ	36	מתתיהו ג׳, גבעת־אהוד, מכתם
נוה־צוף	יסודי	ממ״ד	18	נוה־צוף, מעין, משעול (בית־אריה, עפרים)
עטרת	יסודי	ממ״ד	12	עטרת, סלעים
מעלה־שלמה	יסודי	ממ״ד	12	מעלה־שלמה
ענר	יסודי	ממ״ד	18	דולב, ענר, נזר
בית־חורון	יסודי	ממ״ד	12	בית־חורון
נבי־סמואל	יסודי	מ״מ	12	נבי־סמואל
גבעת־הראדר	יסודי	מ״מ	18	גבעת־הראדר
גבעת־הראדר	יסודי	מ״מ	12	גבעת־הרדאר
גבעת־זאב	יסודי	מ״מ	18	גבעת־זאב, גבעון החדשה, בית־חורון, נוה־בית
גבעת־זאב	יסודי	מ״מ	18	גבעת־זאב
גבעת־זאב	יסודי	מ״מ	12	גבעת־זאב
גבעת־זאב	יסודי	מ״מ	12	גבעת־זאב
גבעת־זאב	מקיף	מ״מ	36	גבעת־זאב, גבעון החדשה, בית־חורון, נוה־בית, נבי־סמואל
גבעת־זאב	מקיף	מ״מ	24	גבעת־זאב
שילה	יסודי	ממ״ד	12	שילה, מעלה־לבונה

בית־ספר	סוג	זרם	מס׳ כיתות	האוכלוסיה המשורתת
שילה	יסודי	ממ״ד	12	שילה, מעלה־לבונה
בטנה	יסודי	ממ״ד	12	בטנה, מצפה־לבונה
מבוא־שילה	יסודי	ממ״ד	12	מבוא־שילה, שילה ב׳
בית־אל	יסודי	ממ״ד	18	בית־אל, פסגות
בית־אל	יסודי	ממ״ד	18	בית־אל
בית־אל	יסודי	ממ״ד	18	בית־אל
בית־אל	יסודי	ממ״ד	18	בית־אל
עפרה	יסודי	ממ״ד	12	עפרה, עין־שרת
מעלה־מכמש	יסודי	ממ״ד	18 — 12	מעלה־מכמש, כוכב־השחר, מכמש ב׳
עלי־אל	יסודי	ממ״ד	12	עלי־אל
מצפה־יריחו	יסודי	עצמאי	12	מצפה־יריחו
כפר־אדומים	יסודי	ממ״ד	12 — 6	כפר־אדומים, ענתות
רמת־עטרות	יסודי	מ״מ	18	רמת־עטרות
רמת־עטרות	יסודי	מ״מ	18	רמת־עטרות
רמת־עטרות	יסודי	מ״מ	12	רמת־עטרות
רמת־עטרות	מקיף	מ״מ	24	רמת־עטרות
רמת־עטרות	מקיף	מ״מ	24	רמת־עטרות
בית־אל	מקיף	ממ״ד		מוצע — ישיבה תיכונית
עפרה	מקיף	ממ״ד		מוצע — אולפנה לבנות
נוה־צוף	מקיף	ממ״ד		מוצע — מקיף

ז.6.4. הקצאת שטחים למערכת החינוך

השטחים הנדרשים יהיו על פי תקני משרד החינוך והתרבות.

מיקומם של שטחים אלה ופיזורם יעשה בהתאם לגודל הישוב, הנגישות ומרחקי הליכה מינימליים. מעונות היום וגני הילדים יפוזרו כך שמרחקי ההליכה לא יעלו על מאות מטרים וחציית כבישים תהיה מינימלית. מיקום בית הספר יהיה בתוך הישוב כך שלא יהווה מטרד לתושבים והנגישות אליו, לבאים מחוץ לישוב, לא תהיה דרך הישוב כך שתגרום למטרד. מיקום חטיבת הביניים וחטיבה עליונה יהיה בשולי הישוב.

בטבלה הרצ״ב הקצאת שטחים למוסדות מערכת החינוך בכל אחד מהישובים הן לשלב פיתוח הנוסף והן לשלב פיתוח 1986/7.

השטחים לשלב הפיתוח הנוסף הינם השטחים אותם יש ליעד בתכניות המפורטות של הישובים למוסדות חינוך.

השטחים לשלב פיתוח 1986/7 מהוים קוים מנחים לתכנון ביצוע בשלב ראשון ומהוים חלק מהשטחים הנדרשים לשלב הפיתוח הנוסף.

טבלה מס׳ 49 **הקצאת שטחים למערכת החינוך בכל ישוב — שלב פיתוח נוסף ושלב 1986/7 (בדונם)**

הישוב	מעונות		קדם־חובה		גן־חובה		יסודי		ביניים ועליונה		ס ה ״ כ	
	מלא	א׳	מלא	א׳	מלא	א׳	מלא	א׳	מלא	א׳	מלא	א׳
בית־אריה	4	3	2	2	1	1	6	4			13	10
עפרים	11	3	6	2	3	1	18		36		74	6
רננים	2		1		1						4	
נילי	2	1	1	1	1	1	6	4			10	7
נעלה	11	3	6	2	3	1	15		36		74	6
אשכר	2		1		1						4	
מתתיהו	1	1	1	1	1	1					3	3
מבוא־חורון	1	1	1	1	1	1					3	3
יהויריב	7	4	4	2	2	1	12	6	20		45	13
מתתיהו ג׳	13	1	8	1	4	1	24		36		85	3
רמת־מודיעין	5		3		1		6				15	
גבעת־אהוד	6		3		2		12				60	—
מכתם	4		2		1						7	
נוה־צוף	3	3	1	2	1	1	12	6	36		53	12
עטרת	2		1		1		6				10	
סלעים	2		1		1						4	
מעין	2		1		1						4	
מעלה־שלמה	4				1		6				11	
משעול	3		2		1						6	
נזר	3	1	2	1	1	1					6	3
ענר	3	1	1	1	1	1	9				15	3
דולב	3	1	1	1	1	1					6	3
בית־חורון	1		1		1	1	6	6			9	9
גבעון החדשה	1	1	1	1	1	1					3	3
נוה־בית	1		1		1						3	
נבי־סמואל	6	1	1	1	2	1	6		18		38	3
גבעת־הראדר	13	2	3	1	4	1	15	6	36		68	4
גבעת־זאב	13	9	9	5	4	3	30	21	36		85	40
שילה	6	1	2	1	2	1	12	6			22	9
מעלה־לבונה	2	1	1	1	1	1					4	3
מבוא־שילה	2	1	1	1	1	1	6				10	3
שילה ב׳	2	1	1	1	1	1					4	3
בטנה	3		2		1		6				6	
מצפה־לבונה	1	1	1	1	1	1					3	3

הישוב	מעונות		קדם־חובה		גן־חובה		יסודי		ביניים ועליונה		ס ה "כ	
	מלא	א'	מלא	א'	מלא	א'	מלא	א'	מלא	א'	מלא	א'
בית־אל	24	4	13	2	7	1	36	9	36		126	3
פסגות	3	1	2	1	1	1					6	3
עין־שרת	2		1								4	
עפרה	3	2	2	1	1	1	6	6	36		48	10
כוכב־השחר	2	1	1	1	1	1					4	3
מעלה־מכמש	2	1	1	1	1	1	9				13	3
מכמש ב'	2		1		1						4	
עלי־אל	4		3		1		6				14	
רימונים	2	1	1	1	1	1					4	3
מצפה־יריחו	7	1	3	1	1	1	6	2			17	5
כפר־אדומים	2	1	1	1	1	1	6	4			10	7
רמת־עטרות	18		10		5		24		48		105	
ענתות	2	1	1	1	1	1					4	3

ז.7.4. מועסקים והשקעות

מספר המועסקים במערכת החינוך מתבסס על המקדמים הבאים:

פעוטון — 1 מועסקים לכל 6 ילדים.

קדם־חובה — 2 מועסקים לכל כיתה.

גן חובה — 2 מועסקים לכל כתה.

בית־ספר יסודי — 1.5 מועסקים לכל כיתה.

חטיבת־ביניים — 2.5 מועסקים לכל כיתה.

חטיבה עליונה — 2.5 מועסקים לכל כיתה.

מספר המועסקים בכל ישוב הינו בהתאם למוסד החינוכי במקום. מקום המגורים של המועסקים הינו מישובי האזור כולו. ההנחה היא כי לא יהיו מועסקים שיבואו מחוץ לאזור.

סה"כ המועסקים במערכת החינוך בתחום מוא"ז מטה־בנימין מוערך בכ־4300.

סה"כ ההשקעות הנדרשות במערכת החינוך בתחום מועצה אזורית מטה־בנימין להקמת מבנים, כולל ציוד בסיסי, מוערכות בכ־15.0 מיליארד שקל. (במחירי 11.83).

ז.5. פיתוח מערכת התרבות

ז.1.5. כללי

בהתאם לסיכום כי בתי הספר בישובי המועצה האזורית מטה־בנימין יהיו בתי ספר קהילתיים ומתוך רצון לשלב חיי קהילה במערכת החינוך מחד ולנצל את התשתית הפיזית באופן רב־תכליתי מאידך, יש למקם את הפונקציות התרבותיות בתוך מבני בתי הספר.

ההנחה היא כי הפעילות התרבותית תתפלג לפעילות תוך־ישובית, גם בישובים בהם אין בית־ספר, לפעילות גושית (בין־ישובית) בישוב בו קיים בית הספר המרכזי ולפעילות אזורית במתנ״ס מרכזי אשר יתכן ולא ימוקם במקום אחד.

המערכת התרבותית כוללת פעילות בתחומים שונים, רובם במסגרת המתנ״ס (מרכז תרבות וספורט לנוער ומבוגרים).

ז.2.5. עקרונות התכנון

א. מוצע כי כל מוסדות החינוך, התרבות והקהילה, ימוקמו באותה משבצת ובתכנון משותף, עד כמה שניתן.

ב. יש לבנות כבר בשלב הראשון חלק מחדרי הספח והתוספות, אשר אינן נבנות אלא בבי״ס גדול יותר, על מנת לאפשר שימוש רב־תכליתי במבנים לפעילות תרבותית כבר בשלב זה.

ג. הפעילות ברמה האזורית תמוקם באתר מרכזי.

ד. ברמה האזורית תוקמנה פונקציות מרכזיות תוך התחשבות בגודל השטח שניתן להקצות באותו ישוב לצורך זה, בנגישות ובביקוש.

ז.3.5. פיתוח מערכת התרבות

כאמור מתחלקת הפעילות התרבותית לשלש רמות: רמת הישוב הבודד, הרמה הגושית והרמה האזורית.

רמת הישוב הבודד

קיימת פעילות תרבותית ברמת הישוב הבודד. פעילות זו כוללת חוגים, ספורט, פעילות עיונית, אסיפות, הרצאות, מסיבות, סרטים וכו׳.

על כן יש להקצות שטחים ולבנות עבורם מבנים, זאת בנוסף לפעילות שתוכל לעשות שימוש במבני הציבור שהוזכרו לעיל.

ברמת הישוב הבודד מוצע להקים מבנים בסדר גודל של כ־370 מ״ר, אשר יכללו את הפונקציות של מועדון לחבר ולנוער כולל קפטריה, חדר חוג כולל ספרית עיון, סדנא למלאכה וחדר לרכז תרבות.

כן יופעל חדר־כושר במקלט ומקלטים ינוצלו כמועדון נוער ויוכשר מגרש כדורסל משולב מואר ומגודר.

ניתן להשתמש במבני הציבור לפעילויות תרבותיות

— בית כנסת לפעילות עיונית ותורנית.

— גן הילדים כשמרטפיה אחר הצהריים, למשחקים ולחוגי העשרה לגיל הרך.

— כיתות א׳—ב׳, באם יוחלט כי יהיו בישובים, יוכלו לשמש לפעילות חוגים, לנוער ולמבוגרים.

הרמה הגושית

הפעילות התרבותית ברמה הגושית, שתתואר להלן, הינה פעילות המתבצעת מעבר לזו שברמת הישוב הבודד ועל כן יש להקצות עבורה שטחים נוספים. הפונקציות שהוזכרו ברמת הישוב הבודד יוקמו גם במקום בו מתקיימת פעילות ברמה הגושית בהתאם לעקרונות שנמנו. מירב הפעילות ברמה הגושית תתבצע בצמוד לבתי הספר היסודיים או העל־יסודיים וישרתו בעיקר את אוכלוסיית הישובים המשתמשים באותם בתי ספר.

על מנת שתוכל להתבצע הפעילות התרבותית יש להקים בכל אחד מבתי הספר, בעלי 12 כיתות ומעלה, חדרי ספח ואולם התעמלות, כולל במה. כמו כן, על מנת שמערכת התרבות תוכל לפעול כבר בשלבים מוקדמים יש להקים את אותם חדרים כבר בשלב ראשון, למרות שמספר התלמידים עדיין איננו מצדיק הקמתם.

יש להקים עבור הישוב הבודד מועדון לחבר כולל קפיטריה, חדר לרכז התרבות, וסדנא למלאכה בשטח של כ־300 מ״ר.

לפעילות ברמה הגושית, לאוכלוסיה בסדר גודל של כ־15000 נפש, יש להקים מבנים לאולם כינוסים ומסיבות לכ־300 מקומות ישיבה, סטודיו לבלט ומחול וכו׳, חדרי חוגים לפעילות בוקר וערב, ספרית השאלה וסדנה לאמנות. סה״כ שטח בניה של כ־1200 מ״ר.

בנוסף לאולם ההתעמלות שבמסגרת בית הספר, יוקם במסגרתו מגרש משולב כדור־עף — כדורסל — כדוריד, מואר, כולל מושבים לצופים ומתקני אתלטיקה אשר ישמשו את בית הספר בבוקר ואת הפעילות התרבותית בצהריים ובערב.
כן יוקמו עד 4 מגרשי טניס מוארים ובריכת שחיה מקורה.

המרכז ברמה הגושית ישרת אוכלוסיה בסדר גודל של כ־15,000 נפש ובתנאי שזמן הנסיעה לא יעלה על 30 דקות.

החלוקה הגושית תהיה כדלקמן:

1. בית־אריה — נילי: מרכז גושי בעופרים.
2. נוה־צוף — דולב: מרכז גושי בנוה־צוף.
3. בית־אל — עפרה: מרכז גושי בבית־אל.
4. גבעון: מרכז גושי בנבי־סמואל (או במחנה זמני גבעון).
5. מתתיהו: מרכז גושי במתתיהו ג׳.

גוש אדומים יקבלו שירותים בעיר מעלה־אדומים או בבית־אל — עפרה.
גוש שילה יקבלו שירותים בגוש בית־אל — עפרה.

מוצע הן בגוש שילה והן בגוש אדומים להרחיב מעט את הפונקציות מעבר למוצע ברמת הישוב הבודד וזאת בכפר־אדומים ובשילה.

הרמה האזורית

כאמור, עקב הפריסה הנרחבת של מועצה אזורית מטה־בנימין אין מומלץ להקים את הפונקציות ברמה האזורית במקום מרכזי אחד, אלא להרחיב חלק מהפונקציות שבמרכזים הגושיים כך שיתאימו לרמה האזורית.

הפונקציות אשר ימוקמו במרכז האזורי בפסגות:

מרכזיה פדגוגית

על פי תכנון מערכת החינוך יועסקו כ־4500 מורים, מורים מקצועיים, גננות וכו'. המרכזיה הפדגוגית מיועדת לתת שירות לעובדים אלו בשלושה תחומים עיקריים: סדנה למורה, ציוד אור־קולי ותכנה, מרכז הדרכה, הנחיה ומידע ומועדון. סה"כ שטח של כ־400 מ"ר.

מרכז השתלמויות

מרכז ההשתלמויות מיועד לכסות מגוון רחב של קורסים ונושאים:

א. הכשרה והסברה מקצועית בתחום המקצועי הקשור בהתיישבות.

ב. השכלה כללית ברמה אקדמאית.

ג. השתלמויות לעובדי חינוך והוראה.

ד. סדנאות לאמנות ברמה מקצועית.

מרכז השתלמויות מיועד לפעילויות בוקר וערב ומערכת ההסעים תותאם לכך.

קורסים יפתחו בהתאם לביקוש.

המרכז יעסיק, עד כמה שניתן,בעלי מקצוע מתושבי האזור.

השטחים הנדרשים למרכז ההשתלמויות הוא כ־1400 מ"ר ואשר יכלול חדרי כיתות (10), אודיטוריום לכ־150 איש, חדרי מוסיקה ומחול, מעבדות לפיזיקה, כימיה, מחשב, צילום וכו', מסעדה וקפיטריה.

ספריית השאלה מרכזית

בפסגות תורחב ספריית ההשאלה והיא שתספק את צרכי הספריות המקומיות. הספריה תשמש גם כספריית עיון למרכזיה הפדגוגית ולמרכז ההשתלמויות. השטחים הנדרשים כ־300 מ"ר לפונקציות הבאות: ספריה וארכיון לימודי, חדרי קריאה ועיון, חדר קטלוג וכו'.

קונסרבטוריון

יוקם מרכז ללימודי מוסיקה ברמה מקצועית גבוהה, הן לגילאי בית הספר והן למבוגרים. מורי הקונסרבטוריון יעבירו חוגים בישובים ובמרכזים הגושיים.

הקונסרבטוריון ישתמש בחדרי הלימוד של מרכז ההשתלמויות ויוקצו לו רק חדרי מנהלה.

סדנאות אמנות

הקמת סדנאות לאומנות ברמת התמחות גבוהה לקבוצה נבחרת מתוך אוכלוסיית המשתמשים בסדנאות האומנות ברמה הישובית או הגושית.

לסדנאות אלו יוקצו 3 אולמות בני 70 מ"ר כ"א. סה"כ 210 מ"ר.

מנהלת המתנ"ס

מנהלת המתנ"ס כוללת את מנהלות הפעילויות העיקריות בתחום התרבות:

1. מנהלת המתנ"ס (מנהל, גזברות, מערכת עיתון, מחסן וכו').
2. מנהלת מרכז השתלמויות (מנהל, מזכירות).
3. מנהלת מרכזיה פדגוגית (מנהל, חדרי שיכפול, מחסן וכו').
4. מנהלת קונסרבטוריון (מנהל, מזכירות, מחסן).

פעילויות נוספות

יתר הפעילויות, המהוות חלק מהמערכת התרבותית האזורית, מוצע כי ימוקמו כמפורט לעיל או יקבע בעתיד בהתאם לביקוש.

1. אולם ספורט מרכזי — בית־אל.
2. בריכת שחיה מרכזית — בית־אל (5—2 דונם).
3. מגרשי טניס — בית־אל (8—4 מגרשים).
4. אמפיתיאטרון לכינוסים גדולים — נוה־צוף (7—4 דונם).

ז.4.5. מועסקים והשקעות

סה"כ מספר המועסקים החזוי במערכת התרבות לשלב הפיתוח הנוסף מוערך בכ־300 מועסקים.

סך כל ההשקעות הדרושות לפיתוח מערכת התרבות מוערך בכ־500 מיליון שקל (מחירי 11.83).

ז.6. מערכת הבריאות

ז.1.6. כללי

מערכת הבריאות במדינת ישראל איננה מערכת בריאות המנוהלת על ידי גוף בודד ומרכזי. שירותי הבריאות מסופקים לאזרח באמצעות מספר קופות־חולים — כללית, לאומית, עממית, מכבי ועוד. כמו כן מוכרים בתי־חולים — ממשלתיים, הסתדרותיים, אוניברסיטאיים ופרטיים.

ז.2.6. מטרות ואמצעים

כל אחת מקופות־החולים מספקות שירותי בריאות ברמות שונות ובשיטות שונות ומתחרות ביניהן על תפיסת מירב מבקשי השירות הרפואי. מאחר ואין שיתוף פעולה בין קופות־החולים השונות נוצר קושי מסויים בתכנון.

מטרת תכנון מערכת הבריאות היא הקמת שירותי בריאות ברמה גבוהה עבור אוכלוסיית האזור לשלבי הפיתוח השונים.

השגת המטרה תהיה מושגת באמצעים הבאים:

1. בכפר הקהילתי, המונה עד 150 משפחות, תוקם מרפאה מקומית אשר תאפשר אספקת ומתן שרותים רפואיים בסיסיים וראשוניים: עזרה ראשונה, טיפת־חלב ורפואת המשפחה בשטח של כ־100 מ״ר.
2. בישוב הקהילתי, המונה עד 500 משפחות, תוקם מרפאה מקומית המיועדת לספק את השרותים הרפואיים הבסיסיים: עזרה ראשונה, רפואת המשפחה, טיפת־חלב, הנפקת תרופות, בריאות הקהילה וחינוך לבריאות.

   לשם כך יוקצו חדרים, חדר המתנה, משרד קבלה וארכיון, שטחי משק ושרותים.

   סה״כ שטח מרפאה מקומית כ־250 מ״ר ברוטו.
3. בתושבה, עד כ־1500 משפחות, תוקם מרפאה מקומית הכוללת את כל הפונקציות שנימנו לעיל ובנוסף לכך שרותי מעבדה ושרותי רפואת שיניים.

   סה״כ שטח מרפאה מקומית מורחבת כ־475 מ״ר ברוטו.
4. בתושבה המונה עד 2500 משפחות תוקם מרפאה מורחבת אשר תכלול את כל הפונקציות האמורות לעיל ובנוסף לכך שרותי רפואה מקצועית ושרותי בריאות הנפש.
5. מיקום המרפאות השונות יעשה, במידת האפשר, תוך התחשבות באפשרויות הנגישות.
6. ההשתייכות לקופות־החולים השונות תקבע על פי החלטת כל ישוב.
7. המרפאות הגושיות או האזוריות תקבענה תוך תיאום עם הישובים לענין השיוך.

יש להדגיש כי ההשתייכות לקופת־חולים מסויימת עלולה להוות בעיה קשה, באשר לא תאפשר איחוד מרחבי של הישובים סביב המרפאה הגושית או האזורית.

התכנון המוצע בהמשך לא יציג, על כן, פתרונות מקומיים של מיקום מרפאות אלא פתרונות כלליים.

הנתונים לעיל מבוססים על תקני קופת־חולים כללית. תקן קופת־חולים לאומית שונה ושטחי מרפאותיה והשרותים הניתנים בהם רבים יותר ברמות השונות.

ז.3.6. מצב קיים

ברוב הישובים קיימת מרפאה מקומית היושבת במבנים זמניים. מרפאה כזו מספקת בדרך כלל שירותי אחות וטיפת־חלב.

בחלק מהישובים קיימים ביקורי רופאים באופן שוטף. בישובים הקטנים, כעטרת, ענתות ומעלה־מכמש ניתנים שרותי רופא בישובים הסמוכים.

בבית־אל קיימת מרפאת שיניים העומדת לרשות תושבי האזור כולו, אם כי מבקשי השרות הם בעיקר אוכלוסיית בית־אל.

ברוב הישובים מוצבים אמבולנסים.

שרותי אישפוז ומרפאות בית־חולים ניתנים הן בגוש־דן והן בירושלים, כאשר כיום רוב האוכלוסיה הנוכחית נשענת על בתי־החולים בירושלים.

טבלה מס׳ 50: **מערכת הבריאות — מצב קיים 1982**

הישוב	רופא	רופא מקצועי	רופא מישוב אחר	אחות	מרפאה	טיפת חלב	אמבולנס
בית־אריה	+	—	—	+	לאומית	+	+
נילי	—	—	—	+	לאומית	+	+
מתתיהו	—	—	—	+	כללית	+	+
מבוא־חורון	—	—	—	+	כללית	+	+
נוה־צוף	—	—	—	+	כללית	+	+
עטרת	—	—	—	—	—	—	—
בית־חורון	—	—	+	+	כללית	+	+
גבעון החדשה	+	—	—	+	—	—	— מרפאה וטיפת חלב בגבעון
מחנה גבעון	—	—	—	+	כללית	+	—
שילה	+	—	—	+	כללית	+	—
בית־אל	+	+	—	+	כללית	+	+ אורטופד, א.א.ג., ילדים
בית־אל ב׳	+	—	—	+	כללית	+	—
עפרה	+	+	—	+	כללית	+	+ ילדים
פסגות	—	+	—	+	—	—	— ילדים
כוכב־השחר	—	—	+	+	—	—	+ משילה. מרפאה וטיפת חלב ברימונים
רימונים	—	—	—	+	כללית	+	+ משילה
מעלה־מכמש	—	+	+	+	כללית	+	+ עצבים. משילה.
כפר־אדומים	+	+	—	+	לאומית	+	+ א.א.ג.
מצפה־יריחו	+	—	—	+	כללית	+	+

ז.4.6. מערכת הבריאות — שלב פיתוח נוסף

1. בכל אחד מהכפרים הקהילתיים והישובים השיתופיים תוקם מרפאה מקומית (סוג 1).
2. בכל אחד מהישובים הקהילתיים תוקם מרפאה מקומית (סוג 2).
3. בכל תושבה תוקם מרפאה גושית (סוג 3).
4. בבית־אל תוקם מרפאה אזורית (סוג 3).
5. אזור התכנון ישען על המרכזים העירוניים הגדולים לצורך קבלת שרותי אישפוז וכו׳. גם בשלב הפיתוח הנוסף לא תמצא הצדקה להקמת בית־חולים בתחום מוא״ז מטה־בנימין.
6. מוצע כי יוקם מרכז בריאות הכולל מרפאות־חוץ, בית־חולים ליולדות ושירותי שיקום באריאל. מרכז זה ישרת את צפון אזור התכנון — גוש ישובי שילה ונוה־צוף. היתר ישענו, כאמור, על גוש דן וירושלים.

בהתאם להתפתחות ולצרכים ישקל בעתיד הקמת מרפאות־חוץ בבית־אל.

ז.5.6. פיתוח מערכת בריאות — שלב פיתוח א'

בישובים בהם נבנים מבני־ציבור קבע תבנה המרפאה בגודלה הסופי, על פי תכנית שלב הפיתוח הנוסף, למרות שלא תאוכלס כולה.

בישובים הנמצאים בשלב זמני תוקם מרפאה מצומצמת במבנים זמניים.

בכל אחד מהישובים יהיה אמבולנס ותוקם סככה.

ז.6.6. מועסקים והשקעות

מספר המועסקים הנדרש למערכת הבריאות לשלב הפיתוח הנוסף מוערך ב־250 מיליון.
סה"כ ההשקעות הנדרשות לפיתוח מערכת הבריאות כ־500 מיליון שקל (במחירי 11.83). השקעות אלו אינן כוללות ציוד.

טבלה מס' 51 **שרותי בריאות, לפי סוג מרפאה, שטח נדרש ומועסקים בכל ישוב, שלב פיתוח נוסף**

הישוב	מספר משפחות	מרפאה	שטח מבנה	שטח מגרש	מועסקים	הערות
בית־אריה	500	מקומית 2	250	0.5	6	תשרת גוש בית־אריה
עפרים	1500	גושית	475	1.0	12	
רננים	250	מקומית 1	100	0.5	2	
נעלה	1500	גושית	475	1.0	12	תשרת גוש נילי
נילי	250	מקומית 1	100	0.5	2	
אשכר	250	מקומית 1	100	0.5	2	
מתתיהו	100	מקומית 1	100	0.5	2	
מבוא־חורון	100	מקומית 1	100	0.5	2	
יהויריב	700	מקומית 2	250	0.5	6	
מתתיהו ג'	2500	גושית	475	1.0	12	תשרת גוש מתתיהו
רמת־מודיעים	700	מקומית 2	250	0.5	6	
גבעת־אהוד	700	מקומית 2	250	0.5	6	
מכתם	400	מקומית 2	250	0.5	4	
נוה־צוף	220	גושית	475	1.0	12	תשרת גוש נוה־צוף + וגוש דולב
עטרת	200	מקומית 1	100	0.5	2	
סלעים	150	מקומית 1	100	0.5	2	
מעין	200	מקומית 1	100	0.5	2	
משעול	250	מקומית 1	100	0.5	2	
מעלה־שלמה	600	מקומית 2	250	0.5	6	
נזר	250	מקומית 1	100	0.5	2	
ענר	250	מקומית 2	100	0.5	6	
דולב	250	מקומית 1	100	0.5	2	

הישוב	מספר משפחות	מרפאה	שטח מבנה	שטח מגרש	מועסקים	הערות
גבעת־זאב	1800	גושית	475	1.0	12	
בית־חורון	150	מקומית 1	100	0.5	2	
גבעון החדשה	150	מקומית 1	100	0.5	2	
גבעת־הראדר	1500	גושית	475	1.0	12	
נבי סמואל	700	מקומית 2	250	0.5	6	
נוה־בית	200	מקומית 1	100	0.5	2	
שילה	700	גושית	475	1.0	12	תשרת ישובי גוש שילה
מעלה־לבונה	150	מקומית 1	100	0.5	2	
מבוא־שילה	200	מקומית 1	100	0.5	2	
שילה ב'	200	מקומית 1	100	0.5	2	
בטנה	300	מקומית 1	100	0.5	2	
מצפה־לבונה	150	מקומית 1	100	0.5	2	
בית־אל	2500	אזורית	800	2.0	25	תשרת גוש בית־אל — עפרה
פסגות	250	מקומית 1	100	0.5	2	
עפרה	300	מקומית 1	100	0.5	2	
כוכב־השחור	200	מקומית 1	100	0.5	2	
רימונים	200	מקומית 1	100	0.5	2	
מעלה־מכמש	200	מקומית 1	100	0.5	2	
עין־שרת	200	מקומית 1	100	0.5	2	
עלי־אל	500	מקומית 2	250	0.5	6	
מכמש ב'	150	מקומית 1	100	0.5	2	
מצפה־יריחו	500	מקומית 2	250	0.5	6	
כפר־אדומים	200	מקומית 1	100	0.5	2	שרותים נוספים במעלה־אדומים
ענתות	200	מקומית 1	100	0.5	2	
רמת־עטרות	2500	גושית	475	1.0	20	
סה"כ					**243**	

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

מערכת השירותים

גבול התכנון — —

	קיים/בהקמה	מוצע
ישוב	●	○

חינוך

	מ"מ	מ"ר	עצמאי
פעוטונים (כיתות)	10	10	10
גנים (כיתות)	10	10	10
בית ספר יסודי (כיתות)	18	18	18
בית ספר על יסודי (כיתות)	18	18	18

תרבות

מתנ"ס גושי ★

מתנ"ס אזורי ✪

בריאות

מרפאה גושית ✡

מרפאה אזורית ✡

מרכז מנהלי ▲

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

1000 מ' 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 ק"מ

ההסתדרות הציונית העולמית
החטיבה להתישבות
חבל ירושלים
חבל התיכון

מועצה אזורית
מטה בנימין

מועצה אזורית מטה בנימין

תכנון אזורי כולל

מערכת השירותים

גבול התכנון

ישוב — קיים בהקמה — מוצע

חינוך
- פעוטונים (ביתות)
- גנים (ביתות)
- בית ספר יסודי (ביתות)
- בית ספר על יסודי (ביתות)

תרבות
- מתנ"ס גושי
- מתנ"ס אזורי

בריאות
- מרפאה גושית
- מרפאה אזורית

מרכז מנהלי

ניסן תשמ"ג אפריל 1983

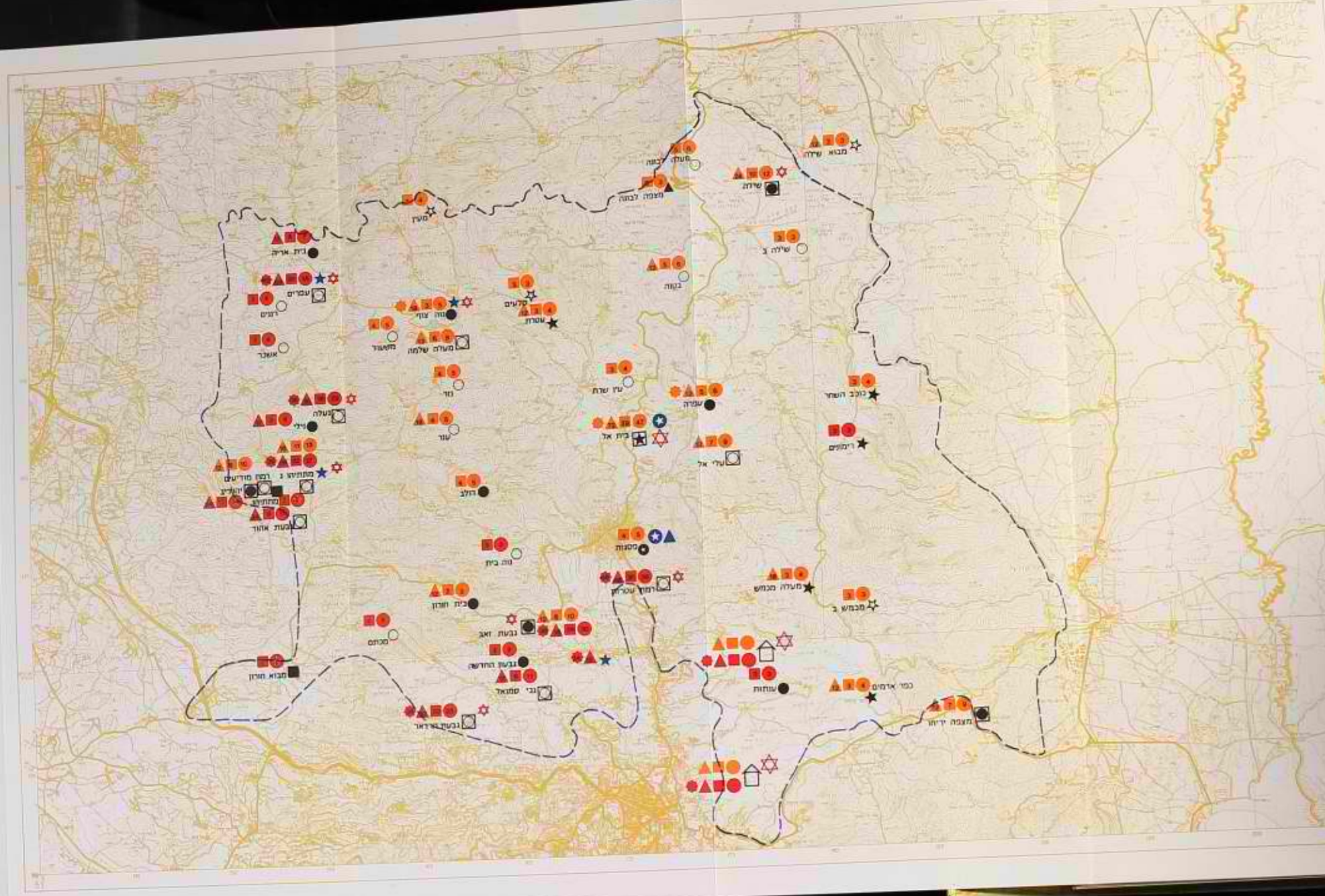

מקורות

1. מדריך ישראל — **אנציקלופדיה שימושית לידיעת הארץ**, בעריכת א. יצחקי, בית הוצאת כתר, משרד הבטחון, כרך: עמקי הצפון, כרמל, שומרון, יהודה.
2. אפרת, א., **יהודה ושומרון — קווים לתכנון פיסי אזורי**, משרד הפנים, אגף התכנון תשל"א.
3. דן, י., **קרקעות יהודה ושומרון**, פרקים בגיאוגרפיה ישובית, כנען תשל"ז
4. ברגמן, א., **צמיחה כלכלית בשטחים המוחזקים 1968 עד 1973**, בנק ישראל, מח' מחקר.
5. ברגמן, א., **כלכלת השטחים המוחזקים 1974—1975**, בנק ישראל, מח' מחקר.
6. ליטוין, א., **כלכלת השטחים המוחזקים 1976—1977**, בנק ישראל, מח' מחקר.
7. מרון, ר., **כלכלת השטחים המוחזקים 1977—1980**, בנק ישראל, מח' מחקר.
8. מרון, ר., **ההתפתחות הכלכלית ביהודה ושומרון ובחבל עזה 1970—1980**, בנק ישראל, מח' מחקר.
9. **תכנית להתיישבות יהודית תשמ"ג—תשמ"ד 1983—1987**, ההסתדרות הציונית החטיבה להתיישבות.
10. חטיבת ההתיישבות, **תכנית המאה אלף לשנת תשמ"ה, 1985.**
11. תה"ל, **אזור יהודה ושומרון תכנית אב לפיתוח מערכות לטיפול וסילוק שפכים.**
12. מועצת תכנון עליונה, **תכנית אב אזור תכנון מבואות אדומים.** (באמצעות דונסקי,נ.)
13. קיפניס ב. **הפוטנציאל לפיתוח מגורים עירוניים בציר הגבעות**, משרד הבינוי והשיכון אגף פרוגרמות, החברה ליישום בע"מ, אוניברסיטת חיפה, ספטמבר 1978.
14. משרד הפנים: מינהל התכנון, האגף לפרוגרמות ואסטרטגיות תכנון, **תכנית מתאר ארצית מס' ת/מ/א/1/6 שינוי לתכנית מתאר ארצית מס' ת/מ/א/6, תחזית התמורות בחלוקת האוכלוסיה במדינה. 7 מליון תושבים במדינת ישראל (בשנת 2010 בקרוב) — הצעה לדיון, 1980.**
15. משרד הבינוי והשיכון: אגף הפרוגרמות, **תחזיות האוכלוסיה היהודית לפי מחוז, צורת ישוב ולישובים עירוניים עד לשנת 1990, על בסיס האוכלוסיה בשנת 1980**, ירושלים, תשמ"א.
16. דרובלס, מ., **תכנית אב לפיתוח התיישבות ביהודה ושומרון לשנים 1979—1983**, תשרי תשל"ט.
17. חטיבת ההתיישבות, צוות לתכנון שומרון ויהודה, ההסתדרות הציונית **תכנית המאה אלף לשנת תשמ"ה 1985, הצעה רעיונית**, תשרי תשמ"ב.
18. המרכז לחקר התיישבות כפרית ועירונית, **התכנון הפיסי של מושב בעידן ההתמחות** — תקציר של תוצאות מחקר, נובמבר 1978.
19. חטיבת ההתיישבות, חבל התיכון — המדור לתכנון ופיתוח, ההסתדרות הציונית, **עלות הקמת יחידת דיור בישוב קהילתי**, אוקטובר 1982.
20. משרד הבינוי והשיכון, המינהל לבניה כפרית וישובים חדשים, **עדכון תכנית סיוע 1980/81: בניה עצמית בישובים קהילתיים ועירוניים**, פברואר 1981.
21. משרד הבינוי והשכון, המינהל לבניה כפרית וישובים חדשים, **בניה עצמית בישובים קהילתיים ועירוניים, עדכון תכנית סיוע 1981**, דצמבר 1981.
22. משרד הבנוי והשיכון, המינהל לבניה כפרית וישובים חדשים, **תכנית סיוע 1982 — תדריך הפעלה, ישובים קטנים ועירוניים — הרוכשים דירות חדשות ויד שניה**, יוני 1982.
23. משרד הבינוי והשיכון, המינהל לבניה כפרית וישובים חדשים, **תכנית הסיוע 1982 — תדריך הפעלה, ישובים קטנים ועירוניים — בניה עצמית**, יוני 1982.

עיקרי התכנית באנגלית

Agriculture — Because available agricultural land is very limited in quantity, as are water resources and production quotas, there is no room for agricultural development in the region on a large scale. Rather, it is proposed that this sector develop according to the possibilities at hand. Agricultural branches bearing some potential in the region are primarily those which do not require much land such as greenhouses and poultry raising, or extensive agriculture such as raising sheep by grazing.

The number of potential jobs in agriculture is estimated at from 300 to 500, 1.5 percent of the labor force.

The Planning Stages

The plan was drawn up for two stages of development:

1. Stage A — up to the year 1986/7. In this stage, 14 new settlements are to be established and the Jewish population of the region is to reach 22,000.
2. Stage of full development — at this stage, all development goals are to be achieved. The region will encompass a total of 47 Jewish settlements, with a population of 125,000. Infrastructure and employment will have been developed accordingly.

Investment

The total public investment, required to realize the plan, is estimated at 80 billion shekel (11/83 prices).

The Communication Network — A communications network today is provided to the settlements by means of radio-telephone from telephone transmitting stations beyond the region's borders. The plan suggests the extension of the network by means of laying underground cables to the larger settlements, from which above-ground lines will be stretched to the nearby small settlements. There is a need for 6000 telephone lines over the next four years and 30,000 lines for the stage of full development.

Sewage System — Today there is no sewage system for the region. The plan proposes that small settlements and those fairly isolated in the region will be provided with local solutions and the purified water will be used to irrigate small forests. In areas of dense population, sewage will be piped to central purifying pools and then will also be used for irrigation of small forests and agriculture.

EMPLOYMENT

The regional plan seeks to develop employment within the region in the industry and service sectors and to a much lesser extent in tourism and casual agriculture. As the region will not be able to supply employment for the entire regional labor force, 36,000, 55 to 60 percent will work outside the region, primarily in the big cities. The investment needed for job creation is estimated at 60 billion shekel (11/83 prices).

Industry — The plan proposes a hierarchy of industrial centers:

1. a local industrial center in the single settlement made up of workshops and small industries (of from 6-8 workers each on the average) owned by the settlers themselves.
2. an industrial center for a number of settlements, enabling the establishment of somewhat bigger enterprises, possibly of outside initiative.
3. a regional industrial center for large enterprises choosing the Mateh Binyamin region over the metropolitan one.

   It is estimated that 5000 jobs will be provided in the industrial sector, accounting for 15 percent of the forecasted labor force.

Services — The services sector — health, education, culture, commerce, business etc. — will provide 9000 jobs, 25 percent of the labor force in the region.

Tourism — The plan proposes to take advantage of the unique landscape and natural beauty of the area which is situated just beyond the dense population centers of Tel Aviv and Jerusalem. Suggestions put forth in the plan include the opening of new walking and horseback-riding trails, the planting of additional forests, the setting up of new parks, restaurants and guest houses. Tourist enterprises are estimated to provide 300 jobs at the full development stage, for one percent of the forecasted labor force.

The regional development plan strives to ensure the preservation of natural and landscape values by setting aside areas for forests, afforestation, nature reserves and landscape reserves.

Health — The health services will be based on the various Kupat-Holim clinics and will be supplied on three levels — a local clinic in the small settlement, a bigger clinic for a number of settlements and a regional clinic in Beit-El. Specialized medical care and hospital services will be provided outside the region.

Administration — The Mateh Binyamin Regional Council provides municipal services for the settlements in the region — administration, security, welfare, religion, transportation, etc.

Personal and Business Services — The larger the settlement the more and higher level of services of this kind will be provided for the local population and for the population from the nearby settlements. As most of the population will reside, however, close to the urban areas of the country many of the more sophisticated services and a wider range of them will be acquired outside of the region.

Development of Infrastructure

The rapid development of the area has brought with it the development of the regional infrastructure. This has to be continued and the existing networks improved for the benefit of both populations, Jews and Arabs. The overall investment needed to develop the infrastructure amounts to 25 billion shekel (11/83 prices).

The Road Network — There is an urgent need to improve the existing network by widening the roads, modifying the steep slopes and sharp bends, and by bypassing the existing towns and villages. The plan proposes the building of a number of new roads to open and widen new areas for settlement and to improve accessibility within the region and beyond it. The plan includes the improvement of the Jerusalem-Shechem Road, the bypassing of the town of Ramallah, a new highway to Jerusalem from the Tel Aviv area, and others.

The Water Network — The local water resources are not sufficient for the existing population, and, of course, will therefore not be so for the forecasted Jewish and Arab population in the future. The amount of water needed for the full development stage is estimated at 35 million m^3, 20 million m^3 of this for the Jewish sector. The plan emphasizes the need to execute a number of water projects: to drill more wells and to connect the local water systems between themselves and to the national water carrier.

The Electricity Network — Almost all of the electricity for the area is supplied today by the East Jerusalem Electric Company which has the concession over most of the planning region. Electricity lines will have to be connected to the electricity network for all of the existing settlements which are not currently connected and for all of the proposed settlements either by the East Jerusalem or by the Israeli Electric Company, in order to ensure a sufficient electricity supply also at peak hours.

The source of in-coming population is the greater Tel Aviv area and Jerusalem: those who want to improve their standard and quality of life or those who seek to live within new social frameworks.

According to the main factors mentioned above — physical constraints, population goals, designated areas of settlement importance, varying demand for areas and different kinds of settlements — the lay-out of the settlements was decided upon in 8 clusters.

The goals of the first planning stage, for the year 1986/7, are derived from the full development stage. The lay-out is influenced by the existing lay-out, by the extent of building and other development activity in the already established settlements, and by the demand for housing, etc. The main emphasis is upon the north-western area, the north-eastern area and the central area, in between which is unpopulated. The possibility of realizing the proposed lay-out depends upon many factors — the level of demand, the resources available, governmental aid, the development policy and the creation of jobs.

Development of Services

The plan proposes the establishment of a services network which will supply the Jewish population with a high level of services and which will attract more people to the area. The level of services will depend upon the investment and support of the institutional bodies active in the area, but will depend also upon the involvement of the settlers themselves.

The total number of jobs to be created in the services sector is estimated at 9000.

Education — will be developed on the basis of the current education system, including nurseries and kindergartens in every settlement and elementary and high schools, yeshivot, etc, all according to the standards of the Ministry of Education and to the different religious systems. This year the number of pupils is 2200 and the high school pupils must travel out of the area to study. When the area will be fully populated the pupils will number 64,500.

The plan suggests a distribution of educational services throughout the area on four levels — the settlement, the cluster, the inter-cluster, and the region — according to type of education, age and number of pupils.

The education system is expected to generate 4000 jobs at the full development stage.

Culture — It is proposed that the cultural activity will take place as much as possible in and around the schools in order that the buildings be used also during the afternoons. In each of the settlements local cultural activities will be held within the framework of the clubhouse or the school. Cultural activities for a number of settlements together will take place in the larger settlements and in the settlement Beit-El (planned to be the largest in the region) the main cultural center will be built.

MATEH BINYAMIN REGIONAL COUNCIL: COMPREHENSIVE REGIONAL DEVELOPMENT PLAN

Plan Summary

The following comprehensive regional development plan deals with the Jewish sector of the region, i.e. the jurisdiction of the Mate Binyamin Regional Council, but takes into account the implications of the plan on the Arab sector, especially in the realm of infrastructure. The plan also relates to the neighboring areas and, chiefly, to the primary areas of influence: the Tel Aviv metropolitan area and the city of Jerusalem.

Population Goals and the Settlement Scheme

Today the planning region encompasses 20 settlements — agricultural villages, community settlements, suburban-type settlement and paramilitary posts. At the stage of full development the plan proposes a total of 47 settlements in the area. The planned settlements will be principally of an urban character.

The plan takes into account the limited availability of land and the topography of the region when determining the lay-out of the settlements but tries to build a hierarchical system in clusters of settlements in order to maximize the efficiency of the different networks — infrastructure, education and cultural services, administration, etc.

In consequence of the land constraint and the demand for housing in particular areas, the great majority of the population will concentrate along the western slopes of the planning region and in the area north of Jerusalem. Most settlements in these areas will be of suburban-type, with an average size of 1000-2000 families each.

In the highland of the Beit-El hills and along the eastern slopes, towards the Jordan Valley, the population will concentrate in smaller settlements — community settlements of from 150-500 families each. Their location and size have been determined according to the scarcity of land and the low demand for those areas which are relatively distant from the big cities.

The forecasted Jewish population in the planning region at the full development stage has been derived from the total Jewish population forecasted for the Judea and Samaria areas as a whole, and is estimated at 125,000 persons. The Jewish population in 1982 in the Mateh Binyamin Regional Council numbers approximately 4000 while the Arab population is estimated to be 155,000. By the end of the planning period the intention is that the ratio will change — 120,000 Jews and 240,000 Arabs.

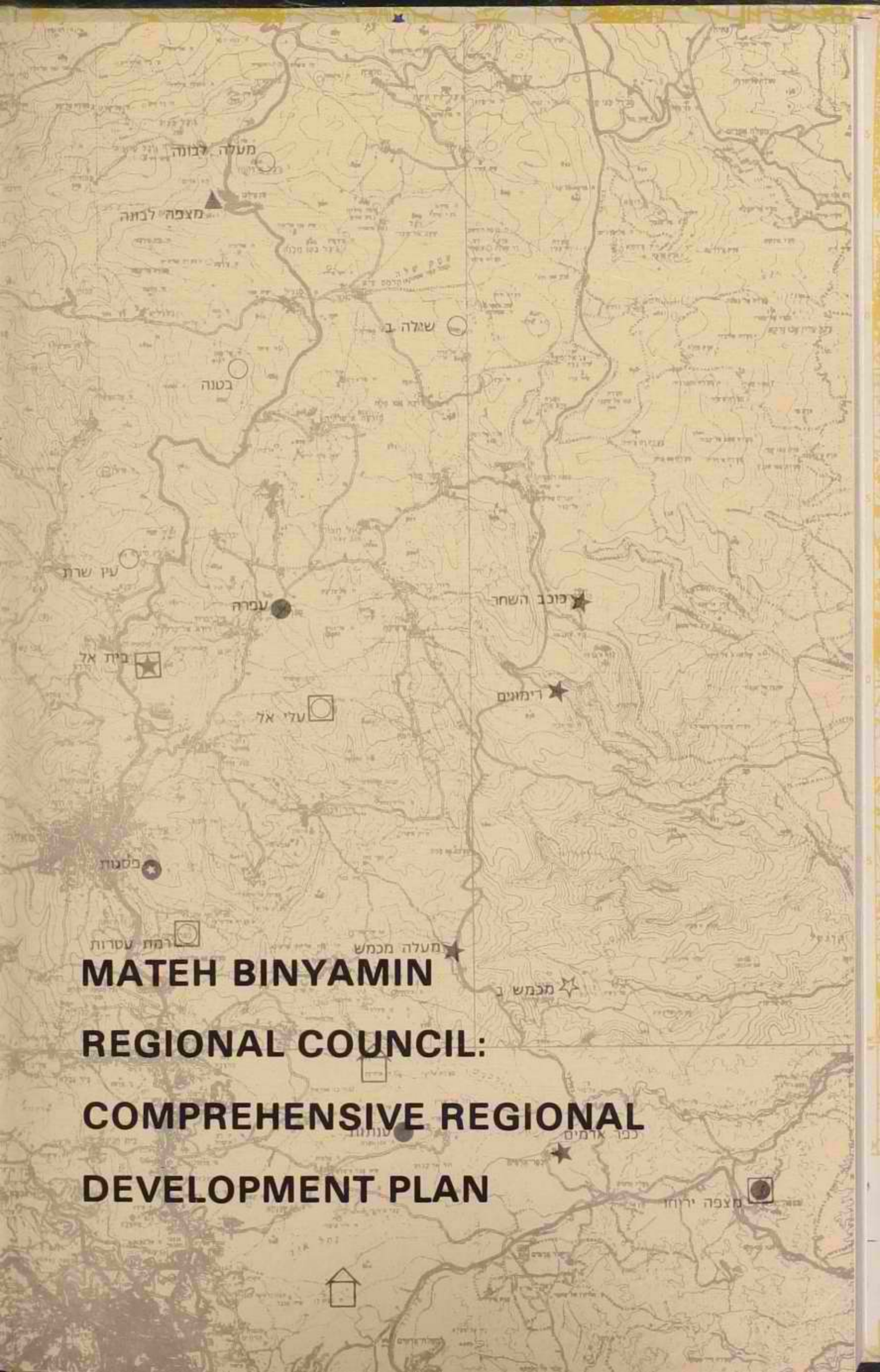

MATEH BINYAMIN REGIONAL COUNCIL: COMPREHENSIVE REGIONAL DEVELOPMENT PLAN

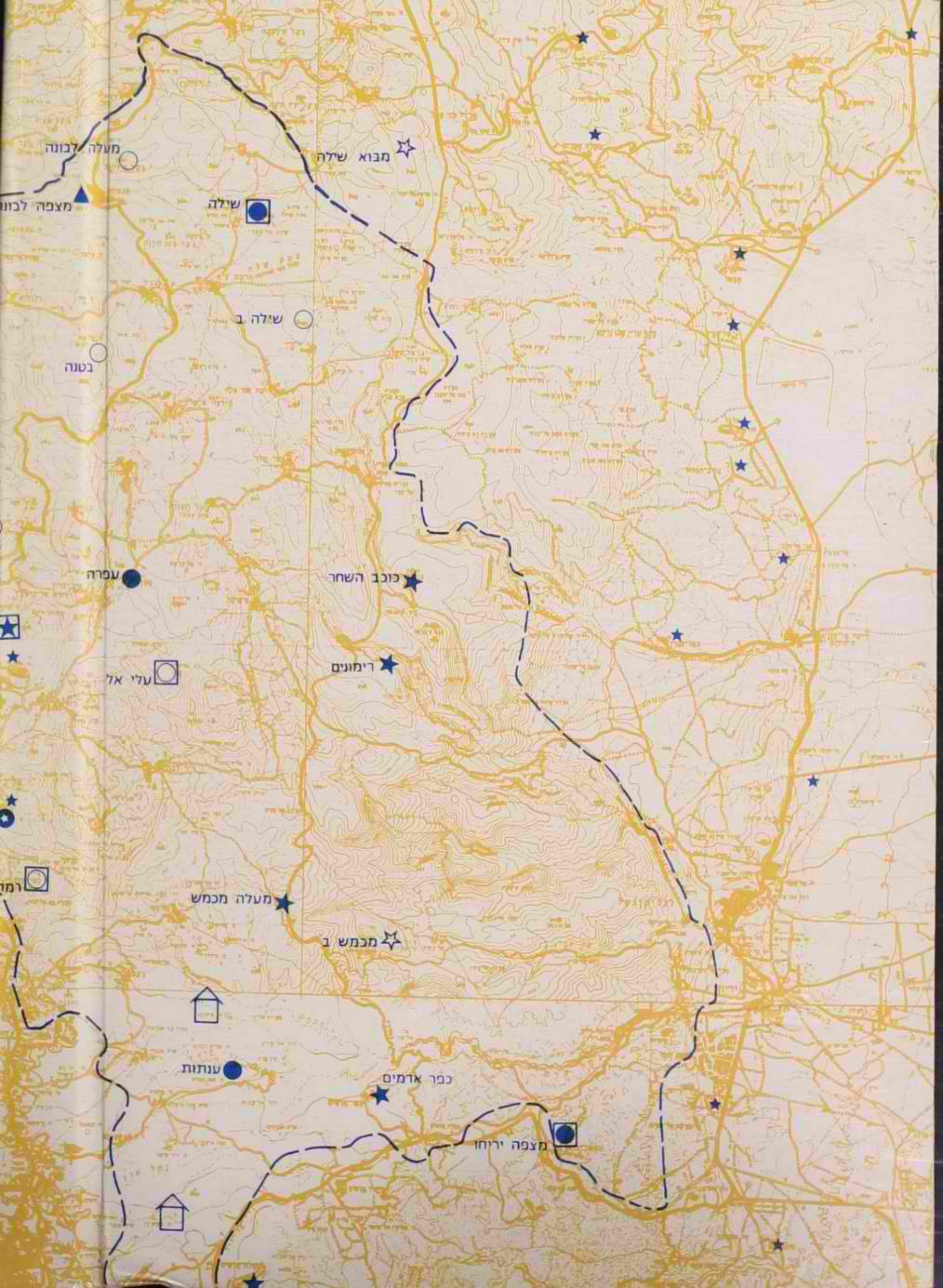
מעלה לבונה
מבוא שילה
מצפה לבונה
שילה
שילה ב
בטנה
עפרה
כוכב השחר
רימונים
עלי אל
מעלה מכמש
מכמש ב
ענתות
כפר אדמים
מצפה יריחו